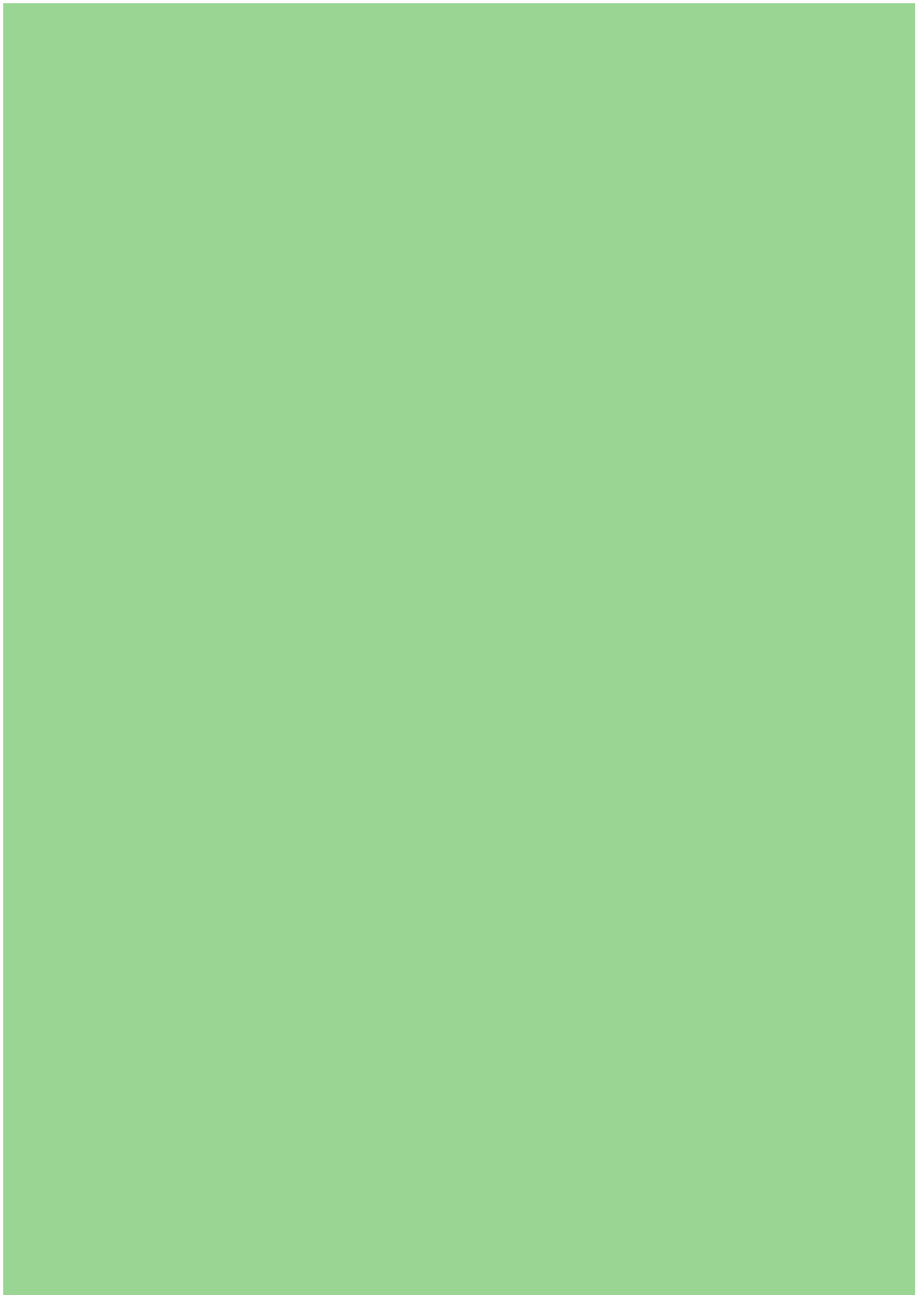

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
กระทรวงมหาดไทย

คำนำ

การจัดบริการสาธารณะเป็นภารกิจสำคัญที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องดำเนินการทั้งตามอำนาจหน้าที่และตามที่ได้รับถ่ายโอนจากส่วนราชการต่างๆ โดยมีหลักการทำงานที่จะต้องยึดถือไว้ว่า “การจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนนั้น จะต้องดีขึ้นหรือไม่ต่ำกว่าเดิม มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน มีการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบต่อผู้ใช้บริการที่มากขึ้น”

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานหลักในการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการบริหารจัดการ และสามารถให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ได้เล็งเห็นความสำคัญของการกำหนดมาตรฐานการบริหารงานและการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติหรือเป็นคู่มือปฏิบัติงานให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจน เพื่อเป็นหลักประกันในระดับหนึ่งว่า หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ถือปฏิบัติตามแนวทางที่มาตรฐานกำหนดแล้ว ประชาชนไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใดในประเทศจะต้องได้รับบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ โดยเท่าเทียมกัน

ในการนี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้ร่วมกับสถาบันการศึกษา และองค์กรวิชาชีพต่างๆ ดำเนินการจัดทำมาตรฐานการบริหารงานและการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยได้ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันพิจารณาจากผู้ที่เกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ อาทิเช่น ผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล สมาคมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถนำมาตรฐานที่ได้จัดทำขึ้น ไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดบริการสาธารณะได้อย่างแท้จริง

สำหรับ มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้ร่วมกับ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดทำขึ้น โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้ศึกษา ทำความเข้าใจ และนำมามาตรฐาน รวมทั้งแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน รวมทั้งพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ การบริหารและการบริการสาธารณะให้ดียิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อันเป็นเป้าหมายที่สำคัญสูงสุดในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สืบต่อไป

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กระทรวงมหาดไทย

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมา	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 ขอบเขตของมาตรฐาน	3
1.4 คำนิยาม	4
บทที่ 2 การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น	5
2.1 ความหมายของศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น	5
2.2 ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	9
2.3 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น	11
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
2.5 บทสรุปแนวทางการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และ จารีตประเพณีท้องถิ่น	20
บทที่ 3 แนวทางการจัดทำมาตรฐานส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และ จารีตประเพณีท้องถิ่น	21
3.1 ด้านการเรียนรู้	22
3.2 ด้านการมีส่วนร่วม	23
3.3 ด้านการสร้างเครือข่าย	24
3.4 ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์	25
บทที่ 4 ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และตัวชี้วัดขั้นพัฒนา	27
4.1 มาตรฐานที่ 1 ด้านการเรียนรู้	30
4.2 มาตรฐานที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม	34
4.3 มาตรฐานที่ 3 ด้านการสร้างเครือข่าย	37
4.4 มาตรฐานที่ 4 ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์	40

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 5 แนวทางและขั้นตอนการดำเนินงานตามมาตรฐาน	41
5.1 ปรัชญาการดำเนินการ	41
5.2 หลักการทำงาน และวางแผน	42
5.3 ความเข้าใจพื้นฐานในการปฏิบัติตามมาตรฐาน	42
5.4 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน	43
5.5 แนวทางการจัดโครงการ/กิจกรรม	46
5.6 โครงการ/กิจกรรมที่สำคัญ	48
บรรณานุกรม	65
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย	69
- ศาสนาพุทธ โดยสังเขป	69
- ศาสนาอิสลาม โดยสังเขป	85
- ศาสนาคริสต์ โดยสังเขป	98
- ศาสนาซิกข์ โดยสังเขป	133
- ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยสังเขป	144
ภาคผนวก ข กฎหมายที่เกี่ยวข้อง:	153
- พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540	153
- กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น	168
- กฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ ด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา	170

สารบัญ

	หน้า
ภาคผนวก ค ตัวอย่างเอกสารแบบฟอร์ม รูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูล และ แบบประเมินผล	173
- ตัวอย่างแผนปฏิบัติงานประจำปี	173
- ตัวอย่างแบบฟอร์มโครงการ	174
- ตัวอย่างโครงการค่าคุณธรรม	175
- ตัวอย่างแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม	190
- ตัวอย่างรายละเอียดสำหรับการจัดทำฐานข้อมูล	193
ภาคผนวก ง ฐานข้อมูลหน่วยงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และ จารีตประเพณีท้องถิ่น	194
ภาคผนวก จ ลักษณะร่วมทางสังคม-วัฒนธรรมไทย	225
ภาคผนวก ฉ การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	234
ภาคผนวก ช การลงนามความร่วมมือในการดำเนินงานส่งเสริม วัฒนธรรมท้องถิ่น	245

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

ประเทศไทยประกอบด้วยประชากรที่มีความแตกต่าง หลากหลายทั้งทางด้านศาสนา วัฒนธรรม มีขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น แต่ความแตกต่างเหล่านี้ ก็ได้รับการหลอมรวมให้เป็นหนึ่งเดียวกันด้วยสำนึกรักแผ่นดินเกิดและสำนึกความเป็นประเทศเดียวกัน และแสดงออกมาในแนวทางที่เป็นเอกภาพในความหลากหลายทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนาและจารีตประเพณีที่สำคัญในวิถีชีวิตประจำวัน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริม ทำนุบำรุง ศาสนาและอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเพราะเป็นหน่วยงานราชการที่ใกล้ชิดกับ ประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด โดยมีอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจนและหลากหลาย

ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่กำหนดภารกิจอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้ดังนี้

- พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

มาตรา 67 “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ต้องทำ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

(5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

(8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม อันดีของท้องถิ่น”

- พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496

มาตรา 50 “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

(8) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น”

มาตรา 53 “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลเมือง มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

(1) กิจการตามที่ระบุไว้ในมาตรา 50”

มาตรา 56 “ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลนคร มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

(1) กิจการตามที่ระบุไว้ในมาตรา 53”

- **พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540**

มาตรา 45 “องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการภายในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังต่อไปนี้

(7 ทวิ) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

(8) จัดทำกิจการใดๆ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด และกิจการนั้นเป็นการสมควรให้ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

- **กฎกระทรวง (พ.ศ. 2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540**

“ให้กิจการดังต่อไปนี้ เป็นกิจการที่ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นสมควรให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ

(11) จัดการศึกษา ทำนุบำรุงศาสนา และบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น”

- **พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542**

มาตรา 16 “ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

(11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น”

มาตรา 17 “ภายใต้บังคับมาตรา 16 ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

(18) การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น”

ด้วยการตระหนักถึงภารกิจ อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่ได้ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการในด้านการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปภายใต้มาตรฐานเดียวกัน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย จึงได้จัดทำมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นคู่มือแนวทางในการปฏิบัติงาน การวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์แผนงานและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติงาน สำหรับกิจกรรมการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

1.2.2 เพื่อให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติงานสำหรับกิจกรรมการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

1.2.3 เพื่อให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีกรอบมาตรฐานตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และขั้นพัฒนาในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

1.3 ขอบเขตของมาตรฐาน

1.3.1 เป็นการจัดทำมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด

1.3.2 เป็นการจัดทำตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และขั้นพัฒนา ภายใต้กรอบมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

1.4 คำนิยาม

1.4.1 ศาสนา คือ แบบแผนความเชื่อที่ตอบสนองความศรัทธาของสังคม

1.4.2 ศิลปะ คือ ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะเทือนใจให้ประจักษ์เห็น โดยเฉพาะหมายถึง วิจิตรศิลป์

1.4.3 ศิลปะพื้นบ้าน หรือ ศิลปะท้องถิ่น คือ ฝีมือของช่างประจำถิ่นที่แสดงออกถึง ภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น

1.4.4 วัฒนธรรม คือ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่ถือปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนสืบทอดกันมา ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม

1.4.5 จารีตประเพณี คือ ข้อปฏิบัติและข้อห้ามในการควบคุมพฤติกรรมทั้งแง่บวกและแง่ลบ ให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม

1.4.6 ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน คือ ตัวชี้วัดที่มีความสำคัญและเป็นภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

1.4.7 ตัวชี้วัดขั้นพัฒนา คือ ตัวชี้วัดที่มีความสำคัญและเป็นภารกิจที่มีการพัฒนายกระดับในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ และก้าวหน้ามากกว่ามาตรฐานตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจปฏิบัติหรือเลือกปฏิบัติตามศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ

1.4.8 มาตรฐานด้านการเรียนรู้ คือ เกณฑ์การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถเรียนรู้และเข้าใจศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของตนเองหรือของผู้อื่นในท้องถิ่น

1.4.9 มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วม คือ เกณฑ์การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของตนเองหรือของผู้อื่นในท้องถิ่น

1.4.10 มาตรฐานด้านการสร้างเครือข่าย คือ เกณฑ์การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่น สร้างและขยายเครือข่ายการเรียนรู้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่นของตนเองหรือท้องถิ่นอื่น

1.4.11 มาตรฐานด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ คือ เกณฑ์การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมทุกระดับอย่างเอื้ออาทร สงบสุข และยั่งยืน

บทที่ 2

การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

ในการจัดทำมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีเอกสาร งานวิจัย ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะจากแหล่งต่างๆ สามารถประมวลแนวคิดได้ดังนี้

2.1 ความหมายของศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

2.1.1 ศาสนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546: 1100) ได้นิยามความหมายของ “ศาสนา” ว่าเป็น ลัทธิความเชื่อของมนุษย์อันมีหลัก คือ แสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลกเป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมาตมฝ่ายหนึ่ง แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อนั้นๆ

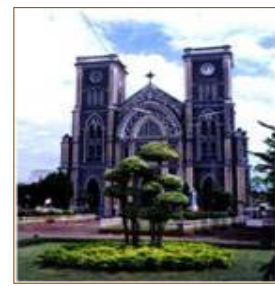
พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (2538: 291) ได้นิยามความหมายของ “ศาสนา” ว่าเป็น คำสอน, คำสั่งสอน, ปัจจุบันใช้หมายถึงลัทธิความเชื่ออย่างหนึ่งๆ พร้อมด้วยหลักคำสอน ลัทธิพิธี องค์กรและกิจการทั่วไปของหมู่ชนผู้นับถือนั้นๆ ทั้งหมด รายละเอียดเกี่ยวกับศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย ดูเพิ่มเติมใน ภาคผนวก ก สรุปลความหมายของ “ศาสนา” ว่าเป็นแบบแผนความเชื่อที่ตอบสนองความศรัทธาของสังคม

ตัวอย่างวัดของศาสนาพุทธ

ตัวอย่างมัสยิดของศาสนาอิสลาม

ตัวอย่างโบสถ์ของศาสนาคริสต์

ศาสนสถานของศาสนาหลักในประเทศไทย คือ
วัดในศาสนาพุทธ มัสยิดในศาสนาอิสลามและโบสถ์ในศาสนาคริสต์

2.1.2 ศิลปะพื้นบ้าน, ศิลปะท้องถิ่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้นิยามความหมาย “ศิลปะ” ว่า คือ ฝีมือ, ฝีมือทางการช่าง, การทำให้วิจิตรพิสดาร, การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะเทือนใจให้ประจักษ์เห็น โดยเฉพาะหมายถึง วิจิตรศิลป์

ศิลปะ พิระศรี (อ้างอิงใน วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ศิลปะชาวบ้าน 2519) ศิลปะชาวบ้าน (Folk Art) การร้องรำทำเพลง จิตรกรรมการวาดเขียนและอื่นๆ ซึ่งมีกำเนิดมาจากชีวิตจิตใจของประชาชน เรียกว่า ศิลปะชาวบ้าน

วัฒนธรรม วัฒนาพันธุ์, บุษผา วัฒนาพันธุ์และสามารถ ศรีจันทน์ (2544) ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน คือ ผลงานที่ทำขึ้นเองโดยชาวบ้านเพื่อใช้เองหรือขาย มีรูปแบบเรียบง่าย ใช้วัสดุที่หาได้ใกล้ตัว

สรุปความหมายของศิลปะพื้นบ้าน หรือ ศิลปะท้องถิ่น หมายถึง ฝีมือของช่างประจำถิ่น ที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น

ศิลปะพื้นบ้านอาจแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 คือ งานฝีมือช่าง ได้แก่ งานหัตถกรรมต่างๆ เช่น เครื่องจักรสาน งานแกะสลัก หรือจิตรกรรม เช่น ภาพเขียนสี งานด้านสถาปัตยกรรม เช่น รูปแบบอาคาร ศาสนสถาน หรือบ้านเรือนที่อยู่อาศัย

ประเภทที่ 2 คือ งานศิลปะด้านการแสดง เช่น การขับร้อง การฟ้อนรำ มโนราห์ ฟ้อนเล็บ หมอลำ ลำตัด เพลงน้อย เพลงอีแซว

ประเภทที่ 3 คือ กีฬาหรือการละเล่นพื้นบ้าน เช่น การแข่งกลองเสี่ยง เป็นต้น

การทอผ้าจัดเป็นศิลปะพื้นบ้านหรือศิลปะท้องถิ่น

เซิ้งสวิงเป็นการแสดงพื้นบ้านของภาคอีสาน

2.1.3 วัฒนธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2542 ได้นิยามความหมาย “วัฒนธรรม” ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ, วิถีชีวิตของหมู่คณะ, ในพระราชบัญญัติ วัฒนธรรม พุทธศักราช 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ เรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน, ทางวิชาการ หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งทีคนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้ อยู่ในหมู่พวกของตน

กลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวง วัฒนธรรม (2548) วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของคนในสังคม เช่น การกิน การอยู่ การแต่งกาย และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต ซึ่งคนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบทอดกันมา สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา

ประเวศ วะสี (2548: 20) วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้อง กับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ สิ่งแวดล้อมในแต่ละแห่งแตกต่างกัน วัฒนธรรมจึงแตกต่างหลากหลายไปตาม ชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ที่เรียกว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตร่วมกันมีความหมายกว้างและ ครอบคลุมมาก

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2544) แบ่งมรดก ทางศิลปวัฒนธรรมเป็น 2 ประเภท คือ มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ สิ่งก่อสร้าง หรือ สถานที่ หมายถึง วัตถุหรือสถานที่ที่เกิดขึ้นจากฝีมือ การประดิษฐ์คิดค้น การดัดแปลง การอยู่อาศัย หรือใช้ประโยชน์จากมนุษย์ สามารถเห็นและจับต้องได้ สิ่งต่างๆ ดังกล่าวอาจจะใช้ประโยชน์เพียง ชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วทิ้งร้างไปหรือใช้ประโยชน์มาจนกระทั่งปัจจุบัน มรดกศิลปวัฒนธรรม ประเภทนี้ มีทั้งชนิดที่เคลื่อนที่ได้ เรียกว่า “โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ” และชนิดที่ติดที่เรียกว่า “โบราณสถาน”

และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ประเพณี ขนบธรรมเนียมแบบแผนข้อปฏิบัติในกลุ่ม หรือสังคม ซึ่งยอมรับปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ศาสนา จารีต หรือฮีต ความรู้ สื่อต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่จะสัมผัสได้ทางประสาทสัมผัส อื่นๆ เมื่อได้นำเอาสิ่งที่มองไม่เห็นดังกล่าวมาแสดงออกในรูปของการปฏิบัติ ได้แก่ พิธีกรรม ทางศาสนา การพูดหรือสื่อภาษา การเขียนหรือจารึก การร้อง-เล่นดนตรีเป็นการสื่อทำนองออกมา

เป็นเสียง ฯลฯ ซึ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเภทที่เป็นนามธรรมเหล่านี้แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ
ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาและวรรณกรรม และศิลปการแสดง

สรุป ความหมายของ “วัฒนธรรม” คือ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่ถือปฏิบัติ
ปรับเปลี่ยนสืบทอดกันมาทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม

เกษตรกรรมเป็นวัฒนธรรมของชาวชนบทไทย

วิถีชีวิตของชาวไทยในภาคกลาง

2.1.4 จารีตประเพณี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของ “จารีต”
ว่าคือ สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี
และให้ความหมายของ “จารีตประเพณี” ไว้ว่า คือ ประเพณีที่นิยมและประพฤติกันสืบมา ถ้าฝ่าฝืนถือว่าเป็นผิดเป็นชั่ว

สามารถ จันท์สุรย์ (2541 : 11) จารีตประเพณี หมายถึง ประเพณีที่บรรพชนได้
ถือปฏิบัติกันมาแต่อดีตกาล ถ้าใครฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตาม ถือว่าเป็นความผิด ส่วนใหญ่เป็นหลัก
ศีลธรรมของสังคม ที่สังคมถือว่ามิคุณค่าแก่ส่วนรวม ผู้ที่ฝ่าฝืนจะถูกสังคมลงโทษ

มงคล หวังสุขใจ และชมพู โกศิริมย์ (2548 : 80) จารีต หรือกฎศีลธรรม (Mores)
เป็นบรรทัดฐานที่ถือว่าสำคัญในความรู้สึกร่วมของคนทั่วไปในสังคม เป็นกฎที่กำหนดว่าการกระทำใดถูก
การกระทำใดผิด หรือเป็นกรรมดี กรรมชั่ว การฝ่าฝืนศีลธรรมถือว่ากระทบกระเทือนต่อสังคมโดย
ส่วนรวม อย่างน้อยก็มีผลกระทบต่อความเชื่อทางศีลธรรม ผู้ฝ่าฝืนจึงมักถูกลงโทษอย่างรุนแรง
จากคนอื่น

สรุป ความหมายของ “จารีตประเพณี” คือ ข้อปฏิบัติและข้อห้ามในการควบคุมพฤติกรรมทั้งแง่บวก และแง่ลบ ให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม

การทำวัณนาคเป็นจารีตประเพณีไทยที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

ชาวเรณูนคร จังหวัดนครพนมมีประเพณีการต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยการเลี้ยงดู (นำมาชนิดหนึ่ง)

2.2 ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มีเจตนารมณ์ให้ประชาชนทำหน้าที่พิทักษ์ ปกป้อง สืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น และให้สิทธิแก่ชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนครอบคลุมหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบำรุงศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

มาตรา 46 “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 69 “บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พิทักษ์ ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 289 “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น...”

(2) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

บทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้ความสำคัญกับการศึกษาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ดังนี้

มาตรา 6 “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”

มาตรา 7 “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริม สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็น สากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง”

มาตรา 23 “การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา”

มาตรา 63 “รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็น ต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปอื่น เพื่อใช้ ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การทะนุบำรุง ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมตามความจำเป็น”

ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่นนั้น ในส่วนของสหประชาชาติและประเทศต่างๆ ได้กำหนดแนวทางและหลักการไว้ (ดูรายละเอียด จากภาคผนวก ข) เช่น

- กฎบัตรสหประชาชาติ ได้กำหนดเรื่องการไม่เลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างด้านเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา
- รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1789 (พ.ศ.2332) ได้กำหนดเรื่องการจะออกกฎหมายเพื่อห้ามก่อตั้งศาสนาหรือห้ามประกอบกิจกรรมทางศาสนาไม่ได้
- รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐอินเดีย ค.ศ.1950 (พ.ศ.2493) ได้กำหนดสิทธิเสรีภาพในการรักษาภาษา อักษรหรือวัฒนธรรมของตน
- สาธารณรัฐเกาหลีและญี่ปุ่น ได้มีกฎหมายว่าด้วยเรื่องศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาโดยเฉพาะ
- กฎหมายการศึกษาของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ได้กำหนดเรื่องแนวทางการจัดระบบศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติไว้ในหลายสาขา

2.3 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

2.3.1 กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานซึ่งเกี่ยวข้องกับส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ซึ่งประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2547 ไว้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 รักษา สืบทอด วัฒนธรรมของชาติและความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคง

- 1) ศึกษาวิจัย อนุรักษ์ มรดกทรัพย์สินทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมให้เป็นระบบ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย
- 2) ส่งเสริม พิธีกรรม สืบทอด ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย
- 3) พิธีกรรม สืบทอด ภูมิปัญญาไทย
- 4) ชำรงรักษาวัฒนธรรมระดับชาติที่เกี่ยวข้องเนื่องกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

กิจกรรมในยุทธศาสตร์ที่ 1 เช่น เชิดชูวัฒนธรรมอันเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดต่างๆ ภูมิปัญญาไทย, ภูมิปัญญาโลก ฯลฯ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างค่านิยม จิตสำนึก และภูมิปัญญาคนไทย

- 1) สร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อให้โอกาสแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

2) ส่งเสริมให้เกิดโอกาสแห่งการเรียนรู้สร้างสรรค์และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางศิลปะและวัฒนธรรมด้วยการจัดการศึกษาเฉพาะทาง ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตลอดชีวิต

3) ส่งเสริมการนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

4) การสร้างค่านิยม จิตสำนึกในสังคมไทยในกลุ่มคนทุกกลุ่ม ทุกระดับให้เห็นคุณค่าในศิลปะและวัฒนธรรม

กิจกรรมในยุทธศาสตร์ที่ 2 เช่น พิพิธภัณฑ์ชนชาติไทย หอศิลป์ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ อุทยานประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณสถาน แหล่งมรดกโลก การสร้างค่านิยมให้เกิดความรักชาติ การปรับกระบวนการทัศน์วัฒนธรรมองค์กร ฯลฯ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 นำทุนวัฒนธรรมของประเทศมาสร้างคุณค่าทางสังคม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

1) การศึกษาวิจัยและประยุกต์ สร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดคุณค่า

2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ

4) ใช้มิติทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมเป็นสื่อในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ

กิจกรรมในยุทธศาสตร์ที่ 3 เช่น ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภูมิภาค, ประเทศไทยเป็นประตูวัฒนธรรมแห่งเอเชียอาคเนย์ (Southeast Asian Cultural Gateway) ฯลฯ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

1) ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและดำเนินการงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมด้วยตนเอง

2) ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาระบบฐานข้อมูล เพื่อการบริหารจัดการ การบริการ การเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์

3) บูรณาการความร่วมมือและสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

4) แก่กฎหมาย ระเบียบ และกำหนดคุณภาพมาตรฐาน ตลอดจนการวิจัย การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

กิจกรรมในยุทธศาสตร์ที่ 4 เช่น E – Culture, ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใย ชุมชน, ตั้งคณะกรรมการระดับชาติเพื่อดูแลงานวัฒนธรรมในสาขาต่างๆ ฯลฯ

2.3.2 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ซึ่งสรุปได้ดังนี้

- 1) ฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมประเพณีและเอกลักษณ์ความเป็น ไทยที่เป็นมรดกและคุณค่าของท้องถิ่นและของชาติอย่างเป็นระบบ
- 2) ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่สร้างความเข้าใจให้ถ่องแท้ถึงกระแสพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความเพียรและความรู้รัก สามัคคี รวมทั้งสนับสนุนให้มีการนำมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง
- 3) สนับสนุนให้มีการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตแก่ประชาชน อย่างเป็นองค์รวม ทั้งในเรื่องของการศึกษา พัฒนาทักษะ ฝึกอบรม การก่อกองและใช้ประโยชน์ จากข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ การพัฒนาสุขภาพของตนเองและครอบครัว การเสริมสร้าง วิถีประชาธิปไตย ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและท้องถิ่นของตนเอง
- 4) พัฒนาศาสนสถานทางศาสนาให้มีคุณภาพและมีทักษะในการเผยแพร่หลักธรรม สู่สาธารณชนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย
- 5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการประยุกต์หลักคำสอนของแต่ละศาสนาไปสู่ วิถีปฏิบัติของประชาชนอย่างถูกต้องเหมาะสม และเปิดพื้นที่สาธารณะของศาสนสถานในการจัด กิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจคนและพัฒนาสังคม รวมทั้งกำกับดูแลส่งเสริมสถาบันศาสนาให้เน้น เผยแพร่หลักคำสอนที่ถูกต้องแก่ประชาชน
- 6) พัฒนาคุณภาพและคุณธรรมของครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน ควบคู่กับการปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการ สอน และประสานความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมกันตาม ความเหมาะสม
- 7) สนับสนุนให้บ้าน ศาสนสถาน สถาบันการศึกษาทุกระดับปลูกฝังและ ถ่ายทอดภูมิปัญญา ประเพณีที่ดีงาม หลักศาสนาของคนในชุมชน และการนำภูมิปัญญาไปใช้

ในทางปฏิบัติและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และสื่อต่างๆ เชื่อมต่อเครือข่ายภูมิปัญญาเพื่อให้สามารถเข้าถึงชุมชนในทุกระดับ

8) สนับสนุนผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ให้มีโอกาสทำประโยชน์เพื่อชุมชน

9) ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นฐานในการรวบรวม วิจัย สืบเคราะห์และพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบและสามารถเข้าถึงได้สะดวก

10) รมรงค์ประชาสัมพันธให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของการไว้เนื้อเชื่อใจ การประนีประนอม การสร้างสันติและความสามานสามัคคี

2.3.3 แนวคิดตามทฤษฎีดอกไม้หลากสี คือ แนวคิดเรื่องเอกภาพในความหลากหลาย ความเหมือนในความแตกต่าง รัฐควรปลูกฝังแนวคิดนี้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยเน้นไปที่เยาวชน ให้แต่ละชุมชนดำรงเอกลักษณ์ ซึ่งเป็นมรดกทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม ขณะเดียวกันก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีเอกภาพ ประหนึ่งดอกไม้ที่มีสีสันแตกต่างกันแต่ก็สวยงามเมื่ออยู่ร่วมกัน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1) ให้ความรู้เรื่องความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมของแต่ละภาค แต่ละจังหวัด ตลอดจนถึงความแตกต่างในระดับท้องถิ่นแก่ประชาชน โดยเน้นที่แนวคิดเรื่อง “ความแตกต่างคือความงดงาม”

2) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความแตกต่าง ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม โดยให้ตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นเพื่อนมนุษย์ เพื่อนร่วมชาติ และเพื่อนร่วมสังคม ไม่แบ่งแยก

3) สนับสนุนให้ประชาชนมีเครือข่ายของกลุ่มที่มีเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมแตกต่างกันและรวมกลุ่มประกอบกิจกรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสามานฉันท์ เช่น การเข้าร่วมในกิจกรรมของแต่ละศาสนาอย่างเพื่อนบ้านและช่วยเหลือด้วยสิ่งของหรือदानแรงงาน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 รัตติยา ตาและ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกชนที่ปรากฏในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ได้พยายามศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการปฏิสัมพันธ์และการรวมขอม ระหว่างผู้คนที่นับถือศาสนาอิสลามกับผู้คนที่นับถือศาสนาพุทธใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นประการสำคัญ ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นศึกษาความเป็นไปได้ในการที่จะนำพลังทางวัฒนธรรมไปใช้สำหรับประโยชน์ของการพัฒนา

วิธีดำเนินการศึกษา งานวิจัยเรื่องนี้มีการกำหนดพื้นที่ และผู้คนจำนวน 4 หมู่บ้าน สำหรับเป็นตัวแทนของแต่ละจังหวัด ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา โดยลักษณะพื้นฐานของแต่ละพื้นที่ที่มีความเหมือนกันในฐานะที่ตั้งอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ยังได้ซ่อนเร้นลักษณะความต่างในส่วนของบริบทภายใน ทั้งที่เป็นส่วนของกายภาพและชีวภาพพอสมควร โดยมีกรอบการวิเคราะห์หลัก อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ถือว่า (1) การรวมขอมเป็นผลของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ และการยอมรับในเรื่อง “ความแตกต่างของค่านิยม” ซึ่งกันและกัน (2) การมองปรากฏการณ์ที่เป็นจริงในสังคม ซึ่งสำแดงผ่านสัญลักษณ์เชิงพฤติกรรม อันเกิดจากความเชื่อที่หล่อหลอมโดยกระบวนการทางความคิดของผู้คน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของสังคม จึงน่าที่จะบอกให้ได้ว่ารู้จักและเข้าใจลักษณะของวัฒนธรรมพื้นบ้านตามที่ต้องการจะรู้จักได้ และ (3) การมองวัฒนธรรมพื้นบ้านในระดับนี้ ต้องมองจากตัวควบคุมการกระทำและพฤติกรรม (วัฒนธรรม) คือมองที่บริบทของสังคม (ระบบค่านิยม)

ผลการศึกษาพบว่า พลังสำคัญที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ และการรวมขอมระหว่างศาสนิกชน ที่ปรากฏในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส คือ ความเข้าใจและยอมรับในเรื่อง “ความแตกต่างของค่านิยม” ซึ่งกันและกันที่มีความเป็นไปได้ โดยอาศัยผลึกแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งก่อตัวจากอำนาจของระบบอุปถัมภ์ ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเกลอ เป็นเครือญาติ เป็นนายจ้าง – ลูกจ้าง เป็นเจ้านาย (ลูกพี่) – ลูกน้อง เป็นครู – ศิษย์ และความเป็นผู้นำ และเป็นผู้ตาม ทั้งในระบบ และนอกระบบ ด้วยเงื่อนไขของความจำเป็น ทางด้านปัจจัยต่างๆ เพื่อการดำรงชีพ พลังดังกล่าวนี้ นับได้ว่าเป็นอีกวิญญูณหนึ่งซึ่งเป็นกลไกที่มีคุณค่าอันมหาศาล ถ้ารู้จักนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชาติในที่สุด ซึ่งตรงกับปัจฉิมวิสัยทัศน์ ของศาสตราจารย์สุธีวงศ์ ที่ว่า “การพัฒนาทุกส่วนเสี้ยวของชาติเป็นการพัฒนาชาติ”

2.4.2 สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2547: 15) ได้เสนอแนวทางการศึกษาวิจัยและการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการธำรงรักษาภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมพื้นบ้านที่หลากหลาย เพื่อให้เป็นทุนทางสังคม ดังนี้

1) การศึกษาและบันทึกองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา ภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของกลุ่มชนต่างๆ เพื่อความเข้าใจมนุษยชาติของภูมิภาคนี้ ก่อนที่จะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลาและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมโลกาภิวัตน์ องค์ความรู้นี้ยังนำไปใช้ในการพัฒนาเครื่องมือทางภาษา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ช่วยประชากรกลุ่มย่อยเป็นสะพานก้าวเข้าสู่สังคมใหม่ได้อย่างมั่นคง มีคุณภาพและมีความมั่นใจ

2) จัดทำกิจกรรมที่เสริมพลังให้ชุมชนเข้มแข็ง เสริมสร้างอัตลักษณ์ และความเชื่อมั่นในพลังของตนเอง เช่น โครงการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต โดยร่วมมือกันระหว่างชุมชนและนักวิชาการ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถ เช่น จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน รวมถึงการสร้างสื่อการเรียนการสอน การฝึกครูชุมชน และการฝึกปฏิบัติบริหารจัดการด้านการเงิน การบัญชี หรือการเขียนรายงาน การเขียนโครงการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างเครื่องมือและเตรียมความพร้อมแก่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ด้านการศึกษาและฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้าน รวมทั้งการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งพบปะจัดกิจกรรม และเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวกับภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนและบุคคลทั่วไป

2.4.3 สถาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547)

- เสนอแนะในเรื่อง “ประเด็นการอนุรักษ์เผยแพร่และการใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมท้องถิ่น” แก่คณะรัฐมนตรี ดังนี้

1) รัฐควรเน้นการวิจัยและการรับฟังความเห็นจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น และแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การส่งเสริมวัฒนธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาประเทศ

2) การจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานทางวัฒนธรรม ควรพัฒนาการรวบรวมและการจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ทันสมัย ครบถ้วน ครอบคลุมข้อมูลที่จำเป็น มีศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลและการจัดเก็บอย่างต่อเนื่อง และควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายฐานข้อมูลของแต่ละท้องถิ่น เพื่อความสะดวกในการเข้าถึง และการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล

3) พัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่กับการอนุรักษ์ และการฟื้นฟูความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นและชาติพันธุ์ มีการพัฒนาวัฒนธรรมดั้งเดิมและสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป

4) รัฐควรกระจายอำนาจให้จังหวัดและส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบงานด้านศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น เช่น พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน หอศิลป์ หอสมุด ฯลฯ

5) การส่งเสริมศักยภาพหน่วยงานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเฉพาะการส่งเสริมศักยภาพของสภาวัฒนธรรม ให้มีการอบรมขั้นพื้นฐานการทำงานด้านวัฒนธรรม สร้างเครือข่ายและสนับสนุนสื่อเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถทางความคิดและการเรียนรู้ของประชาชน

6) ส่งเสริม “สิทธิทางวัฒนธรรม” ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องมีการจัดเวที/โครงการวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น ใช้มาตรการจูงใจ

7) ส่งเสริมการลงทุนทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นทุนทางสังคมแห่งการอยู่ร่วมกัน โดยการสร้างรายได้ให้กับประเทศจากการท่องเที่ยว ทำให้คนทำงานด้านวัฒนธรรมมีรายได้สูงขึ้น

8) สร้างค่านิยมการเห็นคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรมีการส่งเสริมวัฒนธรรม ศึกษา สนับสนุนสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมโดยการจัดซื้อภาครัฐ และควรมีการผลิตสื่อเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม

9) สร้างวัฒนธรรมที่ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดี รัฐควรปลูกฝังและส่งเสริมค่านิยมที่ดีงาม เพื่อยกระดับจิตใจของคนในสังคม

- เสนอแนะแนวทางการพัฒนางานด้านวัฒนธรรมขององค์กรภาคประชาชน ดังต่อไปนี้

1) ปรับบทบาทสภาวัฒนธรรมตำบลในการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ให้ครอบคลุม โดยมีการแบ่งกลุ่มงานเพิ่ม เพื่อให้ครอบคลุมการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม อันได้แก่

(1) การวิจัยและพัฒนาวัฒนธรรม

(2) การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม

(3) การถ่ายทอด เผยแพร่ แลกเปลี่ยน และส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม

(4) การเสริมสร้างความเป็นเลิศทางวัฒนธรรม

2) ส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้มแข็ง โดยลดการพึ่งพิงรัฐ อาศัยแนวคิดในการพัฒนาชุมชน โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง และพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมทุกมิติ ทั้งมิติเศรษฐกิจ มิติสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนระยะยาว

3) รัฐทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของชุมชนให้เพียงพอ รัฐควรทำหน้าที่สนับสนุนมากกว่าสั่งการในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆ เพื่อให้แต่ละชุมชนรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม และช่วยให้คนในชุมชนรักหวงแหนและรู้จักอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น

4) ส่งเสริมแกนนำที่เข้มแข็งในการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชน ควรส่งเสริมบทบาทกลุ่มแกนนำต่างๆ ในชุมชนที่มีพลังในการขับเคลื่อนงานทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นให้พัฒนาต่อไปได้ อาทิ

(1) สถาบันอุดมศึกษาในชุมชนเป็นแกนนำในการวิจัยศึกษาและจัดทำแบบเรียน เรียนรู้ประวัติศาสตร์และชุมชนของตน

(2) โรงเรียนเป็นแกนนำในการปลูกฝังการเห็นคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น ครู อาจารย์ ผู้นำศาสนา เป็นแกนนำในการถ่ายทอดความรู้และจิตสำนึกที่ดีในวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เด็กและเยาวชน ผ่านหลักสูตรการสอน

(3) ผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่น เผยแพร่วิถีชีวิต ค่านิยม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นส่วนสำคัญของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

5) สร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมต่างชาติ

(1) จัดบันทึก “มรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่น”

(2) ขึ้นทะเบียน “มรดกวัฒนธรรมของชาติ”

(3) ให้การสนับสนุนแก่วัฒนธรรมของทุกกลุ่มคนอย่างเท่าเทียมกัน

2.4.4 ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2547) ได้เสนอแนวทางการส่งเสริมเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนา สรุปได้ดังนี้

1) การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อให้คนในสังคมทราบว่าวัฒนธรรมคืออะไร และวัฒนธรรมสำคัญสำหรับการพัฒนาอย่างไร เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุด เพราะเมื่อเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทรรศนะหรือสัมมาทิฐิ) สังคมก็จะปฏิบัติถูกต้องได้ กิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องนี้ ได้แก่

(1) มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดอย่างสม่ำเสมอ

(2) การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความรู้ การส่งเสริมการวิจัย การสังเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร และผลการวิจัยให้เป็นปัญญาที่สูงขึ้น

(3) การสร้างสื่อประเภทต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ วิดีโอ มัลติมีเดีย การเผยแพร่ทางวิทยุและโทรทัศน์ มีการปรับปรุงอยู่เสมอ ควรจะแสวงหาความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ รวมทั้งทางภาคธุรกิจการเงินด้วย

(4) การประชุมสัมมนาในรูปแบบกลุ่มต่างๆ ควรมีการประชุมใหญ่ทางวัฒนธรรมทั้ง 4 ภาคเป็นประจำทุกปี

2) การสนับสนุนเวทีทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น ควรสนับสนุนเวทีวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลายในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ

3) ส่งเสริมสถาบันครอบครัว โดยการสนับสนุนให้พ่อ แม่ ลูก ได้มีเวลาให้แก่กัน และกันมากยิ่งขึ้นเหมือนในอดีต อันจะเป็นการสร้างครอบครัวที่อบอุ่น ความรัก ความเข้าใจในครอบครัวได้มากยิ่งขึ้น

4) ส่งเสริมองค์กรชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ผู้ปฏิบัติวัฒนธรรม และชุมชนที่เข้มแข็งจะก่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน

5) ปรับการศึกษาให้เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย

6) ร่วมมือกันสร้างความเข้าใจบทบาทความสำคัญของวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจ

7) มีการเพิ่มกองทุนและการบริหารงานวัฒนธรรม ในการส่งเสริมวัฒนธรรมกับการพัฒนาต้องการเงินทุน และการบริหารจัดการที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

2.5 บทสรุปแนวทางการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

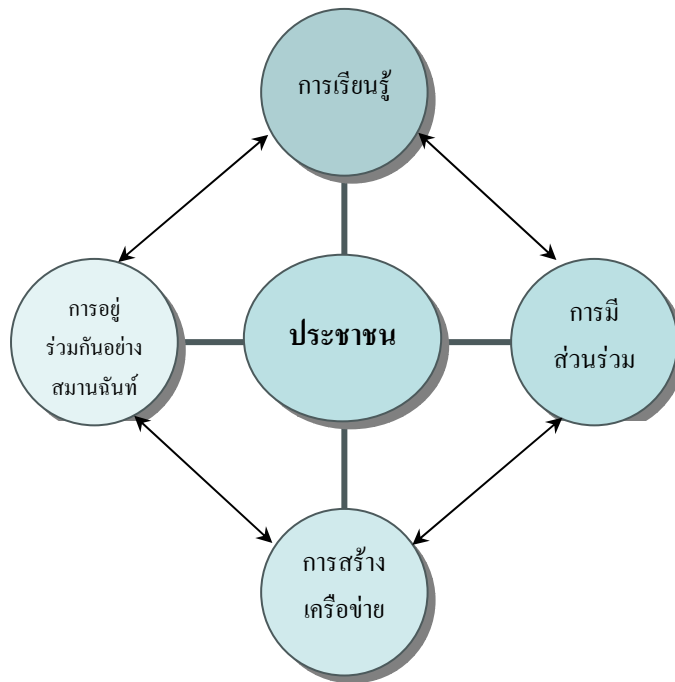
จากการค้นคว้าเอกสาร งานวิจัย ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ความคิดเห็นและข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถสรุปแนวทางการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ได้ดังนี้

- 1) การเข้าใจในเรื่องความหลากหลายทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณี กล่าวคือ สังคมวัฒนธรรมไทยเป็นสังคมแห่งความหลากหลาย ที่มีกลุ่มคนที่มีศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีที่หลากหลายร่วมกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในสังคมแห่งความหลากหลายนี้ คนในท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่นๆ ที่อยู่แวดล้อมตน
- 2) การกระตุ้นให้ท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญและภาคภูมิใจในศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของตน อันจะนำมาสู่การมีจิตสำนึกและการรวมตัวของคนในท้องถิ่น เพื่อทำงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่น
- 3) การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ในการดำเนินงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ทั้งในส่วนของการเสนอความคิดเห็น และการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดสำนึกร่วมของคนท้องถิ่นในการดูแลรักษาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของตน
- 4) การดำเนินกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีท้องถิ่น อันจะเป็นการเผยแพร่ สืบสาน อนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยังคงดำรงอยู่อย่างยั่งยืนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก และก่อประโยชน์ให้กับท้องถิ่น อาทิ ด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาท้องถิ่น การศึกษา เป็นต้น
- 5) การจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ท้องถิ่นในรูปแบบของการศึกษาวิจัย กล่าวคือ คนในท้องถิ่นทำหน้าที่สำรวจ ค้นคว้า และบันทึกองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเอง เพื่อเผยแพร่และธำรงไว้สืบไป
- 6) การสร้างเครือข่ายสายใยวัฒนธรรม ส่งเสริมให้สังคมสร้างและขยายเครือข่ายการเรียนรู้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่นของตนเองหรือท้องถิ่นอื่นอย่างบูรณาการ

บทที่ 3

แนวทางการจัดทำมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

การจัดทำมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่นนี้ ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานที่มุ่งให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีศักยภาพใน 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการสร้างเครือข่ายและด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงแนวคิดพื้นฐานในการจัดทำ
มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

ดังนั้น จากการประมวล ศึกษาและสังเคราะห์กรอบแนวคิดเรื่องการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน ระเบียบ กฎและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แนวทางการจัดทำมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่นก็ดำเนินไปตามแนวคิดพื้นฐานทั้ง 4 ด้านดังกล่าว และสามารถจัดแบ่งประเภทของมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นด้านต่างๆ ได้ 4 ด้าน ดังนี้

- 3.1 ด้านการเรียนรู้
- 3.2 ด้านการมีส่วนร่วม
- 3.3 ด้านการสร้างเครือข่าย
- 3.4 ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

3.1 ด้านการเรียนรู้

คือ เกณฑ์การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเรียนรู้ เข้าใจและเคารพศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของตนเองหรือของผู้อื่นในท้องถิ่น มีกรอบแนวคิดที่ควรนำไปเป็น แนวทางจัดทำดังนี้ ดังนี้

- 3.1.1 ส่งเสริมกิจกรรมการให้ความรู้ความเข้าใจ และเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ สาระสำคัญของศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย เพื่อให้เป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา
- 3.1.2 ส่งเสริมให้มีหลักสูตรท้องถิ่นที่บรรจุความรู้เรื่อง “ท้องถิ่นของเรา” ไว้ใน การศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3.1.3 ให้ความรู้และความเข้าใจวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่น ตนเอง
- 3.1.4 เสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ หวงแหน ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และ จารีตประเพณีท้องถิ่น
- 3.1.5 ปลุกฝังแนวคิดเรื่องเอกภาพในความหลากหลายหรือ “ทฤษฎีดอกไม้หลากสี” ให้กับประชาชนในท้องถิ่นโดยเน้นไปที่เยาวชน

3.1.6 ปลูกฝังแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียง พอดี เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อกัน

3.1.7 ส่งเสริมให้ประชาชนมีการเรียนรู้ตามอัชฌาศัย การเรียนรู้ตลอดชีวิตในเรื่องศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.8 การจัดทำฐานข้อมูลพื้นฐานทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น

การคำค้น โปธิ์เป็นประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนในภาคเหนือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องให้ความรู้และส่งเสริมให้เป็นเนื้อหาสำคัญในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกรักวัฒนธรรม จารีตประเพณีท้องถิ่นให้แก่เยาวชน

3.2 ด้านการมีส่วนร่วม

คือ เกณฑ์การส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของตนเองหรือของผู้อื่นในท้องถิ่น มีกรอบแนวคิดที่ควรนำไปเป็นแนวทางจัดทำดังนี้ ดังนี้

3.2.1 ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของศาสนาที่ตนเองนับถือ และกิจกรรมที่จัดขึ้นในเทศกาลต่างๆ ตามประเพณีท้องถิ่น

3.2.2 จัดทำประชาพิจารณ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์ และส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2.3 กำหนดยุทธศาสตร์และวางแผนกิจกรรมการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งติดตามและประเมินผลตามแผนทุกๆ 3 ปี

3.2.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม และจารีตประเพณีของท้องถิ่นของตนเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม

การแข่งขันเรือเป็นประเพณีที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาแต่เปิดโอกาสให้ประชาชนจำนวนมากมีส่วนร่วม

3.3 ด้านการสร้างเครือข่าย

คือ เกณฑ์การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นสร้างและขยายเครือข่ายการเรียนรู้ เข้าใจ และเคารพศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่นของตนเองหรือท้องถิ่นอื่น มีกรอบแนวคิดที่ควรนำไปเป็นแนวทางจัดทำดังนี้ ดังนี้

3.3.1 ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นของตนระหว่างหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ในการอนุรักษ์ และส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3.2 จัดกิจกรรมการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และตามศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีท้องถิ่น

3.3.3 ส่งเสริมหรือจัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นเครือข่ายระดับบุคคล ครอบครัว หรือท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้ เข้าใจและเคารพ อนุรักษ์และส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะต่างๆ ตลอดจนเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น ศูนย์วัฒนธรรมระดับท้องถิ่น สภาวัฒนธรรม กลุ่มชมรมที่เกี่ยวข้อง

3.3.4 จัดทำและเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างเครือข่ายด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์ซึ่งข้อมูลดังกล่าว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการจัดเก็บรวบรวมเพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่แล้ว

รูปแบบของเครือข่าย/องค์กรวัฒนธรรม

3.4 ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

คือ เกณฑ์การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมทุกระดับอย่างเอื้ออาทร สงบสุข และยั่งยืน มีกรอบแนวคิดที่ควรนำไปเป็นแนวทางจัดทำดัชนี ดังนี้

3.4.1 การบูรณาการคุณค่าทางวัฒนธรรมที่หลากหลายให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้อง

3.4.2 การยอมรับความหลากหลายทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นซึ่งกันและกัน

3.4.3 การซึมซับวัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

การเข้าร่วมกิจกรรมในงานประเพณีแห่เจ้า ของชาวไทยเชื้อสายจีน แสดงถึงความสมัครสมานกลมกลืนกันทางวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของประชาชนต่างเชื้อชาติ และมีความเชื่อที่หลากหลาย

บทที่ 4

ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และตัวชี้วัดขั้นพัฒนา

เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำมาตราฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงได้กำหนดตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และตัวชี้วัดขั้นพัฒนา ขึ้นมาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยได้กำหนดความหมายของตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และตัวชี้วัดขั้นพัฒนา ดังนี้

ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน หมายถึง ตัวชี้วัดที่มีความสำคัญและเป็นภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

ตัวชี้วัดขั้นพัฒนา หมายถึง ตัวชี้วัดที่มีความสำคัญและเป็นภารกิจที่มีการพัฒนากระดัดในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและก้าวหน้ามากกว่ามาตรฐานตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจจะใช้ปฏิบัติหรือเลือกปฏิบัติตามศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ

การดำเนินการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นตามมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน ทั้งที่เป็นตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานและตัวชี้วัดขั้นพัฒนา สามารถปรับใช้แนวทางการดำเนินงานตามแบบ PDCA ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (P)

ในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นตามมาตรฐานทั้ง 4 ด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ นั่นคือ ต้องกำหนดเป้าหมายของแผนว่าคืออะไร เป้าหมายหลักคือประชาชนในท้องถิ่น โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยอาจกำหนดเป้าหมายเป็นทั้งรูปธรรม เช่น ผลที่เป็นตัวเลข สามารถนับได้ ในมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่มีเป้าหมายเป็นตัวเลข อีกอย่างหนึ่งคือเป้าหมายที่เป็นนามธรรม ในมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน เป้าหมายแบบนามธรรม ก็มีหลายแห่ง เช่น ในมาตรฐานด้านการเรียนรู้ ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานมีเป้าประสงค์ให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของท้องถิ่นตนเองมากขึ้น แต่เป้าหมายนามธรรม

ก็สามารถเปลี่ยนเป็นเป้าหมายรูปธรรม คือ ตัวเลขได้ เช่น การวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่องศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นของประชาชนออกมาเป็นจำนวนร้อยละ

ในการจัดทำแผน เป้าหมายที่กำหนดไว้ต้องสามารถบรรลุได้จริง สามารถนำมาสู่การปฏิบัติได้จริง เช่น การกำหนดเป้าหมายตามมาตรฐานที่ 1 ด้านการเรียนรู้ ศักยภาพขั้นพัฒนา คือ การจัดทำเว็บไซต์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ถ้าในท้องถิ่นยังไม่มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ใช้สำหรับการจัดทำเว็บไซต์ คือ โทรศัพท์พื้นฐาน จึงเป็นการยากที่จะบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้น เป้าหมายดังกล่าวจึงไม่สามารถนำมาสู่การปฏิบัติได้จริง

นอกจากนี้ แผนที่จัดทำขึ้นต้องเป็นแผนที่จำเป็น มีสาระชัดเจน รัดกุม อ่านเข้าใจง่ายและปฏิบัติตามได้ง่าย ที่สำคัญต้องผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (D)

เมื่อกำหนดเป้าหมายและวางแผนการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นตามมาตรฐานทั้ง 4 ด้านแล้ว ขั้นตอนต่อไป องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำความเข้าใจแผนที่วางไว้ให้ชัดเจน โดยต้องอธิบายแผนให้ผู้ปฏิบัติทุกระดับชั้นรู้และเข้าใจตรงกันทั่วถึงกันแล้วจึงลงมือปฏิบัติ เช่น ในการดำเนินการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อจัดทำแผนแม่บทในการอนุรักษ์และส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นตามมาตรฐานที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วม ตัวชี้วัดขั้นพัฒนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องอธิบายให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทราบถึงขั้นตอนการทำประชาพิจารณ์ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้น โดยอาจขอความรู้เรื่องประชาพิจารณ์นี้จากผู้เชี่ยวชาญหรือเชิญผู้เชี่ยวชาญมาเป็นที่ปรึกษาโครงการได้ เพื่อความชัดเจนและความเข้าใจที่ตรงกันของผู้ปฏิบัติ

ในการปฏิบัติตามแผนนี้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโครงการต้องตรวจสอบดูแลการปฏิบัติทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เป็นไปตามแผนและเพื่อให้กำลังใจกับผู้ปฏิบัติ ทั้งยังเป็นการแสดงถึงความเอาใจใส่ดูแลของผู้รับผิดชอบโครงการด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (C)

ในการดำเนินงาน โครงการหรือกิจกรรมตามมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน ทั้งตามตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานและตัวชี้วัดขั้นพัฒนา เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำลังดำเนินการตามแผนที่วางไว้อย่างเป็นระบบนั้นสิ่งสำคัญที่สุดในกระบวนการนี้คือ การตรวจสอบการปฏิบัติงานและคุณภาพของงานโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังดำเนินการอยู่ ในขั้นนี้เมื่องานดำเนินไปได้ระยะหนึ่งผู้รับผิดชอบ

โครงการหรือกิจกรรมต้องดูแลว่ามีปัญหาและอุปสรรคใดๆ หรือไม่ ต้องมีการทบทวนแผน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่อาจมีได้

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ แก้ไข ประเมินผลการดำเนินการ (A)

เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการ โครงการหรือกิจกรรมการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นตามแผน ตามขั้นตอนทั้ง 3 ขั้นที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน และตามตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานหรือตัวชี้วัดขั้นพัฒนาจนกระทั่งเสร็จสิ้นโครงการ ขั้นตอนสุดท้ายที่ผู้รับผิดชอบโครงการและผู้ปฏิบัติงานต้องให้ความสำคัญก็คือ การวิเคราะห์ ประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสรุปผลไว้ในการดำเนินการครั้งต่อไป

การวิเคราะห์ ประเมินผลนั้นสามารถกระทำได้โดยประเมินผลตามลำดับระยะเวลา การดำเนินงานหรือตามหัวข้อที่เราสามารถกำหนดขึ้นเพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ ประเมินผล เช่น งานด้านสถานที่ งานด้านประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ในการประเมินผลหากพบว่ามีปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินการ ให้ตรวจสอบหาสาเหตุของปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่ได้ดำเนินการไปแล้ว พร้อมทั้งทำรายงานสรุปผลไว้ในการดำเนินงานครั้งต่อไป เช่น ในการดำเนินงานโครงการหรือ กิจกรรมด้านการมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วม โครงการค่ายคุณธรรม ปรากฏว่ามีผู้เข้าร่วมโครงการ น้อยกว่าเป้าหมาย ผู้รับผิดชอบโครงการและผู้ปฏิบัติการต้องพบปะกันเพื่อทบทวนสาเหตุของ ปัญหาว่าอยู่ที่ใด ปัญหาดังกล่าวอาจมีสาเหตุหลากหลาย เช่น การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง หรือ ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ต้องไปทำงานในกรุงเทพฯ เป็นต้น เมื่อทราบสาเหตุแน่ชัดแล้วให้ บันทึกการประเมินผลไว้เพื่อแก้ไขในการจัดโครงการครั้งต่อไป ซึ่งบางปัญหาองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นก็สามารถแก้ไขได้เอง เช่น ถ้าการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงก็อาจใช้วิธีเคาะประตูบ้าน เชิญชวน เป็นต้น แต่บางปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการแก้ไข เช่น ประชาชน ต้องเดินทางไปทำงานในกรุงเทพฯ ต้องแก้ที่แนวโน้มนโยบายของส่วนกลางจนถึงระดับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นด้วย คือ การปลูกจิตสำนึกรักถิ่นเกิด วิธีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

อนึ่ง ในการดำเนินการ โครงการหรือกิจกรรมตามมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน หากประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดได้ตามแผน ผู้รับผิดชอบและผู้ปฏิบัติงานก็ต้องประเมินผลแล้ว บันทึกว่า ความสำเร็จของโครงการเป็นผลของการดำเนินงานแบบใดบ้าง มีปัจจัยใดบ้างที่นำ โครงการไปสู่ความสำเร็จ เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมแบบเดิม หรือแบบอื่นๆ ในครั้งต่อไป

ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ หมายถึง ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

- **เชิงปริมาณ** คือ จำนวนที่สามารถวัดเป็นตัวเลขได้ เช่น จำนวนกิจกรรม, จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- **เชิงคุณภาพ** คือ คุณค่าที่ไม่สามารถวัดเป็นจำนวนตัวเลขได้ แต่อาจวัดได้ในลักษณะว่ามี หรือ ไม่มี เช่น มีการวางแผน-ไม่มีการวางแผน

4.1 ด้านการเรียนรู้

ตัวชี้วัด	แนวทางการดำเนินการ	ขั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(1) การให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่นของตน	- จัดให้มีหรือสนับสนุนกิจกรรมที่เสริมความรู้แก่เด็กและเยาวชนในด้านศาสนาที่ตนนับถือ	✓		- การบรรยายหลักธรรม/คำสอนทางศาสนาโดยผู้นำศาสนาเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา	- จำนวนกิจกรรม - จำนวนครั้งที่จัดแต่ละกิจกรรม - จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม - ร้อยละผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีความรู้เพิ่มขึ้น
	- จัดให้มีหรือสนับสนุนกิจกรรมที่เสริมความรู้แก่เด็กและเยาวชนในด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณีท้องถิ่น	✓		- การจัดค่ายกิจกรรม “ท้องถิ่นของเรา” เพื่อให้เยาวชนรู้จักท้องถิ่นของตนเองและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น	- ร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้

ตัวชี้วัด	แนวทางการ ดำเนินการ	ขั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัด ความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(2) ส่งเสริม สนับสนุนการ ดำเนินตามวิถี ชีวิตที่สมดุล ทั้งทางศาสนา วัฒนธรรม จารีตประเพณี และความ ทันสมัย	- จัดกิจกรรม ยกย่อง เชิดชู ปราชญ์ชาวบ้าน ในโอกาสต่างๆ โดยพิจารณาผู้ ทรงความรู้จาก บุคคลในท้องถิ่น - จัดให้มีหรือ สนับสนุน กิจกรรมที่เสริม ความรู้แก่เด็กและ เยาวชนในด้าน ศิลปะพื้นบ้าน	✓		- จัดงานยกย่องเชิดชู เกียรติแก่ปราชญ์ ชาวบ้าน เพื่อเป็นเกียรติ และยกย่องในฐานะ บุคคลตัวอย่าง - การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านต่างๆ มาให้ ความรู้หรือการนำ เยาวชนในท้องถิ่นเข้า ร่วมปฏิบัติจริงในเรื่อง เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เช่น การแกะสลัก, การ ทำหัวโขน, เครื่องปั้น ดินเผา, การทอผ้า	
	- สนับสนุนหรือ ประสาน หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องจัด กิจกรรมเพื่อ ปลูกฝังแนวทาง การดำเนินชีวิต ตามหลักความ พอดี แบ่งปันและ เอื้ออาทรต่อกัน		✓	- กิจกรรมอยู่อย่าง ไทย อยู่อย่างพอเพียง ตามแนวพระราช ดำรัส ฯลฯ	

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

ตัวชี้วัด	แนวทางการ ดำเนินการ	ขั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัด ความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(3) การจัดทำ ฐานข้อมูล พื้นฐานทาง ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและ จารีตประเพณี ท้องถิ่น	- จัดทำฐานข้อมูล ด้านศาสนา วัฒนธรรมและ จารีตประเพณี ท้องถิ่น - จัดให้มีหรือ สนับสนุน หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง เพื่อ จัดทำศูนย์/แหล่ง เรียนรู้ของ ท้องถิ่นใน รูปแบบต่างๆ ที่ประชาชน สามารถเข้าถึงได้ ง่าย และ หลากหลาย	✓	✓	- การออกแบบ สอบถาม,สำรวจ ข้อมูล, สรุปผลและ จัดเก็บรวบรวมให้ เป็นระบบ - การจัดทำพิพิธภัณฑ์ พื้นบ้าน/ศูนย์การ เรียนรู้ทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ท้องถิ่น, การจัด นิทรรศการ, การ จัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ ทางเว็บไซต์, วิทยุ ชุมชน, หอกระจาย ข่าว ฯลฯ	- จำนวน ฐานข้อมูล - จำนวน ระเบียบข้อมูล - จำนวนผู้เข้าชม - จำนวน ระเบียบข้อมูล - จำนวนสื่อ - ความถี่ในการ เผยแพร่

ตัวชี้วัด	แนวทางการ ดำเนินการ	ชั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัด ความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(4) การจัดทำ หลักสูตร ท้องถิ่นด้าน ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและ จารีตประเพณี ท้องถิ่นร่วมกับ สถานศึกษาใน ท้องถิ่น	-ประสาน สถาบัน การศึกษาหรือ หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ร่วมกัน จัดทำหลักสูตร ท้องถิ่นด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ท้องถิ่นและ ประสาน สถานศึกษาใน ท้องถิ่นเพื่อใช้ หลักสูตร		✓	- หลักสูตรศิลปะ พื้นบ้าน, หลักสูตร วัฒนธรรม และ ประเพณีท้องถิ่น ฯลฯ	- มีหลักสูตร ท้องถิ่น - จำนวน หลักสูตร ท้องถิ่น

4.2 ด้านการมีส่วนร่วม

ตัวชี้วัด	แนวทางการดำเนินการ	ขั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(1) การจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ที่เน้นประชาชนในท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง	-จัดกิจกรรมหลักในด้านศาสนาตามวันสำคัญของศาสนาโดยประสานผู้นำศาสนา/ผู้นำชุมชน รวมทั้งประชาชนในท้องถิ่น (ดูรายละเอียดในบทที่ 5)	✓		- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับศาสนสถาน จัดกิจกรรมหลักทางศาสนาในวันสำคัญ เช่น การทำบุญ ตักบาตร เวียนเทียน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, งานวันอาชูรอ, งานวันคริสตมาส ฯลฯ	- จำนวนกิจกรรม - จำนวนครั้งที่จัดแต่ละกิจกรรม - ร้อยละของงบประมาณ/ทรัพยากรที่ประชาชนในท้องถิ่นนำมาสมทบในการจัดกิจกรรม
	- ร่วมกันจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรม และประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นโดยประสานองค์กรเครือข่าย ผู้นำชุมชนรวมทั้งประชาชนในท้องถิ่น	✓		- การจัดงานประเพณีประจำของท้องถิ่น เช่น งานบุญบั้งไฟ, ประเพณีผีตาโขน ฯลฯ	

ตัวชี้วัด	แนวทางการ ดำเนินการ	ขั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัด ความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(2) การจัด กิจกรรมเพื่อ ปลูกฝังจิตสำนึก ในการส่งเสริม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และ จารีตประเพณี ท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดกิจกรรม เชื่อมความสัมพันธ์ และความ สมานฉันท์ด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ท้องถิ่น - การจัดประชุม อบรมสัมมนาเชิง ปฏิบัติการให้แก่ เยาวชนหรือ ประชาชนในชุมชน โดยเชิญผู้ทรง ความรู้ ปรชาญ ชาวบ้าน นักวิชาการ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และ ความสำนึกในการ ที่จะอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และ จารีตประเพณีของ ท้องถิ่น 	✓	✓	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดกีฬา ดนตรี และการละเล่น พื้นบ้าน, งาน หัตถกรรม, งาน สถาปัตยกรรม พื้นบ้าน - โครงการสอน ศาสนาให้แก่เยาวชน และประชาชน - โครงการรัก วัฒนธรรมท้องถิ่น - โครงการมัคคุเทศก์ รุ่นจิ๋ว ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนกิจกรรม - จำนวนครั้งที่จัด แต่ละกิจกรรม - จำนวนผู้เข้าร่วม กิจกรรม

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

ตัวชี้วัด	แนวทางการ ดำเนินการ	ขั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัด ความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(3) การจัดทำแผน การส่งเสริม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และ จารีตประเพณี ท้องถิ่น	- ให้ชุมชน องค์กร เครือข่าย และประชาชนมี ส่วนร่วมในการ จัดทำแผน - ให้ประชาชนมี ส่วนร่วมในการ ติดตามประเมินผล		✓	- จัดเวทีประชาคม หรือมีช่องทางกรรับ ฟังความคิดเห็น (ผู้หรือเว็บบอร์ด) จาก ประชาชนในท้องถิ่น	- มีแผนการ ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ท้องถิ่น
			✓	- จัดระบบหรือวิธีการ ประเมินผลการ ดำเนินงานตามแผน	- มีรายงานการ ประเมินผลตาม แผน

4.3 ด้านการสร้างเครือข่าย

ตัวชี้วัด	แนวทางการดำเนินการ	ขั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(1) จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่นของตน และท้องถิ่นอื่น	- ประสานงานกับผู้นำศาสนาต่าง ๆ หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อื่นๆ เพื่อจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินชีวิต ความรู้ ด้านศาสนาที่ตนนับถือ	✓		- ศึกษาดูงานระหว่างท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรม สัจจกร, ธรรมชาติ	- จำนวนกิจกรรม - จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม - มีเครือข่ายร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อื่นๆ - ร้อยละของ ผู้เข้าร่วมโครงการที่มี ความรู้เพิ่มขึ้น
	- ประสานงานกับกลุ่มต่าง ๆ หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อื่นๆ เพื่อจัดตั้งเครือข่ายด้านศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีระหว่างท้องถิ่น	✓		- การจัดตั้งกลุ่มด้านต่างๆ เช่น กลุ่ม หัตถกรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ศิลปะการแสดง กีฬา หรือการละเล่นพื้นบ้าน	

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

ตัวชี้วัด	แนวทางการดำเนินการ	ขั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(2) ส่งเสริมให้สถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษา ชุมชน สร้างเครือข่ายเพื่อปลูกฝัง และถ่ายทอดภูมิปัญญา ประเพณีที่ดีงามระหว่างชุมชน	- จัดให้มีหรือสนับสนุนกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และจารีตประเพณีระหว่างท้องถิ่น		✓	- การบรรยายจากผู้อาวุโสในแต่ละท้องถิ่น, การแลกเปลี่ยน วัฒนธรรม, ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ	- จำนวนโครงการ - จำนวนครั้งที่จัดแต่ละกิจกรรม - จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม
(3) นำฐานข้อมูลด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีที่ท้องถิ่นได้รวบรวมขึ้นอย่างเป็นระบบมาเชื่อมโยงและสร้างเครือข่ายด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ	- จัดให้มี หรือสนับสนุนการสร้างเครือข่ายฐานข้อมูล/แลกเปลี่ยนข้อมูลด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีระหว่างท้องถิ่น		✓	- การจัดตั้งเครือข่ายชมรมอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน, การจัดทำฐานข้อมูลเผยแพร่และแลกเปลี่ยนข้อมูลกับท้องถิ่นอื่น ฯลฯ	- จำนวนทะเบียนข้อมูล - จำนวนผู้ขอใช้ข้อมูล - จำนวนที่เพิ่มขึ้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เข้าร่วมเครือข่าย

ตัวชี้วัด	แนวทางการดำเนินการ	ขั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(4) ส่งเสริมกิจกรรมโครงการที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเรื่ององค์ความรู้เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน	- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการศึกษาเพื่อส่งเสริมเครือข่ายธุรกิจชุมชน		✓	- การวิจัย สมมุติฐานและ การแพทย์แผน ไทย, การ ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม, โครงการหนึ่ง ตำบล หนึ่ง ผลิตภัณฑ์ ฯลฯ	- จำนวนโครงการ - จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ - ร้อยละของผู้เข้าร่วมโครงการที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้

4.4 ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

ตัวชี้วัด	แนวทางการดำเนินการ	ขั้น		กิจกรรม	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ
		พื้นฐาน	พัฒนา		
(1) จัดกิจกรรมรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของการไว้เนื้อเชื่อใจ การประนีประนอม การสร้างสันติ และความสมานสามัคคี	- จัดให้มี/สนับสนุน/ประสานกับหน่วยงานอื่นในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความสมานฉันท์	✓		- การประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ เช่น การจัดทำป้าย, ข้อความ, เสียงตามสาย, วิทยุชุมชน, การเข้าร่วมกิจกรรมของศาสนาอื่นที่สามารถเข้าร่วมได้ ฯลฯ	- จำนวนกิจกรรม - จำนวนครั้งที่เผยแพร่ - จำนวนสื่อที่เผยแพร่
(2) จัดกิจกรรมการประสานความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างกัน	- การบรรยายหรือกิจกรรมที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเพื่อสร้างความสมานฉันท์		✓	- การบรรยายเรื่องศิลปะพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมเพื่อให้ความรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกัน	- จำนวนกิจกรรม - จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม - มีคณะกรรมการเพื่อความสมานฉันท์ ซึ่งมาจากตัวแทนของชุมชน
	- จัดให้มี/สนับสนุน/ประสานกับหน่วยงานอื่นจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างกัน		✓	- การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อความสมานฉันท์ทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่าย, การบรรยายเรื่องศิลปะพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมเพื่อให้ความรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกัน ฯลฯ	

บทที่ 5

แนวทางและขั้นตอนการดำเนินงานตามมาตรฐาน

แนวทางและขั้นตอนการดำเนินงานสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อใช้ในการจัดทำแผนงานหรือวางแผนแนวทางกิจกรรมการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ได้ตามมาตรฐานตัวชี้วัดด้านต่างๆ มีแนวคิดพื้นฐาน หลักการทำงาน และแนวทางการดำเนินงานดังนี้

5.1 ปรัชญาการดำเนินการ

ปรัชญาการดำเนินการ คือ แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น มีดังนี้

5.1.1 การเห็นคุณค่า หวงแหน และอนุรักษ์ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น และประชาคมกลุ่มองค์กรชุมชน ต้องตระหนักถึงคุณค่าของศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณี และมีจิตสำนึกที่จะสืบสานมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นสืบไป

5.1.2 การคำนึงถึงศักยภาพ ความเหมาะสม ความหลากหลายในองค์ประกอบต่างๆ เช่น ด้านภูมิศาสตร์กายภาพ อาชีพ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่กล่าวมา เพื่อจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้อง

5.1.3 การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ถือเป็นภารกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และยั่งยืน

5.2 หลักการทำงาน และวางแผน

ในการทำงาน และวางแผนการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ควรยึดหลักการดังต่อไปนี้

5.2.1 การศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องศึกษาหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากเอกสารและคำบอกเล่า เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนยุทธศาสตร์กระทรวง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาคจังหวัด (Cluster) งานวิจัย หนังสือตำรา และคำบอกเล่าจากผู้นำศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งจะทำให้การวางแผนเหมาะสมสอดคล้อง และมีประสิทธิภาพ

5.2.2 การประสานงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องประสานงานกับกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด องค์กรทางศาสนา และองค์กรเอกชน เพื่อขอรับคำปรึกษาแนะนำในการวางแผน นโยบาย จัดทำแผน และกิจกรรม โครงการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

5.2.3 การมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรณรงค์ระดมความคิดเห็นให้ทุกภาคส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

5.3 ความเข้าใจพื้นฐานในการปฏิบัติตามมาตรฐาน

ตามมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน กิจกรรมที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกันในแต่ละท้องถิ่นอาจดำเนินการได้ในบางกิจกรรม เนื่องจากในบางศาสนามีบทบัญญัติว่า พิธีกรรมหรือประเพณีที่ปฏิบัติจะต้องเป็นคนที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้น หรือไม่สามารเข้าร่วมพิธีกรรมของศาสนาอื่นที่ตนไม่ได้นับถือ ดังนั้นกิจกรรมที่ประชาชนซึ่งนับถือศาสนาต่างกันในแต่ละท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมได้ คือ กิจกรรมที่เป็นวันสำคัญของชาติ ซึ่งไม่มีพิธีกรรมทางศาสนาเกี่ยวข้องกับ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาฯ วันเด็กแห่งชาติ

นอกจากนั้น ประเพณีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมซึ่งมีพื้นฐานมาจากศาสนา เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานศพ ฯลฯ ในส่วนที่เป็นกิจกรรมทางสังคม ผู้ที่นับถือศาสนาต่างกันในแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ สามารถเข้าร่วมได้ในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนพิธี

5.4 ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

ในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ทั้ง 4 ด้าน มีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งคณะทำงาน รับผิดชอบการทำงานด้านการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น โดยมีผู้นำศาสนาในชุมชนเป็นที่ปรึกษา และมีคณะทำงาน ซึ่งอาจประกอบด้วย

1.1) นายกองค้กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ประธานกรรมการ
1.2) ประธานสภาท้องถิ่น	กรรมการ
1.3) รองนายกองค้กรปกครองส่วนท้องถิ่น	กรรมการ
1.4) ผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง	กรรมการ
1.5) ผู้นำชุมชน	กรรมการ
1.6) สภาวัฒนธรรมท้องถิ่น	กรรมการ
1.7) ตัวแทนประชาคม หรือ ปราชญ์ท้องถิ่น	กรรมการ
1.8) ปลัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	กรรมการ

1.9) ผู้อำนวยการสำนัก/กอง/หัวหน้ากอง/ส่วน/การศึกษากรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้ จำนวนกรรมการ ข้อ 1.3) - 1.7) เป็นไปตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น

แต่หากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใดที่ยังไม่มีความพร้อมในการจัดตั้งคณะทำงานดังกล่าว อาจมอบหมายภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่นให้คณะทำงานหรือคณะกรรมการที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่งตั้งเพื่อทำงานเชิงบูรณาการในภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

2) คณะทำงาน มีหน้าที่ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากท้องถิ่น เพื่อนำมาพิจารณากำหนดและเสนอแนวทางต่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาแนวทาง/ข้อเสนอของคณะทำงาน เพื่อนำไปประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

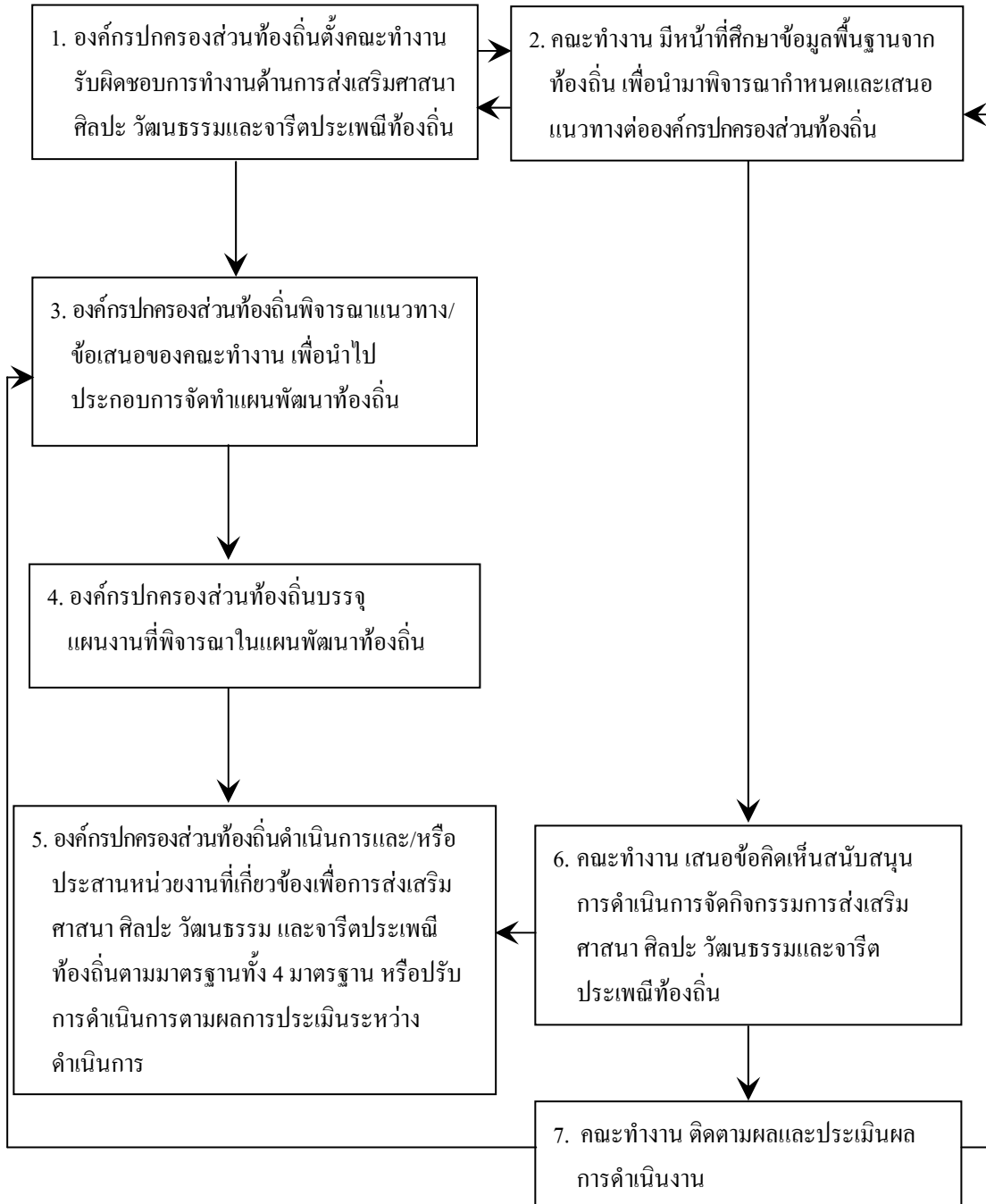
4) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นบรรจุแผนงานที่พิจารณาในแผนพัฒนาท้องถิ่น

5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการและ/หรือประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ตามมาตรฐานทั้ง 4 มาตรฐานที่กำหนด

6) คณะทำงาน เสนอข้อคิดเห็นหรือให้การสนับสนุนการดำเนินการจัดกิจกรรมการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

7) คณะทำงาน ดำเนินการติดตามและประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมโครงการตามดัชนีชี้วัดความสำเร็จที่กำหนดไว้ เพื่อสรุปผลการดำเนินการและใช้เป็นข้อมูลประกอบการนำเสนอแนวทางให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

แผนภูมิขั้นตอนการปฏิบัติงาน

5.5 แนวทางการจัดโครงการ/กิจกรรม

โดยอาจใช้รูปแบบ PDCA (ดูรายละเอียดในบทที่ 4 และตัวอย่างโครงการในภาคผนวก ค) คือ

- 1) สำรวจ ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น
- 2) กำหนดโครงการ/กิจกรรมไว้ในแผนยุทธศาสตร์, แผนปฏิบัติงานประจำปี
- 3) เสนอของบประมาณดำเนินโครงการ/กิจกรรม
- 4) ตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบโครงการ/กิจกรรม
- 5) จัดทำรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมเพื่อขออนุมัติดำเนินการ
- 6) ดำเนินการโครงการ/กิจกรรม

- ติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ในการฝึกอบรม ต้องติดต่อวิทยากรที่อาจเป็นผู้นำศาสนาหรือปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานอื่นๆ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้สถานที่ราชการหรือศาสนสถานเป็นที่ฝึกอบรม ให้ประสานงานกับหน่วยงานราชการหรือศาสนสถานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอใช้อาคารหรือสถานที่ จัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการอบรม (สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดูได้จากภาคผนวก ง)

- หากเป็น โครงการหรือกิจกรรมตามตัวชี้วัดขั้นพัฒนา เช่น ตามมาตรฐาน การสร้างเครือข่าย โดยอาศัยการจัดการฐานข้อมูลด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสืบค้นและรวบรวมข้อมูลที่สามารถหาได้จาก เว็บไซต์ต่างๆ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศาสนา สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับ

- ประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรมให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจทั่วไปทราบ
- ดำเนินการและตรวจสอบการจัดโครงการ/กิจกรรมให้เป็นไปตามแผนที่

กำหนดไว้

- ประเมินผลการจัดโครงการ/กิจกรรม

7) สรุปผลการจัดโครงการ/กิจกรรมตามดัชนีชี้วัดความสำเร็จ พิจารณาผลดี-ผลเสีย ปัญหาอุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงพัฒนาโครงการ/กิจกรรมต่อไป

จากมาตรฐานทั้ง 4 มาตรฐาน ในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีต ประเพณีท้องถิ่น ทั้งตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และขั้นพัฒนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัด โครงการ/กิจกรรมได้ในลักษณะดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเอง
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนหน่วยงานอื่น เช่น องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ให้ข้อมูล และ/หรือเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่น

ผลจากการจัดโครงการ/กิจกรรม มีลักษณะดังนี้

1. ผลที่เป็นนามธรรม เช่น ความรู้จากการจัดอบรมสัมมนา การสืบทอดวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์จากการสร้างเครือข่าย
2. ผลที่เป็นรูปธรรม เช่น กิจกรรมงานส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีต ประเพณี ศูนย์ข้อมูล แหล่งสูตรท้องถิ่น ฐานข้อมูลที่ประชาชนใช้ประโยชน์ได้

ทั้งนี้ ในการดำเนินการ โครงการ/กิจกรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องคำนึงถึง ความเหมาะสม และสอดคล้อง เพื่อประโยชน์สูงสุดของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

5.6 โครงการกิจกรรมที่สำคัญ

ในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดกิจกรรมต่างๆ โดยดำเนินงานตามประเพณีที่จัดขึ้นในแต่ละเดือน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ประเพณีไทยและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

วัน/เดือน	วันสำคัญและความสำคัญ	กิจกรรมหลัก	กิจกรรมเสริม
1 มกราคม	<ul style="list-style-type: none"> วันขึ้นปีใหม่ - เป็นการเริ่มต้นศักราชใหม่ตามสุริยคติแบบตะวันตก 	<ul style="list-style-type: none"> จัดพิธีทำบุญตักบาตร อาราธนาพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา ผู้นำท้องถิ่นกล่าวอวยพร 	<ul style="list-style-type: none"> กิจกรรมการเล่นและแข่งกีฬาพื้นบ้าน เช่น วิ่งกระสอบ ชักกะเย่อ ตะปับ ปิดดาตีหม้อ ร่วมกันพัฒนาที่สาธารณประโยชน์และศาสนสถาน การณรงค์เรื่องค่านิยม การงดดื่มของมึนเมาทุกชนิดรับปีใหม่ ฯลฯ
ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3	<ul style="list-style-type: none"> วันมาฆบูชา - เป็นวันที่พระพุทธเจ้าประกาศโอวาทปาฏิโมกข์ 	<ul style="list-style-type: none"> ทำบุญตักบาตร ปฏิบัติธรรม เช่น รักษาศีล 5 หรือ ศีล 8 ฟังพระธรรมเทศนาเพื่อเป็นพุทธบูชา 	<ul style="list-style-type: none"> จัดค่ายคุณธรรมอบรมประชาชนทั่วไป จัดค่ายเยาวชนพุทธบุตร จัดสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา จัดประกวดวาดมนต์หมู่ร้องเพลงธรรมะและสวดสรภัญญะ

วัน/เดือน	วันสำคัญและความสำคัญ	กิจกรรมหลัก	กิจกรรมเสริม
13-15 เมษายน	<ul style="list-style-type: none"> เทศกาลสงกรานต์ <ul style="list-style-type: none"> - เป็นเทศกาลขึ้นปีใหม่ของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะชาวไทย 	<ul style="list-style-type: none"> ทำบุญตักบาตร สร้างน้ำพระสงฆ์ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ แสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษด้วยการทำบุญอุทิศให้ 	<ul style="list-style-type: none"> จัดการละเล่นพื้นบ้าน จัดการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น ประกวดเทพีสงกรานต์ ชมรงค์เรื่องสงกรานต์ไร้แอลกอฮอล์ ชมรงค์ไม่เล่นปืนฉีดน้ำ
ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6	<ul style="list-style-type: none"> วันวิสาขบูชา <ul style="list-style-type: none"> - เป็นวันที่พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานที่เวียนมาตรงกัน แต่ต่างปีกันอย่างน้อย 1 ปี - เป็นวันสำคัญของโลกที่สหประชาชาติรับรอง 	<ul style="list-style-type: none"> ทำบุญตักบาตร ปฏิบัติธรรม เช่น รักษาศีล 5 หรือ ศีล 8 ฟังพระธรรมเทศนาเพื่อเป็นพุทธบูชา เวียนเทียนและปฏิบัติธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> จัดค่ายคุณธรรมอบรมประชาชนทั่วไป จัดค่ายเยาวชนพุทธบุตร จัดสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา จัดประกวดสามัคคีหมู่ ร้องเพลงธรรมะและสวดสรภัญญะ
ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8	<ul style="list-style-type: none"> วันอาสาฬหบูชา <ul style="list-style-type: none"> - เป็นวันที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาและมีพระสงฆ์เกิดขึ้นครั้งแรก 	<ul style="list-style-type: none"> ทำบุญตักบาตร ปฏิบัติธรรม เช่น รักษาศีล 5 หรือ ศีล 8 ฟังพระธรรมเทศนาเพื่อเป็นพุทธบูชา เวียนเทียนและปฏิบัติธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> จัดค่ายคุณธรรมอบรมประชาชนทั่วไป จัดค่ายเยาวชนพุทธบุตร จัดสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา จัดประกวดสามัคคีหมู่ ร้องเพลงธรรมะและสวดสรภัญญะ

วัน/เดือน	วันสำคัญและความสำคัญ	กิจกรรมหลัก	กิจกรรมเสริม
แรม 1 ค่ำ เดือน 8	<ul style="list-style-type: none"> วันเข้าพรรษา - เป็นวันที่พระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาติให้พระสงฆ์อยู่จำพรรษา ณ วัดแห่งเดียวตลอด 3 เดือน - เป็นระยะเวลาที่เหมาะสมแก่การศึกษาพระธรรมวินัย 	<ul style="list-style-type: none"> ทำบุญตักบาตร ถวายผ้าอาบน้ำฝนแด่พระสงฆ์ ร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษา อธิษฐานจิตงดเว้นการทำสิ่งไม่ดี เช่น งดเหล้า ในช่วงเข้าพรรษา 	<ul style="list-style-type: none"> จัดค่ายคุณธรรมอบรมประชาชนทั่วไป จัดค่ายเยาวชนพุทธบุศจร จัดสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่อเนื่องจากวันอาสาฬหบูชา
ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 (ประเพณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	<ul style="list-style-type: none"> บุญข้าวสาก - ประเพณีการถวายข้าวกระยาสาทรตามฮีตหรือจารีตประเพณี ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นการแสดงถึงความกตัญญูทวดที่ต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ 	<ul style="list-style-type: none"> ถวายกระยาสาทรแด่พระสงฆ์ แสดงความกตัญญูทวดที่ต่อบรรพบุรุษด้วยการทำบุญ ถวายทานแล้วอุทิศให้ 	<ul style="list-style-type: none"> ร่วมพิธีกวนกระยาสาทร ประกวดกระยาสาทรสูตรโบราณ
แรม 13-15 ค่ำ เดือน 10 (ประเพณีภาคกลางและภาคใต้)	<ul style="list-style-type: none"> บุญสารทเดือนสิบ - ประเพณีการถวายข้าวกระยาสาทรตามจารีตประเพณี ของประชาชนในภาคกลางและภาคใต้ เป็นการแสดงถึงความกตัญญูทวดที่ต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับ 	<ul style="list-style-type: none"> ถวายกระยาสาทรแด่พระสงฆ์ แสดงความกตัญญูทวดที่ต่อบรรพบุรุษด้วยการทำบุญ ถวายทานแล้วอุทิศให้ 	<ul style="list-style-type: none"> จัดการละเล่นพื้นบ้าน เช่น พิธีชิงเปรต (สำหรับประชาชนในภาคใต้)

วัน/เดือน	วันสำคัญและความสำคัญ	กิจกรรมหลัก	กิจกรรมเสริม
ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11	<ul style="list-style-type: none"> วันออกพรรษา - เป็นวันที่พระพุทธรูปที่ลอยน้ำให้พระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษามาครบ 3 เดือนทำพิธีปวารณาหรือการว่ากล่าวตักเตือนกันด้วยจิตเมตตา 	<ul style="list-style-type: none"> ทำบุญตักบาตร ปฏิบัติธรรม เช่น รักษาศีล 5 หรือ ศีล 8 พึ่งพระธรรมเทศนาเพื่อเป็นพุทธบูชา 	<ul style="list-style-type: none"> ทำพิธีปวารณาระหว่างพุทธศาสนิกชนด้วยกัน คือ ตักเตือนกันถึงข้อผิดพลาดด้วยใจปรารถนาดี
แรม 1 ค่ำ เดือน 11	<ul style="list-style-type: none"> วันเทโวโรหณะ - เป็นวันที่พระพุทธรูปเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์หลังจากแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาตลอดพรรษา 	<ul style="list-style-type: none"> ทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ ปฏิบัติธรรม เช่น รักษาศีล 5 หรือ ศีล 8 พึ่งพระธรรมเทศนาเพื่อเป็นพุทธบูชา 	<ul style="list-style-type: none"> ร่วมกันพัฒนาที่สาธารณประโยชน์และศาสนสถาน
แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึง ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12	<ul style="list-style-type: none"> เทศกาลทอดกฐิน - เป็นวันที่พระพุทธรูปเสด็จมาโปรดให้พระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษามาครบ 3 เดือนทำการรับผ้ากฐินที่ทักทายขียนานมาถวาย 	<ul style="list-style-type: none"> ทำบุญตักบาตร เตรียมงานต้อนรับคณะกฐินทอดกฐินหรือจัดงานทอดกฐิน 	<ul style="list-style-type: none"> มีการแข่งขันกีฬาสากล เช่น ฟุตบอล วอลเลย์บอล และกีฬาพื้นบ้าน เช่น วิ่งกระสอบ วิ่งเปี้ยว ในวันต้อนรับคณะผู้มาทอดกฐิน
ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12	<ul style="list-style-type: none"> ประเพณีลอยกระทง - เป็นการแข่งขันขบวนน้ำหรือพระแม่คงคา - เป็นการแข่งขันขบวนกระทงที่อยู่มุ่งแม่น้ำน่านมณฑล 	<ul style="list-style-type: none"> จัดงานลอยกระทง จัดนิทรรศการเรื่องลอยกระทง 	<ul style="list-style-type: none"> ประกวดนางนพมาศ จัดประกวดกระทงประเภทต่างๆ เช่น ประเภทสวยงาม ประเภทความคิดสร้างสรรค์ ประเภทอนุรักษ์ธรรมชาติ
กิจกรรมที่ทำได้ทุกโอกาส	<ul style="list-style-type: none"> การทำบุญถวายทาน ตักบาตร การรักษาศีล การเข้าร่วมกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ปฏิบัติตามขั้นตอนของกิจกรรมดังกล่าวด้วยความตั้งใจ 	

ประเพณีและวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม

ปีฮิจเราะฮ์ศักราช และระบบจันทรคติอิสลาม

“ฮิจเราะฮ์” (Hijrah) แปลว่า การอพยพ ซึ่งในทางประวัติศาสตร์อิสลามหมายถึงการอพยพของศาสดามุฮัมมัดจากนครมักกะฮ์ไปยังนครมะดีนะฮ์ ซึ่งตรงกับ ค.ศ.622 และได้ถูกกำหนดให้เป็นจุดเริ่มต้นของการนับศักราชแห่งอิสลาม ซึ่งในภาษาไทยใช้คำศัพท์ว่า “ปีฮิจเราะฮ์ศักราช” (อักษรย่อ ฮ.ศ.) โดยนับวันตามระบบจันทรคติซึ่งในแต่ละปีจะมีจำนวนวันน้อยกว่าระบบสุริยคติสากลอยู่ประมาณ 11 วัน การเทียบฮิจเราะฮ์ศักราชกับคริสตศักราชจึงไม่สามารถกำหนดด้วยตัวเลขบวกลบที่แน่นอนได้ เพราะเมื่อ ค.ศ. เพิ่มขึ้น 65 ปี ฮ.ศ. ก็จะเพิ่มขึ้น 67 ปี โดยในปีแรกของการอพยพ ฮ.ศ. ห่างจาก ค.ศ. 622 ปี แต่ในปัจจุบัน ฮ.ศ. ห่างจาก ค.ศ. 579 ปี

การกำหนดเดือนของชาวมุสลิมจะยึดถือตามจันทรคติแบบอาหรับ โดยถือการเข้าสู่เดือนใหม่จากการเห็นดวงจันทร์เสี้ยวข้างขึ้น (new moon) ของทุกเดือน และเมื่อรวมปีกับปีถัดไปก็จะมีวันในแต่ละเดือนจำนวน 29 หรือ 30 วัน ซึ่งในหนึ่งปีจะแบ่งเป็น 12 เดือน และเรียกชื่อเดือนด้วยภาษาอาหรับ ดังนี้

เดือนที่ 1 มุฮัรรอม	เดือนที่ 7 รอญับ
เดือนที่ 2 ศอฟัร	เดือนที่ 8 ชะฮะบาน
เดือนที่ 3 รอบีอุลเอาวัล	เดือนที่ 9 รอมฎอน
เดือนที่ 4 รอบีอุษานีย์	เดือนที่ 10 เซวาอัล
เดือนที่ 5 ญะมาดีลอุลา	เดือนที่ 11 ชุลกะฮะฮ์
เดือนที่ 6 ญะมาดีษานีย์ฮะฮ์	เดือนที่ 12 ชุลฮิจญะฮ์

ส่วนการกำหนดวันตามธรรมเนียมของชาวมุสลิมก็จะต่างจากหลักสากล กล่าวคือ จะถือการเข้าสู่วันใหม่เมื่อดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า ตัวอย่างเช่น หลังจากดวงอาทิตย์ตกในตอนเย็นวันศุกร์ก็จะถือว่าคำคืนนั้นเป็นคืนวันเสาร์ จนกระทั่งเวลารุ่งเช้า เทียง บ่าย และเย็นของวันเสาร์นั้นผ่านไปหลังจากดวงอาทิตย์ตก ก็จะเข้าสู่คำคืนของวันอาทิตย์

การกำหนดวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม

แม้ในปัจจุบันจะมีการกำหนดวันและเดือนที่ค่อนข้างแม่นยำตรงตามการปรากฏจริงของดวงจันทร์ โดยมีการจัดพิมพ์เผยแพร่ทุกปีในรูปของปฏิทินอิสลามที่มีการบอกเวลาละหมาด

ประจำวัน 5 เวลาซึ่งคำนวณตามการ โคจรของดวงอาทิตย์ในแต่ละวัน พร้อมทั้งมีการกำหนดวันสำคัญทางศาสนา แต่ในทางปฏิบัติ มุสลิมจำเป็นต้องยึดถือตามศาสนบัญญัติ คือการกำหนดเดือนตามการเห็นดวงจันทร์เสี้ยว (new moon) ซึ่งจะมีผลต่อการกำหนดวันสำคัญทางศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจ

การปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนาอิสลามจะต้องสอดคล้องกับการกำหนดเดือนทางจันทร์คติ ซึ่งหากเทียบกับเดือนทางสุริยคติก็จะเร็วขึ้นปีละประมาณ 11 วัน สังเกตจากในปัจจุบัน เดือนมุฮัรรัมซึ่งเป็นเดือนแรกของ ฮ.ศ.1427 จะใกล้เคียงกับเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 แต่เมื่อ 3 ปีที่แล้ว เดือนมุฮัรรัมของ ฮ.ศ.1424 อยู่ในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ.2546

สำหรับประเทศไทย คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยโดยจุฬาราชมนตรีเป็นผู้มีหน้าที่ออกประกาศแจ้งผลการดูดวงจันทร์เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนาจากการมีผู้เห็นดวงจันทร์ในประเทศไทย ทั้งนี้มุสลิมส่วนหนึ่งอาจมีการปฏิบัติที่ต่างออกไป โดยถือจากการปรากฏดวงจันทร์เสี้ยว (new moon) ในส่วนอื่นของโลก ซึ่งสามารถกำหนดวันและเดือนได้โดยอิงจากประกาศของประเทศที่เห็นดวงจันทร์ จึงทำให้การกำหนดวันสำคัญทางศาสนาในบางชุมชนไม่ตรงกันในบางครั้ง

จากกรณีดังกล่าว วันสำคัญทางศาสนาอิสลามจึงไม่สามารถกำหนดเทียบกันได้ด้วยปฏิทินสุริยคติสากลหรือแม้แต่ปฏิทินทางจันทร์คติอินเดีย ไทย และจีนซึ่งมีการกำหนดให้บางปีเป็นปีอธิกมาส* การนำเสนอวันสำคัญทางศาสนาอิสลามกับการประกอบศาสนกิจของชาวมุสลิมในที่นี้จึงต้องถือตามเดือนทางจันทร์คติอิสลาม

* ปีอธิกมาส คือ ปีทางจันทร์คติที่ถูกกำหนดให้มี 13 เดือน ทั้งนี้ เพื่อมิให้เดือนทางจันทร์คติเคลื่อนไปไกลจากเดือนทางสุริยคติมากนัก ด้วยเหตุว่าพิธีกรรมหรือประเพณีในแต่ละเดือนจะต้องสัมพันธ์กับฤดูกาลซึ่งเป็นผลจากการ โคจรของดวงอาทิตย์

วันสำคัญ	ความสำคัญ	ศาสนกิจ (กิจกรรมหลัก)	ประเพณีปฏิบัติ (กิจกรรมเสริม)	หมายเหตุ
วันศุกร์ ของทุกสัปดาห์	วันสำคัญ ประจำสัปดาห์	มุสลิมชายไปมัสยิดเพื่อ ปฏิบัติศาสนกิจซึ่งได้แก่ การฟังบรรยาย ศาสน ธรรม (ดุอาะ) และ ละหมาดร่วมกัน ในช่วง เวลาเที่ยง	มุสลิมชายที่ร่วมละหมาดวัน ศุกร์ควรมีข้อคิดจาก “ดุอาะฮุ มาถ่ายทอดให้กับมุสลิมะฮุ (สตรี มุสลิม) ที่บ้าน เพื่อเสริมสร้าง ครอบครัวที่มีคุณธรรม	การละหมาดร่วมกันที่มีสยิดใน วันศุกร์เป็นศาสนกิจบังคับ สำหรับผู้ชายแต่สำหรับผู้หญิง ศาสนาส่งเสริมให้ปฏิบัติ ศาสนกิจอยู่ที่บ้าน
วันที่ 1 เดือนมูฮัรรอหม	วันขึ้นปี อีดเราะฮ์ฮุศรี ใหม่	วันขึ้นศักราชใหม่ของ ชาวมุสลิมไม่มี บทบัญญัติให้ประกอบ ศาสนกิจเป็นกรณีพิเศษ	วันขึ้นศักราชใหม่ของชาวมุสลิม "ไม่มีการจัดงานรื่นเริงดังเช่นวันปี ใหม่สากลหรือวันตรุษของศาสนา อื่น	มุสลิมควรรำลึกถึงการอพยพ (ฮิจเราะฮ์) ของศาสดามุฮัมมัด โดยตระหนักถึงการอพยพ ตนเองไปสู่อาริยะฮ์ที่ดี ยิ่งขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา

วันสำคัญ	ความสำคัญ	ศาสนกิจ (กิจกรรมหลัก)	ประเพณีปฏิบัติ (กิจกรรมเสริม)	หมายเหตุ
วันที่ 10 เดือนมกราคม เป็น "วันออซูรอ"	ตำนานโบราณเล่าว่า วันออซูรอเป็นวันที่ท่านนบีนุซ ได้นำพาบรรดาผู้ศรัทธาหลงจากเรือ หลงจากน้ำท่วมโลก ครั้งใหญ่ และได้นำพืชพันธุ์ธัญญาหารที่เป็นเสบียงในเรือมาหุงต้มเป็นอาหารแจกจ่ายแก่บรรดาผู้ติดตาม	มุสลิมผู้เน้นการปฏิบัติตนตามจริยวัตรของ ศาสดามุฮัมมัดจะถือศีลอด 2 วัน คือในวันที่ 9 และ 10 หรือในวันที่ 10 และ 11	มุสลิมในบางชุมชนร่วมกันนำข้าว ถั่ว งา น้ำตาล เครื่องเทศ และผลไม้บางชนิดมากวนเป็นอาหาร ซึ่งเรียกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น เช่น ข้าวอาซูรอ, ซูรอ, ซุหมอ หรือ นูโบร์ เป็นการรำลึกเหตุการณ์ในตำนาน และสะท้อนถึงความสามัคคีในชุมชน	มุสลิมชื้ออะฮ์ดีจัดพิธีรำลึกถึงวีรกรรมของท่านอิหม่ามฮุเซน ผู้เป็นหลานของศาสดามุฮัมมัด และเป็นบุคคลที่ชาวอิระฮ์เคอปรักยิ่งซึ่งถูกสังหารอย่างโหดเหี้ยมที่เมืองกัรบะลาในอิรัก
วันที่ 12 เดือนธันวาคม เป็น "วันแมกิดิน-นบีมุฮัมมัด"	วันคล้ายวันเกิดของท่าน ศาสดามุฮัมมัด	-	บางมัศยิดจัดงาน "แมกิด" เพื่อเฉลิมฉลองและรำลึกถึงนบีมุฮัมมัดด้วยการเล่าชีวประวัติท่านอ่านบทหรือการสรรเสริญและขอพรให้แต่ท่าน พร้อมทั้งมีการจัดเลี้ยงอาหารแก่คนในชุมชน มีการบริจาคทรัพย์สิน เสื้อผ้า ใ้แก่คนยากจน หรือให้ทุนการศึกษาแก่เด็กกำพร้า	มุสลิมทุกคนควรรำลึกถึงจริยวัตรของท่านศาสดามุฮัมมัด ในฐานะที่ท่านเป็นแบบอย่างซึ่งประชาชาติมุสลิมจะต้องศึกษาแนวทางปฏิบัติและเจริญรอยตามแบบอย่างอันดีงามของท่าน

วันสำคัญ	ความสำคัญ	ศาสนกิจ (กิจกรรมหลัก)	ประเพณีปฏิบัติ (กิจกรรมเสริม)	หมายเหตุ
<p>สำคัญ</p> <p>วันที่ 27</p> <p>เดือนรอมฎอน เป็น</p> <p>“คืนอิสรอ-มิอรอญู”</p>	<p>เกิดเหตุการณ์มหัศจรรย์</p> <p>ที่อัลลอฮ์บันดาให้ในปี</p> <p>มุฮัมมัดเดินทางจากเมือง</p> <p>มักกะฮ์ไปยังยรูซาเล็ม</p> <p>ภายในหนึ่งคืนเพื่อเข้าเฝ้า</p> <p>พระองค์และรับบท</p> <p>บัญญัติ โดยเฉพาะเรื่อง</p> <p>การละหมาด</p>	-	-	<p>ตลอดเดือนรอมฎอน มุสลิม</p> <p>ควรรำลึกถึงเหตุการณ์ใน</p> <p>คืนอิสรอ-มิอรอญูเพื่อ</p> <p>ตระหนักว่าการละหมาด</p> <p>เป็นศาสนกิจบังคับที่</p> <p>จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง</p> <p>และสม่ำเสมอ</p>
<p>สำคัญ</p> <p>วันที่ 15 เดือน</p> <p>ชะอฺบาน เป็น “คืน</p> <p>นิศฟู ชะอฺบาน”</p>	<p>วันครึ่งของเดือนชะอฺบาน</p> <p>ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาก่อน</p> <p>เดือนถือศีลอด</p>	-	<p>มุสลิมในบางชุมชนจะชุมนุม</p> <p>กันที่มัสยิด เพื่อละหมาด</p> <p>อ่านคัมภีร์อัลกุรอาน และบท</p> <p>ขอพรร่วมกัน จากนั้น</p> <p>วันรุ่งขึ้น มุสลิมบางคนจะถือ</p> <p>ศีลอด โดยอาจมีบางคนถือ</p> <p>ศีลอดต่อเนื่องจนถึงเดือน</p> <p>รอมฎอน</p>	<p>มุสลิมส่วนหนึ่งที่ได้ศึกษา</p> <p>และพิจารณาแบบฉบับของ</p> <p>ศาสนามุฮัมมัดแล้ว ไม่</p> <p>พบว่าคืนนิศฟูชะอฺบานเป็น</p> <p>วันสำคัญตามศาสนบัญญัติ</p> <p>ดังนั้น ในบางชุมชนจึงไม่มี</p> <p>กิจกรรมใดๆ ในคืนดังกล่าว</p> <p>เป็นกรณีพิเศษ</p>

วันสำคัญ	ความสำคัญ	ศาสนกิจ (กิจกรรมหลัก)	ประเพณีปฏิบัติ (กิจกรรมเสริม)	หมายเหตุ
วันที่ 1 เดือนรอมฎอน เป็น “วันเริ่มเดือนถือศีลอด”	เดือนรอมฎอนเป็นเดือนที่สำคัญที่สุดในชีวิตของมุสลิม เพราะเป็นเดือนแห่งการถือศีลอดประจำปี และเป็นเดือนแห่งการประทานศัมกีร์อัลญุรฮานอันเป็นธรรมเนียมสูงสุดสำหรับมนุษย์	มุสลิมผู้บรรลุนิติภาวะตามหลักการอิสลามจะต้องงดเว้นจากการกินดื่มและต้องอดทนอดกลั้นต่ออารมณ์ ฝ่าฝืนตั้งแต่แสงอาทิตย์ขึ้นจนถึงดวงอาทิตย์ตกทุกวัน ตลอด 1 เดือน และประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี	เพื่อแสดงความภักดีและเสริมสร้างศรัทธาที่มั่นคงต่อพระเจ้า ผู้เป็นเจ้า มุสลิมจะเพิ่มการละหมาดในเวลากลางคืนขึ้นอีก 1 เวลา อ่านและศึกษาศัมกีร์อัลญุรฮาน บริจาคทาน ออกจากบ้านเพื่อไปสำรวจมถนนที่มีศัลฮิด ช่วง 10 วันสุดท้ายของเดือน	
วันที่ 1 เดือนเซฮาวาล เป็น “วันตรุษยี่สิบศัลฮิด” หรืออาจเรียกว่า วันอีดิลลิล วันออกบวช และในจังหวัดทางภาคใต้ มักเรียกว่า ฮารี รายอโปฮอ	คำว่าอีดิลฟิฏริ แปลว่า การเวียนกลับมาสู่สภาพเดิม (สภาพปรกติที่ไม่ได้ถือศีลอด) คือวันแห่งการเฉลิมฉลองการสิ้นสุดเทศกาลถือศีลอด	มุสลิมจะอาบน้ำและมักจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ไปฟังบรรยาย ศาสนธรรมและละหมาดที่มัสยิดในช่วงเช้า	มุสลิมมักจะพบปะทักทายกัน โดยการไปเยี่ยมเยียนผู้อาวุโส ครู อาจารย์ ญาติพี่น้อง เพื่อขออภัยในสิ่งที่เคยล่วงเกินซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งกล่าวคำอวยพรให้แก่กัน หรืออาจจัดงานรื่นเริงในขอบเขตของศาสนา	ก่อนไปมัสยิด มุสลิมทุกคนต้องจ่ายทาน “ชะกาตฟิฏริเราะฮู” ซึ่งมักจะเป็นข้าวสารประมาณ 3 กิโลกรัมต่อคน ให้แก่คนยากจนและคนขัดสนเพื่อทำการถือศีลอดสมบูรณ์และชำระข้อบกพร่องเล็กๆ น้อยๆ ระหว่างการถือศีลอดที่ผ่านมา ตลอดจนเตือนใจให้บริสุทธ์

วันสำคัญ	ความสำคัญ	ศาสนกิจ (กิจกรรมหลัก)	ประเพณีปฏิบัติ (กิจกรรมเสริม)	หมายเหตุ
วันที่ 8 เดือน ชุดอักษะซุ เป็น “วันตรุษอักษะซุ”	วันเริ่มประกอบพิธีอักษะซุ	ผู้ประกอบพิธีอักษะซุ แต่งกาย ด้วยชุดดำหรือประกอบพิธี อักษะซุ(ชุดเอี๊ยะซุซอม) และ ออกจากนครมัทกะซุแต่เช้าตรู่ เพื่อไปปักค้ำงแรมที่ตำบล มินา	-	พิธีอักษะซุเป็นศาสนกิจหนึ่งใน ให้ประชากรที่มุสลิมต้อง ปฏิบัติ หากมีความพร้อม ทั้งกำลังกายและกำลัง ทรัพย์ โดยกระทำได้ปีละ 1 ครั้ง ที่นครมัทกะซุ ประเทศ ซาอุดีอาระเบีย
วันที่ 9 เดือนชุดอักษะซุ เป็น “วันวุฎุฟ หรือ วันอะเราะเราะซุซุ”	เป็นวันรำลึกถึงปีศาจ โอบาฮของทานศาสดา มุฮัมมัดที่ทุ่งอะเราะเราะซุซุ	ผู้ประกอบพิธีอักษะซุพักชุมนุม กันที่ทุ่งอะเราะเราะซุซุ ซึ่งเรียกว่า การ “วุฎุฟ”	มุสลิมทั่วไปผู้ไม่ได้รับ ประกอบพิธีอักษะซุก็มักจะ ถือศีลอดหนึ่งวัน	

วันสำคัญ	ความสำคัญ	สถานกิจ (กิจกรรมหลัก)	ประเพณีปฏิบัติ (กิจกรรมเสริม)	หมายเหตุ
วันที่ 10 เดือน พฤศจิกายน เป็น “วันตรุษอีตลฮัน ฮา” อาจเรียกกัน โดยทั่วไปว่า วันฮัต ใหญ่ หรือวันออก ฮัจญ์ และในจังหวัด ทางภาคใต้มักเรียกว่า ฮารี รยอฮาญี	คำว่าอีตลฮันฮาแปลว่า การเวียนกลับมาสู่ความ เสียสละ ซึ่งเป็นวันเฉลิม ฉลองการประกอบพิธี ฮัจญ์	ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์นำก้อน หินไปวางที่บริเวณ “ญุม เราะตุลอะกะบะฮะฮ์” และเชือด สัตว์พลี จากนั้นจึงกลับมาล้าง นครัมกะฮะฮ์เพื่อเดิน “ฮอ วาท” รอบอาคารกะอับะฮะ ฮ์และเดิน “ละฮัย” ไปกลับ ระหว่างเนินเขาสะฟาและ มัรวะฮ์ 7 เที่ยว แล้วกลับไป พักแรมที่มินา	มุสลิมทั่วไปผู้ไม่ได้รับ ประกอบพิธีฮัจญ์จะประกอบ ศาสนกิจและมีประเพณี ปฏิบัติเช่นเดียวกับนศรัสม อีตลฮันฮา แต่ต่างกันตรงที่ “ไม่มีการจ่ายทาน “ชะกาตีฟิฎ เราะฮ์” แต่จะมีการเชือดสัตว์ พลี (กุรบาน) หลังจากการ บรรพชา ศาสนธรรม และการ ละหมาด	มุสลิมการรำลึกถึงการเสด็จของ นบีอิบรอฮีมซึ่งพร้อมจะสังหาร บุตรชายคือนบิฮิสมอิล ซึ่งผู้เป็น การทอดอบจากพระเจ้า พระองค์ อัลลอฮ์จึงโปรดให้เชือดสัตว์พลี (กุรบาน) เป็นการทดแทน และถือเป็น ข้อปฏิบัติของมุสลิมสืบต่อมา โดย มิได้เป็นไปเพื่อการบุญชดเชยต่อพระเจ้า แต่เป็นการเชือดเพื่อแจกเป็นทานแก่ คนยากจน และญาติพี่น้องมุสลิม
วันที่ 11 – 13 เดือน พฤศจิกายน เป็น “วันตีฟริก”	วันหลังจากเทศกาล เฉลิมฉลองการ ประกอบพิธีฮัจญ์	ผู้ประกอบพิธีฮัจญ์ซึ่งยังคง พักแรมอยู่ในตำบล มินา 3 วัน จะว่างก่อนวันที่ บริเวณ “ญุมเราะฮ์” หลังจาก นั้นจึงกลับไปสู่นครัมกะฮะฮ์ อีกครั้งเพื่อเดิน ตอวาฟและ เดินสะอีย์ เป็นอันเสร็จพิธี ฮัจญ์	-	สำหรับมุสลิมที่ไม่ได้อยู่ในพิธีฮัจญ์ อาจยังมีการเชือดสัตว์พลีในสามวันนี้

ประเพณีและวันสำคัญทางศาสนาคริสต์

เดือน	นิกายโรมันคาทอลิก		นิกายโปรเตสแตนท์	
	วันสำคัญ	กิจกรรม	วันสำคัญ	กิจกรรม
มกราคม	- วันสมโภชพระนางมารีย์ พระชนนีพระเป็นเจ้า (1 ม.ค.) - วันสมโภชพระคริสตเจ้าแสดงองค์	* พิธีบูชาขอบพระคุณ (มิสซา) - กิจกรรมสังสรรค์ปีใหม่ หมายเหตุ พิธีบูชาขอบพระคุณ เรียกแบบสั้นว่า "มิสซา"	-	-
กุมภาพันธ์			-	-
มีนาคม	- วันพุทธรับเต้า (เริ่มเทศกาลมหาพรต) - วันสมโภชนักบุญยอแซฟกัลสตา ของพระนางพรหมจารีย์ (19 มี.ค.)	* พิธีบูชาขอบพระคุณ - พิธีไปรษย์เต้า * พิธีบูชาขอบพระคุณ	-	-

เดือน	นิชายโรมันคาทอลิก		นิชายโปรเตสแตนท์	
	วันสำคัญ	กิจกรรม	วันสำคัญ	กิจกรรม
เมษายน	<ul style="list-style-type: none"> - วันอาทิตย์มหาทรมาน (เริ่มสัปดาห์ศักดิ์สิทธิ์) - วันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์ (ระลึกถึงพระเยซูเจ้าทรงตั้งศิลา มหาสนิท) - วันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ (พระเยซูเจ้าทรงรับทรมานและสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน) - วันเสาร์ศักดิ์สิทธิ์ 	<ul style="list-style-type: none"> * พิธีบูชาขอบพระคุณ - พิธีแห่ใบลาน * พิธีบูชาขอบพระคุณ - พิธีล้างเท้า - พิธีเสกน้ำมันศักดิ์สิทธิ์ - พิธีตั้งและเผาศีล - พิธีระลึกถึงพระมหาทรมาน - พิธีนมัสการกางเขน - พิธีรับศีลมหาสนิท * พิธีบูชาขอบพระคุณ - พิธีเสกไฟ, เสกน้ำ, เสกเทียน - พิธีรับศีลล้างบาป (ถ้ามี) * พิธีบูชาขอบพระคุณ - กิจกรรมเสกไข่เปลือก, ขนม ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> - วันอาทิตย์ทางตาล - วันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์ - วันศุกร์ประเสริฐ 	<ul style="list-style-type: none"> - พิธีแห่ไข่ - การนมัสการ - การนมัสการ - พิธีมหาสนิท - การนมัสการ - การนมัสการ (แสดงความชื่นชมยินดี)

เดือน	นิกายโรมันคาทอลิก		นิกายโปรเตสแตนท์	
	วันสำคัญ	กิจกรรม	วันสำคัญ	กิจกรรม
พฤษภาคม	- วันสมโภชพระเยซูเจ้าเสด็จสู่สวรรค์	* พิธีบูชาขอบพระคุณ	-	-
มิถุนายน	- วันสมโภชพระจิตเจ้า	* พิธีบูชาขอบพระคุณ - พิธีรับศีลกำลัง (ถ้ามี)	- วันพระวิญญูณบรสิสุทธิ หมายเหตุ คาทอลิกใช้คำว่า “พระจิต” ส่วนคริสเตียนใช้ คำว่า “พระวิญญูณบรสิสุทธิ”	- การนำสการพิเศษ
	- วันสมโภชพระตรีเอกภาพ	* พิธีบูชาขอบพระคุณ		
	- วันสมโภชพระวรกายและพระโลหิตพระคริสตเจ้า	* พิธีบูชาขอบพระคุณ - พิธีแห่ศีลมหาสนิท		
กรกฎาคม	- วันสมโภชนักบุญเปโตรและนักบุญเปาโล อัครสาวก (29 มิ.ย.)	* พิธีบูชาขอบพระคุณ - พิธีเทิดเกียรตินักบุญ		
	-	-	-	-
สิงหาคม	- วันสมโภชพระนางมารีย์รับเกียรติยกขึ้นสวรรค์ฯ (15 ส.ค.)	* พิธีบูชาขอบพระคุณ - พิธีเทิดเกียรติแม่พระ	-	-

เดือน	นิภายในวันคาทอลิก		นิภายในประเทศแดนที่	
	วันสำคัญ	กิจกรรม	วันสำคัญ	กิจกรรม
กันยายน	-	-	-	-
ตุลาคม	-	-	- วันมหาสนิทสากล	- การนมัสการพิเศษ - พิธีมหาสนิท
พฤศจิกายน	- วันสมโภชนักบุญทั้งหลาย (1 พ.ย.) และระลึกถึงวิญญาณในไฟชำระ (2 พ.ย.) - วันสมโภชพระเยซูเจ้ากษัตริย์แห่งสากลจักรวาล	* พิธีบูชาขอบพระคุณ - พิธีเสกสุสาน จุดเทียน ระลึกถึงผู้ตายที่สุสาน * พิธีบูชาขอบพระคุณ หมายถึง ปีต่อไปกินคาทอลิก	-	-
ธันวาคม	- วันสมโภชพระนางมารีย์ผู้ปฏิสนธินิรมล (8 ธ.ค.) - วันสมโภชพระคริสตสมภพ (25 ธ.ค.)	* พิธีบูชาขอบพระคุณ - พิธีเกิดเกียรติแม่พระ * พิธีบูชาขอบพระคุณ	- วันเทศกาลเตรียมรับเสด็จ - วันคริสตสมภพ	- การนมัสการพิเศษ - การนมัสการพิเศษ - มีการเลี้ยงฉลอง มอบของขวัญ และงานรื่นเริง

- หมายเหตุ :**
1. สำหรับนิกายโรมันคาทอลิกนั้น ทุกวันอาทิตย์เป็นวันสำคัญทางศาสนา คริสตชนคาทอลิกทุกคนพึงปฏิบัติศาสนกิจโดยรวมพิธีมิสซาบูชา ขอบพระคุณตามวันต่างๆ ในวันดังกล่าว
  2. วันฉลองที่ระบุ วัน เวลา ปกติจะจัดฉลองตรงวัน หรือเลื่อนมาวันอาทิตย์ก่อนวันดังกล่าว
  3. นิกายโปรเตสแตนต์ การกำหนดวันพระเยซูคริสต์ทรงคืนพระชนม์ ให้นับจากวันที่ 21 มีนาคมของทุกปีเป็นหลัก และนับเอาวันอาทิตย์แรกหลังวันเพ็ญเป็นวันคืนพระชนม์ (คำนวณตามปฏิทินจันทรคติ)

ภาคผนวก ก

ศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย

ศาสนาพุทธโดยสังเขป

ประวัติความเป็นมา

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในอินเดียก่อนพุทธศักราช 45 ปี (พุทธศักราชเริ่มตั้งแต่ปีที่พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน) เป็นศาสนาที่สำคัญในโลกศาสนาหนึ่งมีผู้นับถือหลายร้อยล้านคน โดยเฉพาะในประเทศไทยต่าง ๆ ทางเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก และเอเชียอาคเนย์ ผู้ให้กำเนิดพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ และพระนางสิริมหามายา แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ซึ่งเวลานี้อยู่ในเขตประเทศเนปาล ในสมัยที่พระองค์ยังไม่ได้ออกผนวช มีพระนามว่าสิทธัตถะ ในขณะที่ยังทรงพระเยาว์อยู่ที่ทรงศึกษาศิลปวิทยาการในสำนักต่างๆ หลายสำนักด้วยกันจนเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญในวิชาการต่างๆ หลายสาขา

เมื่อพระสิทธัตถะมีพระชนม์ได้ 16 พรรษา ก็ทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงยโสธรา และมีโอรสองค์หนึ่ง คือ เจ้าชายราहुล ต่อมาเมื่อพระชนมายุได้ 29 พรรษาก็ทรงเบื่อหน่ายโลก เพราะทรงเห็นความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของโลกและทรงหวังจะช่วยชาวโลกให้พ้นทุกข์ จึงได้ทรงสละความสุขนาประการออกผนวช เพื่อหาทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ทรงผนวชอยู่จนกระทั่งมีพระชนม์ได้ 35 พรรษา จึงได้ตรัสรู้คือรู้แจ้งในความจริงแห่งโลก เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เมื่อตรัสรู้แล้ว พระองค์ก็เสด็จเที่ยวสั่งสอนประชาชนในแคว้นต่างๆ ในอินเดียเป็นเวลาถึง 45 ปี พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอยู่จนกระทั่งมีพระชนมายุได้ 80 พรรษา จึงปรินิพพาน

หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วสาวกของพระองค์ก็ยังช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อมา จนกระทั่งถึงประมาณ พ.ศ. 300 พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งเมืองปาฏลิบุตร ร่วมกับคณะสงฆ์ได้ส่งพระสงฆ์ออกประกาศพระพุทธศาสนาทั้งภายในและภายนอกประเทศอินเดีย คณะพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนที่ปัจจุบันเป็นประเทศต่างๆ ทางเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก และเอเชียอาคเนย์ พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นในดินแดนเหล่านี้ตามลำดับจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

นิกายสำคัญของพระพุทธศาสนา

หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วประมาณ 100 ปี พระพุทธศาสนาก็เริ่มมีการแบ่งแยกในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ก็แตกแยกกันออกเป็นนิกายใหญ่ๆ 2 นิกาย คือ มหายาน กับ เถรวาท

มหายาน “มหายาน” แปลว่า “ยานใหญ่” เป็นลัทธิของภิกษุฝ่ายเหนือของอินเดีย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มหาชนเลื่อมใสเสียก่อนแล้วจึงสอนให้ระงับดับกิเลส ทั้งยังได้แก้ไขคำสอนในพระพุทธศาสนาให้ผันแปรไปตามลำดับ นิกายมหายานนี้ได้เข้าไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ใน ทิเบต จีน เกาหลี ญี่ปุ่น และเวียดนาม เป็นต้น

เถรวาท เป็นนิกายของภิกษุฝ่ายใต้ ที่สอนให้พระสงฆ์ปฏิบัติเพื่อดับกิเลส ของตนเอง ก่อน และห้ามเปลี่ยนแปลงแก้ไขพระวินัยอย่างเด็ดขาด นิกายนี้มีผู้นับถือมากในประเทศศรีลังกา ไทย พม่า ลาว และกัมพูชา

ศาสนา

สกุลกำเนิดและปฐมวัย

ก่อนพุทธศักราช 80 ปี พระนางสิริมหามายา ราชธิดาของกษัตริย์โกถิลยวงศ์ผู้ครองกรุงเทวทหะ พระมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ ทรงประสูติพระโอรส เมื่อวันศุกร์ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ณ สวนลุมพินีวัน ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะ (ปัจจุบัน คือ ตำบลลุมพินี ประเทศเนปาล)

หลังจากประสูติ

อสิตดาบส เป็นมหาฤๅษีผู้เป็นที่เคารพของราชสกุลได้รับทราบข่าวการประสูติของพระกุมารจึงเดินทางมาเยี่ยมและได้ทำนายว่า ถ้าพระกุมารอยู่ครองฆราวาสจะได้เป็นจักรพรรดิ ถ้าออกบวชจะได้เป็นศาสดาเอกของโลก 5 วันหลังประสูติพระเจ้าสุทโธทนะพร้อมทั้งพระนางสิริมหามายา พระประยูรญาติได้จัดพิธีชานพระนามพระราชมารว่า สิทธิทัตตะ โดยเชิญพราหมณ์ 108 คน มาเลี้ยงแล้วได้คัดเลือกเอาพราหมณ์ชั้นยอด 8 คนให้เป็นผู้ทำนายลักษณะพระกุมาร เมื่อประสูติได้ 7 วัน พระมารดาก็เสด็จทิวงคต พระเจ้าสุทโธทนะจึงมอบให้พระนางปชาบดีซึ่งเป็นพระชนนีราชของพระนางสิริมหามายา เป็นผู้เลี้ยงดู เมื่อเจ้าชายสิทธิทัตตะพระชนมายุ 8 พรรษา

ได้ทรงศึกษาในสำนักครุวิสามิตร พระองค์ทรงศึกษาได้อย่างรวดเร็ว และทรงพระปรีชาสามารถ ในการกีฬา จิ๋ม่า ฟันดาบ และยิงธนู

อภิเษกสมรส

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะพระชนมายุได้ 16 พรรษา พระราชบิดาได้โปรดให้สร้างปราสาท 3 หลัง ให้ประทับใน 3 ถดู และทรงผู้ขอพระนางโสธราพิมพา พระราชธิดาของพระเจ้าสุปพุตระ แห่งกรุงเทวทหะ ในตระกูลโกถิยวงศ์ให้อภิเษกด้วย จนพระชนมายุ 29 พรรษา พระนางยโสธราภิ ประสูติพระโอรสทรงพระนามว่า ราหุล

ออกบรรพชา

เจ้าชายสิทธัตถะทรงเบื่อหน่ายในทางโลก พระองค์ก็ยังทรงตรองถึงชีวิตคน กิดค้นหา วิถีทางดับทุกข์ พระองค์จึงตัดสินใจเสด็จออกบวช โดยพระองค์ทรงม้กัณฐกะ คู่แม่่น้ำอโนมา ณ ที่นี้ พระองค์ทรงอธิษฐานเพศเป็นบรรพชิตและมอบเครื่องประดับและม้กัณฐกะให้นายจันนะนำ กลับไปยังกรุงกบิลพัสดุ์

เข้าศึกษาในสำนักดาบส

ระยะแรกหลังจากทรงออกบวชแล้ว เจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงศึกษาในสำนักอาฬารดาบส และอุททกดาบส ที่กรุงราชคฤห์ อาณาจักรมคธ เมื่อสำเร็จการศึกษาจากสำนักนี้แล้ว พระองค์ ทรงเห็นว่าไม่ใช่หนทางในการหลุดพ้นจากทุกข์ ตามที่พระองค์ได้ทรงมุ่งหวังไว้พระองค์จึงลา อาฬารดาบส และอุททกดาบส เดินทางไปแถบแม่น้ำคยา ในตำบลอุรุเวลาเสนานิคมแห่งกรุง ราชคฤห์

บำเพ็ญทุกรกิริยา

เมื่อพระองค์ทรงเปลี่ยนพระทัยที่จะคิดค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยพระองค์เองแทนที่จะ ทรงเล่าเรียนในสำนักอาจารย์แล้ว พระองค์เริ่มด้วยการทรมานพระวรกายตามวิธีการของโยคี เรียกว่าการบำเพ็ญทุกรกิริยา ณ บริเวณแม่น้ำเนรัญชรานัน พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาเป็น เวลา 6 ปี แต่พระองค์ก็ยังคงมิได้ค้นพบทางหลุดพ้นจากทุกข์ พระองค์ทรงเลิกการบำเพ็ญทุกรกิริยา แล้วกลับมาเสวยพระกระยาหารเพื่อบำรุงพระวรกายให้แข็งแรง ในขณะที่พระมหาบุรุษได้ทรง บำเพ็ญทุกรกิริยานั้น ได้มีปัญจวัคคีย์มาคอยปรนนิบัติรับใช้ด้วยความหวังว่า พระมหาบุรุษได้ตรัสรู้

แล้วพวกตนจะได้รับการถ่ายทอดบ้าง และเมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จออกบิณฑบาตเพื่ออุทิศกุศลให้แก่มหาชน ปิณธุวิชัยก็ได้อาราธนาให้พระมหากษัตริย์เสด็จไปทั่วทุกทิศ เป็นผลทำให้พระมหากษัตริย์เสด็จตามลำพังในที่สงบเงียบ ปราศจากสิ่งรบกวนทั้งปวง ปิณธุวิชัยไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี พระองค์ได้ทรงตั้งพระสติและเดินทางสายกลาง คือ การปฏิบัติในความพอเหมาะพอควร

ตรัสรู้

ตรัสรู้ ตอนเช้าวันเพ็ญเดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 45 ปี นางสุชาดาได้นำข้าวมธุปายาสเพื่อไปบวงสรวงเทวดา ครั้นเห็นพระองค์ประทับที่โคนต้นไทรด้วยอาการสงบ นางจึงถวายข้าวมธุปายาส แล้วพระองค์จึงเสด็จไปริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตอนเย็นวันนั้นเองพระองค์ได้กลับมายังต้นโพธิ์ที่ประทับพบคนหาบหญ้าชื่อ โสทถิยะ นายโสทถิยะได้ถวายหญ้าให้พระองค์ปูลาด ณ ต้นโพธิ์ แล้วพระองค์จึงประทับหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกและได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า แม้เลือดในกายของเราจะเหือดแห้งไปเหลือแต่หนัง เอ็น กระดูก ก็ตาม ถ้ายังไม่พบธรรมอันวิเศษแล้วจะไม่ยอมหยุดความเพียรเป็นอันขาด เมื่อทรงตั้งจิตอธิษฐานแล้ว พระองค์ก็ทรงสำรวมจิตให้สงบแน่นแน่ว พระองค์เริ่มบำเพ็ญเพียรทางจิต และในที่สุดทรงพ้นจากกิเลสทั้งปวง ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อพระชนมายุ 35 พรรษา ในวันเพ็ญเดือน 6

ประกาศพระศาสนาครั้งแรก

ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือนอาสาฬหะ (เดือน 8) ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระพุทธเจ้าเสด็จไปหาปิณธุวิชัย พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมเทศนา ชื่อว่า ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ในขณะที่ทรงแสดงธรรมนั้น ท่านโกณฑัญญะได้ธรรมจักขุ คือ พระโสดาบัน ได้ทูลขออุปสมบทในพระธรรมวินัยของสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอัญญาโกณฑัญญะ จึงเป็นพระภิกษุรูปแรกในพุทธศาสนา

การประกาศพระพุทธรูป

เมื่อพระองค์มีสาวกเป็นพระอรหันต์ 60 รูป และได้ออกพรรษาแล้ว ทรงพิจารณาเห็นสมควรที่จะออกไปประกาศศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายได้แล้ว พระองค์จึงส่งสาวกออกประกาศศาสนาพร้อมกันทีเดียว 60 รูป ไป 60 สาย สาวกทั้ง 60 รูปเมื่อได้รับพุทธบัญญัติเช่นนั้นก็แยกย้ายกันไปประกาศศาสนาตามจังหวัด อำเภอ และตำบลต่างๆ ทำให้กุหลบุตรในดินแดนถิ่นฐานต่างๆ เหล่านั้นหันมาสนใจมาเลื่อมใสมากขึ้น ตั้งแต่พรรษาที่ 1 ที่พระองค์ได้สาวกเป็นพระอรหันต์

จำนวน 60 รูปแล้ว พระองค์ก็ได้ทำการประกาศเผยแพร่คำสอนจนแพร่หลายและมั่นคง การประกาศศาสนาของพระองค์ได้ดำเนินการไปอย่างเข้มแข็ง โดยการจาริกไปยังหมู่บ้านชนบทน้อยใหญ่ในแคว้นต่างๆ ทั่วชมพูทวีปตลอดเวลาอีก 44 พรรษาคือพรรษาที่ 2 - 45 ดังนี้

พรรษาที่ 2 เสด็จไปยังเสนานิคมในตำบลอุรุเวลา ในระหว่างทางได้สาวก กลุ่มภัททกสิย์ 30 คน และที่ตำบลอุรุเวลาได้ ชฎิล 3 พี่น้อง คือ อุรุเวลกัสสปะ นทีกัสสปะ และ คยากัสสปะ กับศิษย์ 1,000 คน เทศนาอาทิตตปริยายสูตร ที่คยาสิละแล้วเสด็จไปยังราชคฤห์แห่งแคว้นมคธ กษัตริย์เสนียะพิมพิสาร ทรงถวายสวนเวฬุวันแด่คณะสงฆ์ ได้พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ เป็นสาวก อีก 2 เดือนต่อมาเสด็จไปยังกบิลพัสดุ์ ทรงพำนักที่นิโครธาราม ได้สาวกมากมาย เช่น พระนันทะ ราहुล พระอนนท พระเทวทัต และพระญาติอื่นๆ อนาถปิณฑิกะเศรษฐีอาราธนาไปยังกรุงสาวัตถีแห่งแคว้นโกศล ถวายสวนเชตะวันแด่คณะสงฆ์ ทรงจำพรรษาที่นี่

พรรษาที่ 3 นางวิสาขาถวายบุพพาราม ณ กรุงสาวัตถี ทรงจำพรรษาที่นี่

พรรษาที่ 4 ทรงจำพรรษาที่เวฬุวัน ณ กรุงราชคฤห์แห่งแคว้นมคธ

พรรษาที่ 5 โปรดพระราชบิดาจนได้บรรลอรหัตผล ทรงไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างพระญาติฝ่ายสักกะกับพระญาติฝ่ายโกลิยะเกี่ยวกับการใช้น้ำในแม่น้ำโรหิณี ทรงบรรพชาอุปสมบทพระนางปชาบดีโคตมี และคณะเป็นภิกษุณี

พรรษาที่ 6 ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ในกรุงสาวัตถี ทรงจำพรรษาบนภูเขามกุลบรรพต

พรรษาที่ 7 ทรงเทศนาและจำพรรษาที่กรุงสาวัตถี ระหว่างจำพรรษา เสด็จขึ้นไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์โปรดพุทธมารดาด้วยพระอภิธรรม

พรรษาที่ 8 ทรงเทศนาในแคว้นภัคคะ ทรงจำพรรษาในสวนเกสกลาวัน

พรรษาที่ 9 ทรงเทศนาในแคว้นโกสัมพี

พรรษาที่ 10 คณะสงฆ์แห่งโกสัมพีแตกแยกกันอย่างรุนแรง ทรงตั้งเดือน แต่กลับไม่เชื่อฟัง จึงเสด็จไปประทับและจำพรรษาในป่าปาลิเลยยกะ มีช้างเชือกหนึ่งมาเฝ้าพิทักษ์และรับใช้ตลอดเวลา

พรรษาที่ 11 เสด็จไปยังกรุงสาวัตถี คณะสงฆ์แห่งโกสัมพีปรองดองกันได้ ทรงจำพรรษาในหมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ เอกนาลา

พรรษาที่ 12 ทรงเทศนาและจำพรรษาที่เวรัญชา เกิดความอดอยากอย่างรุนแรง

พรรษาที่ 13 ทรงเทศนาและจำพรรษาบนภูเขาลิงบรรพต

พรรษาที่ 14 ทรงเทศนาและจำพรรษาที่กรุงสาวัตถี ราชูลขอบรรพชาอุปสมบท

พรรษาที่ 15 เสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ สุปปพุทธะถูกแผ่นดินสูบเพราะขัดขวางทาง
บินขบาตร

พรรษาที่ 16 ทรงเทศนาและจำพรรษาที่เมืองอาลวี

พรรษาที่ 17 เสด็จไปยังกรุงสาวัตถี กลับมายังอาลวีและทรงจำพรรษาที่กรุงราชคฤห์

พรรษาที่ 18 เสด็จไปยังอาลวี ทรงจำพรรษาบนภูเขาจาติกบรรพต

พรรษาที่ 19 ทรงเทศนาและจำพรรษาที่บนภูเขาจาติกบรรพต

พรรษาที่ 20 โจรงคฤคิมาลัยกลับใจเป็นสาวก ทรงแต่งตั้งให้พระอานนทร์รับใช้ใกล้ชิด
ตลอดกาลทรงจำพรรษาที่กรุงราชคฤห์ ทรงเริ่มบัญญัติวินัย

พรรษาที่ 21 - 44 ทรงยึดเอาเขตวันและบุพพารามในกรุงราชคฤห์เป็นศูนย์กลางการ
เผยแผ่และเป็นที่ประทับจำพรรษา เสด็จพร้อมสาวกออกเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ตามแคว้น
ต่างๆ โดยรอบ

พรรษาที่ 45 และสุดท้าย พระเวททัตติคปลงพระชนม์ กลิ้งก้อนหินจนเป็นเหตุให้
พระบาทห่อโลหิต ทรงได้รับการบำบัดจากหมอชีวก

ทรงปรินิพพาน

การเสด็จปรินิพพาน หลังจากพระพุทธเจ้าแสดงปัจฉิมโอวาท ซึ่งวันนั้นตรงกับวันเพ็ญ
เดือนวิสาขะ (เดือน 6) ในยามสุดท้ายของวันนั้น ณ ป่าไม้สาละ (สาละวันอุทยาน) ของกษัตริย์มัลละ
กรุงกุสินารา พระองค์ได้ประทับใต้ต้นสาละคู่ หลังจากตรัสโอวาทให้แก่พระสงฆ์แล้ว เสด็จ
ปรินิพพานด้วยพระอาการสงบ ซึ่งเป็นที่น่าอัศจรรย์นัก ที่วันประสูติ วันตรัสรู้ และวันปรินิพพาน
ของพระพุทธเจ้าตรงกัน คือ วันเพ็ญเดือน 6

คำสอน และหลักปฏิบัติ

ธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงแสดงไว้มีมากมาย แต่พอรวมลงได้ในหลักทั่วไป 3 ประการ คือ

1. ละเว้นความชั่ว (สพฺพปาปสฺส อกรณํ)

อะไรก็ตามที่ทำไปทางกาย พุคทางวาจา หรือคิดทางใจแล้วจะยังผลให้

- (1) ทำให้ตนเองเดือดร้อน
  - (2) ทำให้คนอื่นเดือดร้อน
  - (3) ทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน
  - (4) ไม่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น สิ่งนั้นจัดว่าเป็นความชั่ว
- จะต้องงด ละ เว้น หลีกเลียง ห่างไกลให้ได้

2. บำเพ็ญความดีให้เกิดขึ้น (กุสลสุสูปสมฺปทา)

อะไรก็ตามที่ทำทางกาย พุคทางวาจา หรือคิดทางใจแล้วจะยังผลให้

- (1) ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน
- (2) ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
- (3) ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน
- (4) เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น สิ่งนั้นจัดว่าเป็นความดี

ใครประพฤติปฏิบัติเข้าเรียกว่าประพฤติดี ทุกคนควรประพฤติแต่ความดี

3. การชำระจิตใจให้สะอาด (สจิตฺตปริโยทปนํ)

อะไรก็ตามที่ทำให้สิ่งที่ทำ คำที่พูด อารมณ์ที่คิด แล้วทำให้จิตใจสะอาดประณีตสูงขึ้น ด้วยคุณธรรม เช่น ทาน สันโดษ เมตตากรุณา ปัญญา ซึ่งเป็นเครื่องขจัดความโลภ ความโกรธ และความหลง อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจให้บรรเทาเบาบางไปจากจิตใจ สาธุชนควรปฏิบัติสิ่งนั้น

อริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนามีความจริงอยู่ 4 ประการคือ

1. ทุกข์ คือ การมีอยู่ของทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ และตายล้วนเป็นทุกข์ ความเศร้าโศก ความโกรธ ความอิจฉาริษยา ความวิตกกังวล ความกลัวและความผิดหวังล้วนเป็นทุกข์ การพลัดพรากจากของที่รักก็เป็นทุกข์ ความเกลียดก็เป็นทุกข์ ความอยาก ความยึดมั่นถือมั่น ความยึดติดในขั้นนี้ ทั้ง 5 ล้วนเป็นทุกข์

2. สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ เพราะอวิชา ผู้คนจึงไม่สามารถเห็นความจริงของชีวิต พวกเขาตกอยู่ในเปลวเพลิงแห่งตัณหา ความโกรธ ความอิจฉาริษยา ความเศร้าโศก ความวิตกกังวล ความกลัว และความผิดหวัง

3. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ การเข้าใจความจริงของชีวิตนำไปสู่การดับความเศร้าโศกทั้งหมด อันยังให้เกิดความสงบและความเบิกบาน

4. มรรค คือ หนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ อันได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งได้รับการหล่อเลี้ยงด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีสติ ความมีสตินำไปสู่สมาธิและปัญญาซึ่งจะปลดปล่อยให้พ้นจากความทุกข์และความโศกเศร้าทั้งหมดอันจะนำไปสู่ความศานติและความเบิกบาน พระพุทธองค์ได้ทรงเมตตาแนะนำทางพวกเราไปตามหนทางแห่งความรู้แจ้งนี้

ศีล แปลว่า ปกติ คือเป็นไปตามปกติของกาย วาจา ปราศจากเจตนาที่คิดคิด เพราะฉะนั้นศีลจึงเป็นการรักษากายวาจาให้เป็นปกติ เรียบร้อย ศีลทางกาย เช่น ไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่เสพเครื่องดองของมีนเมา ศีลทางวาจา เช่น การละเว้นจากการพูดเท็จ, ส่อเสียด เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าศีลนั้นปราบปรามกิเลสอย่างหยาบ ที่ล่วงทางกาย และทางวาจา ศีลมีหลายประเภท แต่ที่เป็นเบื้องต้นที่พุทธศาสนิกชนทุกคนควรปฏิบัติ คือ ศีล 5 อันได้แก่

(1) ปาณาติปาตา เวรมณี	ละเว้นสังหาร ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายสัตว์อื่น
(2) อทินนาทานา เวรมณี	ละเว้นจากการขโมยสิ่งของ
(3) กามสุ มิจฉาจารา เวรมณี	ละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม
(4) มุสาวาทา เวรมณี	ละเว้นการพูดเท็จ โโกหก หลอกลวง
(5) สุราเมรัยมัชฌมาทัฏฐานา เวรมณี	ละเว้นการเสพ เครื่องดอง ของมีนเมา

ศาสนิกชน

พระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพุทธศาสนิกชนทั้ง 4 ประเภท ที่เรียกว่า พุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ดังพุทธคำรัสที่ว่า

“ดูก่อนอานนท์ ถ้าตราบใดพุทธบริษัท 4 ยังมีอยู่ พุทธศาสนาของเราตถาคตจะไม่รู้จักคำว่าเสื่อม” หลักการปฏิบัติของพุทธบริษัทก็คือ ภิกษุและภิกษุณีมีหน้าที่ศึกษาพระธรรมวินัย และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แล้วนำธรรมะมาสั่งสอนแนะนำให้ผู้อื่นรู้ตามเห็นตาม ส่งเสริมวิธีการ

ประเพณีปฏิบัติข้อวัตรที่ถูกต้อง อุบาสกอุบาสิกาเป็นผู้ใกล้ชิดพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาประพฤติปฏิบัติตามคำสอนและเป็นผู้ทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ศาสนสถาน

สถานที่อันเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจและใช้สำหรับประกอบศาสนพิธีของพุทธศาสนิกชน คือ วัด วัดเป็นที่รวมของคนหลายประเภทซึ่งแตกต่างกัน ทั้งอายุ ฐานะ และความเป็นอยู่ การศึกษา อาชีพ ตลอดจนนิสัยใจคอ โอกาสที่จะกระทบกระทั่งกันย่อมเกิดขึ้นได้ง่าย จึงจำเป็นต้องระมัดระวังสำรวมตน โดยปฏิบัติดังนี้

1. สำรวมกาย วาจา ใจ ให้สงบเรียบร้อย งดอาการคะนองด้วยประการทั้งปวง
2. งดดื่มเหล้า และสูบบุหรี่โดยเด็ดขาด
3. ควรนั่งให้เป็นระเบียบในสถานที่ที่กำหนดไว้
4. ในการประกอบศาสนพิธี เช่น สวดมนต์ สมาทานศีล ถวายสังฆทาน ฯลฯ ควรเปล่งเสียงอย่างชัดเจนโดยพร้อมเพรียงกัน
5. เมื่อมีสิ่งใดทำให้ขุ่นข้องหมองใจ เช่น อากาศร้อน กระจายน้ำ เห็นหรือได้ยินกิริยาอาการที่ไม่เหมาะสมของคนอื่น หรือการไม่ได้รับความสะดวกในเรื่องต่างๆ ขอให้อดทนและแผ่เมตตา ให้ความเห็นอกเห็นใจทุกสิ่งทุกอย่าง อย่าให้เกิดโทสะขึ้นได้
6. การสนทนากับพระ ในการสนทนากับพระนั้น หากเป็นผู้ชายไม่ค่อยมีระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัดนัก เพียงแต่ให้ตระหนักว่าเป็นการสนทนากับพระ ซึ่งเป็นปูชนียบุคคลของสังคม มีเพศคือ สถานะทางสังคมเหนือกว่าตน เมื่อเข้าไปถึงที่อยู่ของท่าน ควรจะกราบพระพุทธปฏิมาที่ประดิษฐานอยู่ในนั้นก่อน แล้วจึงกราบพระสงฆ์ ซึ่งนิยมกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์สำหรับคนที่ต้องแสดงความเคารพอย่างสูง ในกรณีที่เป็นสตรีนั้น ควรมีผู้ชายไปด้วยจะเป็นการดี เพราะพระท่านอาจจะมีปัญหาทางพระวินัย ต้องอาบัติได้ง่ายเมื่ออยู่กับสตรีสองต่อสอง

มีสถานที่ที่ชาวพุทธทั้งหลายสมควรอย่างยิ่งที่จะไปนมัสการ กราบไหว้สักการะ คือ สี่พระอารามหลวง 4 แห่งในดินแดนพุทธภูมิ

ครั้งที่พระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธานุญาตเกี่ยวกับสังเวชนียสถานทั้ง 4 ณ พระแท่นบรรทม หรือเตียงปรินิพพานนั่นเอง พระพุทธานุญาตได้ทรงปรารภเรื่องราวต่างๆ หลายเรื่องกับพระอานนท์ พระพุทธอุปัฏฐากรวมทั้งเรื่อง สังเวชนียสถานทั้ง 4 ตำบล จากในมหาปรินิพพานสูตร พอสรุปได้ดังนี้

ครั้งนั้นพระอานนท์เถรเจ้าได้กราบทูลพระองค์ว่า ในกาลก่อนภิกษุทั้งหลายที่ได้แยกย้ายกันไปจำพรรษาอยู่ตามชนบทในทิศต่างๆ เมื่อสิ้นไตรมาสครบ 3 เดือนตามวินัยนิยมหรือออกพรรษาแล้ว ข้าพระองค์ทั้งหลายก็ย่อมจะเดินทางมาเฝ้าพระองค์เป็นอาจิณวัตร ก็เพื่อจะได้เห็นจะได้เข้าใกล้ จะได้อุปัฏฐากพระองค์ อันจะทำให้เกิดความเจริญทางจิต ก็มาบัดนี้เมื่อกาลแห่งการล่วงไปแห่งพระองค์แล้ว ก็แล้วข้าพระองค์ทั้งหลายก็จะได้ไม่เห็น จะไม่ได้นั่งใกล้ จะไม่ได้สักัจฉา (สนทนาธรรม) เหมือนกับสมัยที่พระองค์ยังมีพระชนม์ชีพอีกต่อไป

เมื่อพระอานนท์กราบทูลดังนี้แล้ว พระตถาคตเจ้าได้ทรงแสดงสถานที่ 4 ตำบลว่าเป็นสิ่งที่ควรระดู ควรจะได้เห็น ควรจะเกิดสังเวช (ความสลัดใจกระตุ้นเตือนจิตใจให้คิดกระทำแต่สิ่งดีงาม) แก่กุลบุตร กุลธิดา ผู้มีศรัทธา คือ

1. สถานที่พระตถาคตเจ้าบังเกิดแล้วคือ ประสูติจากพระครรภ์มารดา ตำบลหนึ่งคือ อุทยานลุมพินี
2. สถานที่พระตถาคตเจ้าตรัสรู้ พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณตำบลหนึ่งคือ ฅวงไม้โพธิ์ พุทธคยา
3. สถานที่พระตถาคตเจ้าให้พระอนุตรธรรมจักรเป็นไป หรือแสดงปฐมเทศนาตำบลหนึ่ง คือ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี (ปัจจุบันเรียก สารนาถ)
4. สถานที่พระตถาคตเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ตำบลหนึ่ง คือ สาละวันอุทยาน เมืองกุสินารา (ปัจจุบันเรียก กาเชีย)

อนึ่ง ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีศรัทธามายังสถานที่ 4 ตำบลนี้ ด้วยมีความเชื่อว่า พระตถาคตเจ้าได้บังเกิดขึ้นแล้ว ณ สถานที่นี้ พระตถาคตเจ้าได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ณ สถานที่นี้ พระตถาคตเจ้าได้ให้พระอนุตรธรรมจักรเป็นไปแล้ว ณ สถานที่นี้ และพระตถาคตเจ้าได้เสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาตเสสนิพพานธาตุแล้ว ณ สถานที่นี้

ศาสนพิธี

พิธี คือ แบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ที่พึงปฏิบัติในทางพระศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา เรียกว่า ศาสนพิธี ศาสนพิธีนี้มีด้วยกันทุกศาสนาและเป็นเรื่องเกิดขึ้นทีหลังศาสนา แม้ศาสนพิธีในพระพุทธศาสนาก็เช่นกันเกิดขึ้นภายหลังทั้งสิ้น เหตุเกิดศาสนพิธีในพระพุทธศาสนานี้ก็เนื่องจากมีหลักการของพระพุทธศาสนาซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวางไว้แต่ในปีที่ตรัสรู้ เพื่อพุทธสาวกจะได้ถือเป็นหลักในการออกไปประกาศพระศาสนา อันเรียกว่า “โอวาทปาติโมกข์” ในโอวาทปาติโมกข์นั้น มีหลักการสำคัญที่ทรงวางไว้เป็นหลักทั่วไปๆ ไว้ 3 ประการ คือ พระพุทธศาสนานี้

- (1) สอนไม่ให้ความชั่วทั้งปวง
- (2) สอนให้อบรมกุศลให้พร้อม
- (3) สอนให้ทำจิตใจของตนให้ผ่องแผ้ว

โดยหลักการทั้ง 3 นี้ เป็นอันว่าพุทธบริษัทต้องพยายามเลิกละความประพฤติชั่วทุกอย่างจนเต็มความสามารถ และพยายามสร้างกุศลสำหรับตนให้พร้อมเท่าที่จะสร้างได้กับพยายามชำระจิตใจให้ผ่องใสอยู่เสมอด้วยการพยายามทำตามคำสอนในหลักการนี้เป็นการพยายามทำดีเรียกว่า "ทำบุญ" และการทำบุญนี้เองที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงวัตถุคือที่ตั้งอันเป็นทางไว้ โดยหลักย่อๆ 3 ประการ เรียกว่า "บุญกิริยาวัตถุ" คือ

- (1) ทาน การบริจาคพัสดุของตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
- (2) ศีล การรักษากายวาจาให้สงบเรียบร้อยไม่ล่วงบัญญัติห้าม
- (3) ภาวนา การอบรมจิตใจให้ผ่องใสในการกุศล

วันสำคัญทางศาสนา

วันมาฆบูชา

วันมาฆบูชา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ กลางเดือน 3 ถือเป็น "วันจาตุรงคสันนิบาต" แปลว่าการประชุมอันประกอบด้วยองค์ 4 ซึ่งเป็นเหตุการณ์อัศจรรย์เกิดขึ้นพร้อมกันในสมัยพุทธกาล คือ

1. พระสงฆ์จำนวน 1,250 รูป ซึ่งจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานที่ต่างๆ เดินทางมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เวฬุวัน มหาวิหาร กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ
2. พระสงฆ์จำนวน 1,250 รูปเหล่านี้ ล้วนเป็นพระอรหันต์ และได้รับการบวชจากพระพุทธเจ้าโดยตรงด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา

3. พระสงฆ์จำนวน 1,250 รูป ต่างมาประชุมพร้อมเพรียงกันโดยมิได้มีการนัดหมาย

4. วันที่มาประชุมตรงกับ วันเพ็ญเดือนมาฆะ (วันเพ็ญกลางเดือน 3) เป็นวันที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมเทศนาอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ โอวาทปาติโมกข์

โอวาทปาติโมกข์ คือ ข้อธรรมย่ออันเป็นหลักหรือหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา 3 ประการ ได้แก่

- (1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง เว้นจากความชั่วด้วยกาย วาจา ใจ
- (2) ทำความดีให้ถึงพร้อม ด้วยกาย วาจา ใจ
- (3) ทำจิตใจให้หมดจดบริสุทธิ์ผ่องใส

การปฏิบัติตนสำหรับพุทธศาสนิกชนในวันนี้ก็คือ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้า หรือไม่ก็จัดหาอาหารคาวหวานไปทำบุญฟังเทศน์ที่วัด ตอนบ่ายฟังพระธรรมเทศนา ในตอนเย็นหรือตอนค่ำ จะพากันนำดอกไม้ ธูปเทียน ไปที่วัดเพื่อชุมนุมกันทำพิธีเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ พร้อมกับพระภิกษุสงฆ์โดยพระสงฆ์ผู้เป็นประธานจะนำว่า นะ โม 3 จบ จากนั้นกล่าวคำถวายดอกไม้ธูปเทียน ทุกคนว่าตาม จบแล้วเดินเวียนขวา ตลอดเวลาให้ระลึกถึง พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ จนครบ 3 รอบ แล้วนำดอกไม้ ธูปเทียนไปปักบูชาตามที่ทางวัดเตรียมไว้เป็นอันเสร็จพิธี

วันวิสาขบูชา

วันวิสาขบูชา เป็นวันที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ซึ่งเกิดขึ้นในวันและเดือนเดียวกัน คือ ในวันเพ็ญ (ขึ้น 15 ค่ำ) เดือนหก

วันวิสาขบูชาจึงนับว่าเป็นวันสำคัญสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นวันที่ก่อให้เกิดพระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้พระธรรมและนำมาสั่งสอนแก่สรรพสัตว์ และพระสงฆ์สาวกผู้สืบพระศาสนา ต่อมาจนถึงปัจจุบัน และทางองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้วันวิสาขบูชานี้เป็นสำคัญสากลของโลกอีกด้วย

การปฏิบัติตนสำหรับพุทธศาสนิกชนในวันนี้ก็เหมือนกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ คือ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ตอนบ่ายฟังพระธรรมเทศนา ในตอนเย็นหรือตอนค่ำ จะพากันนำดอกไม้ ธูปเทียน ไปที่วัดเพื่อชุมนุมกันทำพิธีเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ

วันอาสาฬหบูชา

วันอาสาฬหบูชา ตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ถือเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนา เพราะมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น 3 ประการ ดังนี้

1. เป็นวันที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา คือ แสดงธรรมเป็นครั้งแรก มีชื่อว่า ชัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งมีใจความสำคัญกล่าวถึงอริยสัจ หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ คือ ความลำบาก ความไม่สบายกายไม่สบายใจ, สมุทัย คือ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์, นิโรธ คือ ความดับทุกข์, และ มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์

2. เป็นวันที่เกิดสังฆรัตนะ หรือเป็นวันที่เกิดพระอรหันต์สาวกในพระพุทธศาสนาขึ้นครั้งแรกในโลก พระอรหันต์สาวกองค์แรกคือ พระอัญญาโกณฑัญญะ ซึ่งเมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาธรรมจักกัปปวัตตนสูตรแล้ว บังเกิดดวงตาเห็นธรรมทูลขอบวช ซึ่งพระพุทธองค์ประทานอนุญาตให้อุปสมบทเป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา

3. เป็นวันที่พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เกิดขึ้นครบ 3 ประการ และเป็นครั้งแรกในโลก

4. การปฏิบัติตนสำหรับพุทธศาสนิกชนในวันนี้ก็เหมือนกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ คือ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ตอนบ่ายฟังพระธรรมเทศนาโดยเฉพาะ ชัมมจักกัปปวัตตนสูตร ในตอนเย็นหรือตอนค่ำ จะพากันนำดอกไม้ ธูปเทียน ไปที่วัดเพื่อชุมนุมกันทำพิธีเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ

วันเข้าพรรษา

ความหมายของวันเข้าพรรษา คือ เป็นวันที่พระภิกษุสงฆ์อธิษฐานว่าจะพักประจำอยู่ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ตลอดระยะเวลาฤดูฝนมีกำหนด 3 เดือนตามพระวินัยบัญญัติ โดยไม่ไปค้างแรมในที่อื่น เรียกกันโดยทั่วไปว่า "จำพรรษา"

แต่เดิมในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติพระวินัยให้พระสงฆ์สาวกอยู่ประจำพรรษา เหล่าภิกษุสงฆ์จึงต่างพากันออกเดินทางเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานที่ต่างๆ โดยไม่ย่อท้อทั้งในฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน ต่อมาชาวบ้านได้พากันคิดว่า พวกสมณะศากยบุตรไม่ยอมหยุดสัญจรแม้ในฤดูฝน ในขณะที่พวกพ่อค้าและนักบวชในศาสนาอื่นๆ ต่างพากันหยุดสัญจรในช่วงฤดูฝนนี้ การที่พระภิกษุสงฆ์จาริกไปในที่ต่างๆ ในฤดูฝน อาจเหยียบย่ำข้าวกล้าชาวบ้าน ได้รับความเสียหาย หรืออาจไปเหยียบย่ำสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่ออกหากินจนถึงแก่ความตาย

เมื่อพระพุทธรูปองค์ทรงทราบเรื่องจึงได้วางระเบียบให้พระภิกษุสงฆ์เข้าอยู่ประจำที่ตลอดเวลา 3 เดือนฤดูฝน ภิกษุสงฆ์ที่อธิษฐานเข้าพรรษาแล้วจะไปค้างแรมที่อื่นนอกเหนือจากอาวาสหรือที่อยู่ของตนไม่ได้แม้แต่คืนเดียว หากไปแล้วไม่สามารถกลับมาในเวลาที่กำหนดคือก่อนรุ่งสว่าง ถือว่าพระภิกษุรูปนั้นขาดพรรษา

แต่หากมีกรณีจำเป็น ภิกษุผู้อยู่พรรษาสามารถกระทำ สัตตทากรณียะ คือ ไปค้างที่อื่นได้ โดยไม่ถือว่าเป็นการขาดพรรษา แต่ต้องกลับมาภายในระยะเวลา 7 วัน

แม้การเข้าพรรษาจะเป็นเรื่องของภิกษุ แต่พุทธศาสนิกชนก็ถือเป็นโอกาสดีที่จะได้ทำบุญรักษาศีลและชำระจิตใจให้ผ่องใส พอถึงวันเข้าพรรษาก็จะไปร่วมทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรมและรักษาอุโบสถศีลกันที่วัด บางคนอาจตั้งใจงดเว้นอบายมุขต่างๆ เป็นกรณีพิเศษ เช่น งดเสพสุรา งดฆ่าสัตว์ เป็นต้น ตลอดเวลาในพรรษา 3 เดือน อนึ่งบิดามารดามักจะจัดพิธีอุปสมบทให้บุตรหลานของตนโดยถือกันว่าการเข้าบวชเรียนและอยู่จำพรรษาในระหว่างนี้จะได้รับอานิสงส์อย่างสูง ในวันนี้หรือก่อนวันนี้พุทธศาสนิกชนมักจะจัดเครื่องสักการะ เช่น ดอกไม้ รูปเทียน เครื่องใช้ เช่น สบู่ ยาสีฟัน เป็นต้น พร้อมทั้งผ้าอาบน้ำฝนถวายพระภิกษุ สามเณร เพื่อสำหรับใช้สอยในพรรษา และที่สำคัญคือ มีประเพณีหล่อเทียนขนาดใหญ่เพื่อให้จุณบูชาพระประธานในโบสถ์อยู่ได้ตลอด 3 เดือน บางครั้งมีการประกวดเทียนพรรษา โดยจัดเป็นขบวนแห่ทั้งทางบกและทางน้ำ

วันออกพรรษา

วันออกพรรษา คือวันสิ้นสุดระยะเวลาการจำพรรษา หรือออกจากการอยู่ประจำที่ในฤดูฝน ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

วันออกพรรษานี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วันมหาปวารณา” คำว่า “ปวารณา” แปลว่า “อนุญาต” หรือ “ยอมให้” คือ เป็นวันที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์ด้วยกัน ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ในข้อที่ผิดพลั้งล่วงเกินระหว่างที่จำพรรษาอยู่ด้วยกัน ในวันออกพรรษานี้กิจที่พุทธศาสนิกชนนิยมปฏิบัติกันคือ การบำเพ็ญกุศล เช่น ทำบุญตักบาตร จัดดอกไม้ รูป เทียน ไปบูชาพระที่วัด และฟังพระธรรมเทศนา ของที่ชาวพุทธนิยมนำไปใส่บาตรในวันนี้ก็คือ ข้าวต้มมัดได้ และข้าวต้มลูกโยน และการร่วมกุศล “ตักบาตรเทโว” คำว่า “เทโว” ย่อมาจาก “เทโวโรหน” แปลว่าการเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ การตักบาตรเทโวเป็นการระลึกถึงวันที่พระพุทธองค์เสด็จกลับจากการโปรดพุทธมารดา ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ประเพณีการทำบุญกุศลเนื่องในวันออกพรรษานี้ ทุกวัดในประเทศไทยมักมีพิธีเหมือนกัน แต่จะผิดกันก็เพียงแต่สถานที่ที่สมมติว่าเป็นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เท่านั้น

หลังจากวันออกพรรษาแล้วมีประเพณีอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธนิยมทำกันมากคือ การทอดกฐิน การที่มีประเพณีทอดกฐินมีเรื่องว่า ในครั้งพุทธกาล พระภิกษุชาวป่าไถยรัฐ (ป่าวา) ผู้ทรงรูดงค์จำนวน 30 รูป เดินทางไกลไปไม่ทันเข้าพรรษา เหลือทางอีกหกโยชน์จะถึงนครสาวัตถี จึงตกลงพักจำพรรษาที่เมืองสาเกตตลอดไตรมาส เมื่อออกพรรษาจึงเดินทางไปเฝ้าพระบรมศาสดา ณ เชตวันมหาวิหาร นครสาวัตถี ภิกษุเหล่านั้นมีจีวรเก่า เปื้อนโคลน และเปียกชุ่มด้วยน้ำฝน ได้รับความลำบากตรากตรำมาก พระพุทธองค์จึงทรงถือเป็นมูลเหตุ ทรงมีพุทธานุญาตให้ภิกษุที่จำพรรษาครบสามเดือนกรานกฐินได้ และให้ได้รับอานิสงส์ ห้าประการคือ

- 1) เทียวไปไหนไม่ต้องบอกลา
- 2) ไม่ต้องถือไตรจีวรไปครบ
- 3) ถันคณะโภชนาได้
- 4) ทรงอธิเรกจีวรได้ตามปรารถนา
- 5) จีวรอันเกิดขึ้นนั้นจะได้แก่พวกเธอ

การทอดกฐินในปัจจุบัน ถือว่าเป็นทานพิเศษ กำหนดเวลาปีหนึ่งทอดถวายได้เพียงครั้งเดียว ตามพระวินัยกำหนดกาลไว้ คือ ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ผู้มีจิตศรัทธาจะทอดกฐิน จะทอดได้ในระหว่างระยะเวลานี้เท่านั้น จะทอดก่อนหรือทอดหลังกำหนดนี้ไม่จัดว่าเป็นการทอดกฐิน

องค์กรทางศาสนาในประเทศไทย

1. มหาเถรสมาคม

มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรการปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งไม่เกินสิบสองรูปเป็นกรรมการ อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคม โดยตำแหน่ง กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

2. กรมการศาสนา

มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐ ด้านศาสนา โดยการทำนุบำรุงส่งเสริมให้การอุปถัมภ์คุ้มครองกิจการด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ที่ทางราชการรับรอง ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม ส่งเสริมความเข้าใจอันดี และสร้างความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งดำเนินการเพื่อให้คนไทยนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นคนดีมีคุณธรรม

3. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานส่วนราชการ มีฐานะเป็นกรมอยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี มีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและบุคลากรอื่นๆ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- 1) ดำเนินการเพื่อให้ได้งบประมาณสนับสนุนการบริหารงานคณะสงฆ์ ตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์
- 2) ดำเนินการเพื่อให้ได้งบประมาณเพื่อการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา
- 3) จัดทำและปฏิบัติแผนและโครงการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา
- 4) ประสานแผนและโครงการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา
- 5) อำนวยความสะดวกด้านธุรการ การเงิน และด้านอื่นๆ สำหรับการบริหารงานคณะสงฆ์ ตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์
- 6) เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ในการดำเนินอรรถคดีต่างๆ เพื่อการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา
- 7) ดำเนินการเกี่ยวกับงานพระราชพิธี งานพระราชกุศล และงานรัฐพิธี
- 8) จัดการด้านธุรการเกี่ยวกับการขอพระราชทานสมณศักดิ์
- 9) ดำเนินการเกี่ยวกับการสร้าง ตั้ง รวม ย้าย ยุบ เลิกวัด
- 10) กำกับดูแลการบริหารจัดการกองทุนพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- 11) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะสงฆ์มอบหมาย

ศาสนาอิสลามโดยสังเขป

ประวัติความเป็นมา

อิสลาม มาจากรากคำภาษาอาหรับว่า สะลิมะ ซึ่งแปลว่า “สันติ การมอบน้อม การยอมจำนน” อิสลาม หมายความว่า “การมอบน้อมยอมจำนนอย่างสิ้นเชิงต่อพระเจ้า คือ อัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา) * เพียงพระองค์เดียว เพื่อบรรลุถึงความสันติสุข” อันเป็นระบอบแนวทางการดำเนินชีวิตที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าประทานแก่มนุษย์ โดยผ่านผู้นำศาสน์ (ศาสดา) ในแต่ละยุคนับตั้งแต่พระเจ้าสร้างมนุษย์คนแรกขึ้นมาบนโลก จนกระทั่งแนวทางดังกล่าวถูกประทานลงมาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม)** ซึ่งบุคคลผู้ปฏิบัติตนตามแนวทางนี้เรียกว่า มุสลิม อันได้แก่ผู้ศรัทธาในพระองค์อัลลอฮ์ว่าเป็นพระเจ้าที่แท้จริงเพียงองค์เดียว และเคารพปฏิบัติตามท่านศาสดามุฮัมมัดในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำศาสน์แห่งพระองค์อัลลอฮ์

หากพิจารณาว่าองค์ประกอบของศาสนาประกอบด้วย ศาสดา คัมภีร์ สาวกหรือผู้สืบทอด และศาสนสถาน อิสลามก็ถือเป็นศาสนาหนึ่งที่มียุคประกอบต่างๆ ดังกล่าวครบถ้วน แต่ที่จริงอิสลามเป็นระบอบแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตของมุสลิม อิสลามจึงมิได้เป็นเพียงศาสนา หากแต่ยังเป็นวิถีทางในการดำเนินชีวิตที่ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ทุกด้าน ตั้งแต่เกิดจนตายนับตั้งแต่เรื่องส่วนตัว ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ จนสามารถกล่าวได้ว่าอิสลามนั้นเป็นวัฒนธรรม อันมีพื้นฐานมาจากพระบัญญัติแห่งพระเจ้าในคัมภีร์อัลกุรอาน รวมทั้งจากแบบอย่างคำสอนของท่านนบีมุฮัมมัด

ศาสดา

บรรดาผู้นำศาสน์หรือศาสดาในอดีตล้วนแต่ได้รับมอบหมายจากพระเจ้าให้เผยแผ่แนวทางแห่งอิสลามแก่มนุษยชาติ จนในราว ค.ศ. 570 ผู้นำศาสน์ท่านสุดท้ายของพระเจ้าได้กำเนิด

---

* ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา เป็นคำกล่าวเพื่อสวดอิติฮาดต่ออัลลอฮ์ หมายความว่า “มหาบริสุทธิ์แต่พระองค์ผู้ทรงสูงส่ง”

** ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม เป็นคำกล่าวเพื่อสวดอิติฮาด ท่านนบีมุฮัมมัด หมายความว่า “ขอความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ และความสันติจงมีแต่ท่าน”

ขึ้นที่นครมักกะฮ์ในดินแดนอาหรับ ท่านมีนามว่า มุฮัมมัด ซึ่งมีความหมายว่า “ผู้ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ” ท่านเป็นชาวอาหรับเผ่ากุเรช บิดาของท่านชื่อ अबดุลลอฮ์ และมารดาชื่อ อามีนะฮ์ ท่านกำพร้าบิดาตั้งแต่วัยยังเยาว์ และเมื่อเกิดมาได้ไม่นานมารดาก็เสียชีวิต ท่านจึงไปอาศัยอยู่กับปู่ และเมื่อปู่เสียชีวิต ท่านจึงต้องไปอาศัยอยู่กับลุงและได้รับการฝึกฝนด้านการค้าขายและการดูแลปศุสัตว์จากลุง ทำให้ไม่มีโอกาสเล่าเรียนหนังสือ ท่านจึงเป็นผู้อ่านหนังสือไม่ออกและเขียนหนังสือไม่ได้

เมื่อมุฮัมมัดเจริญวัยขึ้น การใช้ชีวิตของท่านต่างไปจากคนหนุ่มในวัยเดียวกันที่มักรักสนุก ตีกะนอง ชอบการผจญภัยไร้สาระ แต่ท่านได้รวมกลุ่มกับเพื่อนจัดตั้งกลุ่มตั้งคมสงเคราะห์ชื่อว่า “ฮิลฟุลฟุคูล” เพื่อช่วยเหลือผู้ตกยาก บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ประชาชน และท่านเป็นบุคคลที่ชาวเมืองมักกะฮ์ให้การยกย่องว่าไม่เคยโกหก ท่านจึงได้ฉายาว่า “อัลอะมีน” ซึ่งแปลว่า ซื่อสัตย์และไว้วางใจได้ นอกจากนั้นท่านยังเป็นผู้ต่อต้านความป่าเถื่อน ปฏิเสธความโง่เขลาและงมงายของสังคมทั่วดินแดนอารเบียในยุคนั้นที่เต็มไปด้วยความเสื่อมโทรม อันเนื่องมาจากคำสอนของศาสดายุคก่อนๆ ถูกละเลยเพิกเฉย จึงเกิดการละเมิดศีลธรรมต่างๆ ขึ้น เช่น การเสพของมีนเมา การค้าประเวณี การให้กู้เพื่อเอาดอกเบี้ย การสักการะรูปเคารพ การบูชาอียู การเชื่อถือโชคลาง การเลี้ยงทาย ฯลฯ

จากการที่เป็นผู้มีคุณธรรมและมีความสามารถในการค้าขาย ทำให้มุฮัมมัดเป็นที่พอใจของนางเคาะดิญะฮ์ เศรษฐินีม่ายซึ่งเป็นกุลสตรีที่ดิงามแห่งเผ่ากุเรช นางจึงได้เชิญให้ท่านเป็นผู้จัดการในฐานะหัวหน้ากองคาราวานสินค้าของนาง โดยให้ท่านนำสินค้าไปขายยังประเทศซีเรีย ปรากฏผลว่าการค้าดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและได้กำไรเกินความคาดหมาย จึงทำให้นางพอใจในความสามารถและความซื่อสัตย์ของท่านเป็นอย่างมาก และในที่สุดนางก็ตัดสินใจขอแต่งงานกับท่าน โดยขณะนั้นมุฮัมมัดมีอายุ 25 ปี ส่วนนางมีอายุ 40 ปี หลังจากแต่งงาน ทั้งสองมีบุตรด้วยกัน 6 คน เป็นหญิง 4 คนและชาย 2 คน แต่ลูกชายทั้งสองได้เสียชีวิตตั้งแต่วัยเยาว์

ยามว่างจากปฏิบัติภารกิจหน้าที่ มุฮัมมัดมักปลีกตัวไปหาความสงบนอกตัวเมืองมักกะฮ์ ภายในถ้ำฮิรอในเนินเขาอะบดุลนุร และในถ้ำหินหนึ่งของเดือนรอมฎอน ขณะที่ท่านมีอายุได้ 40 ปี มลาอิกะฮ์ นามว่าญิบรออิล ได้นำวะฮีย์ (การไขแสดง) จากอัลลอฮ์มาสู่ท่าน โดยท่านเป็นผู้ได้รับเลือกจากพระเจ้าให้เป็นนบี (ผู้บอกข่าว) พร้อมทั้งประทานตำแหน่งรอซูล (ผู้นำศาสน์) ผู้มีหน้าที่เผยแผ่แนวทางแห่งอัลลอฮ์ตั้งที่บรรพพาศาในอดีต เช่น นบีมูซา (โมเสส) และ นบีมูซา (เยซู) เคย

ได้รับ นั่นคือการประกาศพระบัญญัติ อันได้แก่ หลักความเชื่อในพระเจ้าเพียงองค์เดียว คำบัญชา กฎระเบียบและคำสั่งสอนต่างๆ ซึ่งเป็นทางนำในการดำเนินชีวิตของมวลมนุษย

ในตอนแรกท่านนบีมุฮัมมัดดำเนินการเผยแผ่แนวทางแห่งพระเจ้าผู้เป็นเจ้าอย่างลับๆ แก่วงศ์ญาติและเพื่อนใกล้ชิดเป็นการภายใน แต่กระนั้นท่านก็ยังถูกกีดกันแกล้งและต่อต้านด้วยวิธีการต่างๆ นานาจากญาติผู้ใหญ่และหัวหน้าชาวเมืองมักกะฮ์ และยังทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อท่านได้รับบัญชาจากพระเจ้าให้ประกาศคำสอนโดยเปิดเผย ญาติพี่น้องในตระกูลเดียวกัน ตลอดจนชาวกุเรชและชาวอาหรับเผ่าอื่นๆ ที่เคยนับถือท่านต่างพากัน โกรธแค้นและตั้งตนเป็นศัตรูกับท่าน จนถึงกับวางแผนสังหารท่านหลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ บรรดาชนผู้ศรัทธาในแนวทางอิสลามซึ่งได้ชื่อว่า “มุสลิม” ได้ถูกกดขี่ข่มเหงอย่างหนักและถูกคว่ำบาตรไม่สามารถคบค้าสมาคมกับผู้อื่นได้ จนต้องลี้ภัยไปยังอับซิเลียน (เอธิโอเปีย) ส่วนท่าน นบีมุฮัมมัดก็ยังคงมุ่งมั่นเผยแผ่คำสอนแห่งอิสลามต่อไปในนครมักกะฮ์

ประมาณปีที่ 10 ของการเผยแผ่อิสลาม (ค.ศ.622) หลังจากท่านนบีมุฮัมมัดได้สูญเสียภรรยาและลูกอันเป็นกำลังใจและกำลังสำคัญไป ท่านจึงทำการฮิจเราะฮ์ (อพยพ) บรรดาผู้ศรัทธาไปอยู่นครมะดีนะฮ์ โดยถือเป็นปีแห่งการเริ่มต้นศักราชอิสลามซึ่งเรียกว่า “ฮิจเราะฮ์ศักราช”

ท่านนบีมุฮัมมัดได้รับการต้อนรับอย่างดีจากชาวมะดีนะฮ์ซึ่งพร้อมใจให้ท่านเป็นผู้นำในการทำสงครามเมื่อถูกรุกราน โดยกองทัพจากเมืองมักกะฮ์ที่มุ่งหมายทำลายประชาคมมุสลิมและแนวทางอิสลาม โดยในช่วงระยะเวลาที่ท่านยังคงได้รับพระบัญญัติจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าอย่างต่อเนื่อง และในปีที่ 8 แห่งฮิจเราะฮ์ศักราช เมื่อประชาคมมุสลิมเข้มแข็งขึ้น ท่านจึงได้นำบรรดาชาวมุสลิมกลับเข้านครมักกะฮ์ เพื่อล้มเลิกลัทธิการสักการะรูปเคารพซึ่งมีอยู่โดยรอบอาคารอัลกะอับะฮ์ โดยมุ่งหมายให้สถานที่ดังกล่าวมีไว้จำเพาะเพื่อการเคารพสักการะพระเจ้าผู้เป็นเจ้าคืออัลลอฮ์แต่เพียงพระองค์เดียว ตามแนวทางเดิมที่พระเจ้าทรงบัญชาผ่านศาสดาในยุคก่อน คือ นบิอิบรอฮีม (อับราฮัม) โดยการเข้ายึดนครมักกะฮ์ในครั้งนี้มิได้มีการต่อต้าน จึงไม่มีการเสียเลือดเนื้อแต่อย่างใด

หลังจากพิชิตนครมักกะฮ์แล้ว ท่านนบีมุฮัมมัดมิได้อาศัยอยู่ที่มักกะฮ์ แต่ได้กลับไปอยู่ที่นครมะดีนะฮ์ และในปีสุดท้ายแห่งชีวิต ท่านได้กลับมายังนครมักกะฮ์อีกครั้งเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์ ที่ถูกต้องตามหลักการอิสลามให้เป็นแบบอย่างแก่มุสลิมทุกคน พร้อมทั้งแสดงปัจฉิมโอวาทแก่ประชาชนชาติของท่านซึ่งไปชุมนุมกันที่ทุ่งอะเราะเฬะฮ์ จากนั้นในปีที่ 11 แห่งฮิจเราะฮ์ศักราช ท่านก็

เสียชีวิตลงขณะที่อายุได้ 63 ปี ร่างของท่านถูกฝังอยู่ในบริเวณบ้านของท่านซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของมัสยิดคณะบะวีย์ในนครมะดีนะฮ์

ตลอดระยะเวลา 23 ปีแห่งการเป็นนบีของท่าน พระผู้เป็นเจ้าได้ทยอยประทานพระบัญญัติลงมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่อมาศาสน์จากอัลลอฮ์เหล่านี้ได้ถูกรวบรวมเป็นเล่ม คือ พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน อันเป็นแนวทางที่ครบถ้วนสมบูรณ์และเป็นธรรมนุญแห่งชีวิตมนุษย์ไปตลอดกาลเพื่อมนุษย์จะได้ครองตนบนโลกนี้อย่างถูกต้องก่อนกลับคืนสู่พระผู้เป็นเจ้า

คำสอนและหลักปฏิบัติ

ชาวมุสลิมยึดถือคำสอนพื้นฐานของอิสลามอันประกอบด้วยโครงสร้างสำคัญ 3 ประการ คือ หลักการศรัทธา (อركانุลอีมาน), หลักการปฏิบัติ (อركانุลอิสลาม) และหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต (อัลเอียะฮฺซาน)

1. **หลักการศรัทธา** คือ หลักพื้นฐานอิสลาม 6 ประการที่มุสลิมทุกคนต้องเชื่อมั่นศรัทธา โดยครบถ้วน ซึ่งจะปฏิเสธแม้ประการใดประการหนึ่งมิได้ ได้แก่

1.1 ศรัทธาในอัลลอฮ์ว่าเป็นพระผู้เป็นเจ้าแต่เพียงพระองค์เดียว

1.2 ศรัทธาในบรรดามลาอิกะฮฺ เทวทูตผู้ได้รับการกิจจากอัลลอฮ์ซึ่งต่างก็ทำหน้าที่ต่างๆ กัน เช่น เป็นสื่อกลางระหว่างศาสนากับพระเจ้า บันทึกความคิดความชั่วของมนุษย์ นำวิญญาณมนุษย์ออกจากร่าง สอบสวนความประพฤติของมนุษย์หลังจากเสียชีวิต ฯลฯ

1.3 ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ พระคำรัสแห่งอัลลอฮ์ซึ่งประทานสู่มนุษย์โดยผ่านศาสดาในแต่ละยุค โดยมีอัลกุรอานเป็นคัมภีร์สุดท้ายซึ่งสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งอัลลอฮ์บัญชาผ่านท่านนบีมุฮัมมัดมายังประชาชาติผู้ศรัทธา

1.4 ศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูตหรือศาสดา ผู้ถูกคัดเลือกจากอัลลอฮ์ให้นำบทบัญญัติของพระองค์มาสั่งสอนแก่มนุษยชาติทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่พระผู้เป็นเจ้าสร้างโลก เริ่มจากมนุษย์คนแรกคือ ท่านนบีอาดัม เรื่อยมา เช่น ท่านนบีนูฮฺ (โนอาห์)* ท่านนบีอิบรอฮีม (อับราฮัม)

---

* ชื่อตัวเอนในวงเล็บเป็นชื่อในคัมภีร์ของชาวยิวและคริสต์ซึ่งได้รับบทบัญญัติเดิมจากพระผู้เป็นเจ้าเช่นเดียวกัน

ท่านนบีมูซา (โมเสส) ท่านนบีสารูน (ฮาโรน) ท่านนบีดาวูด (เดวิด) ท่านนบีสุลัยมาน (โซโลมอน)
ท่านนบิอิซา (เยซู) จนกระทั่งศาสดาท่านสุดท้าย คือ ท่านนบีมุฮัมมัด

1.5 ศรัทธาคือวันฟื้นคืนชีพ (ยามุลกียามะฮฺ) ซึ่งเป็นวาระที่โลกและชีวิตมนุษย์ทุกคนจะต้องสิ้นสุดลงด้วยพระประสงค์แห่งอัลลอฮ์ และทุกชีวิตที่ตายลงจะถูกเรียกให้คืนชีพมาเพื่อรับการพิพากษาการกระทำของตนในขณะที่มีชีวิตอยู่

1.6 ศรัทธาในกฎสภาพการณ์ของพระเจ้า แบ่งเป็น กฎที่ตายตัว คือ ความเป็นไปของสรรพสิ่งที่อัลลอฮ์กำหนดขึ้นโดยไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ชะตากรรม กำเนิดของมนุษย์ และสัตว์โลก ปრაภฏการณ์ทางธรรมชาติ สภาพะของการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ฯลฯ และ กฎที่ไม่ตายตัว คือ การดำเนินไปตามความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล อันเกิดจากดุลยพินิจของมนุษย์ที่จะใช้สติปัญญาซึ่งพระเจ้าประทานมาให้ เลือกปฏิบัติตามบัญญัติใช้และบัญญัติห้ามต่างๆ

2. **หลักการปฏิบัติ** คือ หลักพื้นฐานอิสลาม 5 ประการที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ เพื่อยืนยันความศรัทธา ได้แก่

2.1 การกล่าวคำปฏิญาณตน ว่า “อัสฮะดุอันลา อีลาฮะ อิลลัลลอฮฺ วะอัสฮะดุอันนะมุฮัมมัดร์ รอซูลุลลอฮฺ” หมายความว่า “ข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่คู่ควรแก่การเคารพสักการะนอกจากอัลลอฮฺ และข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่ามุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ”

2.2 การละหมาด คือ การแสดงความเคารพสักการะอัลลอฮฺตามแบบอย่างที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้ปฏิบัติ โดยกระทำทุกวัน วันละ 5 ครั้ง คือในเวลา เช้ามืด บ่าย บ่ายคล้อย หัวค่ำ และเวลากลางคืน เพื่อเป็นการสรรเสริญและวิงวอนขอพรต่อพระเจ้า และยับยั้งผู้ละหมาดจากความชั่วช้า

2.3 การถือศีลอด คือ การงดเว้นจากการกินดื่ม จากการมีความสัมพันธ์ทางเพศ และจากความชั่วทั้งปวง ทั้งกาย วาจา และใจ ตั้งแต่แสงตะวันขึ้นจนถึงตะวันตกดิน ตลอดเดือนรอมฎอน (เดือนที่ 9 ตามจันทรคติอิสลาม) เพื่อแสดงความยำเกรงและสำรวมตนต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ

2.4 การบริจาคทรัพย์ที่เรียกว่า ซะกาต คือ การจ่ายภาษีตามจำนวนและระยะเวลาที่กำหนด ให้กับบุคคล 8 จำพวกที่กำหนดไว้ในอัลกุรอาน (เช่น คนยากจน คนอนาถา ผู้มีหนี้สิน) เพื่อขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์ปราศจากมลทินแห่งความตระหนี่ และก่อให้เกิดความเจริญงอกงามในสังคม

2.5 การบำเพ็ญฮัจญ์ คือ การไปเยือนและปฏิบัติศาสนกิจ ณ นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ระหว่างวันที่ 8 - 13 เดือนซุลฮิจญะฮ์ (เดือนที่ 12) เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของบุคคลสำคัญ เห็นความเสมอภาคของมนุษย์และภราดรภาพระหว่างมุสลิมทั่วโลก

3. **หลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต** คือ หลักการที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม มารยาท ศีลธรรมตลอดจนความประพฤติอันดีงาม ซึ่งมุสลิมทุกคนต้องตระหนักอยู่เสมอว่าพระผู้เป็นเจ้านั้นทรงรู้เห็นการกระทำของตนในทุกๆ พฤติกรรม ทั้งดีและไม่ดี โดยอาจจำแนกได้ดังนี้

3.1 คุณธรรมที่ต้องประพฤติ คือ ความดีงามต่างๆ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู กตเวทิตา การแต่งกายที่ถูกต้องตามบทบัญญัติ ความสะอาดของกายและใจ ความกล้าหาญ การให้อภัย ความเท่าเทียมและความเสมอภาคระหว่างมนุษย์ การเคารพสิทธิของผู้อื่น ตลอดจนหน้าที่บ่าวของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งต้องปฏิบัติตามคำบัญชาใช้ของพระองค์และไม่กระทำการที่พระองค์ห้าม หน้าที่ของผู้รู้ที่ต้องให้ความรู้แก่ผู้ไม่รู้ทั้งด้านศาสนาและความรู้ทั่วไป หน้าที่ของผู้ไม่รู้ที่จะต้องใฝ่แสวงหาความรู้ทั้งทางศาสนาและสามัญควบคู่กันไป อยู่เสมอและบทบาทหน้าที่ต่อสมาชิกในครอบครัว และสังคมส่วนรวม ตามครรลองของอิสลาม ฯลฯ

3.2 คุณลักษณะที่ต้องละเว้น คือ ความตระหนี่ถี่เหนียว ความอิจฉาริษยา การดิ้นนินทา ความขลาดและความขลาดกลัว การทรยศและอกตัญญู การล่วงละเมิดและรุกรานสิทธิของผู้อื่น การรบราฆ่าฟัน การทะเลาะเบาะแว้ง การลักขโมย นื้อฉล หลอกหลวง การกินดอกเบี้ย การกระทำผิดประเวณีหรือทำอนาจาร การดื่มของมึนเมาหรือรับประทานสิ่งที่เป็นโทษต่อร่างกายและจิตใจ การบ่อนทำลายสังคมแม้ว่าในรูปแบบใดก็ตาม รวมไปถึงความประพฤติอันจะทำให้สิ้นสภาพความเป็นมุสลิม คือ การตั้งภาคีกับพระเจ้า ได้แก่ การปฏิเสธหลักการศรัทธาแม้เพียงหนึ่งประการ การเชื่อถือหรือเคารพกราบไหว้สิ่งอื่นเสมอกับอัลลอฮ์ การพกพาหรือสักการะบูชาวัตถุหรือเครื่องรางของขลังรวมทั้งการสักยันต์ การเข้าร่วมปฏิบัติพิธีกรรมหรือความเชื่อของศาสนาอื่น การเชื่อถือในโหราศาสตร์และไสยศาสตร์

ศาสนิกชน

หากมองว่าอิสลามเป็นศาสนา ศาสนิกชนผู้นับถือศาสนาอิสลาม เรียกว่า มุสลิม การธำรงรักษาและสืบทอดแนวทางแห่งอิสลามเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนไม่จำกัด อายุ เพศ เผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ หรือฐานะันดร ด้วยเหตุนี้ อิสลามจึงไม่มีสถาบันนักบวชหรือนักพรตดังเช่นศาสนาอื่นๆ

ศาสนสถาน

สถานที่อันเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจของสังคมมุสลิม เรียกว่า มัสยิด ซึ่งหมายถึงสถานที่แห่งการแสดงการเคารพสักการะและรำลึกถึงอัลลอฮ์ โดยมัสยิดจะไม่มี การประดับรูปภาพ รูปปั้น หรือวัตถุบูชาใดๆ อันจะทำให้มุสลิมมีใจไขว้เขวไปจากการเคารพสักการะอัลลอฮ์ มัสยิดทุกแห่งในโลกจะถูกสร้างในลักษณะให้ผู้ประกอบพิธีละหมาดหันหน้าไปยังทิศที่ตั้งของอาคารกะอับะฮ์ ซึ่งในบางประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจเรียกมัสยิดว่า สุเหร่า

นอกจากเพื่อการปฏิบัติละหมาด มัสยิดยังอาจใช้เป็นสถานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอิสลามแก่คนในชุมชน สถานที่ประชุมปรึกษาหารือ หรือจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อหลักการอิสลามอีกด้วย

มัสยิดที่สำคัญในโลก มี 3 แห่งด้วยกัน คือ

มัสยิดอัลฮะรออม ในนครมักกะฮ์ อันเป็นที่ตั้งของอาคารกะอับะฮ์ ศูนย์กลางของประชาคมมุสลิมทั่วโลก ถือเป็นมัสยิดแห่งแรกและเป็นมัสยิดที่สำคัญที่สุด

มัสยิดนะบะวีย์ ในนครมะดีนะฮ์ สถานที่ฝังร่างของศาสดามุฮัมมัด

มัสยิดอัลอักซอ ในนครเยรูซาเล็ม สถานที่ซึ่งศาสดามุฮัมมัดถูกนำขึ้นสู่ชั้นฟ้าเพื่อเข้าเฝ้าอัลลอฮ์ และรับบทบัญญัติต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องการละหมาดประจำวัน 5 เวลา

ศาสนพิธี

นอกจากพิธีต่างๆ ในหลักการปฏิบัติ 5 ประการซึ่งมุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติแล้ว ยังมีพิธีซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตมุสลิมอีกด้วย ได้แก่ พิธีที่ทำกับเด็กแรกเกิด (อะกีเกาะฮ์) พิธีแต่งงาน (วะลีมะฮ์ตุณิกาฮ์) การจัดการเกี่ยวกับคนตาย (ญะนาซะฮ์) ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่เป็นพิธีหรือประเพณีที่ถูกกำหนดรายละเอียดและรูปแบบไว้ตั้งแต่สมัยศาสดามุฮัมมัด

นอกจากนี้ยังมีศาสนกิจบางอย่างอันเนื่องมาจากแบบฉบับและจริยวัตรของศาสดามุฮัมมัดที่ส่งเสริมให้มุสลิมปฏิบัติในโอกาสต่างๆ เช่น การละหมาดนอกเหนือจากการละหมาดประจำวัน 5 เวลา หรือการถือศีลอดนอกเดือนรอมฎอน ส่วนพิธีกรรมที่มนุษย์ปฏิบัติเพื่อให้เกิดความขลังหรือความศักดิ์สิทธิ์นั้น ไม่มีในหลักการอิสลาม

วันสำคัญทางศาสนา

ชาวมุสลิมกำหนดวัน เดือน ปี ตามจันทรคติแบบอิสลาม ปฏิทินอิสลามจึงต่างจากปฏิทินสากล โดยหนึ่งปีจะมี 12 เดือน และแต่ละเดือนจะมี 29 หรือ 30 วัน ซึ่งวันสำคัญทางศาสนาอิสลามมีดังนี้

วันศุกร์ของทุกสัปดาห์ เป็นวันสำคัญประจำสัปดาห์

วันที่ 1 เดือนมุฮัรรัม (เดือนที่ 1) เป็นวันขึ้นศักราชใหม่

วันที่ 10 เดือนมุฮัรรัมเป็นวันอาชูรอ

วันที่ 12 เดือนรอบีอุลเอาวัล (เดือนที่ 3) เป็นวันเมาลิดิน-นบีมุฮัมมัด

วันที่ 26 เดือนรอญับ (เดือนที่ 7) เวลาค่ำลง เป็นคืนอิสรอ-มิอรอญ์

วันที่ 14 เดือนชะอฺบาน (เดือนที่ 8) เวลาค่ำลง เป็นคืนนิศฟูชะอฺบาน

วันที่ 1 เดือนรอมฎอน (เดือนที่ 9) เป็นวันเริ่มการถือศีลอด

วันที่ 1 เดือนเซาวาล (เดือนที่ 10) เป็นวันตรุษอีดิลฟิฏริ (วันเฉลิมฉลองสิ้นสุดเทศกาลถือศีลอด)

วันที่ 8 เดือนชุลฮิจญะฮฺ (เดือนที่ 12) เป็นวันเริ่มประกอบพิธีฮัจญ์

วันที่ 9 เดือนชุลฮิจญะฮฺ เป็นวันอะเราะซะพะฮฺ

วันที่ 10 เดือนชุลฮิจญะฮฺ เป็นวันตรุษอีดิลอัฎฮา (วันเฉลิมฉลองการประกอบพิธีฮัจญ์)

วันที่ 11 – 13 เดือนชุลฮิจญะฮฺ เป็นวันตัชริก

องค์กรทางศาสนาในประเทศไทย

1. สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามในประเทศไทย ทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด และระดับมัสยิด โดยมีจุฬาราชมนตรีดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการฯ ตามความใน พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 (ดูรายละเอียดใน ภาคผนวก ข) และเป็นสถาบันที่มีหน้าที่ให้ความเห็น คำวินิจฉัยตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม งานส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา งานผลิตตำราทางศาสนา รับผิดชอบวิชาการที่เกี่ยวกับกิจการฮาลาล

งานตรวจสอบ งานออกหนังสือ รับรองกิจการฮาลาล และการเพิกถอนหนังสือรับรอง งานติดตาม และประเมินผลรับผิดชอบงานเผยแพร่หลักธรรมคำสอนศาสนาอิสลามแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และการแนะนำชี้แจงข้อมูล ความคิดเห็น ทักษะคติที่คลาดเคลื่อน ผิดพลาด เกี่ยวกับศาสนา และรับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการฮัจญ์ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์

2. ศูนย์บริหารกิจการศาสนาอิสลามแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานนาม ศูนย์บริหารกิจการศาสนาอิสลามแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี

จากอดีตที่ผ่านมาสำนักงานของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เปลี่ยนย้ายสถานที่ไปเรื่อยๆ ตามผู้นำสูงสุดคือท่านจุฬาราชมนตรี แต่ ณ ปัจจุบันนี้สถานที่ปฏิบัติงานของคณะผู้บริหารกิจการศาสนาอิสลามได้ถูกตั้งขึ้นอย่างถาวรและมั่นคงแล้ว ทั้งนี้เกิดจากแรงผลักดันในสมัยท่านจุฬาราชมนตรี ประเสริฐ มะหะหมัด ในปี พ.ศ. 2533 ที่ได้มีปรารภต่อรัฐบาลขณะนั้นเพื่อจัดตั้งสถานที่เพื่อเป็นศูนย์รวมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกับพุทธมณฑลซึ่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชาวพุทธ ดูเหมือนว่าจะได้รับการตอบสนองด้วยดีตลอดมาจากรัฐบาล โดยมีคณะกรรมการบริหารองค์กรชุดแรก คือคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยชุดปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ซึ่งมีจุฬาราชมนตรี อาจารย์สวาสดิ์ สุมาลยศักดิ์ เป็นประธาน

กระทรวงมหาดไทยโดยกรมการปกครองซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีได้จัดทำโครงการก่อสร้างศูนย์บริหารกิจการศาสนาอิสลามแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- ใช้เป็นสถานที่ประชุมจัดงานเมาลิดกลาง
- เป็นศูนย์กลางการบริหารงานของจุฬาราชมนตรี
- เป็นศูนย์กลางการประสานงานและให้ความรู้เกี่ยวกับการไปประกอบพิธีฮัจย์
- เป็นศูนย์ประสานงานแลกเปลี่ยนข่าวสาร และส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมทั่วโลก

3. สถาบันมาตรฐานอาหารฮาลาล

สถาบันมาตรฐานอาหารฮาลาล (The Institute for Halal Food Standard) ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540 ได้จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมี ฯพณฯ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศจัดตั้งตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการจัดตั้งสถาบันมาตรฐานอาหารฮาลาล พ.ศ.2546 เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2546

สถาบันมาตรฐานอาหารฮาลาลเป็นสถาบันของประเทศในการพัฒนา ศึกษา วิจัย กลั่นกรอง และติดตามตรวจสอบผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล เพื่อให้ผู้ประกอบการเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานอาหารฮาลาลที่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลเพื่อให้เป็นที่เชื่อถือยอมรับของผู้ผลิต ผู้บริโภค ผู้ประกอบการและองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศรวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขการรับรองมาตรฐานอาหารฮาลาล ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกิจการมาตรฐานอาหารฮาลาล เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการสนับสนุนการผลิตและการส่งออกอาหารฮาลาล ตลอดจนการประสานการดำเนินงานกับองค์กรฮาลาลระหว่างประเทศและองค์กรรับรองมาตรฐานอาหารฮาลาลของประเทศต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเชื่อถือและการยอมรับมาตรฐานอาหารฮาลาลของประเทศไทย

4. มูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย

มูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ.2494 โดยชาวไทยมุสลิม ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ได้รวมตัวกันเพื่อที่จะจัดสร้างสถานที่เพื่อประกอบกิจการทางด้านศาสนาและพิธีกรรมตามหลักความเชื่อถือของตน ซึ่งเป็นสิทธิตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมุ่งหวังที่จะให้ได้มีสถานที่อันเป็นศูนย์รวมของประชากรไทย ผู้นับถือศาสนาอิสลามขึ้น เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่น และความมั่นคงของศาสนาอิสลามในประเทศไทย ให้สมศักดิ์ศรีของชาวไทยมุสลิมโดยทั่วไป และเป็นการประกาศให้ชาวโลกได้ทราบถึงเสรีภาพของการนับถือศาสนาในประเทศไทยว่ามีอย่างสมบูรณ์ทุกประการ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการจัดตั้งมูลนิธิฯ คือ

1) ดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์ เช่น การสงเคราะห์เด็กกำพร้า และผู้ยากไร้
ในด้านการครองชีพ การรักษาพยาบาลและการศึกษา

2) ดำเนินการให้ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นศูนย์กลางรวมของบรรดามุสลิมโดยทั่วไปได้ใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรม หรือพิธีการใดๆ เกี่ยวกับศาสนา วิชาการ สังคม และความมั่นคงของชาติ ดำเนินการเผยแพร่ศาสนา และวิชาการต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมของมูลนิธิฯ

3) เพื่อให้ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทยแห่งนี้เป็นหลักฐานยืนยันในสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาของปวงชนชาวไทยเป็นเกียรติแก่ประเทศชาติและองค์พระประมุขในฐานะที่ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภกแห่งอิสลาม

5. มูลนิธิสันติชน

มูลนิธิสันติชนเริ่มจากรายการวิทยุเพื่อสันติชน เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2524 ออกอากาศทุกวัน ที่กรุงเทพฯ เชียงใหม่ และสงขลา ปี 2525 ได้เริ่มจัดทำรายการวิทยุรวมถูน ออกอากาศทั้งตอนเย็นและตอนกลางคืนทุกวันตลอดเดือนรอมฎอนเป็นประจำทุกปีตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

ปี 2527 ได้จัดตั้งสถาบันสันติชน เปิดสอนศาสนาอิสลามให้กับนักศึกษาผู้ใหญ่ทุกวันอาทิตย์

ปี 2529 ได้ยื่นจดทะเบียนมูลนิธิสันติชน ปี 2530 ก่อสร้างอาคารมูลนิธิสันติชน อยู่ที่ซอย 112 ถนนลาดพร้าว และเปิดใช้อาคารเมื่อปี 2532

มูลนิธิสันติชนมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เพื่อสนับสนุนด้านการศึกษาแก่เยาวชนให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพที่ดี และเพื่อสาธารณประโยชน์หรือร่วมมือกับองค์กรการกุศล มูลนิธิสันติชนได้เปิดอบรมผู้สนใจอิสลามขึ้น เพื่อสอนอิสลามให้กับผู้เข้ารับอิสลามใหม่หรือผู้ที่มีใจมุสลิม มูลนิธิสันติชน ได้จัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ที่เจ็บป่วย ผู้เสียชีวิต ให้บริการรับผู้ป่วยส่งโรงพยาบาลฟรีตลอด 24 ชั่วโมง

มูลนิธิสันติชนได้จัดตั้งโรงเรียนอิสลามสันติชน สอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษา ตอนต้น (อิบติคาอียะฮฺ) และได้เปลี่ยนหลักสูตรเป็นสอนศาสนาควบคู่สามัญ ชั้น ม.1-6 ต่อมาปี 2546 ได้ขยายหลักสูตรเป็นชั้น ป.1 ถึงชั้น ม.6 และปี 2548 ได้ขยายหลักสูตรเป็นชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้น ม.6 และได้เริ่มก่อสร้างอาคารเรียนใหม่ เป็นอาคาร 5 ชั้น สำหรับชั้นมัธยมปลายและแผนก English Program งบประมาณค่าก่อสร้าง 25 ล้านบาท จะเปิดใช้อาคารเรียนได้ในปีการศึกษา 2549

นอกจากนี้มูลนิธิสันติชนได้ดำเนินกิจกรรมตามโครงการสอนอัลกุรอานในตอนเย็นให้กับเยาวชนมุสลิม โครงการสอนอัลกุรอานในวันเสาร์ให้กับผู้ใหญ่ โครงการช่วยเหลือมุสลิมผู้พิการและด้อยโอกาส โครงการเลี้ยงละศีลอด จัดตั้งกองทุนชะกาต กองทุนเด็กกำพร้าอนาถา หน่วยบริการฮัจญ์ มัสยิดสันติชน กลุ่มมุสลิมะฮ์ กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

6. สมาคมคุรุสัมพันธ์

ย้อนหลังไปเมื่อปี 2497 คณะศิษย์เก่าของโรงเรียนอันยุมันอิสลาม ได้พบปะพูดคุยเพื่อการจัดทำตำราเรียนวิชาการศาสนาหลักสูตรฟิรฎูอีน (หลักปฏิบัติที่เป็นข้อบังคับสำหรับมุสลิมทุกคน) เป็นภาษาไทย ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนการสอน ซึ่งในขณะนั้นเยาวชนมุสลิมได้เรียนวิชาการศาสนาจากตำราภาษาอาหรับและมลายูกันทั้งสิ้น เมื่อได้ทำหลักสูตรและตำราเรียนฟิรฎูอีนเป็นภาษาไทยเรียบร้อยแล้ว จึงนำเข้าทดลองสอนในโรงเรียนของคณะผู้ดำเนินการหลายโรงเรียน และหาข้อบกพร่องที่ควรที่จะเพิ่มเติมแก้ไขให้เนื้อหาวิชาครบถ้วนสมบูรณ์

สองปีผ่านไปกับการทดลองการเรียนการสอนและแก้ไขเพิ่มเติมเนื้อหาสาระวิชาการ จึงมีความคิดที่จะจัดตั้งกลุ่มดำเนินการเป็นนิติบุคคล เพื่อดำเนินการอย่างจริงจัง ดังนั้นปี 2499 สมาคมคุรุสัมพันธ์จึงกำเนิดขึ้น ซึ่งมีโรงเรียนของคณะผู้ดำเนินการจำนวน 48 โรงเรียน เป็นโรงเรียนนาร่อง โดยการจัดระบบควบคุมดูแลโรงเรียนเป็นหน่วยสอบ ให้หน่วยสอบเป็นศูนย์ประสานงานกับสำนักงานสมาคมคุรุสัมพันธ์ตลอดเวลา โรงเรียนจำนวน 48 โรงเรียน ก็สามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 10 หน่วยสอบในระยะแรกเริ่ม

ปี 2524 ได้ขยายกิจการของสมาคมฯ ออกไปอย่างกว้างขวาง เป้าหมายการขยายงานคือ มุ่งเผยแพร่งิจกรรมสู่หลายจังหวัดในภาคใต้

ปี 2528 ดำเนินการจัดทำหลักสูตรการเรียนชั้นปีที่ 5, 6 พร้อมจัดทำแบบเรียนครบชุดวิชาเป็นผลสำเร็จจึงมีการเรียนการสอนในปัจจุบัน และกิจการของสมาคมขยายตัวกว้างขวางออกไปทั่วประเทศ จากที่เคยมีสนามสอบเพียงแห่งเดียวของจังหวัดนั้นๆ ได้ขยายหน่วยแตกออกเป็น หน่วยสอบประจำอำเภอมากขึ้น เพื่อรองรับเยาวชนมุสลิมที่เข้ามาเรียนรู้ตามหลักสูตรของสมาคมฯ

7. สมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย

ในอดีตคนหนุ่มสาวมุสลิมรวมตัวกันเป็น “กลุ่ม” เล็กๆ ในสังกัดของชุมชนหรือมัชยิตตามท้องถิ่นต่างๆ การจัดตั้งเป็นไปอย่างง่ายๆ และกิจกรรมที่ทำมีลักษณะจำกัด อาทิ การปรับปรุงมัชยิต การทำความสะอาดกุโบร (สุสาน) ในชุมชน แต่การรวมตัวในลักษณะท้องถิ่นนี้ไม่สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของเยาวชนมุสลิมได้อย่างแท้จริง

เพื่อที่จะก่อตั้งสถาบันอันเป็นศูนย์กลางของคนหนุ่มสาวมุสลิมในระดับชาติ และเพื่อที่จะผลักดันการแก้ไขปัญหของเยาวชนมุสลิมให้เป็นไปอย่างจริงจังและเหมาะสม หนุ่มสาวมุสลิมกลุ่มหนึ่งจึงได้ริเริ่มให้มีการจัดตั้งองค์กรของเยาวชนมุสลิมในระดับชาติแห่งหนึ่งขึ้นภายใต้ชื่อว่า “สมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย” หรือ ย.ม.ท. ซึ่งได้รับการจดทะเบียนและได้รับอนุมัติจากทางราชการในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2507 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- ส่งเสริมให้สมาชิกมีลักษณะเป็นผู้นำที่ดีเพื่อประโยชน์ต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ
- ส่งเสริมการศึกษา, ศาสนา, วัฒนธรรม, กีฬา, สันทนาการและสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน
- ส่งเสริมความสามัคคีและความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกและบุคคลทั่วไป
- ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และข่าวสารในระหว่างสมาชิก และระหว่างสมาชิกกับสมาคมฯ
- ส่งเสริมและจัดให้มีสถานศึกษาทั้งสายสามัญและศาสนา
- ส่งเสริมและจัดให้มีสถานสงเคราะห์และกองทุนสงเคราะห์แก่บุคคลทั่วไป
- ประสานงานและให้ความร่วมมือกับสมาคมฯ หรือองค์กรอื่นๆ ที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน
- ไม่ยุ่งเกี่ยวกับพรรคการเมืองใดๆ

ศาสนาคริสต์โดยสังเขป*

ประวัติความเป็นมา

คริสต์ศาสนา เป็นศาสนาที่มีความเชื่อในพระเจ้าสูงสุด(God) ที่มีความเป็นเอกภาพแบบตรีเอกภาพ ระหว่างพระบิดา พระบุตร (พระเยซูคริสต์) และพระจิต ผู้นับถือประกอบด้วยนิกายต่างๆ เป็นจำนวนมาก โดยมีนิกายหลักๆ 3 นิกาย คือ นิกายโรมันคาทอลิก (Roman Catholic) หรือเรียกย่อๆ ว่า “คาทอลิก” ลำดับถัดมา คือ นิกายออร์ทอดอกซ์ (Orthodox) และนิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) ซึ่งแต่ละนิกายนั้นมีความแตกต่างกันในบางประการ คริสต์ศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ผ่านทางคณะมิชชันนารี สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีประชากรผู้นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอื่นๆ (ยกเว้นศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม) คิดเป็นร้อยละ 1.33 (จากประมวลข้อมูลสถิติพื้นฐาน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2546) อันเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากเป็นลำดับที่ 3 ของประเทศไทย แต่เป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากถึง 1 ใน 3 ของประชากรโลก (มากกว่า 2,000 ล้านคนโดยประมาณ) ซึ่งในการจัดทำเอกสารครั้งนี้ จะได้ศึกษา รวบรวม และนำเสนอถึงพิธีการที่เกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์ และการเข้าร่วมพิธีการทางศาสนาตามหลักการและแนวทางของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก (Roman Catholicism) และนิกายโปรเตสแตนต์ (Protestantism) เท่านั้น เนื่องจากในประเทศไทยมีคริสตชนนับถือ 2 นิกายดังกล่าวเป็นจำนวนมาก

ประวัติศาสตร์ของศาสนาคริสต์เป็นเรื่องเกี่ยวกับแผนการแห่งความรักของพระเจ้าที่ไถ่บาปมนุษย์ให้รอดพ้นจากบาป เริ่มจากการสร้างโลกโดยพระบิดา เมื่อพระเจ้าทรงสถาปนาความสัมพันธ์กับมนุษย์ ได้พัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ พระองค์ทรงเปิดเผยความจริงเกี่ยวกับพระองค์เกี่ยวกับโลกและมนุษย์เอง โดยผ่านทางชนชาติอิสราเอล ผ่านทางกษัตริย์ เช่น กษัตริย์ดาวิดและซาโลมอน ผ่านทางประกาศก (ผู้เผยพระวจนะ) เช่น อิชยาห์และเยเรมีย์ ผ่านทางผู้นำบรรพบุรุษ เช่น อับราฮัมและโมเสส และทางเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชนชาตินี้ การเปิดเผยสัจธรรมมาถึงขั้นสมบูรณ์เมื่อพระเยซูทรงมารับสภาพเป็นมนุษย์ ครั้นนี้พระเจ้าไม่ทรงใช้คนกลางเพื่อเปิดเผย

---

* เรียบเรียงจากบทความของคุณพ่อไพศาล อานามวัฒน์ เลขานุการคณะกรรมการคาทอลิกเพื่อศาสนสัมพันธ์ ขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

สังฆกรรม พระองค์ทรงเสด็จมาเองโดยทางพระบุตรคือ พระเยซู ซีวิต กิจการ และคำสั่งสอนของพระองค์เป็น “หนทาง ความจริง และชีวิต” ซึ่งนำมนุษย์ไปสู่ความรอดพ้นจากบาปนั่นเอง

ศาสนาคริสต์นับเป็นศาสนาใหญ่ศาสนาหนึ่ง มีผู้นับถืออยู่ทั้งหมดทุกนิกาย ประมาณกว่า 2,000 ล้านคน คริสตศาสนา เป็นศาสนาที่สืบเนื่องมาจากการปฏิรูปลัทธิยิว (ยูดาเย) ซึ่งเป็นศาสนาแบบเอกเทวนิยมเชื่อในพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดเพียงพระองค์เดียว คือ พระยะโฮวาห์ หรือยาเวห์ เป็นพระผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง เป็นองค์ปฐมเหตุต่อสิ่งต่างๆ ทั้งหลายทั้งปวง ทรงสร้างโลกและสถาปนาความสัมพันธ์กับมนุษย์ โดยเรียกผู้นับถือศาสนาคริสต์ โดยทั่วไปทุกๆนิกายว่า “คริสตชน” (Christian)

คำว่า “คริสต์” มาจากภาษาละตินว่า “Christus” (คริสตัส) หรือในภาษากรีก “Christos” (คริสตอส) แปลตามตัวอักษรได้คือ ได้รับการเจิม หรือ ได้รับการแต่งตั้งให้ศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง ผู้ได้รับการเจิมให้เป็นตัวแทนของพระเจ้า ศาสนาคริสต์จึงมีรากฐานถึงความเชื่อเรื่อง “พระเจ้า” (God) ที่มีความสัมพันธ์แบบตรีเอกภาพ (Trinity) คือ พระบิดา (Father) พระบุตร (Son) และพระวิญญาณบริสุทธิ์ (Spirit) (คาทอลิกใช้คำว่า “พระจิต”) ความสัมพันธ์ของพระเจ้าในรูปแบบดังกล่าวนี้สามารถเข้าใจได้จากการศึกษาชีวิตของพระเยซูคริสต์

ศาสนาคริสต์ได้แพร่หลายออกจากเอเชียตะวันออกกลาง สู่ทวีปยุโรป บรรดาศิษย์ของพระเยซูคริสต์ได้ประกาศศาสนาและปลูกฝังความเชื่อเริ่มที่อาณาจักร (ยุโรปตะวันตก และตะวันออก) หลังจากนั้นการประกาศศาสนาได้แพร่ไปทั่วทวีปยุโรปแล้วได้มีการประกาศเทศนาไปยังประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ-ใต้ ทวีปแอฟริกา ทวีปเอเชีย จนทำให้เกิดคริสตชนกระจายไปทั่วทุกมุมโลกดังที่พบเห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ คริสตชนแม้ว่าจะนับถือองค์พระเยซูคริสต์เป็นศาสดาก็จริง แต่เหตุผลทางประวัติศาสตร์ สถานการณ์ทางสังคมการเมือง และเหตุผลเชิงการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาทำให้ศาสนาคริสต์แบ่งออกเป็นนิกายต่างๆ คือ นิกายออร์ทอดอกซ์ (ยุโรปตะวันออก) นิกายโรมันคาทอลิก (ยุโรปตะวันตก) นิกายแองกลิกัน (อังกฤษและประเทศเครือจักรภพ) และกลุ่มโปรเตสแตนต์ ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มปฏิรูปและกลุ่มอิสระอีกมากมาย (ยุโรปเหนือและอเมริกา)

ศาสดา

สกุลกำเนิด

ก่อนที่พระเยซูอุบัติ ประวัติศาสตร์ของชนชาติยิวที่เป็นมายังกระจัดกระจายไม่สามารถรวมกันเป็นปึกแผ่นได้ จวบจนถึงสมัยตกอยู่ภายใต้การปกครองของโรมันมีหัวหน้าซึ่งเป็นนักพรตของศาสนายิว ประจำอยู่ที่กรุงเยรูซาเลม เมื่อ พ.ศ. 543 หรือปีที่ 1 แห่งคริสต์ศักราช พระเยซูไครสต์ ได้สมภพขึ้นในโลกที่ตำบลเบธเลเฮม (Bethlehem) แคว้นยูดา ในประเทศปาเลสไตน์ ในวันที่ 25 ธันวาคม และวันดังกล่าวนี้ชาวคริสต์ถือเป็นวันคริสต์มาส บริเวณที่ทรงสมภพเป็นคอกเลี้ยงสัตว์ โดยเป็นบุตรของโยเซฟ และพระนางมารีย์ ตระกูลช่างไม้ พระนางมารีย์นั้นเป็นผู้สืบสกุลมาจากพระเจ้าเดวิด โดยเป็นธิดาของโยคิมและนางแอนนา นางแอนนาได้นำพระนางมารีย์ไปถวายไว้ที่โบสถ์ตั้งแต่ยังเยาว์ เพื่อให้ได้เรียนวิชาศาสนาและการเย็บปักถักร้อย ต่อมาไม่นาน บิดามารดาของพระนางมารีย์ได้ถึงแก่กรรม เมื่อพระนางมารีย์โตขึ้นเป็นสาวแล้ว พวกบาทหลวงที่โบสถ์เห็นว่านางสมควรจะมีสามีได้ แต่นางไม่สมัครใจจะมีสามี แต่ที่สุดวิสัยที่จะหลีกเลี่ยงได้ เพราะกฎหมายบ้านเมืองมีอยู่ว่า หญิงสาวจะไม่มีผู้ปกครองไม่ได้ พวกบาทหลวงเห็นว่าโยเซฟ เป็นผู้สมควร จึงแนะนำให้โยเซฟไปสู่ขอ พระนางมารีย์จึงรับหมั้น เมื่อสู่ขอรับหมั้นได้แล้วยังไม่ได้แต่งงานอยู่กินด้วยกัน แต่ปรากฏว่าพระนางมารีย์มีครรภ์แล้ว ด้วยเดชพระวิญญูณบรสิสุทธิ์ และในค่ำคืนวันนั้นก็ ได้มีทูตของพระเจ้ามาสำแดงในฝันของโยเซฟว่า

"โยเซฟ อย่าวิตกในการที่จะรับเอาพระนางมารีย์มาเป็นภรรยาเจ้าเลยเพราะผู้ที่จะปฏิสนธิในครรภ์ของนางเป็น โดยเดชพระวิญญูณบรสิสุทธิ์ นางจะประสูติเป็นชาย แล้วเจ้าจงเรียกนามท่านว่า เยชู เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่จะโปรดช่วยพลไพร่ของท่านให้รอดจากความผิดของเขา"

ครั้นโยเซฟตื่นขึ้นก็ได้ทำตามของทูตของพระเจ้า โดยได้รับพระนางมารีย์มา แต่มิได้ร่วมอยู่หลับนอนกับนาง จนนางประสูติบุตรชายแล้ว และได้เรียกนามของบุตรว่า "เยชู"

ชีวิตปฐมวัย

เมื่อพระเยซูได้สมภพ ณ ตำบลเบธเลเฮม แคว้นยูดา ครั้งนั้นเฮโรดเป็นกษัตริย์ผู้ครองกรุงเยรูซาเลม ได้มีพวกนักปราชญ์จากทิศตะวันออก คือ เปอร์เซีย เดินทางมายังกรุงเยรูซาเลม แล้วถามว่า

"ท่านผู้ที่บังเกิดมาเป็นกษัตริย์ชาติยูดาอยู่ที่ไหน? เพราะว่าเมื่อเราผู้อยู่ในทิศตะวันออกได้เห็นดาวของท่านปรากฏขึ้นแล้ว เราจึงหวังจะถวายนมัสการท่าน"

ครั้นกษัตริย์เฮโรดได้สดับเช่นนั้น ก็ทรงหวาดหวั่นสะอึกกลัวไม่สบายพระทัย ทั้งชาวกรุงเยรูซาเลมก็พลอยหวั่นกลัวด้วย จึงมีรับสั่งให้ประชุมบรรดาปุโรหิตใหญ่กับพวก อาลักษณ์แห่งพลเมือง แล้วตรัสถามว่า “ผู้เป็นพระคริสตนั้นจะบังเกิดแห่งใด?”

พวกนักปราชญ์ทูลว่า “ที่ตำบลเบธเลเฮม แคว้นยูดา”

กษัตริย์เฮโรดได้เชิญพวกนักปราชญ์เข้าเฝ้าเป็นการลับ แล้วได้ตรัสถามถึงที่ดาวนั้น ปรากฏแล้วจึงได้ให้พวกนักปราชญ์เดินทางไปยังตำบลเบธเลเฮม พร้อมทั้งมีรับสั่งว่า

“จงไปหากุมารนั้นเถิด เมื่อพบแล้วจงกลับมาแจ้งแก่เรา เพื่อเราจะได้ออกถวายนมัสการ ท่านด้วย”

เมื่อพวกนักปราชญ์ได้ฟังคำของกษัตริย์แล้วก็ได้ลาไป และดาวซึ่งเขาได้เห็นในทางทิศ ตะวันออกนั้นก็ได้นำเขาไป จนมาหยุดอยู่เหนือสถานที่ที่กุมารประทับอยู่นั้น พวกนักปราชญ์ก็เกิด ปีติยินดี ครั้นเข้าไปในที่พักอาศัยก็ได้พบกุมารกับพระนางมารีย์มารดา จึงพากันถวายนมัสการ กุมารนั้น แล้วเปิดหีบหีบเอาของวิเศษ คือ ทองคำ กำยาน มดยอบ (ยางหอมสีแดง ใช้ในพิธีทาง ศาสนา) ออกมาถวายเป็นเครื่องบรรณาการ แล้วพวกนักปราชญ์เหล่านั้นก็ได้ยินคำห้ามในฝันมิให้ กลับไปเฝ้ากษัตริย์เฮโรด จึงได้กลับไปยังเมืองของตนโดยทางอื่น

ครั้นพวกนักปราชญ์กลับไปแล้ว ทูตของพระเจ้าได้มาปรากฏแก่โยเซฟในฝันว่า

“จงลุกขึ้น พากุมารกับมารดาหนีไปยังประเทศอียิปต์ และคอยอยู่ที่นั่นจนกว่าเราจะบอกเจ้า เพราะว่าเฮโรดจะแสวงหากุมารเพื่อประหารชีวิตเสีย”

ในเวลากลางคืนโยเซฟจึงได้ลุกขึ้นพากุมารกับมารดาเดินทางไปยังประเทศอียิปต์ และ ได้อยู่ที่นั่นเป็นชั่วคราก่อน ครั้นกษัตริย์เฮโรดที่กรุงเยรูซาเลมทรงทราบว่า พวกนักปราชญ์ดูหมิ่น ไม่ยอมกลับมาแจ้งข่าวก็ทรงกริ้วโกรธยิ่งนัก จึงทรงสั่งให้จับเด็กชายตั้งแต่อายุสองขวบลงมา ใน ตำบลเบธเลเฮม และตำบลใกล้เคียงอื่นๆ แล้วนำไปประหารชีวิต ยังผลทำให้เด็กชายถูกจับไป ประหารชีวิตตายเสียเป็นจำนวนมาก ต่อมาครั้น กษัตริย์เฮโรดสิ้นพระชนม์แล้วทูตของพระเจ้าจึง ได้ไปปรากฏในฝันแก่โยเซฟที่ประเทศอียิปต์ว่า

“จงลุกขึ้นพากุมารกับมารดากลับไปยังแผ่นดินอิสราเอลเพราะผู้ที่แสวงชีวิตของกุมาร นั้นตายแล้ว”

โยเซฟจึงได้พากุมารกับมารดากลับไปยังแผ่นดินอิสราเอล โดยได้ไปอาศัยที่เมือง นาซาเรธ (Nazareth) แคว้นกาลิลี พระเยซูได้รับการชุบเลี้ยงท่ามกลางความสงบและสะอาด

ในคัมภีร์ลูคา กล่าวไว้ว่า มีชีวิตอยู่อย่างธรรมดาสามัญ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชีวิตมีแต่เรื่องของศาสนา เรื่องของธรรมและนักพรต

ทรงรับศีลจุ่มและออกประกาศศาสนา

เมื่อพระเยซูมีพระชนมายุ 30 พรรษา ได้พบกับโยฮันหรือจอห์น ผู้ให้ศีลจุ่ม (John the Baptist) การรับศีลจุ่มหรือบัพติศมา เป็นการใช้น้ำเป็นเครื่องหมายภายนอกเทลงศีรษะ 3 ครั้ง หมายถึง การชำระล้างบาปมลทินโทษต่างๆ อันเป็นเครื่องหมายแสดงว่าผู้เข้าพิธีเป็นผู้เข้าถึงพระเจ้า พระเยซูได้ขอรับบัพติศมาหรือศีลจุ่มตามลัทธิของโยฮัน ณ บริเวณแม่น้ำจอร์แดน การขอรับบัพติศมานี้ครั้งแรกโยฮันทูลห้ามพระเยซูว่า “ข้าพเจ้าต้องการขอรับบัพติศมาจากพระองค์มากกว่า ควรหรือที่พระองค์จะเสด็จมาหาข้าพเจ้า?” แต่พระเยซูตรัสตอบโยฮันว่า “บัดนี้จึงยอมเถิด เพราะว่าสมควรที่เราทั้งหลายจะกระทำตามสิ่งชอบธรรมทุกประการ”

ได้อัครสาวก

หลังจากที่พระเยซูได้ออกมาจากป่า ไม่นานก็ได้ทราบว่ายอห์นหรือโยฮัน ได้มีรับสั่งให้จับตัวโยฮันหรือจอห์น ผู้ให้ศีลจุ่มแก่พระองค์ไปประหารชีวิต เนื่องจากข้อหาสอนศาสนาวิปริตไปจากคัมภีร์เดิม พระองค์จึงหลบออกจากเมืองนาซาเรตตรงไปยังแคว้นกาลิลี ท้องที่เขตเศนาอยู่ตามหมู่บ้านริมทะเล ในขณะที่ทรงดำเนินอยู่ตามชายทะเลนั้น ทรงเห็นพี่น้องชาวประมง 2 คนหนึ่งชื่อซิมอน (Simon) หรืออีกชื่อว่า เปโตรหรือปีเตอร์ กับน้องชายชื่ออันดรูว์ (Andrew) ทรงถามคนทั้ง 2 ว่า “กำลังทำอะไร?” คนทั้ง 2 ตอบว่า “กำลังต้อนจับปลา” พระเยซูตรัสว่า “จงตามเรามา เราจะช่วยให้ท่านต้อนจับคน” คนทั้ง 2 เลื่อมใสจึงตามไป พระเยซูทรงพบพี่น้องชาวประมงอีก 2 คนคือ เจมส์ (James) หรือยากอบ กับจอห์นหรือโยฮัน (John) กำลังหาปลาอยู่ พระเยซูทรงเรียกให้ตามไป สองพี่น้องก็ตามไป ต่อมานั้นพระเยซูก็ได้พบอัครสาวกต่อไปอีก รวมเป็นอัครสาวก 12 คน คือ

1. ซิมอนหรือเปโตร
2. อันดรูว์
3. เจมส์หรือยาโคบ (ยากอบ)
4. ยอห์นหรือโยฮัน
5. ฟิลิป

6. บารโธโลมิว
7. มัทธีว (คนเก็บภาษี)
8. ซัดเดอัส (โซมา)
9. เจมส์หรือยาโคโป (บุตรอัลเฟอัส)
10. เลบเบอัส หรืออากาย
11. ซีโมน
12. ยูดาส (ผู้กบฏ)

ในระหว่างนั้นกิตติศัพท์ของพระเยซูได้ขจรขยายเลื่องลือออกไปไกล ได้ทรงสนใจความทุกข์ยากเดือดร้อนของสามัญชน และได้ช่วยเหลือเขาเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้เจ็บป่วยต่างๆ เป็นผู้ได้รับทุกข์ทรมาน ผู้ที่ถูกผีสิงหรือคนเป็นลมบ้าหมูและคนง่อยให้หายจากโรคภัยนั้นๆ คราวหนึ่งขณะที่พระองค์กำลังยืนเทศนาให้คนทั้งหลายฟังอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในแคว้นกาลิลี ก็มีทหารโรมันคนหนึ่งเดินทางมาพบคนชุมนุมกันอยู่ เข้าไปดูเห็นพระเยซูกำลังยืนเทศนาอ้างถึงพระเกียรติคุณของพระเจ้าอยู่ เกิดความเสื่อมิส จึงได้ขอร้องให้พระเยซูออกไปช่วยรักษาโรคให้ลูกชายซึ่งกำลังนอนป่วยอยู่ที่บ้าน พระเยซูได้ตรัสสั่งนายทหารโรมันคนนั้นเป็นความว่า

“ท่านจงกลับไปหาลูกของท่านเถิด ถ้าท่านเชื่อว่าลูกชายของท่านจะหายจากความเจ็บป่วยด้วยอำนาจของพระเจ้า โรคก็จะอันตรธานหายไปเอง”

นายทหารโรมันคนนั้นก็รีบเดินทางกลับบ้านด้วยความเชื่อ พอถึงบ้านก็เห็นลูกชายหายจากความเจ็บป่วยเป็นปกติ อย่างน่าอัศจรรย์ ผลแห่งการเทศนาและการช่วยเหลือผู้เดือดร้อนตกทุกข์ได้ยากทั้งหลายโดยไม่เลือกหน้าเช่นนี้ จึงได้มีผู้คนแตกตื่นมาเฝ้ารุมล้อมพระองค์เป็นจำนวนมาก รวมทั้งได้ติดตามไปดูพระองค์เป็นขบวนตา นอกจากชาวแคว้นกาลิลีเองแล้ว ยังมีชาวเมืองชาวแคว้นอื่นๆ ได้คั่นคั่นมาเฝ้าพระองค์ แม้จะต้องค้างคืนค้างแรมก็ไม่ย่อท้อ

เทศนาบนภูเขา

เย็นวันหนึ่งพระเยซูได้เสด็จขึ้นไปบนยอดเขาพร้อมกับอัครสาวก 12 คน แต่เขารู้ ด้วยมีพระประสงค์จะให้อัครสาวกได้สัมผัสกับความสงบ แต่ก็ไม่วายที่มีฝูงชนติดตามพระองค์ไป และในวันนั้น ในช่วงเย็นมีฝูงชนติดตามขึ้นมาเฝ้าพระองค์เป็นจำนวนมากเป็นพิเศษ พระองค์จึงเสด็จลงไปยังที่ราบบนภูเขาซึ่งมีหญ้าขึ้นเป็นหย่อมๆ มีโขดหินระเกะระกะ ทรงถือเป็นโอกาสดีที่จะ

พยายามทำความเข้าใจกับฝูงชนที่มาชุมนุมกันอยู่นั้นเกี่ยวกับลักษณะคำสอนของพระองค์โดยพระองค์ได้ตรัสว่า

“อย่าคิดว่าเรามาทำลายพระบัญญัติและคำสอนของศาสดาพยากรณ์เลย เรามิได้มาทำลาย แต่เรามาเพื่อจะให้สำเร็จประโยชน์”

กล่าวคือพระองค์ได้สั่งสอนดำเนินตามคำสอนดั้งเดิมของโมเสสในพระคัมภีร์เก่า เพียงแต่แก้ไขให้ตีประเสริฐลึกซึ้งสมเหตุสมผล มีความหมายยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ผลแห่งเทศนาบนภูเขา

เมื่อคำสอนเหล่านี้แพร่หลายออกไป ทำให้คนบางกลุ่มบางพวกเห็นว่าคำสอนของพระเยซูหลายเรื่องผิดจากคำสอนเดิมของศาสนายิว และยังพระเยซูกล่าวตำหนิผู้นำศาสนายิวว่า ทำตนไม่เหมาะสม เป็นพวกหน้าซื่อใจคด จึงทำให้พระองค์มีผู้เกลียดชังมากขึ้น ทั้งพวกนักพรตยิวก็พาอิจนา

ต่อมาเมื่อพระเยซูประกาศว่า จะพาคนทั้งหลายไปสู่อาณาจักรแห่งสวรรค์ พวกนักพรตชาวยิวยิ่งไม่พอใจมากขึ้น ได้ตั้งข้อคัดค้านพระเยซูว่า พระเยซูไม่ใช่พระเมสสิอาห์ (Messiah) ที่จะช่วยชาวยิวตามทำนาย เพราะพระเมสสิอาห์นั้นจะต้องเป็นผู้แก้แค้นล้างแค้นสามารถเป็นนักรบไม่อ่อนแอ แต่พระองค์มาเพื่ออุยงชาติชาวยิวให้แตกแยกกันต่างหาก การที่พระเยซูสอนให้คนมีความเมตตา กรุณาเสียสละและให้อภัยแม้กระทั่งแก่ศัตรู พวกนักพรตชาวยิวจึงถือเอามาเป็นเหตุสำคัญในการกำจัดพระองค์ ด้วยข้อหาเป็นกบฏต่ออาณาจักรโรมัน

บั้นปลายชีวิต

ภายหลังที่พระเยซูได้ประกาศศาสนา สั่งสอนให้คนเป็นคนดีมีเมตตา มีความรักต่อกัน และกัน รวมทั้งได้อนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้เจ็บป่วย ผู้ไม่มีที่พึ่งทางใจ โดยใช้เวลามาเพียง 3 ปี การอวดสานของพระเยซูได้เกี่ยวเนื่องกับพิธีกินเลี้ยง ที่เรียกว่า เทศกาลปัสกา (Paschals) เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงวันที่โมเสสพาชาวยิวหนีออกจากอียิปต์พ้นจากความเป็นทาสได้ อันเป็นอาหารมื้อสุดท้าย (the Last Supper) พระเยซูได้ประทับนั่งบนโต๊ะยาวพร้อมอัครสาวก 12 คน องค์พระเยซูได้ทรงรู้ล่วงหน้าด้วยวิญญูณาว่าจะมีคนมาตามจับพระองค์ และมีสาวกคนหนึ่งจะเป็นผู้ทรยศต่อพระองค์ ในขณะรับประทาน อาหารกันอยู่นั้นพระองค์ได้ตรัสพยากรณ์เรื่องนี้ให้สาวกฟัง สาวกจึงได้ทูลถามว่าจะจะเป็นใครในบรรดาพวกตน พระเยซูจึงได้รับสั่ง

“ผู้ที่เอาขนมปังจิ้มในชามเดียวกับพระองค์นั้นแหละจะเป็นทรยศ” ทรงรับสั่งต่อไปว่า “คนเช่นนั้นเกิดมาก็เสียทีเกิด” ยูดาสะสาวกคนที่ 12 ได้ฟังเช่นนั้นจึงถามพระเยซูว่า “ท่านอาจารย์หมายถึงข้าพเจ้าหรือ” พระเยซูกับตรัสว่า “ขนมปังนี้เท่ากับเนื้อร่างกายของพระองค์” แล้วทรงหยิบแก้วไวน์ขึ้นพร้อมกับรับสั่งว่า “เท่ากับโลหิตของพระองค์ เป็นโลหิตแห่งสัญญา ขอให้ทุกคนจงทานและดื่ม เราจะได้เสวยร่วมกันอีกจนกว่าได้ร่วมกันใหม่ในอาณาจักรแห่งพระเจ้า (Kingdom of god)” พอรับประทานเสร็จก็ได้พร้อมกันร้องเพลงสรรเสริญเกียรติคุณของพระเจ้า แล้วพระเยซูก็ได้เสด็จเดินทางพร้อมกับสาวกไปยังภูเขามะกอกเทศ (Mount of Olives) แต่ปรากฏว่าระหว่างทาง ยูดาสะสาวกผู้ทรยศได้แอบหนีไป พระเยซูจึงได้ตรัสเตือนสาวกที่เหลือ 11 คน ให้รักซึ่งกันและกันว่า “เรารักเจ้าทั้งหลายมาแล้วฉันใด เจ้าจงรักซึ่งกันและกันด้วยฉันนั้น คนทั้งปวงจะรู้ว่าเจ้าเป็นเหล่าสาวกของเรา ก็เพราะว่าเจ้าทั้งหลายรักซึ่งกันและกัน”

จากนั้นก็ให้ทรงพาสาวกเดินทางต่อไปยังตำบลเกทเซแมน (Gethsemane) ในระหว่างทางก็ได้ตรัสเล่าถึงการที่จะมีคนมาทำร้ายพระองค์ ซึ่งสาวกต่างพากันประกาศแข็งขันว่า จะยอมถวายชีวิต ถ้าตายก็ตายด้วยกันในขณะที่ทรงเจริญสมาธิอธิษฐานจิตหาความสงบ ณ บริเวณแห่งหนึ่งในตำบลนี้ พร้อมทั้งรับสั่งให้เฝ้ารักษาคุณแลก็ได้มีพวกทหาร โรมัน โดยยูดาสะสาวกผู้ทรยศได้นำทางมา พร้อมทั้งชี้ตัวพระเยซูให้พวกทหาร โรมัน ได้เข้าจับพระเยซู ขณะนั้นปีเตอร์หรือเปโตรอัครสาวกคนสนิทของพระเยซู ได้ชักดาบออกต่อสู้ป้องกัน มีผลทำให้ทหาร โรมันคนหนึ่งหูขาดไปข้างหนึ่ง แต่พระเยซูห้าม พระเยซูก็เลยถูกจับโดยง่าย เพราะพระองค์ไม่ต่อสู้ป้องกันตัว ทั้งยังมีสติปล่อยให้จับด้วยดี ฝ่ายสาวกก็พาหลบหนีไป

พระเยซูถูกตรึงไม้กางเขน

หลังจากที่พระเยซูถูกจับแล้ว พวกทหาร โรมันก็ได้นำไปสู่ที่พิพากษาโทษ คณะกรรมการศาสนาของนักพรตยิว ได้พิพากษาตัดสินให้ลงโทษประหารชีวิตโดยตรึงไม้กางเขนแต่การประหารชีวิตนั้นต้องนำเสนอขอความเห็นชอบต่อปิลาต (Pilate) ผู้เป็นหัวหน้าปกครองโรมัน ชั้นแรกปิลาตก็บ้ายเบียง แต่ในที่สุดก็ต้องประหารชีวิตตามเสียงส่วนมากเพราะประชาชนร้องบอกว่า “จะรับบาปเอง”

ต่อมาจากนั้นในรุ่งซึ่งเป็นวันศุกร์พวกทหาร โรมันจึงให้พระเยซูแบกไม้กางเขนเดินทางออกไปสู่ตำบลโกลโกธา (Golgotha) (ตำบลเนินหัวกะโหลกผี) อันเป็นสถานที่ประหารคน พร้อม

กันนั้นก็ได้นำนักโทษของบ้านเมืองคนอื่นอีก 2 คน เพื่อไปประหารชีวิตโดยตรึงไม้กางเขน เช่นเดียวกับพระเยซูเบื้องซ้ายคนหนึ่ง เบื้องขวาอีกคนหนึ่ง ในระหว่างทางไปสู่ที่ตรึง ณ เนิน โกลโกธานั้นมีผู้เดินทางตามไปคูเป็นจำนวนมาก มีคนหนึ่งเดินทางตามไปเล็ร้องไห้ไปพลางด้วยความสงสาร พระเยซูทรงรับสั่งว่า “อย่าร้องไห้สงสารเราเลย จงร้องไห้สงสารตัวเองเถิด”

เมื่อเดินทางถึงตำบล โกลโกธาอันเป็นเนินประหารชีวิตแล้ว พวกทหารโรมันก็ได้จับพระเยซูขึ้นตรึงกับไม้กางเขน เอาตะปูตอกมือที่เหยียดยาวทั้งสองข้าง ส่วนเท้าทั้งสองข้างไขว้ติดกัน แล้วเอาตะปูตอก โดยมีนักโทษถูกตรึงในลักษณะเดียวกัน ข้างซ้ายคนหนึ่ง และข้างขวาอีกคนหนึ่ง ในระหว่างที่ถูกตรึงนั้นพระเยซูได้รับการทรมานอย่างแสนสาหัส ในขณะที่นั่นก็ได้ทรงขอน้ำดื่ม แล้วทรงขอพรจากพระเจ้า และมีคำสั่งว่า “ขอทรงยกโทษให้เขาเพราะเขาได้ทำไปในสิ่งเขาไม่รู้” คำพูดประโยคนี้ถือกันว่าเป็นปัจฉิมพจน์ของพระเยซู ตั้งแต่เที่ยงวันของวันนั้นจนถึงบ่าย 3 โมงมีความวิปริตทางดินฟ้าอากาศ โดยอากาศได้มืดครึ้มทั่วไปทั้งแผ่นดิน พอพระเยซูตรัสปัจฉิมพจน์ดังกล่าวแล้ว ไม่นาน มีพระโลหิตซึมจากมือและเท้าที่ถูกตะปูตอก และพระศอก (คอ) ตกแล้วก็สิ้นพระชนม์ชีพไปเมื่อมีพระชนมายุได้ 32 พรรษา

ต่อมาจากนั้นพวกทหารโรมันก็ได้จัดการนำศพไปบรรจุ การบรรจุนั้นได้เจาะศิลาเข้าไป แล้วเอาศพบรรจุเอาแผ่นหินก้อนใหญ่เป็นฝาปิดปากช่อง มีผู้คนตามไปดูการบรรจุศพเป็นจำนวนมากและหลายคนได้นำเอาน้ำหอมไปประพรมหลุมบรรจุศพด้วย พอถึงวันอาทิตย์มีผู้คนพากันไปสักการะหลุมบรรจุศพ แต่กลับได้พบว่าแผ่นดินฝาหลุมศพได้เคลื่อนออก และไม่มีศพอยู่ภายใน เพราะพระเยซูได้ทรงกลับฟื้นคืนชีพเสด็จขึ้นสวรรค์ อย่างไรก็ตามการที่พระเยซูต้องถูกตรึงด้วยไม้กางเขนสิ้นชีพเช่นนี้ นิยายโรมันคาทอลิกถือว่า พระยะโฮวาผู้เป็นเจ้าของเป็นผู้ทรงพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุคมิได้แก่มวลชนมนุษยชาติ ได้ประทานพระบุตร (พระเยซู) ลงมาเพื่อเสียสละชีวิตเป็นการไถ่ถอนโทษบาป (Atonement) ของมนุษย์โดยพลีชีวิตพระบุตรของพระองค์

คำสอนและหลักปฏิบัติ

พระคัมภีร์

การจะเข้าใจเรื่อง “พระเจ้า” มีความจำเป็นต้องศึกษาพระคัมภีร์ ซึ่งบรรจุเรื่องราวเกี่ยวกับแผนการของพระเจ้าแต่ต้นจนจบ คัมภีร์ไบเบิล (Bible or Holy Bible) ประกอบด้วย พระคริสตธรรมเก่า (The Old Testament) และพระคริสตธรรมใหม่ (The New Testament) มีขอบเขตเนื้อหาโดยสังเขป คือ

พระคริสตธรรมเก่า หรือพระคัมภีร์พันธสัญญาเดิม อันเนื่องมาจากศาสนาคริสต์เกิดจากการปฏิรูปลัทธิยิวของชาวฮีบรู จึงรับเอาหลักธรรมบางประการมาจากบทบัญญัติของคัมภีร์โตราห์ คัมภีร์ 5 เล่มแรก เช่น เล่มชื่อ “อพยพ” มาเป็นคำสอนในคริสตศาสนาด้วย คือ “บัญญัติ 10 ประการ” ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าทรงประทานให้แก่โมเสสบนยอดเขาซีนาย และยังมีหนังสืออีกหลายเล่ม เช่น ปฐมกาล, อีสยาห์, บทเพลงสดุดี ฯลฯ

พระคริสตธรรมใหม่ หรือพระคัมภีร์พันธสัญญาใหม่ ประกอบด้วยหนังสือ 27 เล่ม เขียนด้วยภาษากรีก มีเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก อันประกอบด้วย

1. พระวรสาร หรือพระกิตติคุณ (The Gospels) แปลว่า “ข่าวดี” ซึ่งบันทึกเรื่องราวชีวประวัติ การประกาศศาสนาคริสต์และคำสอนของพระเยซู จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ มัทธีว (Mathew) มาร์โก (Mark) ลูคา (Luke) ยอห์น (John) รวมเรียก “พระวรสาร” (Synoptic Gospels)

2. หนังสือกิจการอัครทูต และจดหมายของบรรดาศาสดา หนังสือกิจการอัครทูต (The Acts of the Apostles) มีเนื้อหาเกี่ยวกับประชาคมแรกของชาวคริสต์ในกรุงเยรูซาเล็ม ประวัติการเผยแผ่ศาสนาของนักบุญเปโตรและสาวกบางท่าน การก่อตั้งศาสนจักรในประเทศกรีก และการเผยแผ่ศาสนาของนักบุญเปาโล

จดหมายของบรรดาศาสดา (The Pauline and Catholic Epistles) ส่วนใหญ่เป็นจดหมายของนักบุญเปาโล ส่วนที่เหลือเป็นจดหมายของนักบุญยอห์น (John) นักบุญยาโคบ (James or Jacob) นักบุญเปโตร (Peter) และนักบุญยูดา (Jude)

3. หนังสือวิวรณ์ (Revelation) เป็นหนังสือเล่มสุดท้ายในพระคริสตธรรมใหม่ ซึ่งเป็น “การเปิดเผยของพระเจ้า” มีเนื้อหาในเชิงสัญลักษณ์ที่ไม่อาจเข้าใจได้ตามตัวอักษร กล่าวถึงชัยชนะของพระผู้เป็นเจ้าและการสถาปนาอาณาจักรของพระองค์ (The Kingdom of God) ในวันพิพากษาโลก (The Day of Judgement)

หลักคำสอนสำคัญ

คริสตชนจะได้รับหลักคำสอนศาสนาที่ผ่านมา 2 ทางที่สำคัญ คือ หลักคำสอนศาสนาจากพันธสัญญาเดิม (The Old Testament) ซึ่งพระเจ้ามอบผ่านทางบรรพบุรุษโมเสส, หลักคำสอนศาสนาจากพันธสัญญาใหม่ (The New Testament) ซึ่งมาจากพระเยซูคริสต์

หลักศาสนาจากพันธสัญญาเดิม (คำสอนที่ผ่านมาจากบรรพบุรุษ)

(หนังสืออพยพ 20:1-17) “พระเจ้าตรัสต่อยกัษณ์ต่อไปนึว่า เราคือพระยาคัห้เวห้ (หรือพระเยโฮวาคัห้) พระเจ้าของทาคัน เป็นผู้นำทาคันออกจากแผ่นดินอียิปต์ ให้พ้นจากการเป็นทาส

- ทาคันต้องไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากเรา
- ทาคันต้องไม่ทำรูปปฏิมา (รูปเคารพ) สำหรับตน ไม่ว่าจะเป็นรูปสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอยู่ในท้องฟ้าเบื้องบน หรือซึ่งอยู่ในแผ่นดินเบื้องล่าง หรือซึ่งอยู่ในน้ำใต้แผ่นดิน
- ทาคันต้องไม่กราบไหว้รูปปฏิมา (รูปเคารพ) หรือนมัสการรูปเหล่านั้น เพราะเรา คือพระยาคัห้เวห้ พระเจ้าของทาคันเป็นพระเจ้าที่ไม่ยอมให้มีคู่แข่ง เป็นพระเจ้าที่ลงโทษความผิดบิคาที่เกลียดชังเรา ไปถึงลูกหลานจนถึงสามสี่ชั่วอายุคน แต่เราแสดงความรักมั่นคงต่อผู้ที่รักเราและปฏิบัติตามบทบัญญัติของเรา จึงถึงพ้นชั่วอายุคน
- ทาคันต้องไม่กล่าวพระนามพระยาคัห้เวห้ พระเจ้าของทาคันอย่างที่ไม่เหมาะสม เพราะพระยาคัห้เวห้จะไม่ทรงละเว้นโทษผู้ที่กล่าวพระนามของพระองค์อย่างที่ไม่เหมาะสม
- จงระลึกถึงวันสัปดาห์โตว่าเป็นวันศักดิ์สิทธิ์ ทาคันจะต้องออกแรงทำงานทั้งหมดในหกวัน แต่วันที่เจ็ดเป็นวันพักผ่อนที่ถวายแด่พระยาคัห้เวห้พระเจ้าของทาคัน ในวันนั้น ทาคันต้องไม่ทำงานใดๆ ไม่ว่าจะเป็นทาคัน บุตรชาย บุตรสาว บ่าวไพร่ชายหญิง สัตว์ใช้งานหรือคนต่างถิ่นที่อาศัยอยู่กับทาคัน เพราะในหกวัน พระยาคัห้เวห้ ทรงสร้างฟ้าแผ่นดิน ทะเล และสรรพสิ่งที่มีอยู่ในที่เหล่านี้ แต่ในวันทีเจ็ด พระองค์ทรงพักผ่อน เพราะฉะนั้น พระยาคัห้เวห้ทรงอวยพระพรวันสัปดาห์โต และทรงทำให้เป็นวันศักดิ์สิทธิ์
- จงนับถือบิคา มารดา เพื่อทาคันจะได้มีอายุยืนอยู่ในแผ่นดินที่พระยาคัห้เวห้พระเจ้าของทาคันประทานให้ทาคัน
- อย่าฆ่าคน
- อย่าล่วงประเวณี
- อย่าลักขโมย
- อย่าเป็นพยานเท็จให้ร้ายเพื่อนบ้าน
- อย่าโลภมักได้บ้านเรือนของเพื่อนบ้าน อย่าโลภมักได้ภรรยาของเพื่อนบ้าน หรือบ่าวไพร่ชายหญิง โกลา หรือทรัพย์สินใดทีเป็นของเพื่อนบ้าน”

หลักศาสนาจากพันธสัญญาใหม่ (มาจากคำสอนพระเยซูคริสต์โดยตรง)

- บัญญัติแห่งความรัก หรือหลักแห่งความรัก (Love or Agapé)

(มธ 22: 37 - 39) “ท่านจะต้องรักองค์พระผู้เป็นเจ้า พระเจ้าของท่านสุดจิตใจ สุดวิญญาณ สุดสติปัญญาของท่าน นี่คือนับบัญญัติเอกและเป็นบทบัญญัติแรก บทบัญญัติประการที่สองก็เช่นเดียวกันคือ ท่านต้องรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง ธรรมบัญญัติและคำสอนของบรรดาประกาศก (ผู้เผยพระวจนะ) ก็ขึ้นอยู่กับบัญญัติสองประการนี้”

หลักแห่งความรัก ถือเป็นหลักคำสอนทางจริยธรรมที่สำคัญของศาสนาคริสต์ หมายถึง ความเป็นมิตรและความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข โดยทิ้งหลักคริสต์ธรรมใหม่ และหลักคริสต์ธรรมเก่า กล่าวว่า “ความรัก” มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ ความรักระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า และความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์นั้นแสดงออกโดยความเมตตา กรุณาและความเสียสละ ในขณะที่ความรักที่มนุษย์กับพระเจ้าจะแสดงออกโดยความศรัทธา

- ความสุขแท้จริง

(มธ 5: 1 - 12) “พระเยซูเจ้าทอดพระเนตรเห็นประชาชนมากมายจึงเสด็จขึ้นบนภูเขาเมื่อประทับแล้วบรรดาศิษย์เข้ามาห้อมล้อมพระองค์ พระองค์ทรงเริ่มตรัสสอนว่า

- ผู้มีใจยากจน ย่อมเป็นสุข เพราะอาณาจักรสวรรค์เป็นของเขา
- ผู้เป็นทุกข์โศกเศร้า ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับการปลอบโยน
- ผู้มีใจอ่อนโยน ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับแผ่นดินเป็นมรดก
- ผู้หิวกระหายความชอบธรรม ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะอิ่ม
- ผู้มีใจเมตตา ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับพระเมตตา
- ผู้มีใจบริสุทธิ์ ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้เห็นพระเจ้า
- ผู้สร้างสันติ ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้อาศัยอยู่ในบวรของพระเจ้า
- ผู้ถูกเบียดเบียนข่มเหงเพราะความชอบธรรม ย่อมเป็นสุข เพราะอาณาจักรสวรรค์เป็นของเขา

ท่านทั้งหลายย่อมเป็นสุข เมื่อถูกดูหมิ่น ข่มเหงและใส่ร้ายต่างๆ นานาเพราะเรา จงชื่นชมยินดีเถิด เพราะบำเหน็จรางวัลของท่านในสวรรค์นั้นยิ่งใหญ่

- หลักข้อเชื่อ
  - **ข้าพเจ้าเชื่อในพระเจ้าหนึ่งเดียว**
พระบิดาผู้ทรงสรรสร้างภาพ เนรมิตฟ้าดิน ทั้งสิ่งที่เห็นได้และเห็นไม่ได้
  - **ข้าพเจ้าเชื่อในพระเยซูคริสต์เจ้าพระบุตรหนึ่งเดียวของพระเจ้า**
ทรงบังเกิดจากพระบิดาก่อนกาลเวลา
  - **ทรงเป็นพระเจ้าจากพระเจ้า**
ทรงเป็นองค์ความสว่าง จากองค์ความสว่าง
  - **ทรงเป็นพระเจ้าแท้ จากพระเจ้าแท้**
มิได้ทรงถูกสร้าง แต่ทรงบังเกิดร่วมพระธรรมชาติเดียวกับพระบิดา
  - **อาศัยพระบุตรนี้ ทุกสิ่งได้รับการเนรมิตขึ้นมา**
เพราะเห็นแก่เรามนุษย์ เพื่อทรงช่วยเราให้รอด พระองค์จึงเสด็จจากสวรรค์
  - **พระองค์ทรงรับสภาพมนุษย์ จากพระนางมารีย์พรหมจารีด้วยพระอำนาจของพระจิตเจ้า**
และทรงบังเกิดเป็นมนุษย์
  - **สมัยปอนทิอัส ปีลาต พระองค์ทรงถูกตรึงกางเขนเพื่อเรา**
พระองค์สิ้นพระชนม์ และถูกฝังไว้
  - **ทรงกลับคืนพระชนมชีพในวันที่สาม ตามความในพระคัมภีร์**
เสด็จสู่สวรรค์ ประทับเบื้องขวาพระบิดา
  - **พระองค์จะเสด็จมาอีกด้วยพระสิริรุ่งโรจน์ เพื่อทรงพิพากษาผู้เป็นและผู้ตาย**
รัชสมัยของพระองค์จะไม่สิ้นสุด
  - **ข้าพเจ้าเชื่อในพระจิต พระเจ้าผู้ทรงบันดาลชีวิต**
ทรงเนื่องมาจากพระบิดาและพระบุตร
  - **ทรงรับการถวายสักการะและพระสิริรุ่งโรจน์ร่วมกับพระบิดาและพระบุตร**
พระองค์ดำรงสถิตทางประกาศ

- **ข้าพเจ้าเชื่อว่า มีพระศาสนจักร หนึ่งเดียว ศักดิ์สิทธิ์ สากล และสืบเนื่องจาก อัครสาวก**
ข้าพเจ้าประกาศยืนยันว่า มีศีลล้างบาปหนึ่งเดียวเพื่ออภัยบาป
- **ข้าพเจ้ารอวันที่ผู้ตายจะกลับคืนชีพ**
และคอยชีวิตในโลกหน้า อามเอน

หลักการปฏิบัติของศาสนา

คริสตชนต้องนำหลักธรรมเรื่องความรักมาสู่แนวทางปฏิบัติ 3 แนวทางคือ

1) **การปฏิบัติธรรม** กล่าวคือ คริสตชนต้องรับฟังคำสอนที่บันทึกในพระคริสตธรรมคัมภีร์ซึ่งหัวใจของคำสอนของศาสนาคริสต์ เพราะในพระคัมภีร์มิใช่แค่กล่าวถึงประวัติของพระเยซูเจ้า แต่ยังกล่าวถึงชีวิตและคำสอนของพระองค์ คริสตชนจึงควรรับฟังบทเทศนาที่มาจากพระคัมภีร์ เช่น ความรัก การให้อภัย ฯลฯ

2) **การปฏิบัติศาสนกิจ** กล่าวคือ คริสตชนต้องสัมพันธ์และมีชีวิตพระเจ้าด้วยการร่วมในพิธีมิสซาบูชาขอบพระคุณ (แนวปฏิบัติหลักของคาทอลิก) หรือ ร่วมพิธีนมัสการ (แนวปฏิบัติหลักของคริสเตียน) การอธิษฐานภาวนา เพราะกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่พระเจ้าได้ทรงปฏิบัติและทรงเรียกร้องให้สาวกและผู้ติดตามต่อมาได้ปฏิบัติตาม คริสตชนจึงต้องมาโบสถ์เพื่อร่วมพิธีดังกล่าวในวันพระเจ้าเสด็จมา 1 ครั้ง

3) **การปฏิบัติกิจกุศล** กล่าวคือ คริสตชนต้องแสดงออกถึงหลักธรรมความรักที่พระเจ้าทรงสอน เช่น การทำทาน การจำศีลอดอาหาร การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสที่พบเห็นในสังคม ฯลฯ

การปฏิบัติตามหลักธรรมของคริสตชน คือ การเข้าใจถึงความรักของพระเจ้าผ่านทางชีวิตของพระเยซู เมื่อคริสตชนเข้าใจแล้ว ทุกคนต้องมุ่งสู่การปฏิบัติ 3 ประการ คือ “การปฏิบัติธรรม - การปฏิบัติศาสนกิจ - การปฏิบัติกิจกุศล” ที่จะต้องปฏิบัติควบคู่กันไปในชีวิตของตน

ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย

ศาสนาคริสต์ คือ ศาสนาที่มีความเชื่อหลักๆ เหมือนกัน คือเชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้าในพระเยซูคริสตเจ้า และพระคัมภีร์ อย่างไรก็ตามในแต่ละนิกายอาจมีความแตกต่างกันออกไปบ้างในด้านความเชื่อ ด้านศาสนพิธี ด้านการปฏิบัติการปกครอง

การแบ่งศาสนาคริสต์เป็นนิกายหลักๆ

- **นิกายโรมันคาทอลิก (Roman Catholic)** เรียกสั้นๆ ว่า “คาทอลิก” เนื่องมาจากใช้ภาษาละตินและยึดแนวทางจารีตพิธีกรรมของโรมันเป็นหลัก มีพระสันตะปาปาเป็นประมุขสูงสุด และมีพระคาร์ดินัล พระสังฆราช พระสงฆ์ นักบวช ปกครองและเผยแผ่ศาสนาและมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงโรม รวมทั้ง ยังมีคณะนักบวชชายและหญิง ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อทำงานตามวัตถุประสงค์ของแต่ละคณะ เช่น คณะคามิลเลียน คณะคนป่วย ส่วนคณะซาเลเซียน ช่วยเด็กยากจน กำฟ้า คณะเซนต์คาเบรียล และคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ต คณะกิจการการศึกษาเยาวชน ฯลฯ

- **นิกายออร์ทอดอกซ์ (Orthodox)** ส่วนใหญ่จะยึดพิธีกรรมแบบดั้งเดิม ใช้ภาษากรีก ส่วนใหญ่อยู่ในรัสเซีย กรีซและยุโรปตะวันออก มีผู้นำสูงสุดของแต่ละประเทศ เรียกว่า พระอัยกา (Patriarch) เช่น พระอัยกาแห่งรัสเซีย พระอัยกาแห่งคอนสแตนติโนเปิล เป็นต้น ไม่มีผู้นำสูงสุดระดับสากล ปัจจุบันในประเทศไทยมีกลุ่มที่เป็นออร์ทอดอกซ์เพียงเล็กน้อย

- **นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestants)** ประกอบด้วยนิกายย่อยๆ อีกเป็นจำนวนมาก เป็นร้อยนิกาย และมีความแตกต่างกันหลักๆ คือ ด้านการปกครองแต่ละนิกายมีอิสระต่อกัน ส่วนใหญ่แต่ละนิกายจะเน้นฆราวาสทำหน้าที่ประกาศศาสนา ปกครองแบบคณะธรรมกิจเป็นฝ่ายปกครอง ส่วนฝ่ายจิตมีศิษยาภิบาลหรือศาสนาจารย์ เป็นผู้นำฝ่ายจิตใจของคริสตจักร*

ความแตกต่างกันระหว่างนิกายคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ (ไม่ขออธิบายนิกายออร์ทอดอกซ์ เพราะมีจำนวนน้อยในประเทศไทย)

- **เกี่ยวกับพระคัมภีร์** ในฐานะทรงอำนาจสูงสุดในเรื่องราวของความเชื่อ ในทัศนคติของศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ ซึ่งพบความแตกต่างกันเกี่ยวกับจำนวนเล่มของพระคัมภีร์ รวมทั้งแนวทางการตีความหมายและการจัดระบบวิธีการสอนของพระคัมภีร์ คาทอลิกตีความจากความเห็นชอบจากส่วนกลาง แต่โปรเตสแตนต์มีความอิสระกว่า

- **เกี่ยวกับพิธีมิสซา (Mass) หรือพิธีศีลมหาสนิท** ในฐานะที่เป็นพิธีกรรมแห่งพระกายและพระโลหิตของพระคริสตเจ้า เป็นการถวายคำสรรเสริญต่อพระบิดาเจ้า เป็นเครื่องระลึก เป็นเครื่องบูชาพลีชีพและการประทับอยู่จริงของพระคริสตเจ้า รวมทั้งการเสด็จลงมาของพระจิต

---

* ข้อสังเกต : ในประเทศไทย มีข้อสังเกตเล็กๆ น้อยๆ มีคำเรียกคาทอลิกว่า “คริสตัง” และเรียกโปรเตสแตนต์ว่า “คริสเตียน” คาทอลิกเรียกวัดว่า “วัด หรือ โบสถ์” ส่วนทางโปรเตสแตนต์เรียกว่า “คริสตจักร”

เจ้าผู้ทรงทำให้บูชาศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพบความแตกต่างเกี่ยวกับการประทับอยู่ของพระเยซูในแผ่นปังนั้น คาทอลิกเชื่อว่าเป็นพระกายและพระโลหิตแท้ของพระเยซูเจ้า แต่โปรเตสแตนต์เชื่อว่า แผ่นปังและเหล้าองุ่นเป็นเพียงสัญลักษณ์แห่งการประทับอยู่ของพระองค์เท่านั้น

- **เกี่ยวกับการปกครอง** เป็นเรื่องของบทบาทหน้าที่ศาสนศักดิ์ และการปกครองของพระสังฆราชพระสงฆ์ (บาทหลวง) ในศาสนาคริสต์ทั้งนิกายคาทอลิก หรือศาสนาจารย์ในศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ซึ่งพบความแตกต่างเกี่ยวกับบทบาทดังกล่าวซึ่งคาทอลิกมีแนวทางการปกครองที่เป็นหลักรับรองที่เกี่ยวเนื่องกับผู้รับศีลบวช แต่โปรเตสแตนต์มีการปกครองที่อาศัยระบบโดยฆราวาสคริสตชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้รับศีลบวช โดยมีระบบคณะกรรมการจัดการส่วนด้านจิตใจดำเนินการโดยศิษยาภิบาล

- **เกี่ยวกับข้อความเชื่อเรื่องพระนางพรหมจารีมารีอา** ในฐานะพระมารดาของพระเจ้า ตามความเชื่อของศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ ซึ่งพบความแตกต่างเกี่ยวกับสถานะภาพของพระแม่ต่อพระเยซูคริสต์ คาทอลิกให้เกียรติแม่พระในฐานะที่มีความเป็นแม่ของพระเยซูเจ้าผู้มีสถานะภาพที่เป็นมนุษย์แท้และพระเจ้าแท้ ส่วนโปรเตสแตนต์ได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องความเชื่อพระเยซูเจ้าโดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยความเชื่อมโยงเกี่ยวกับพระนางมารีอา

ศาสนพิธีที่สำคัญ

นิกายโรมันคาทอลิก

ศาสนพิธีที่สำคัญของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกนั้น เป็นไปตามหลักคำสอนแห่งศาสนา ซึ่งข้อเท็จจริงมิได้เป็นเพียงคตินิยมคำสอน หากแต่ครอบคลุมถึงการปฏิบัติพิธีการ หรือกิจกรรมต่างๆ ของศาสนาที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของคริสตศาสนิกชน ซึ่งมีพระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นศูนย์กลางชีวิต ดังต่อไปนี้

1. พิธีมิสซาบูชาขอบพระคุณ (Mass)

ความหมาย เป็นศาสนพิธีหลักของคริสตชนนิกายโรมันคาทอลิก เป็นรูปแบบของการประทับอยู่ของพระเจ้า โดยคริสตชนจะต้องร่วมพิธีอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง คือวันอาทิตย์ คริสตชนที่เข้าร่วมพิธีจะได้รับฟังวาจาของพระเจ้าผ่านทางฟังพระกัมภีร์ และได้รับอาหารที่เป็นแผ่นปังศักดิ์สิทธิ์ เพื่อพวกเขาเหล่านั้นจะได้ดำเนินชีวิตเป็นคริสตชนที่ดี

ขั้นตอน ของพิธีมิสซาบูชาขอบพระคุณ

เริ่มพิธี

ก. เพลงเริ่มพิธี

ข. บทรำวิงวอน

ค. บทพระสิริรุ่งโรจน์

ง. บทภาวนาของประธาน

ภาควจนพิธีกรรม

ก. บทอ่าน

ข. พระวรสาร

ค. เทศน์

ง. บทข้าพเจ้าเชื่อ

จ. บทภาวนาเพื่อมวลชน

ภาคบูชาขอบพระคุณ

ก. เตรียมเครื่องบูชา

ข. บทภาวนาเตรียมเครื่องบูชา

ค. บทภาวนาขอบพระคุณและการเสกศีล

ง. รับศีลมหาสนิท

จ. บทภาวนาหลังรับศีล

ปิดพิธี

2. ศีลศักดิ์สิทธิ์ (Sacraments)

ศีลศักดิ์สิทธิ์เป็นเหมือนรูปแบบของการที่พระเจ้าทรงอยู่และประทานพระคุณสำหรับคริสตชนตั้งแต่เกิดจนตายที่เป็นแบบขั้นตอนต่างๆ ของชีวิต

1) ศีลล้างบาป (Baptism) เป็นพิธีกรรมในการรับเข้าเป็นสมาชิกคริสตชน มาจากคำกริยาภาษากรีก bapto หรือ baptizo แปลว่า “จุ่ม” เป็นศีลศักดิ์สิทธิ์ประการแรก และเป็นพิธีเข้าเป็นคริสตชน อันเป็นการแสดงออกภายนอกเพื่อยอมรับคริสตศาสนา จารีตศีลล้างบาปกระทำโดยการรดน้ำสามครั้งเหนือศีรษะผู้รับพิธีพร้อมกับกล่าวว่า “ข้าพเจ้าล้างท่านในพระนามของพระบิดา พระบุตรและพระจิต” เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับมีบาปติดตัวเป็นบาปกำเนิด (original sin) อันเนื่องมาจากบรรพบุรุษคู่แรกคือ อาดัมและเอวา ขัดคำสั่งของพระเจ้าเป็นเจ้า น้ำได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการชำระล้างบาป แต่ในปัจจุบันบาทหลวงท่านจะรดน้ำลงบนศีรษะของผู้ที่รับศีลล้างบาป สำหรับเด็กเล็กๆที่บิดามารดาเป็นคริสตชนจะนำบุตรไปพบบาทหลวงให้ท่านทำพิธี พร้อมมีพ่อทูนหัว (godfather) หรือแม่ทูนหัว (godmother) ไปด้วยเพื่อเป็นตัวแทนของเด็กในการประกาศความเชื่อ และเป็นผู้รับผิดชอบเตรียมการ ในการอบรมเลี้ยงดูเขาในด้านศาสนาต่อไป

2) **ศีลกำลัง (Confirmation)** เป็นพิธีกรรมสำหรับผู้เข้าพิธีเป็นชาวคริสต์อย่างสมบูรณ์แบบ และเป็นการยืนยัน (to confirm) ความเชื่อและศรัทธาของผู้เข้าพิธีว่าจะปฏิบัติตนเป็นชาวคริสต์อย่างสมบูรณ์หลังจากที่เคยรับศีลล้างบาปแล้ว โดยการประกาศความเชื่ออย่างเปิดเผยและด้วยความเต็มใจ ผู้ที่ทำพิธีให้ศีลกำลังคือพระสังฆราชหรือบาทหลวง โดยมีพิธีการปกมือทั้งสองบนศีรษะของผู้เข้าพิธีรับศีลกำลังและเจิมน้ำมันคริสมา (น้ำมันศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับการเสกโดยพระสังฆราชและบรรดาพระสงฆ์ในวันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์) ที่หน้าผากของผู้นั้นเป็นการประทับ “ตรา” (รูปกางเขน) บนวิญญาณ อันเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแกร่งที่พระจิตเจ้าประทานให้ ซึ่งนับแต่นี้ไปจะเป็นพลังนำเขาในทุกสิ่งที่จะกระทำ

3) **ศีลอุบาย (Penance)** เป็นพิธีกรรมที่ทำให้ผู้กระทำความบาปสามารถกลับคืนดีกับพระเจ้าและได้รับการอภัยโทษจากพระเจ้า การแก้บาปมีเงื่อนไข โดยการไปสารภาพบาปต่อบาตหลวง ซึ่งเป็นผู้แทนของพระเจ้าเป็นเจ้า บาทหลวงจะอภัยบาปให้ และอบรมผู้มาขออภัยให้ระมัดระวังไม่ทำบาปอีก

4) **ศีลมหาสนิท (Eucharist หรือ Holy communion)** เป็นพิธีกรรมหลักของชีวิตแบบคริสตชน เป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันระหว่างคริสตชนกับพระเจ้าอย่างสนิทแนบแน่น โดยการนำรูปแบบงานเลี้ยงครั้งสุดท้าย (The Last Supper) ที่พระเยซูทรงร่วมรับประทานอาหารค่ำร่วมกับบรรดาสาวกทั้ง 12 คน ก่อนที่พระองค์จะสละพระชนม์ชีพบนไม้กางเขน การประกอบพิธีกรรมของศีลมหาสนิทนี้ ต่อมาเรียกว่า “มิสซา” (Mass)

คาทอลิกเข้ารับศีลมหาสนิทจะรับขนมปังและเหล้าองุ่นที่เป็นการรับพระกายและพระโลหิตของพระเยซูเข้าไปในตัวเองและพระเยซูจะมีความสนิทแนบแน่นเป็นหนึ่งเดียวกัน เรียกว่า “มหาสนิท” (Communion) รวมทั้งการเป็นหนึ่งเดียว ในการอยู่ร่วมกับชาวคริสต์อื่นๆ ด้วยความรัก (Agape) การทำมิสซานี้ประกอบพิธีทุกวัน โดยบาทหลวง คริสตชนเข้าร่วมก็สามารถไปร่วมได้ทุกวันแต่วันอาทิตย์เป็นวันบังคับ

5) **ศีลบวช (Orders)** เป็นพิธีกรรมที่พระเจ้าทรงเลือกสรรและแต่งตั้งบุคคลบางคนให้ทำหน้าที่พิเศษอันเป็นการรับใช้พระเจ้าจนตลอดชีวิต ผู้ที่จะบวชเป็นบาทหลวงหรือพระสงฆ์ในศาสนาคริสต์ได้ต้องเป็นชายที่ผ่านการรับศีลล้างบาปและศีลกำลังแล้ว นอกจากนั้นยังต้องเป็นผู้ที่มีศีลธรรมอันดีและเชื่อมั่นว่าตนได้รับการดลใจจากพระเจ้า เพราะศีลศักดิ์สิทธิ์นี้จะ “ตรา” ไว้

ในบุคคลผู้รับ ทำให้เขาเป็น “พระสงฆ์ตลอดนิจนักร” และมีหน้าที่พิเศษบางอย่างที่ทำให้เขาแตกต่างไปจากคริสตชนอื่น

6) **ศีลสมรส (Matrimony)** เป็นพิธีกรรมเพื่อชายหญิงสร้างครอบครัวตามแบบคริสตชน ประกอบพิธีกรรมโดยบาทหลวง พิธีสมรสซึ่งเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา คาทอลิกสอนความเป็นหนึ่งเดียวให้สามีภรรยาดำรงในความรักตลอดชีวิตและห้ามการหย่าร้าง เป้าหมายของการแต่งงานอีกอย่างหนึ่งคือการมีบุตร

7) **ศีลเจิมคนไข้ (Extreme unction)** เป็นพิธีกรรมสำหรับคนป่วยไข้ หรือคนใกล้สิ้นชีวิต พิธีกรรมนี้สืบเนื่องมาจากการที่พระเยซูทรงรักษาคนป่วยให้หายได้ด้วยอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์ สำหรับผู้ป่วยหนักบาทหลวงจะเป็นผู้ทำพิธีให้ โดยการเจิมผู้ป่วยด้วยน้ำมันศักดิ์สิทธิ์ปกติแล้วคริสตชนผู้ป่วยหนักประสงค์จะรับการเจิมครั้งสุดท้ายนี้ รวมทั้งผู้ป่วยไข้ธรรมดาด้วยกรณีผู้ป่วยแบบกะทันหันไม่สามารถหาบาทหลวงมาเจิมได้ ญาติพี่น้องอาจรับหน้าที่เป็นผู้เจิมให้ก็ได้และไปแจ้งบาทหลวงภายหลัง

3. พิธีอื่นๆ (ที่คาทอลิกเกี่ยวข้องกับศาสนาอื่น ๆ)

1) **พิธีสมรส**

พิธีแต่งงานมีลักษณะเรียบง่ายโดยผู้กระทำพิธีคือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวเอง พระสงฆ์เป็นแต่เพียงพยานทางการของพระศาสนจักร รวมทั้งประชาคมที่ร่วมอยู่ในพิธีนั้นด้วยการแต่งงานหรือความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาเปรียบได้กับความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ ระหว่างพระคริสต์กับพระศาสนจักรของพระองค์ ด้วยเหตุนี้ “มนุษย์จึงไม่มีสิทธิ์แยกทั้งสองคนจากกัน”

พิธีการแต่งงานเป็นศีลศักดิ์สิทธิ์ เป็นเครื่องหมายและเครื่องมือสำหรับความรอด เป็นพระพรหรรษาพิเศษที่พระเจ้าประทานให้แก่สามีภรรยาเพื่อจะได้ดำเนินชีวิต เป็นพยานถึงความสัมพันธ์ที่พระเจ้าทรงมีต่อมนุษย์ ความรักที่พระคริสต์ทรงมีต่อพระศาสนจักร

ตามปกติ พิธีกรรมการแต่งงานจะประกอบพิธีใน โบสถ์และกระทำระหว่างมิสซา หลังจากภาควจนพิธีกรรม พระสงฆ์จะไปยืนต่อหน้าคู่บ่าวสาว โดยมีพยานเป็นชายหญิงอีกคู่หนึ่งอยู่ด้วย ส่วนสำคัญที่สุดของพิธีกรรมมี 2 ส่วนคือ 1. คำมั่นสัญญาของคู่แต่งงานที่ว่า “ฉันขอรับเธอเป็นภรรยา (สามี) และขอสัญญาว่าจะซื่อสัตย์ต่อเธอทั้งในยามสุขและในยามทุกข์

ทั้งในเวลาป่วยและเวลาสบาย และจะยกย่องให้เกียรติเธอจนกว่าชีวิตจะหาไม่” และ 2. การสวมแหวน โดยทั้งสองสวมแหวน ซึ่งพระสงฆ์เสกนั้นแก่กัน พร้อมกับกล่าวแก่กันและกันว่า “ขอให้รับแหวนวงนี้เพื่อเป็นเครื่องหมายถึงความรักและความซื่อสัตย์ของฉัน”*

2) พิธีศพ/การร่วมพิธีศพ/การฝังศพ

ความหมาย เรื่องความตายของคริสตชนนั้น ถูกเผยแสดงสอดคล้องกับความเข้าใจพระธรรมล้ำลึกปีศาจแห่งการสิ้นพระชนม์และการกลับเป็นขึ้นใหม่ของพระคริสตเจ้า ซึ่งให้ความหวังแก่คริสตชนผู้สิ้นใจเหมือนกับพระเยซูคริสตเจ้านั้น “ถูกเนรเทศจากร่างกายมากกว่า เพื่อไปอยู่กับพระเจ้า” วันแห่งความตายนั้นเป็นการเริ่มต้นความสมบูรณ์ของชีวิตใหม่ที่ได้เริ่มเมื่อวันรับศีลล้างบาป

พิธีการฝังศพคริสตชน เป็นการประกอบพิธีกรรม พระศาสนจักรมุ่งแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวที่มีประสิทธิผลกับผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยคริสตชนมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนที่ร่วมชุมนุมกันในพิธีปลงศพ และเพื่อการประกาศชีวิตนิรันดร์แก่ชุมชน

ธรรมเนียมทางพิธีกรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. การสวดระหว่างตั้งศพ (หรือวันสวดพระอภิธรรมแบบพุทธ) คาทอลิกจะจัดวางพิธีกรรม หรือพิธีบูชาขอบพระคุณในวันที่ศพยังตั้งอยู่ในบริเวณบ้าน หรือสถานที่พักศพตามจำนวนวันที่กำหนดตามความเหมาะสม ไม่ยึดถือฤกษ์ยาม
2. วันปลงศพ คาทอลิกจะประกอบพิธีบูชาขอบพระคุณสำหรับผู้ล่วงลับ และจะทำพิธีฝังในหลุมศพที่สุสานใกล้เคียง

การร่วมพิธีวันฝังศพ โดยปกติจะมีพิธีมิสซาปลงศพก่อนโดยปกติจะทำกันในวัด ผู้ร่วมพิธีที่มีใจคริสต์ควรแต่งตัวให้เหมาะกับกาลเทศะ และร่วมพิธีมิสซาด้วยความสำรวม ไม่พูดคุย หรือส่งเสียงรบกวนระหว่างพิธีอันทำให้เกิดความไม่เรียบร้อยได้ หลังจากเสร็จพิธีขณะที่นำศพของผู้ตายไปยังสุสาน โดยแขกผู้มีเกียรติและญาติๆ นำดอกไม้และดินที่แจกให้ระหว่างทางเข้าสู่สุสาน นำไปวางบนโลงศพของผู้ตายเพื่อแสดงความเคารพรักและเตือนใจเสมอมาว่ามนุษย์นั้นมาจากดินและก็จะกลับกลายเป็นดิน

* หมายเหตุ : ปัจจุบันคาทอลิกประมาณ 75% จะแต่งงานกับชาวพุทธ ทั้งคู่ควรได้รับความรู้เรื่องแต่งงานเป็นกรณีพิเศษ

นิกายโปรเตสแตนต์

ศาสนพิธีที่สำคัญของศาสนาคริสต์กลุ่ม โปรเตสแตนต์มีลักษณะที่คล้ายกับคาทอลิก คือ การมีพระเยซูคริสต์เป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธี แต่มีความแตกต่างไปคือ มิได้เน้นรูปแบบพิธีกรรมที่เป็นกฎเคร่งครัด ให้ความสำคัญต่อพระคัมภีร์ และไม่เน้นการประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระแม่มารีย์และบรรดาศักดิ์บุญ

1. พิธีนมัสการพระเจ้า

ความหมาย การนมัสการพระเจ้า หมายถึง การตอบสนองพระราชกิจของพระองค์ ผู้ทรงกระทำพระราชกิจในอดีต ปัจจุบันและอนาคต เป็นกระบวนการสื่อสาร 2 ทาง ระหว่างพระผู้เป็นเจ้ากับมนุษย์ ในฐานะที่พระเจ้าเป็นผู้ริเริ่มกระทำพระราชกิจของพระองค์ และมนุษย์เป็นผู้ตอบสนอง

รูปแบบของการนมัสการพระเจ้า (ของสภาคริสตจักรในประเทศไทย) มีที่มาจากความเข้าใจในพระวาทะของพระผู้เป็นเจ้า (โดยเฉพาะจากพระธรรมอิสยาห์ ซึ่งเมื่อได้พบกับองค์พระผู้เป็นเจ้าผู้บริสุทธิ์และทรงเดชานุภาพ จึงได้มองเห็นความผิดบาปของตนเอง ขอมสารภาพ และรับการชำระจากพระองค์ โดยประสงค์จะอุทิศตนเป็นผู้รับใช้ของพระเจ้า) เป็นการแสดงออกถึงความหมายของพฤติกรรมที่เราทำร่วมกันในการนมัสการ โดยใช้องค์ประกอบต่างๆ เพื่อสื่อความหมายให้เป็นที่ปรากฏออกมา ได้แก่ บทเพลง พระวาทะ การอธิษฐาน การถวาย และศาสนพิธี เป็นต้น อันเป็นไปตามโครงสร้างของ “ระเบียบนมัสการพระเจ้า”

ระเบียบนมัสการพระเจ้า แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

- ส่วนที่ 1 การทรงสำแดงของพระเจ้า
- ส่วนที่ 2 ความสำนึกผิดและรับการอภัย
- ส่วนที่ 3 การเผยพระวาทะของพระเจ้า
- ส่วนที่ 4 การตอบสนองของมนุษย์

การนมัสการพระเจ้า ซึ่งเป็นการสื่อสารของมนุษย์ต่อพระเจ้า เพื่อตอบสนองต่อพระองค์ โดยการเฉลิมฉลองพระคุณ ความรัก ในความยิ่งใหญ่ของพระองค์ ด้วยความเชื่อถือศรัทธา ด้วยใจสำนึกผิด ด้วยยกย่อง ถวายเกียรติ ขอบพระคุณ และถวายตัวการทรงสำแดงของพระเจ้า ซึ่งประจักษ์แก่คริสตชนของพระองค์ ด้วยความจริง จิตวิญญาณ และความบริสุทธิ์ จึงสมควรที่มนุษย์จะสรรเสริญ เทิดพระเกียรติ และสวดความยิ่งใหญ่ของพระผู้เป็นเจ้าในการตอบสนองต่อ

พระเจ้าของคริสตชน เกิดขึ้นเมื่อเขาเหล่านั้นได้มองเห็นตนเอง รู้จักตนเอง สำนึกตน และรู้ผิดบาป จึงสารภาพให้พระเจ้าทรงอภัย และทรงชำระให้แก่เขา ซึ่งจะปรากฏในรูปแบบการนมัสการ คือ การอธิษฐาน การสารภาพความผิดบาป การขอชำระ ยอมรับการนำจากพระองค์ และการประกาศ อภัยโทษบาป จากพระวาระของพระเจ้า

การเผยพระวาระและการรับฟังพระวาระของพระเจ้า เป็นส่วนที่ 3 ในการนมัสการ ซึ่งจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้รับการชำระความผิดบาปแล้ว เป็นการรับพระบัญชาจากพระองค์ เพื่อกระทำพันธกิจในการรับใช้พระองค์

การตอบสนองของมนุษย์ต่อพระเจ้าจะสมบูรณ์ เมื่อได้ฟังพระบัญชาจากพระองค์ จึงเกิดความเข้าใจและสำนึกที่จะตอบสนองด้วย การยอมจำนน การมอบถวาย และการอุทิศตนในการรับใช้พระองค์ ซึ่งอยู่ในรูปแบบของศาสนพิธีต่างๆ

องค์ประกอบของระเบียบนมัสการ ประกอบด้วย

- การสรรเสริญ เทิดพระเกียรติและโมทนาพระคุณ
- การสารภาพความผิดบาป
- การประกาศอภัยโทษ และการชำระ
- การยืนยันความเชื่อ
- การเผยพระวาระและการฟังพระวาระของพระเจ้า
- การมอบถวาย
- ศาสนพิธี
- ขอพระพร

ขั้นตอนในการปฏิบัติตามระเบียบการนมัสการพระเจ้า มีดังนี้

(แบบการนมัสการวันอาทิตย์หรือโอกาสอื่น)

ส่วนที่ 1 การทรงสำแดงของพระเจ้า

1. การเตรียมจิตใจ

1.1 เตรียมใจนมัสการพระเจ้า (ใช้เพลงบรรเลงจากเครื่องดนตรี หรือคณะนักร้องหรือร้องเดี่ยว) จากนั้นผู้นำ กล่าวว่า “พระเจ้าทรงสถิตในพระวิหารบริสุทธิ์ของพระองค์ จงให้ลิ้นทั้งพิภพอยู่สงบต่อพระพักตร์พระองค์เถิด ให้เรานมัสการพระเจ้าด้วยใจยำเกรง”

1.2 การเกิดพระเกียรติ ผู้นำหรือผู้ประกอบพิธี กล่าวว่า “ขอให้พระคุณและสันติสุขจากพระบิดาของเรา และจากพระเยซูคริสต์เจ้าจงดำรงอยู่กับท่านทั้งหลายเถิด ขอให้เราสรรเสริญองค์พระผู้เป็นเจ้า”

ผู้ร่วมในพิธี กล่าวรับ “ให้เราสรรเสริญพระนามขององค์พระผู้เป็นเจ้า”

ผู้นำ กล่าว “ตั้งแต่นี้เป็นต้นไปตลอดเป็นนิตย์ ตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้นไปจนกระทั่งดวงอาทิตย์ตก”

ผู้ร่วมในพิธี กล่าวรับ “ขอให้พระนามขององค์พระผู้เป็นเจ้าเป็นที่สรรเสริญ”

2. ถวายเพลงเทิดพระเกียรติ
3. อธิษฐาน (สรรเสริญพระเจ้า)

ส่วนที่ 2 การสารภาพบาปและรับการอภัย

ผู้นำ กล่าวนำ “พระคัมภีร์สอนเราว่า เมื่อเราเข้ามาอยู่จำเพาะพระเจ้า เราจะต้องถ่อมใจสารภาพความผิดบาปของเรา พระคัมภีร์ กล่าวว่า ถ้าเราทั้งหลายจะว่าเราไม่มีบาป เราก็หลงตัวเอง และสักจะไม่ได้อยู่ในตัวเราเลย ถ้าเราสารภาพบาปของเรา พระองค์ทรงสัตย์ซื่อและเที่ยงธรรมก็จะทรงโปรดยกบาปโทษของเรา และจะทรงชำระเราให้พ้นจากอธรรมทั้งสิ้น ให้เราอธิษฐานสารภาพผิดต่อพระพักตร์ของพระเจ้า”

1. อธิษฐานสารภาพบาป

ผู้นำและผู้ร่วมพิธี กล่าวพร้อมกัน “ข้าแต่พระเจ้าผู้ทรงฤทธิ์และเมตตากรุณา ทรงเป็นแหล่งแห่งบรรดาความดี ผู้ทรงล่วงรู้ความคิดในใจของข้าพระองค์ทั้งหลาย ข้าพระองค์ขอสารภาพต่อพระองค์ว่าได้ทำผิดบาปต่อพระองค์ และทำชั่วร้ายในสายพระเนตรของพระองค์ ขอได้โปรดชำระข้าพระองค์จากมลทินบาปในอดีตและขอประทานพระคุณ และฤทธานุภาพที่ละทิ้งความชั่ว เพื่อว่าเมื่อหลุดพ้นจากการเป็นทาสของความบาปแล้ว ข้าพระองค์จะได้บังเกิดผลดีโดยพระเยซูคริสต์ผู้ลือชื่อในพระนามพระเยซูคริสต์เจ้า อาเมน”

2. การประกาศการอภัยโทษ โดยศิษยาภิบาล หรือศาสนาจารย์ ใช้ชื่อพระคัมภีร์หรือเลือกชื่อพระคัมภีร์ตอนหนึ่งตอนใดที่มีความเหมาะสม อาทิ “จงฟังคำของพระเจ้าที่กระชับความมั่นใจของเรา แต่พระเจ้าทรงสำแดงความรักของพระองค์แก่เราทั้งหลาย คือ ขณะที่เรายังเป็น

คนบาปอยู่นั้น พระคริสต์ได้ทรงสิ้นพระชนม์เพื่อเรา (โรม 5:8) “เหตุฉะนั้นถ้าผู้ใดอยู่ในพระคริสต์ ผู้นั้นก็เป็นคนที่ถูกสร้างใหม่แล้ว สิ่งสารพัดเก่าๆ ก็ล่วงไป นี่แน่ะกลายเป็นสิ่งใหม่ทั้งนั้น ทั้งสิ้นนี้เกิดมาจากพระเจ้าผู้ทรงให้เราคืนดีกันกับพระองค์ทางพระเยซูคริสต์ และทรงโปรดประทานให้เรา มีพันธกิจเรื่องการคืนดีกัน (2 โครินธ์ 5:17 - 18) พี่น้องทั้งหลายให้เราสรรเสริญพระเจ้า ผู้ทรงพระคุณไถ่เราจากอำนาจแห่งความบาปแล้ว”

1. อธิษฐานเพื่อสมาชิก โดยศิษยาภิบาล หรือผู้ปกครอง

2. ถวายเพลง

ส่วนที่ 3 การเผยพระวจนะของพระเจ้า

ผู้นำ กล่าวนำ “ให้เราถ่อมใจรับฟังพระวจนะของพระเจ้า”

ผู้ร่วมพิธี รับพร้อมกัน “ข้าแต่พระเจ้า ขอทรงเปิดตาของข้าพระองค์ เพื่อข้าพระองค์จะได้เห็นสิ่งมหัศจรรย์จากพระธรรมของพระองค์” หรืออาจใช้เพลงสั้นๆ ขับร้องแทนได้

1. อัญเชิญพระวจนะของพระเจ้า สามารถเลือกมานำเสนอได้ ทั้งจากพระคัมภีร์พันธสัญญาเดิม และจากพระคัมภีร์พันธสัญญาใหม่

2. ถวายเพลงสารการ

3. ถวายเพลง เช่น เพลงสรรเสริญ โดยคณะนักร้อง

4. เผยพระวจนะ

5. ประกาศหลักข้อเชื่อ ผู้นำ กล่าวว่า “ขอให้เราทั้งหลายประกาศความเชื่อของเราตามหลักข้อเชื่อ” ซึ่งสามารถเลือกใช้หลักข้อเชื่ออัครธรรมทูต หรือหลักข้อเชื่อในเชียก็ได้”

6. พิธีมหาสนิท ซึ่งมีลำดับพิธีการต่างๆ จะได้นำเสนอในเรื่องของพิธีมหาสนิทต่อไป

7. ถวายเพลง

ส่วนที่ 4 การตอบสนองของมนุษย์

1. เชิญชวนถวาย โดยใช้ข้อพระคัมภีร์ หรือข้อความ ดังต่อไปนี้ ผู้นำ “พี่น้องทั้งหลาย การนมัสการที่แท้จริง คือ การถวายตัวเราให้เป็นเครื่องบูชาอันมีชีวิตอยู่โดยรู้ยู่ว่า สิ่งสารพัดที่เรามีอยู่นั้นเป็นของพระองค์ ขอให้เราถวายทั้งทรัพย์และชีวิตเพื่อพระราชกิจของพระเจ้า”

2. ผ่านถูงถวาย

3. อธิษฐานมอบถวาย

4. ถวายเพลง

5. คำกำชับ โดยผู้ขอพระพร ดังนี้ “จงออกไปสู่โลกอย่างสันติ จงมีใจกล้า จงยึดถือสิ่งที่ดีไว้ อย่าทำความชั่วตอบแทนความชั่ว จงหนุนใจผู้ท้อแท้และเกื้อกูลผู้อ่อนแอ จงช่วยคนทุกข์เข็ญใจ และให้เกียรติแก่ทุกคน จงรักและปรนนิบัติองค์พระผู้เป็นเจ้า จงชื่นชมยินดีในฤทธิ์เดชแห่งพระวิญญาณบริสุทธิ์”

6. ขอพระพร

7. เพลงตอบสนอง

8. ประกาศงานของคริสตจักร

9. เสร็จพิธี

2. พิธีกรรมเฉพาะ

1) พิธีบัพติศมา หรือพิธีเข้าพันธสัญญา

ความหมาย

เป็นการเข้าสู่พันธสัญญาระหว่างพระผู้เป็นเจ้ากับผู้รับบัพติศมา โดยประกาศตนตามความเชื่อที่ว่า “ความบาป” ของเราได้รับการอภัยจากพระเยซูคริสต์ ด้วยพระองค์ที่ได้ตายแทนเรา ดังนั้น เราจึงได้รับการสร้างใหม่ (เกิดใหม่) เข้าสู่ครอบครัวของพระเจ้า (คริสตจักร)

สัญลักษณ์ของพิธีบัพติศมา

พิธีบัพติศมาใช้ “น้ำ” เป็นสัญลักษณ์ เนื่องด้วยน้ำมีคุณสมบัติในการชำระล้างให้สะอาด ในพิธีนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะ “ชำระล้าง” ให้เราสะอาด ปราศจากมลทิน และความคิดบาป รวมทั้งเป็นการได้รับชีวิตใหม่ ที่เราได้รับจากพระเจ้า

รูปแบบของพิธีบัพติศมา

ในประเทศไทยใช้กันอยู่ 2 รูปแบบ โดยสื่อความหมายอย่างเดียวกัน และควรต้องมีความเข้าใจ ด้วยตระหนักว่า “เราได้รับความรอดโดยพระคุณและการทรงไถ่จากพระเยซูคริสต์” คือ พิธีจุ่ม และพิธีพรม

- พิธีจุ่ม คือ การที่ให้ผู้รับบัพติศมาลงไปใต้น้ำ จะเป็นบ่อที่จัดเตรียมขึ้นในคริสตจักร หรือแม่น้ำ หรือทะเลตามความเหมาะสม

- พิธีกรรม คือ การนำน้ำแตะที่ศีรษะโดยผู้ประกอบพิธีจะใช้มือขวาจุ่มลงในขันน้ำที่ผู้ปกครองคริสตจักรเป็นผู้ถือขันน้ำที่เตรียมไว้ และผู้ประกอบพิธีวางมือบนศีรษะของผู้ที่รับบัพติศมา

ผู้ที่รับบัพติศมาต้องเตรียมพร้อม โดยรับการศึกษา เรียนรู้ ให้มีความเข้าใจถึงหลักความเชื่อ แนวทางปฏิบัติและการดำเนินชีวิตใหม่ จากคริสตจักร ทั้งผู้ที่เป็นผู้เชื่อใหม่ และลูกหลานผู้เชื่อ

สำหรับพิธีบัพติศมาแก่เด็กหรือทารก ซึ่งยังไม่สามารถประกาศความเชื่อด้วยตนเองได้ จะทำการเข้าสู่พันธสัญญา (รับบัพติศมา) ผ่านทางบิดามารดาของเด็ก และคริสตจักร (ชุมชนของพระเจ้า) อันเป็นการสัญญาต่อพระองค์ว่าจะช่วยกันรับผิดชอบในการนำทารกหรือเด็กผู้นี้ ไปสู่ความเชื่อในภายหลัง โดยจะกระทำขึ้นเมื่อเด็กมีอายุครบ 12 ปี อันเป็นการยืนยันความเชื่อของตนเอง ใน “พิธีประกาศตัวเป็นสมาชิกสมบรูณ์ของคริสตจักร” หรือแม้ว่าคริสตจักรอาจจะไม่ให้บัพติศมาแก่เด็กหรือทารก ย่อมจัดให้มี “พิธีถวายบุตร” ขึ้นแทน ซึ่งหมายความถึง การมอบเด็กหรือทารกให้อยู่ในการอารักขาของพระเจ้า จนเมื่อเด็กหรือทารกผู้นั้นเติบโตขึ้น และมีความพร้อมที่จะประกาศความเชื่อของตนเองได้ จึงให้การอบรมจากคริสตจักร และประกอบพิธีบัพติศมาต่อไป

2) พิธีมหาสนิท

ความหมาย

คริสเตียนจัดพิธีมหาสนิท เพื่อเป็นการระลึกถึงพันธสัญญาและฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพกับพระองค์ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคริสตศาสนิกชน และประกาศการถวายพระชนม์ขององค์พระผู้เป็นเจ้าจนกว่าพระองค์จะเสด็จมา โดยคริสตชนทุกคนที่ได้รับบัพติศมา หรือได้ประกาศความเชื่อมาแล้วก็รับสิทธิ์เข้าร่วมพิธีมหาสนิท พิธีมหาสนิทสำหรับคริสตชนทั่วไป และพิธีมหาสนิทสำหรับผู้ไม่สามารถมาโบสถ์ได้

พิธีมหาสนิทสำหรับคริสตชนทั่วไป

ซึ่งจะจัดให้มีพิธีขึ้นในโบสถ์ โดยมีแบบพิธีที่นิยมปฏิบัติใน 2 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 เป็นกรณีที่พิธีมหาสนิทอยู่ตอนท้ายของการนมัสการ ผู้ร่วมพิธีจะร่วมขับร้องเพลงเตรียมใจผู้พิธีมหาสนิท ผู้ประกอบพิธี (ศาสนจารย์) จะกล่าวนำแล้วร่วมกันน้อมระลึกถึงพระเยซูคริสต์ผู้ตั้งพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ คือ พิธีมหาสนิทนี้ ดังที่พระองค์ได้ตรัสสั่งเหล่าสาวกไว้ว่า

“จงกระทำอย่างนี้ให้เป็นที่ระลึกถึงเรา” ก่อนที่พระองค์จะทนทุกข์ทรมาน ซึ่งพิธีนี้จะทำให้คริสตชนระลึกถึงพันธสัญญาต่อพระองค์ว่าจะเชื่อฟังพระองค์ตลอดไป โดยจิตของเราอยู่ในพระองค์ ดังเป็นแขนงแห่งเถาองุ่น ที่เสมือนเช่นพระเยซูคริสต์ ดังนั้นพิธีมหาสนิทนี้จะทำให้คริสตชนมั่นใจยิ่งว่าพระเยซูคริสต์ทรงพระชนม์จะเสด็จกลับมาและประทับอยู่กับเรา โดยเมื่อเสร็จการอธิษฐาน จะยกข้อความในพระคัมภีร์เพื่อใช้ในการขอพร และร่วมกันรับประทานขนมปัง และน้ำองุ่นตามความเหมาะสม

แบบที่ 2 เริ่มด้วยผู้ร่วมพิธีขับร้องเพลงเตรียมใจผู้พิชิตมหาสนิท จากนั้นผู้ประกอบพิธี เลือกข้อพระคัมภีร์ที่เหมาะสมจากตอนใดตอนหนึ่ง โดยเป็นการระลึกถึงการเลี้ยงอาหารครั้งสุดท้ายของพระเยซูคริสต์ ซึ่งพระองค์ได้ทรงบัญชาให้สาวกประกอบพิธีนี้ เพื่อระลึกถึงพระองค์จนกว่าพระองค์จะเสด็จกลับมาอีก โดยพิธีนี้มีความหมายสำคัญ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

- ประการแรก พระกายที่พระเยซูคริสต์ทรงยอมทนทุกข์ทรมานด้วยความรัก และการเสียสละ เพื่อนำเรากลับมาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระเจ้า คั่นคั่นกับเพื่อนบ้าน และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในคริสตจักร การเข้าผู้พิชิตนี้ หมายถึง การยอมรับว่าเราต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของพระกายของพระคริสต์ คือ คริสตจักร และยอมจำนนที่จะทำตามพระบัญชาของพระเยซูคริสต์เจ้าของเรา
- ประการที่สอง พระโลหิตที่พระเยซูคริสต์ประทานให้เป็นค่าไถ่เราพ้นจากความผิดบาป และกลับมาคืนดีกับพระเจ้าพระบิดาของเรา เพราะฉะนั้น โดยพระเยซูคริสต์เท่านั้นที่ทรงมีชีวิตอยู่ในเรา
- ประการที่สาม พระเยซูคริสต์ ตรัสว่า “จงกระทำอย่างนี้ให้เป็นที่ระลึกถึงเรา” ให้เราทั้งหลายระลึกถึงความรัก การเสียสละ การทรงไถ่ การคืนดีที่พระองค์ได้ทรงกระทำเพื่อเรา พิธีนี้เป็นพันธสัญญามั่นคงที่พระเจ้าทรงมีต่อเราและฝ่ายเราสัญญาว่าจะเชื่อฟังพระองค์ตลอดไป ฉะนั้นถ้าผู้ใดสำนึกบาปของตน และต้องการที่จะพ้นจากอำนาจของบาปนั้น ทั้งมีความเชื่อ และไว้วางใจในพระเยซูคริสต์ และประสงค์ที่จะให้พระองค์เป็นผู้ช่วยในการดำเนินชีวิต

จากนั้นคริสตชนร่วมกันอธิษฐานถึงความสำนึกผิดบาปและการชำระบาป ผู้ประกอบพิธีจะกล่าวรับและแสดงการขอบพระคุณต่อพระเยซูคริสต์ พร้อมแสดงความเคารพและมอบขนมปังให้กับคริสตชนทั้งหลายรับไปเพื่อรับประทานพร้อมกัน จากนั้นหยิบถ้วยด้วย

ความเคารพ ด้วย “ถ้อยนี้ คือ พันธสัญญาใหม่โดยโลหิตของพระเยซูคริสต์เจ้า” แล้วคริสตชนรับไปดื่มพร้อมกัน จากนั้นอธิษฐานและขอพระพรต่อพระเจ้าผู้ทรงพระคุณ การได้และชีวิตใหม่ในองค์พระเยซูคริสต์ การยอมรับและเป็นผู้รับใช้ตามพระประสงค์ของพระองค์ แล้วร่วมกันขับร้องเพลงตอบสนอง เป็นอันเสร็จพิธี

พิธีมหาสนิทสำหรับผู้ไม่สามารถมาโบสถ์ได้

พิธีการเริ่มพิธีคือ เริ่มต้นด้วยการร้องเพลง อธิษฐาน ตามความเหมาะสม โดยผู้ประกอบพิธีจะไม่ใช้ข้อพระคัมภีร์ รวมทั้งอาจเลือกใช้คำอธิษฐานเฉพาะตอนที่เห็นว่ามีเหมาะสม ดังนั้น เมื่อเริ่มพิธีผู้ประกอบพิธีจะกล่าวนำ จากนั้นจะดำเนินพิธีอธิษฐาน โดยผู้ร่วมพิธีจะกล่าวตาม จากนั้นเพื่อเป็นการระลึกถึงพระกรุณาของพระเยซูคริสต์ จึงดำเนินการประกาศถึงพันธสัญญาที่ให้ไว้กับพระองค์ ผู้ประกอบพิธีจะมอบขนมปังและน้ำองุ่นแก่ผู้รับและผู้ปกครองที่ไปร่วมด้วย ให้ดื่มเพื่อเป็นการระลึกถึงพระคุณของพระเยซู (ควรดื่มด้วยอาการเคารพ) จากนั้นร่วมกันอธิษฐานขอพระพร เสร็จพิธี อาจมีการบรรเลงหรือขับร้องเพลงตอบสนอง (พระเจ้าเป็นความรัก)

3) พิธีสมรส

พิธีการแต่งงานของชาวคริสต์จัดขึ้นใน โบสถ์ เพราะชาวคริสต์เชื่อกันว่า พระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ จุดเริ่มต้นของชีวิตแต่งงานจึงควรเริ่มต้นที่พระผู้เป็นเจ้า ขั้นตอนแรกของการแต่งงานแบบคริสต์ คือ เจ้าสาวต้องเดินควงแขนมาจับบิดาของเธอไปตามทางเดินสู่แท่นพิธี ขั้นตอนนี้ถือเป็นการมอบกรรมสิทธิ์ในการปกป้องดูแลทะนุถนอมเจ้าสาวให้กับเจ้าบ่าว รวมทั้งเจ้าสาวเองก็มีหน้าที่ปรนนิบัติและให้ความเคารพนับถือสามีเช่นกัน

ขณะที่เจ้าสาวเดินมาสู่แท่นพิธี วงดนตรีจะบรรเลงเพลงต้อนรับ พร้อมกับแขกที่มาร่วมงานทั้งหมดจะลุกขึ้นยืนเพื่อให้เกียรติเจ้าสาว เมื่อถึงหน้าแท่นพิธีคุณพ่อของเจ้าสาวจะมอบเธอให้กับเจ้าบ่าว แล้วศาสนาจารย์ผู้ประกอบพิธีจึงอ่านข้อพระคัมภีร์เกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่ หลังจากนั้นผู้ประกอบพิธีจะทำหน้าที่เพียงกล่าวนำให้เท่านั้น ส่วนคู่บ่าวสาว ผลัดกันกล่าวคำปฏิญาณจนเสร็จเรียบร้อย ทั้งคู่จะสวมแหวนแต่งงานให้แก่กัน แหวนแต่งงานของชาวคริสต์เป็นที่รู้กันดีว่าต้องเป็นแหวนกลมเกลี้ยงไม่มีรอยต่อ เพื่อสื่อถึงความรักอันไม่มีที่สิ้นสุด ต่อจากนั้นคู่บ่าวสาวจะลงนามในหนังสือสำคัญที่ออกจากโบสถ์ ซึ่งเป็นคนละใบกับทะเบียนสมรส จากนั้นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นที่เคารพของคู่บ่าวสาว จะให้อวาทะเรื่องการใช้ชีวิตคู่จากพระคัมภีร์ แล้วจึงเข้าสู่ขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอน

หนึ่งนั้นคือ การจุดเทียนครอบครัว เริ่มจากเจ้าสาวจุดเทียนซ้าย และเจ้าบ่าวจุดเทียนขวา แล้วทั้งคู่จึงมาจุดเทียนกลางพร้อมกัน แสดงถึงการเป็นครอบครัวเดียว ถึงตอนนี้ผู้ประกอบพิธีจะอธิษฐานขอพรสำหรับครอบครัวใหม่ และประกาศการแต่งงานคู่บ่าวสาวอย่างเป็นทางการ

นอกจากนี้ ชุดแต่งงานตามประเพณีนิยมของคริสเตียนจะเป็นสีขาว เพราะเปรียบเสมือนความบริสุทธิ์ของหญิงสาว “ผู้รอคอย” จะได้แต่งงานกับ “คู่พระพร” ที่พระเจ้าทรงประทานให้ ส่วนผ้าคลุมหน้า (veil) เป็นตัวแทน (สัญลักษณ์) ของการอดทน รอคอย สงวนไว้ เพื่อว่าที่สามีจนถึงวินาทีที่ทั้งคู่ได้แต่งงานกัน

4.) พิธีศพ

ความนำ

พิธีบรรจศพ

พิธีฝังศพ

พิธีเผาศพ

ควรให้ทาง โปรเตสแตนท์เพิ่มเติมข้อมูล

วันสำคัญทางศาสนา

นิกายโรมันคาทอลิก

1. วันอาทิตย์ (Sunday) เป็นวันพระเจ้าที่ชาวคริสต์หยุดงานและจะไปปฏิบัติศาสนกิจร่วมพิธีมิสซาที่โบสถ์ที่ใกล้เคียง
2. วันคริสตมาส (Christmas) คือ วันสมโภชการเกิดมาของพระเยซู ตรงกับวันที่ 25 ธันวาคมของทุกปี
3. วันสมโภชปัสกา (Pasqua) หรือ (Easter) คือวันสมโภชการกลับคืนชีพของพระเยซู ตรงกับวันอาทิตย์แรกหลังจากวันพระจันทร์เต็มดวง ระหว่างวันที่ 21 มีนาคม ถึง 25 เมษายน วันใดวันหนึ่ง
4. วันสมโภชเกี่ยวกับพระนางมารีอา เช่น สมโภชแม่พระได้รับเกียรติยกขึ้นสวรรค์ ทั้งกายและวิญญาณ (Mary Assumption) ตรงกับวันที่ 15 สิงหาคม และสมโภชแม่พระปฏิสนธินิรมล (Mary Immaculate Conception) ตรงกับวันที่ 8 ธันวาคม ของทุกปี

5. วันฉลองเกี่ยวกับนักบุญ เช่น นักบุญทั้งหลาย (All Saints day) ตรงกับวันที่ 1 พฤศจิกายน วันฉลองนักบุญยอแซฟ ตรงกับวันที่ 19 มีนาคม วันฉลองนักบุญเปโตรและเปาโล ตรงกับวันที่ 29 มิถุนายน

6. วันฉลองเกี่ยวกับทูตสวรรค์ เช่น ฉลองทูตสวรรค์มีคาเอล คาเบรีล และราฟาเอล ทุกวันที่ 29 กันยายนของทุกปี

7. คาทอลิกยังมีวันฉลองอีกหลายวัน ซึ่งจะถูกรรจนาไว้ในปฏิทินคาทอลิก

วันสำคัญทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ตามปฏิทินฉบับหลวง

- วันที่ 1 มกราคม วันสมโภชพระนางมารีย์ พระชนนีพระเป็นเจ้า
- วันที่ 8 มกราคม วันสมโภชพระคริสตเจ้าแสดงองค์
- วันที่ 1 มีนาคม วันพุทธรับเถ้า
- วันที่ 19 มีนาคม วันสมภพนักบุญยอแซฟ ภักศดาของพระนางพรหมจารีมัรี
- วันที่ 9 เมษายน วันอาทิตย์มหาทรมาน (แห่ไบลาน)
- วันที่ 13 เมษายน วันพฤษทศคีลีพิธี ระลึกถึงพระเยซูเจ้าทรงตั้งศิลามหาสนิท
- วันที่ 14 เมษายน วันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ พระเยซูเจ้าทรงรับทรมานและสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน
- วันที่ 15 เมษายน วันเสาร์ศักดิ์สิทธิ์
- วันที่ 16 เมษายน วันสมโภชพระเยซูเจ้าทรงกลับคืนพระชนมชีพ (วันปัสกา)
- วันที่ 28 พฤษภาคม วันสมโภชพระเยซูเจ้าเสด็จขึ้นสวรรค์
- วันที่ 4 มิถุนายน วันสมโภชพระจิตเจ้า
- วันที่ 11 มิถุนายน วันสมโภชพระตรีเอกภาพ
- วันที่ 18 มิถุนายน วันสมโภชพระวรกายและพระโลหิตพระคริสตเจ้า
- วันที่ 29 มิถุนายน วันสมโภชนักบุญเปโตรและนักบุญเปาโล อัครสาวก
- วันที่ 15 สิงหาคม วันสมโภชพระนางมารีย์รับเกียรติยกขึ้นสวรรค์
- วันที่ 1 พฤศจิกายน วันสมโภชนักบุญทั้งหลาย
- วันที่ 26 พฤศจิกายน วันสมโภชพระเยซูเจ้ากษัตริย์แห่งสากลจักรวาล
- วันที่ 8 ธันวาคม วันสมโภชพระนางมารีย์ผู้ปฏิสนธินิรมล

- วันที่ 25 ธันวาคม วันสมโภชพระคริสตสมภพ

นิกายโปรเตสแตนต์

วันสำคัญทางศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ตามปฏิทินฉบับหลวง

- วันที่ 3 มีนาคม วันอริชฐานสากล
- วันที่ 9 เมษายน วันอาทิตย์ทางตาล
- วันที่ 14 เมษายน วันพระศุกร์ประเสริฐ
- วันที่ 16 เมษายน วันพระเยซูคริสต์ทรงคืนพระชนม์
- วันที่ 4 มิถุนายน วันพระวิญญูณบรีสุทธี
- วันที่ 1 ตุลาคม วันมหาสนิทสากล
- วันที่ 3 ธันวาคม วันเทศกาลเตรียมรับเสด็จ
- วันที่ 25 ธันวาคม วันคริสตสมภพ

องค์กรทางศาสนาในประเทศไทย

ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย ซึ่งกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ให้การรับรองมี 5 องค์กร ดังต่อไปนี้

- **ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก** ได้ใช้ชื่อว่า สภาประมุขแห่งบาทหลวงโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย (Catholic Bishop's Conference of Thailand) ซึ่งเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยา พ.ศ. 2110 (ค.ศ. 1567) โดยมีสังฆานารีชาวโปรตุเกส นักบวชคณะโดมินิกัน จากมะละกา ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 3 แสนคน มีพระสงฆ์ หรือบาทหลวงทั้งสิ้น 710 องค์ ภราดา 121 คน ภคินี 1,439 คน วัด 463 แห่ง (จากปฏิทินคาทอลิก ค.ศ. 2005)

สำนักงาน 122/11 ซ.นาคสุวรรณ ถ.นนทรี ยานนาวา กรุงเทพฯ 10120

โทร. 0 - 2681 - 3900 โทรสาร. 0 - 2681 - 5370

- **สภาคริสตจักรในประเทศไทย** (The Church of Christ in Thailand) ได้ก่อตั้งเป็นสภาฯ เมื่อ พ.ศ. 2477 แต่มีสังฆานารีได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2371 (ค.ศ. 1828) รุ่นแรกๆ มาจากยุโรป และสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันมีการปกครองแบ่งออกเป็น 19 ภาค มีคริสตจักร 844 แห่ง สมาชิก 120,000 คน

สำนักงานอยู่ที่ 328 ถ. พญาไท เขตพญาไท กรุงเทพฯ

โทร. 0 – 2214-6000, โทรสาร. 0 - 2214 - 4291

- สหกิจคริสเตียนแห่งประเทศไทย (The Evangelical Fellowship of Thailand) ได้รับการรับรองจากรัฐบาล เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2512 ต่อมา พ.ศ. 2519 ได้จัดตั้งเป็นมูลนิธิสหกิจคริสเตียน ปัจจุบันมีสมาชิกที่เป็นมิสชันนารี 800 คน มีคริสตจักรในสังกัด 1,200 แห่ง และสมาชิกประมาณ 100,000 คน มีองค์กรในสังกัด 110 คณะ

สำนักงานอยู่ที่ 64/1 ถ.รามคำแหง ซอย 22 แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทร. 0 - 2318 - 3887

- สหคริสตจักรแบπτิสต์ในประเทศไทย (Thailand Baptist Convention the Baptist Church Foundation) ได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) มี คริสตจักร 48 แห่ง มีสมาชิก 5,000 คน (ค.ศ. 2001)

สำนักงานอยู่ที่ 90 ถ.สุขุมวิท ซ.2 คลองเตย กรุงเทพฯ 10110

โทร. 0 - 2656 - 9038 โทรสาร. 0 -2251 – 0680

- มูลนิธิคริสตจักรเซเว่นเดย์ แอ็ดเวนติสแห่งประเทศไทย (Seventh-day Adventist Churches of Thailand) ได้เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย พ.ศ. 2449 (ค.ศ. 1906) มีคริสตจักร 30 แห่ง และมีสมาชิก 7,000 คน (ค.ศ. 2001)

สำนักงานเลขที่ 12 ซ.ปรีดี พนมยงค์ 37 สุขุมวิท 71 คลองตันเหนือ วัฒนา กรุงเทพฯ 10110

โทร. 0 - 2381 - 3298 โทรสาร. 0 - 2381 - 1928

การวางตนที่เหมาะสมระหว่างศาสนา

การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของคริสตชนกับศาสนิกของศาสนาอื่นๆ ในสังคมไทย โดยธรรมชาตินั้น คริสตชนจะเป็นผู้ที่รักสันติ ไม่ใช่ความรุนแรง และยอมเป็นฝ่ายถูกกระทำอยู่แล้ว เนื่องจากพระเยซูทรงสอนให้รักผู้อื่นเหมือนรักตนเอง ไปจนถึงขั้นรักศัตรู แม้แต่พระองค์ก็ทรงยอมถูกข่มเหงจนสิ้นพระชนม์โดยยังทรงอภัยแก่บุคคลเหล่านั้น บรรดาสาวกของพระองค์ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

1. คริสตชนไทยปรารถนาจากภาครัฐ และบุคคลทั่วไป

เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์กับทุกศาสนาในสังคมไทย ก็คือ เสรีภาพและความเสมอภาคในการนับถือศาสนา และการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา อันได้แก่

- เสรีภาพของคริสตชนในการเชื่อในพระเยซูคริสต์ การปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ การนมัสการพระเจ้า และการสร้างสถานนมัสการ ฯลฯ

- เสรีภาพคริสตชนที่จะรักษาความเชื่อของตนไว้ คริสตชนมีเสรีภาพที่จะไม่ต้องสวามนตร์ ไม่แสดงความเคารพที่มีนัยทางศาสนาต่อวัตถุ รูปปั้น ภาพ หรือบุคคล ของศาสนา หรือความเชื่ออื่น เนื่องจากคริสตชนมีบทบัญญัติว่าจะแสดงการนมัสการแด่พระเจ้าเท่านั้น

- เสรีภาพแก่คริสตชนในการสอนและสื่อสารเรื่องของศาสนาคริสต์ให้แก่บุคคลทั่วไป รวมทั้งให้เสรีภาพแก่คนไทยโดยทั่วไปที่จะสามารถเรียนรู้เรื่องของคริสตศาสนาจากคริสตชน ไปจนถึงขอนับถือศาสนาคริสต์ด้วย

- ภาครัฐและบุคคลทั่วไปพึงให้เกียรติคริสตศาสนาอย่างเท่าเทียมกับศาสนาอื่น และต้องไม่ถือเอาการที่บุคคลหรือองค์กรใดเพราะเขาเป็นคริสตชน มาเป็นเหตุให้ปฏิบัติต่อบุคคลหรือองค์กรนั้นอย่างไม่เป็นธรรม ไม่เสมอภาค เมื่อเทียบกับการปฏิบัติต่อผู้ที่นับถือศาสนาอื่น

2. คริสตชนไทยต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์กับทุกศาสนาในสังคมไทย

คริสตชนต้องไม่ใช่เสรีภาพในการนับถือศาสนาและการสอนเรื่องศาสนาคริสต์ จนเกินขอบเขต จนกระทั่งไปละเมิดกฎหมายบ้านเมือง ละเมิดศาสนาอื่น และละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เช่น

- ด้านการไม่ละเมิดศาสนาอื่น คริสตชนต้องไม่กล่าวถึงศาสนาอื่นในด้านลบ หรือกล่าวเปรียบเทียบว่าศาสนาของตนเหนือกว่าศาสนาอื่น

- ด้านการไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การสอนหรือสื่อสารเรื่องของคริสตศาสนา ต้องไม่เป็นการบีบบังคับให้ผู้ฟังต้องตอบสนอง และต้องให้ผู้ฟังมีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่รับฟังได้

- ด้านความไม่เป็นศาสนาคริสต์นิยม คริสตชนต้องไม่ถือเอาการที่บุคคล หรือองค์กรใดที่มีได้เป็นคริสตชนมาเป็นเหตุให้ปฏิบัติต่อบุคคลหรือองค์กรนั้นอย่างไม่เป็นธรรม และไม่เสมอภาคเมื่อเทียบกับการปฏิบัติต่อผู้ที่เป็นคริสตชน

- ด้านความรัก - เคารพต่อธรรมเนียมประเพณี คริสตชนต้องเคารพต่อกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน หรือองค์กรศาสนาอื่นๆ

3. ศาสนิกชนอื่นๆ ควรปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อศาสนพิธีคริสตชน

- การวางตนให้เหมาะสมเมื่อจะต้องเข้าร่วมพิธีคริสตศาสนา เช่น พิธีมิสซาของคาทอลิกหรือพิธีนมัสการของโปรเตสแตนต์ การเข้าร่วมพิธีสวดศพ หรือพิธีปลงศพ ของคริสตชน โดยการแต่งกาย การอยู่ในอิริยาบถที่เหมาะสม ซึ่งปกติแล้วพิธีกรของคริสตศาสนาจะได้แจ้ง หรือประชาสัมพันธ์ระหว่างพิธีว่า ขั้นตอนไหน ยืน นั่ง หรือคุกเข่า

- การรู้ถึงพิธีกรรมเฉพาะอย่างที่สูงงวนไว้เฉพาะของศาสนาคริสต์แต่ละนิกาย เช่น การรับศีลมหาสนิท (แผ่นปังศักดิ์สิทธิ์) ซึ่งสูงงวนไว้เฉพาะคาทอลิก

- การรู้แนวทางหรือเงื่อนไขบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับข้อความเชื่อและหลักปฏิบัติที่จำเป็นของแต่ละนิกาย เช่น การที่ศาสนิกชนอื่นจะแต่งงานกับคริสตชน ควรศึกษาว่ามีเงื่อนไขหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไร เงื่อนไขดังกล่าวนั้น ควรปรึกษาบาทหลวงหรือผู้นำคริสตจักร เพราะการแต่งงานระหว่างศาสนาจะมีผลตามมาอีกมากมาย เช่น พิธีกรรมการแต่งงาน และการอบรมเลี้ยงดูบุตร

- การรู้หลักการปฏิบัติตนเมื่อต้องอยู่ร่วมกันในสถาบันหรือองค์กรคริสตชน เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน และสถานสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ ว่าแต่ละองค์กรมีแนวทางพิเศษที่แตกต่างจากองค์กรของศาสนาอื่นอย่างไร

สรุป

หลักธรรมของศาสนาคริสต์เป็นหลักธรรมเกี่ยวกับความรักต่อพระเจ้าต่อตนเอง และต่อเพื่อนมนุษย์เช่น ความรักต่อผู้ยากจน ผู้ตกทุกข์ได้ยาก คนเป็นโรค คนเจ็บป่วย ฯลฯ โดยหลักธรรมดังกล่าวมุ่งให้ผู้ปฏิบัติเน้นจิตตารมณ์ความรัก มากกว่าจะเน้นรูปแบบเชิงกฎหมายและความยุติธรรม ส่วนคริสตชนจะต้องนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สังคมนั้นๆ เกิดบรรยากาศแห่งความรักตามที่พระเยซูสอน หลักธรรมของศาสนาสามารถพบเห็นได้จากการศึกษาพระคัมภีร์และการร่วมในพิธีกรรมของคริสตชนแต่ละนิกาย เพราะพระคัมภีร์และพิธีกรรมสามารถหล่อเลี้ยงชีวิตคริสตชนให้ใกล้ชิดกับองค์พระเยซูคริสต์

ส่วนผู้นับถือศาสนาอื่น (พุทธ อิสลาม ฯลฯ) หากมีโอกาสศึกษาหลักธรรมหรือเรียนรู้พิธีกรรมของศาสนาคริสต์แล้วจะทำให้สามารถวางตนได้อย่างเหมาะสม เพื่อนำไปสู่ “ความสมานฉันท์” ภายในประเทศ และทำให้ประเทศไทยมีความสงบและสันติสุข

หมายเหตุ : เอกสารที่ท่านศึกษาอยู่นี้ เกิดจากการประมวลความรู้เพื่อผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ (ที่มีใช่คริสต์ศาสนา) เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้องที่สุด อาจเป็นไปได้ที่ศัพท์ทางศาสนาอาจจะเข้าใจยาก รวมทั้งหลายประโยคได้แฝงความคิดเชิงศาสนศาสตร์ (เทววิทยา) ไว้ด้วย หากไม่สามารถเข้าใจ ท่านควรปรึกษาผู้รู้ของศาสนาคริสต์อีกครั้งหนึ่ง

ศาสนาซิกข์โดยสังเขป

ประวัติความเป็นมา

ศาสนาซิกข์หรือสิกข์เป็นภาษาปัญจาบ ตรงกับภาษาบาลีว่า “สิกข” และภาษาสันสกฤตว่า “ศิกษ” แปลว่า “ศึกษา” ถ้าใช้เป็นคุณศัพท์จะแปลว่า “ผู้ศีกษา” (ซึ่งถอดใจความว่า “ผู้เป็นศิษย์”) ซึ่งความมุ่งหมายในการตั้งชื่อศาสนานี้ต้องการจะเน้นให้ศาสนิกชนเป็น “ผู้ศีกษา” หรือเป็น “ศิษย์” เพราะหลักการของศาสนานี้ถือว่าศาสนิกชนจะเข้าถึงพระเจ้าได้ก็โดยผ่านทางครู หรือครู ซึ่งถือว่าเป็นศาสตราจารย์ผู้สอนศาสนานี้ อันมีสืบต่อกันมาถึง 10 ท่าน

ศาสนาซิกข์เป็นหนึ่งในศาสนาที่เกิดขึ้นใหม่ เมื่อเปรียบเทียบกับศาสนาอื่นๆ ของโลก เป็นศาสนาที่ยึดถือ และเชื่อมั่นใน “เอกเทวนิยม” (Monotheistic) คือเชื่อถือความเป็นเอกหนึ่งเดียวของพระเจ้าพระองค์เดียว อีกนัยหนึ่งคือ ศาสนาซิกข์เป็นศาสนาที่ยึดมั่น และเชื่อถือในพระเจ้าพระองค์เดียว (วาเฮ่ครู) อย่างเคร่งครัด ตลอดจนเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สมบูรณ์ และแผ่ไปทั่วในสรรพสิ่ง อมตภาวะ ผู้สร้างมูลเหตุของเหตุทั้งปวง ไร้ซึ่งความเป็นปฏิกฤษ ไร้ซึ่งความหวาดกลัว สถิตมั่นคงในสรรพสิ่งที่ทรงสร้าง และคุ้มครอง พระองค์มิได้ทรงเป็นพระเจ้าของคณะ หรือชาติใดชาติหนึ่ง แต่ทรงเป็น “พระแห่งความเมตตา คุณธรรม และสัจธรรมอันแท้จริง” พระผู้ทรงสร้างมนุษย์ ไม่ใช่เพื่อลงโทษในความผิดของเขา แต่ให้เขาเข้าใจในจุดประสงค์ที่แท้จริงของพวกเขาในจักรวาลนี้ และเพื่อหล่อหลอมให้เขากลับเข้าแหล่งกำเนิดดั้งเดิม นอกจากนี้ ศาสนาซิกข์ยังได้สอนหลักธรรมที่ยอมรับทั่วไปในสากลโลกปัจจุบันและในอนาคต คือ ความซื่อสัตย์ ความเห็นอกเห็นใจ ความถ่อมตน ความเลื่อมใสในสัจธรรม และการรับใช้สังคม และที่สำคัญยิ่งการยอมรับและให้ความเคารพในความเชื่อถือของศาสนาอื่นๆ

สัญลักษณ์ของศาสนาซิกข์

คันด้า
(เครื่องหมายเกียรติยศ)

คันด้า คือ สัญลักษณ์ของชาวซิกข์ ประกอบด้วย กิรปาน (ดาบของชาวซิกข์) สองด้าม คันด้าตรงกลางหนึ่งอัน (ดาบลักษณะสองคม) และวงจักร (ห้วงกลม) กลมภายในหนึ่งห้วงชาว

ซิกข์ได้ยอมรับเครื่องหมายนี้เป็นสัญลักษณ์ / เอกลักษณ์ / เครื่องหมายแห่งเกียรติยศ แห่งชาติตน ค้ำทั้งสองด้านแสดงถึงความมีอำนาจอธิปไตย ทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างสมบูรณ์ วงจักร แสดงถึงความเป็นอมตะหนึ่งเดียวของพระเจ้าผู้ทรงสร้าง ให้กำเนิดทุกสรรพสิ่ง ดาบสองคม แสดงถึงความเป็นผู้ริเริ่ม ฉะนั้น อำนาจอธิปไตย ความเป็นอมตะ (ของพระเจ้า) และความเป็นผู้ริเริ่ม บุกเบิก คือสัญลักษณ์พื้นฐานสามประการของความเป็นชนชาติซิกข์

ศาสนา

ศาสนาซิกข์ก่อตั้งโดย “พระศาสดาคูรุนานัก เดว” (สำหรับจุดเริ่มต้นของศาสนาซิกข์นั้น นับตั้งแต่ปีเกิดของศาสดาองค์แรก คือปี พ.ศ. 2012 หรือ ค.ศ.1469) พระศาสดาคูรุนานัก เดว ถือกำเนิดในหมู่บ้านตัลวันดี (ปัจจุบันมีนามเรียกว่า “นันทานาชาฮิบ” ใกล้เมืองลาฮอร์ ตั้งอยู่ในประเทศปากีสถาน) พระองค์ทรงเดินทางไปเผยแผ่สัจธรรมแห่งความเสมอภาค และความรัก แก่มวลชนทั่วอินเดียและเลยไปถึงเขตแดนอารเบีย เมโสโปเตเมียและอาฟกานิสถาน พระองค์ทรง คัดค้านและต่อต้านความอยุติธรรมทุกรูปแบบ ไม่ให้หลงใหลในไสยศาสตร์ ความเชื่อ โชคลาง อภินิหารต่างๆ ในขณะที่เดียวกันทรงสอนให้มีจิตใจที่ซื่อสัตย์และเจตนาที่บริสุทธิ์

หลังจากศาสดาคูรุนานักแล้ว ศาสนาซิกข์ยังมีพระศาสดาอีกเก้าพระองค์ได้ทรงสืบทอด เจตนารมณ์และคำสอนของพระศาสดาคูรุนานัก โดยมีพระศาสดาคูรุโควินท์สิงห์ เป็นพระศาสดา พระองค์ที่สิบ ซึ่งพระองค์ต่อมาได้ทรงสถาปนาพระมหาคัมภีร์คุรุครันต์ชาฮิบเป็นศาสนารัตนคัมภีร์ของชาวซิกข์ในปี ค.ศ. 1708 เป็นการสิ้นสุดการสืบทอดพระศาสนาโดยพระศาสดาในร่างของ มนุษย์

คำสอน และหลักปฏิบัติ

หลักความเชื่อขั้นพื้นฐาน

ความเชื่อขั้นพื้นฐานของซิกข์ คือ “มุลมันตระ- บทสวดขั้นมูลฐาน” (ข้อมูลแห่งมนตร์ ประเสริฐ) บทสวดนี้เป็นบทสวดปฐมบท แรกเริ่มต้นในพระมหาคัมภีร์คุรุครันต์ชาฮิบ ประพันธ์ โดยพระศาสดาคูรุนานัก เป็นบทสรุปละและรากฐานแห่งความเชื่อของชาวซิกข์ ชาวซิกข์จะสวด ภาวนาบทสวดนี้ทุกวัน คำอธิบายของบทสวดนี้มีสังเขป ดังต่อไปนี้:

เอก - โองการ : พระผู้เป็นเจ้ามีจริงและเพียงพระองค์เดียว

สัตยนาม : นามของพระองค์คือ สัจจะ จริงและถาวร

- กรุตาปुरुข : พระองค์คือผู้สร้าง และ ทรงสถิตในทุกสรรพสิ่ง
นिरเภา : พระองค์ไว้ซึ่งความกลัว
นिरแวร : ทรงปราศจากเวร ปราศจากศัตรู ทรงเปี่ยมเมตตาธรรม ไร้ความเกลียดชัง
อกาลมูรติ : ทรงเป็นอมตะ อยู่เหนือกฎแห่งกาลเวลา ไม่มีที่สุด ไม่มีเบื้องต้นและ
ท่ามกลาง
อชุนี : ทรงไม่มีการกำเนิด และ ดับสูญ
แสกงค์ : ทรงดำรงอยู่เป็นเอกภาพด้วยพระองค์เอง
คุรุประสาท : จะเข้าใจและบรรลุถึงพระองค์ด้วยพระเมตตาของสังคุรุ (พระศาสดา)
หรือพระองค์เอง

ความชั่วขั้นอุกฤษฏ์ 5 ประการ

แต่ละศาสนาจะวางหลักแห่งความชั่วเอาไว้ และแนะนำสั่งสอนให้ควรหลีกเลี่ยงจากความชั่วเหล่านั้น สำหรับบาปอันสำคัญ 5 ประการในศาสนาซิกข์ คือ

1. **ตัณหา** (การประพฤติดิพในกาม) เป็นบาปอันละเอียดมาก ไม่ให้ผลดีแก่ผู้กระทำผิดเลย นอกจากความอับอายขายหน้า และความทุกข์ทรมาน โดยเฉพาะถ้าไปติดโรคร้ายที่ไม่สามารถจะรักษาเยียวยาได้ ศาสนาซิกข์สอนให้ครองชีพ ครองเรือนเป็นสามีภรรยาและมีครอบครัวของตนเอง
2. **ความโกรธ** เป็นบาปอันหนึ่งของจิต ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท ความโกรธจะต้องมีขันติ (ความอดกลั้น) เข้ามาควบคุม และมีการให้อภัยเป็นพี่เลี้ยงคอยดูแล พระผู้เป็นเจ้าทรงสถิตย์ในดวงจิตของทุกคน ฉะนั้นเราไม่ควรจะทำลายจิตใจของผู้ใดแม้แต่น้อย
3. **ความโลภ** คือ ความอยากได้ อยากครอบครองทุกสิ่งที่ไม่ใช่ของตน โดยวิถีทางที่ไม่ถูกต้องและยุติธรรม ศาสนาซิกข์สอนให้ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความขยันขันแข็ง ไม่เอาเปรียบผู้ใด ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความสุจริต แล้วแบ่งปันสิ่งที่หามาได้ให้แก่ผู้ยากไร้ ขาดแคลน และแบ่งปันผลกำไร 10 เปอร์เซ็นต์ (ดัสวันต์) ให้แก่สังคมส่วนรวมหรือองค์กรการกุศล
4. **โมหะ** คือ ความยึดมั่น หลง เกาะติด ในวัตถุจนเกินไป เช่น ยึดมั่นในบุตร สามี ภรรยา และทรัพย์สินสมบัติ ของนอกกายต่างๆ เมื่อสิ่งเหล่านั้นสูญสลายจากไป ก็เป็นทุกข์อย่างมหันต์

5. **อหังการ** ซึ่งเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายและต้องระวังไม่ให้เกิดขึ้นในดวงจิต เพราะมันก่อให้เกิดความอิจฉาริษยา ความจองหองอวดดีและความหลงละเมอ ทำให้ลืมการกระทำที่ดี ทั้งปวงได้ในพริบตา การแก้ไขบาปอันเกิดจากการกระทำนี้ คือ ต้องมีความถ่อมตน ยอมให้อภัย แก่ผู้อื่น มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ชาวซิกข์ที่แท้จริงจะถือตนเป็นเพียงผงธุลีที่ปลายเท้าของผู้อื่น ด้วยพระเมตตาของพระผู้เป็นเจ้า เราจะหลุดพ้นจากอำนาจของความชั่วร้ายทั้งหานี้

มหาคัมภีร์อาดิครันต์

พระมหาคัมภีร์ของศาสนาซิกข์ คือ อาดิครันต์ เป็นที่รวมของพระธรรม บทสวดภาวนา สดุดีพระผู้เป็นเจ้า โดยพระศาสดาของซิกข์ และนักบวช นักบุญ และนักปราชญ์ ของอินเดียใน สมัยนั้น ประดุจศูนย์รวมของข้อปฏิบัติทางศาสนาและจิตใจ พระมหาคัมภีร์ อาดิครันต์ จะแตกต่าง จากพระคัมภีร์ศาสนาอื่นๆ พอสมควร โดยมีหลักการที่เป็นเอกลักษณ์เด่นชัดของพระองค์เอง ดังต่อไปนี้ :

1. พระมหาคัมภีร์อาดิครันต์ ยอมรับในพระผู้เป็นเจ้า-พระองค์เดียว หนึ่งเดียวเท่านั้น ปฏิเสธเทพเจ้า, เทวดา และทุกรูปแบบของจิตวิญญาณ ไม่ยอมรับในการเป็นตัวแทนของพระเจ้า โดยผู้หนึ่งผู้ใด
2. พระธรรมของพระมหาคัมภีร์อาดิครันต์ มีความอิสระ ไม่ผูกมัดกับแหล่งกำเนิด ของหมู่ชนใด หรือ จำเพาะเจาะจงสำหรับชนชาติใด ไม่ใช่ศาสนาของผู้ถูกคัดเลือก แต่เป็นศาสนา ของสากลพิภพนี้ ชนใดก็สามารถจะปฏิบัติและศรัทธาในพระธรรม คำสอนของพระมหาคัมภีร์ อาดิครันต์ได้
3. พระมหาคัมภีร์อาดิครันต์ ปฏิเสธพิธีกรรม การสักการบูชาสัญลักษณ์แบบต่างๆ โดยที่การประกอบพิธีการบูชาต่างๆ นี้จะเป็นแหล่งของผลประโยชน์ของผู้ประกอบทำพิธีบูชา เหล่านั้น พระมหาคัมภีร์จึงปฏิเสธการมีนักบวช, พระ และ ตัวแทนของเจ้าลัทธินิยมต่างๆ
4. พระมหาคัมภีร์อาดิครันต์ วางรากฐานแห่งความพยายามที่จะแสวงหา ข้อปฏิบัติ ที่จะหล่อหลอมรวมจิตต์ (สรรพสิ่งมีชีวิต) เข้าเป็นหนึ่งเดียวกับพระผู้เป็นเจ้า
5. พระมหาคัมภีร์อาดิครันต์ ปฏิเสธทฤษฎี ทั่วๆ ไปที่กล่าวอ้างถึงการก่อกำเนิด แต่วิเคราะห์ จักรวาลทั้งมวลคือผลงานของผู้สร้าง (พระผู้เป็นเจ้า - Creater) ผู้ซึ่งดำรง แผ่นฐานทุก

แห่งหนึ่งในสรรพสิ่งที่พระองค์สร้างสรรค์ ผลงานของพระองค์ไว้ซึ่งขอบเขตและกาลเวลา ตั้งแต่จุดภาคถึงมหากาลล้วนอยู่ใต้พระเมตตาของพระองค์

6. พระมหาคัมภีร์อาดิครันถ์ เน้นความสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมีศีลธรรม ใช้แรงงานอย่างสุจริตธรรม เผยแนวทางของศาสนาแห่งฆราวาส จึงปฏิเสธการสละละทิ้งและการถือสัน โดยอย่างสิ้นเชิง

7. พระมหาคัมภีร์อาดิครันถ์ สนับสนุนความเสมอภาคของมวลมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะ มีเชื้อชาติกำเนิด , เพศ หรือ นับถือศาสนาใด สตรีมีความเสมอภาคทัดเทียมบุรุษทุกประการ ทรงปฏิเสธการแบ่งชั้นวรรณะและสีผิว

8. พระมหาคัมภีร์อาดิครันถ์ แนะนำให้รัฐเป็นผู้แสวงหาและอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนทางด้านอาหาร, ที่อยู่อาศัยและเครื่องนุ่งห่ม เพราะจะไม่มี การบริจาคนหรือศรัทธาจาก มวลชน ถ้าปราศจากสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานเหล่านี้

9. พระมหาคัมภีร์อาดิครันถ์ ทรงวางแนวปฏิบัติอย่างสมดุลย์ระหว่าง การกระทำ (กรรม), การปฏิบัติธรรม (ศรัทธา สวดภาวนา) และ ปัญญา (ความรู้) โดยหลักการคือศาสนาแห่ง ความศรัทธาและเสียสละ คือ

ร่างกาย - ประกอบสัมมาอาชีพะ เลี้ยงดูแลครอบครัวและแบ่งปันช่วยเหลือผู้ยากไร้

จิต - รำลึก สวดภาวนาพระธรรม เป็นหนึ่งเดียวกับพระผู้เป็นเจ้า

ปัญญา - ศึกษาพระธรรม รู้แยกชั่ว ดี และรับใช้สังคม

ศาสนิกชน

ศาสนิกชนซิกข์ทุกคนสามารถทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้เท่าเทียมกัน ทั้งชายและหญิง และการอ่านคัมภีร์ทางศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่ของศาสนิกชนทุกคน ตามประวัติศาสตร์ ในตอนแรกประกาศศาสนายุคของศาสดามรทาส องค์ที่ 3 ท่านได้เริ่มให้มีสมณทูตเดินทางไป เผยแพร่ศาสนาทั่วประเทศอินเดีย แต่ต่อมากลางสมณทูตเริ่มมีอำนาจเหนือชาวซิกข์อื่นๆ โดยเฉพาะคนยากจน ท่านศาสดาคูรุ โควินท์สิงห์ องค์ที่ 10 จึงได้สั่งให้เลิกวิธีสมณทูต ตั้งแต่นั้นมา ศาสนาซิกข์จึงไม่มีนักบวช พระ หรือนักบุญ แต่ผู้ที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาประจำวันจะ ถูกขนานนามว่า “กรันธี” (Granthi) ศาสนาจารย์ผู้ที่นำสวดภาวนาเป็นทำนองเพลงจะมีนามว่า

“สังคีตจารย์” (Ragi: ราณี) และการร้องบทสวดเรียกว่า “กิริตัน” (Kritan) ซึ่งเป็นบทสวดภาวนาสวดคิวเฮ่ครู (องค์พระผู้เป็นเจ้า)

ศาสนสถาน

ศาสนสถานของศาสนาซิกข์ เรียกว่า กูรุดวารา ซึ่งหมายถึงประตู หรือทางที่ออกไปสู่พระศาสดา ในกูรุดวาราทูที่แห่งจะมีการอัญเชิญพระศาสดากูรุกรันต์ซาฮิบมาประทับฐานในห้องโถงใหญ่ ซึ่งใช้เป็นสถานที่สวดภาวนา และประกอบศาสนกิจประจำวัน ในประเทศไทยมีกูรุดวาราอยู่ในหลายจังหวัด เพื่อเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของศาสนิกชนซิกข์ กูรุดวาราที่สำคัญที่สุดของศาสนาซิกข์ในประเทศไทยคือ กูรุดวาราศรีคุรุสิงห์สภา ตั้งอยู่เลขที่ 565 ถนนจักรเพชร เขตพระนคร กรุงเทพฯ ตามประวัติศาสตร์ ชาวซิกข์เดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีการรวมตัวกัน ภายในชุมชนอย่างค่อนข้างมั่นคง และมีการคัดเลือกกลุ่มผู้นำภายในชุมชนของตนเพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนา และสังคม เมื่อมีชาวซิกข์มาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมากขึ้น ชาวซิกข์เหล่านั้นจึงจัดตั้งศาสนสถานถาวรขึ้นในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งนับเป็นการเริ่มต้นของการก่อตั้งศรีคุรุสิงห์สภาอย่างเป็นทางการ

ศาสนพิธี

หน้าที่ประการหนึ่งของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา คือ การเผยแพร่คำสอนทางศาสนาซิกข์ให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป ซึ่งการเผยแพร่คำสอนนี้ทางสมาคมได้ดำเนินการทั้งภายในกลุ่มชาวซิกข์และบุคคลทั่วไป โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. การเผยแพร่ศาสนธรรมแก่ชาวซิกข์ คำสอนสำคัญในการปฏิบัติชีวิตส่วนตนของชาวซิกข์ คือ

- 1.1 การสวดนาม (การระลึกถึงพระเจ้า) และเจริญธรรมในพระมหาคัมภีร์
- 1.2 การดำเนินชีวิตตามศาสนโนวาทของพระศาสดา
- 1.3 การทำเซว่า

หลักปฏิบัติตนทั้ง 3 ประการนี้ จะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับพระมหาคัมภีร์ถึง 2 ประการ เพราะผู้ที่ดำเนินชีวิตตามศาสนโนวาทได้ ย่อมต้องเข้าใจคำสั่งสอนของพระศาสดาที่บันทึกในพระมหาคัมภีร์กูรุกรันต์ซาฮิบ ซึ่งบันทึกคำสอนของศาสนาซิกข์ด้วยอักษรคุรุมุขี

(Gurumukhi) ทำให้ชาวซิกข์โดยทั่วไป แม้ว่าจะมีความเข้าใจภาษาปัญจาบจากการพูดในครอบครัว แต่ผู้ที่ศึกษาถึงขั้นอ่าน-เขียนได้มีไม่มากนัก โดยเฉพาะกลุ่มที่เติบโตในไทยและรับการศึกษาในประเทศไทย ทำให้สมาคมศรีคุรุสิงห์สภาต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้ชาวซิกข์มีความเข้าใจ และรับรู้คำสอนในพระมหาคัมภีร์ได้ลึกซึ้งขึ้น โดย

ก. จัดชุมนุมเจริญธรรมและศึกษาพระมหาคัมภีร์เป็นประจำทุกวัน โดยในเวลาเช้า จะทำการประกาศ กัรนา (Prakash Kama) และรับพระบัญชา ซึ่งพระบัญชาที่ได้ในแต่ละวันนั้น ชาวซิกข์จะนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติตน การจัดชุมนุมเจริญธรรมเพื่อให้ชาวซิกข์ได้ร่วมกันสวดภาวนาที่คุรุควารานี้มีความสำคัญมาก เพราะชาวซิกข์เห็นว่าการชุมนุมเจริญธรรมร่วมกันจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อจิตใจมาก เนื่องจากได้เข้าร่วมในสังกัต (Sangat) เพราะตามคำสอนของศาสนาซิกข์ถือว่าชาวซิกข์จำนวน 5 คนขึ้นไป ที่มาร่วมประกอบศาสนพิธี คือ ตัวแทนของพระศาสดาดังนั้นการมาร่วมเจริญธรรมที่คุรุควาราจึงมีผลต่อจิตใจมากกว่าการสวดภาวนาเพียงผู้เดียวนอกจากนั้น การมาที่คุรุควารายังจะได้รับฟังคำอธิบายเกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา เพิ่มเติมจากศาสนจารย์ที่จะบรรยายทุกวันหลังจากจบพิธีสวดภาวนาแล้ว การดำเนินการในเรื่องนี้ จึงเป็นการเผยแพร่คำสอนที่อยู่ในพระมหาคัมภีร์ให้ชาวซิกข์ทั่วไปเข้าใจมากขึ้น

ข. การจัดศาสนพิธีในวันสำคัญทางศาสนาซิกข์ โดยในวันเหล่านั้นสมาคมจะจัดให้มีการสวดคัมภีร์ปาธ (Akhand Path) คือ การอ่านพระมหาคัมภีร์คุรุครันต์ซาฮิบ โดยสมบูรณ์ และไม่มีหยุดพักเป็นเวลาต่อเนื่องกัน 48 ชั่วโมง ทำให้ชาวซิกข์สามารถเข้าร่วมได้ตลอดเวลา ในวันสำคัญเหล่านี้ ผู้ปกครองชาวซิกข์นิยมนำบุตรหลานมาคุรุควาราด้วย ทำให้เป็นการปลูกฝังความศรัทธาในศาสนาแก่เยาวชนอีกทางหนึ่ง

ค. การจัดชั้นเรียนเพื่อสอนอักษรคุรุมุขี และกิริตัน ดังที่กล่าวแล้วว่าชาวซิกข์ทั่วไปแม้จะพูดและฟังภาษาปัญจาบได้ แต่ความรู้ทางด้านอักษรคุรุมุขีในระดับอ่าน-เขียนได้ยังน้อยอยู่ ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้มีชาวซิกข์ที่สามารถอ่านพระมหาคัมภีร์ได้มากขึ้น ทางสมาคมจึงจัดชั้นเรียนเพื่อสอนอักษรคุรุมุขีให้แก่ชาวซิกข์ที่สนใจการเรียนรู้อักษรคุรุมุขีนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนแล้ว ยังมีผลต่อการเผยแพร่ศาสนธรรม เพราะผู้เรียนสามารถนำความรู้ขึ้นไปสั่งสอนให้บุคคลในครอบครัวต่อไป โดยเฉพาะผู้เรียนที่เป็นสตรี จะส่งผลค่อนข้างมากเพราะสตรีชาวซิกข์เป็นผู้รับภาระในการดูแลและอบรมบุตรธิดาเต็มที่ เนื่องจากครอบครัวที่บุตรธิดายังเล็กอยู่ มารดาจะไม่ไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ทำให้สตรีมีผลอย่างสำคัญในการช่วยเผยแพร่ศาสนาซิกข์

นอกจากนั้นสมาคมยังจัดสอนกิรตัน (Kirtan) ให้กับผู้สนใจ กิรตันเป็นการขับร้องประกอบทำนอง โดยนำคำสอนในพระมหาคัมภีร์ซึ่งแต่งเป็นโคลกต่างๆ มาขับร้องประกอบทำนองที่กำหนดไว้ ศาสนาซิกข์เห็นว่าคนตรีมีส่วนช่วยนำจิตใจเข้าสู่สมาธิได้ดี ศาสดาของศาสนาซิกข์ จึงกำหนดท่วงทำนองที่จะขับร้องประกอบคำสอนเพื่อเป็นสื่อนำจิตใจ กิรตันจึงเป็นส่วนหนึ่งของศาสนพิธีที่สำคัญในการเผยแพร่ศาสนา

การเชิญนักปราชญ์ทางศาสนาซิกข์มาบรรยายธรรม สมาคมได้เชิญนักปราชญ์ทางศาสนาซิกข์จากต่างประเทศมาเยี่ยมเยือนคุรุควารา และบรรยายธรรมให้กับชาวซิกข์ได้รับฟังและตอบข้อซักถามทางศาสนา นอกจากการเชิญท่านเหล่านั้นแล้ว สมาคมยังจัดหาโสตวัสดุ เช่น แอ็บบันทึกลีเสียง แผ่น C.D. ฯลฯ ตลอดจนหนังสือด้านศาสนามาให้บริการแก่ชาวซิกข์ที่สนใจ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องศาสนาได้ชัดเจนขึ้น

การดำเนินงานเพื่อเผยแพร่ศาสนธรรมแก่ชาวซิกข์เหล่านี้ ทางสมาคมดำเนินการโดยเป็นผู้บริหารจัดการ แต่การสั่งสอนและเผยแผ่ศาสนธรรมเพื่อเสริมความเข้าใจแก่ชาวซิกข์บรรดา ศาสนจารย์ที่สมาคมเชิญมาประจำอยู่ที่คุรุควาราดังกล่าว เป็นผู้ดำเนินการ การบริหารจัดการของสมาคมในที่นี้รวมไปถึงการที่สมาคมจะเป็นผู้จัดการให้ ศาสนจารย์ท่านต่างๆ หมุนเวียนไปประจำตามคุรุควาราทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ตลอดจนการเข้าร่วมศาสนพิธีต่างๆ ที่จัดภายในคุรุควารา และภายนอกคุรุควารา การดำเนินงานของสมาคมจึงเป็นการประสานและแผ่ศาสนธรรมให้แพร่หลายในหมู่ชาวซิกข์

2. การเผยแผ่ศาสนธรรมแก่บุคคลทั่วไป บุคคลทั่วไปในสังคมไทย ยังรู้จักศาสนาซิกข์ไม่มากนัก ดังนั้น สมาคมจึงถือเป็นภาระสำคัญประการหนึ่ง ที่จะเผยแผ่ความรู้เกี่ยวกับศาสนาซิกข์ให้คนทั่วไปรู้จัก เนื่องจากศาสนามีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบแบบแผน ค่านิยม และอุดมคติในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ พร้อมทั้งการพัฒนาทางด้านจิตใจ ดังนั้นในสังคมที่มีคนหลายเชื้อชาติศาสนาอยู่ร่วมกัน กลุ่มคนเหล่านั้นควรเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาของคนกลุ่มอื่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องโลกทัศน์ของแต่ละฝ่าย อันจะทำให้มีชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข สมาคมจึงดำเนินงานในด้านนี้ผ่านกิจกรรมต่อไปนี้

ก. การจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ คำสอนทางศาสนาซิกข์ และประวัติศาสตร์ศาสนาซิกข์ เอกสารเหล่านี้เป็นเอกสารที่ทางสมาคมจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ ตัวอย่างเอกสารที่จัดพิมพ์ อาทิ

- **ศาสนาซิกข์** ฉบับของศรีคุรุสิงห์สภา ซึ่งสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา และกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์ร่วมกัน เพื่อเผยแพร่แก่ซิกข์ศาสนิกชน และศาสนิกอื่นๆ รวมทั้งนิสิต นักศึกษา และนักเรียน หนังสือฉบับนี้ได้รับอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ตามประกาศกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการวันที่ 17 พฤศจิกายน 2519

- **ชาวซิกข์** เป็นหนังสือเพื่อนำเสนอแบบอย่างการดำเนินชีวิต ตามคำสั่งสอนของศาสดา

- **มูลมंत्रะ** หรือข้อมูลแห่งมนตร์ประเสริฐของพระศาสดาคูรุนานักองค์ปฐมศาสดาแห่งศาสนาซิกข์ เรียบเรียงโดยสุนทรจิตต์และศรีจันทร์กลาศิล สมาคมศรีคุรุสิงห์สภา จัดพิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2516

- **ชีวิตและปรัชญาของพระศาสดา** เดฆบฮาเคอร์ ศาสดาองค์ที่ 9 แห่งศาสนาซิกข์ โดยสุนทรจิตต์ สมาคมศรีคุรุสิงห์สภา จัดพิมพ์เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2548

นอกจากการพิมพ์เอกสารเผยแพร่ในภาษาไทยแล้ว สมาคมยังมีเอกสารภาษาอังกฤษในรูปแบบหนังสือและแผ่นพับเพื่อแจกให้ผู้สนใจด้วย

ข. การเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับหน่วยงานอื่นๆ สมาคมส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมสัมมนากับกรมการศาสนา คณะกรรมการเอกลักษณ์แห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนสถาบันการศึกษาระดับสูง เพื่อร่วมให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับศาสนาซิกข์

ค. การเป็นวิทยากร สมาคมจัดวิทยากรนำชมคุรุคาวาราและบรรยายเกี่ยวกับศาสนาให้กับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนนักวิชาการ และผู้สนใจทั่วไปที่ขอเยี่ยมชม นอกจากนั้นยังเป็นวิทยากรไปบรรยายเพื่อให้ความรู้ทางศาสนาซิกข์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เชิญมา

ง. การจัดห้องสมุด ทางสมาคมจัดห้องสมุดที่มีเอกสารเกี่ยวกับศาสนาซิกข์ไว้บริการแก่ศาสนิกชนชาวซิกข์ และผู้สนใจทั่วไปให้เข้ามาใช้เป็นสถานที่ค้นคว้าหาความรู้ได้ โดยห้องสมุดนี้จะมีทั้งเอกสารของสมาคม หนังสือ รูปภาพ แถบบันทึกเสียงทั้งในภาษาไทยและอังกฤษ ห้องสมุดนี้จึงจัดเป็นห้องสมุดเฉพาะทางแห่งหนึ่ง

การดำเนินงานเพื่อเผยแพร่ศาสนธรรมของสมาคม จึงเป็นการดำเนินงานในสองแนวทาง แนวทางแรก คือ การปลูกฝังศรัทธาและความรู้เกี่ยวกับศาสนาให้กับชาวซิกข์เพื่อความเข้าใจในศาสนาร่วมกัน มีผลทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมซิกข์ แนวทางที่สอง คือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาซิกข์ให้กับบุคคลในสังคมไทยเพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

วันสำคัญ

เทศกาลที่สำคัญของชาวซิกข์จะมีดังนี้

1. วันคล้ายวันประสูติ และวันสิ้นชีพของพระศาสดาทั้งสิบพระองค์
2. วันคล้ายวันสถาปนาพระมหาคัมภีร์คุรุครันถ์ซาฮิบ เป็นพระศาสดาผู้ส่องแสงนำทางของชาวซิกข์ทั้งหมดชั่ววันรันดร์
3. วันคล้ายวันสถาปนาของ “กาลซา” โดยพระศาสดาคุรุโควินท์สิงห์ ซึ่งโดยทั่วไปจะตรงกับวันที่ 14 เมษายน ของทุกปี (วันวิสาข)
4. วันคล้ายวันพลีชีพของเหล่าวีรชนชาวซิกข์ ผู้ซึ่งสละชีวิตเพื่อปกป้องศาสนาและผู้ถูกกดขี่
5. วันสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของศาสนาซิกข์

องค์กรทางศาสนา “คุรุควาร่า” ในประเทศไทย

- กรุงเทพฯ คุรุควาราศรีคุรุสิงห์สภา เลขที่ 565 ถนนจักรเพชร กรุงเทพฯ 10200
โทรศัพท์ 0-2224-8097-8, 0-2221-1011 โทรสาร 0-2224-8095
- จังหวัดภูเก็ต เลขที่ 8 ถนนสุทัศน์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต 83000
โทรศัพท์ 0-7625-8374
- จังหวัดชลบุรี 483/4 ซอย 17 สายใต้-2 พัทยา ชลบุรี 20260
โทรศัพท์ 0-3842-4400, 0-3824-7928
- จังหวัดสงขลา 22/26 ถนนเพชรเกษม 21 หาดใหญ่ 90110
โทรศัพท์ 0-7424-4937

- จังหวัดอุบลราชธานี 291-293 ถนนอุบลกิจ จังหวัดอุบลราชธานี 34000
โทรศัพท์ 0-4525-5236
- จังหวัดขอนแก่น 157-159 ถนนร่วมจิต อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 0-4332-0105
- จังหวัดเชียงใหม่ 134 ถนนเจริญรัฐ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50000
โทรศัพท์ 0-5324-6537
- จังหวัดนครราชสีมา 187 ถนนชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000
โทรศัพท์ 0-4426-8271
- จังหวัดลำปาง 106-1-3 ถนนทิพย์ช้าง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000
โทรศัพท์ 0-5431-5832
- จังหวัดเชียงราย 196/25-26 ถนนไตรรัตน์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงราย 57000

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูโดยสังเขป

ประวัติความเป็นมา

ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูมีแหล่งกำเนิดในเอเชียใต้ แถบประเทศอินเดียและประเทศปากีสถาน เป็นศาสนาที่เก่าแก่มากที่สุดในโลกศาสนาหนึ่ง มีอายุมากกว่า 5,000 ปี ผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดูถือว่าศาสนาของตนไม่มีจุดกำเนิดและไม่มีจุดสิ้นสุดจะคงอยู่คู่โลกนิรันดร

ศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาฮินดูเป็นศาสนาเดียวกัน คำว่า ศาสนาพราหมณ์ มีความหมายว่า “ศาสนาของพระพรหม” ต่อมาได้ปฏิรูปให้เป็น ศาสนาฮินดู คำว่า “ฮินดู” เป็นคำที่ใช้เรียกชาวอารยันที่อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานในลุ่มแม่น้ำสินธุซึ่งอยู่ในประเทศปากีสถานในปัจจุบัน ชาวอารยันได้พัฒนาศาสนาพราหมณ์โดยการปฏิรูปคำสอนเดิมและเพิ่มเติมคำสอนใหม่ๆ ลงไปผสมกับความเชื่อดั้งเดิมของชนพื้นเมืองหรือชาวมิถิลกะหรือทาสๆ แต่ไม่ได้เรียกศาสนาใหม่ว่า “ฮินดู” เพียงแต่เรียกว่า “สнадณะธรรม” หรือกฎธรรมชาตินิรันดร ต่อมาชาวตะวันตกจึงเรียกศาสนาของคนแถบแม่น้ำสินธุว่า “ศาสนาฮินดู” เพราะฉะนั้นศาสนาพราหมณ์จึงมีอีกชื่อในศาสนาใหม่ว่า “ฮินดู” ปัจจุบันนี้ศาสนิกชนพราหมณ์-ฮินดูส่วนมากอยู่ในประเทศอินเดีย ส่วนหนึ่งจะอาศัยอยู่ในประเทศอื่นๆ เช่น ศรีลังกา บาห์ลี อินโดนีเซีย ไทย และแอฟริกาใต้

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีชื่อเรียกหลายอย่าง ดังนี้

1. สนาดณะธรรม แปลว่า “ศาสนาเก่าแก่” หมายความว่า เป็นศาสนาที่ดำรงอยู่เป็นนิรันดร์ ไม่มีวันเสื่อมสูญ
2. ไวทิกธรรม แปลว่า “ธรรมที่ได้มาจากพระเวท”
3. อารยธรรม แปลว่า “ธรรมอันดีงาม”
4. พราหมณธรรม แปลว่า “คำสอนของพราหมณาจารย์”

สัญลักษณ์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือ อักษรเทวนาครี อ่านว่า “โอม” ซึ่งย่อมาจากอักษร อ อุ และ ม หมายถึงเทพยิ่งใหญ่ ทั้งสาม อักษร “อ” แทนพระศิวะ อักษร “อุ” แทนพระวิษณุ และอักษร “ม” แทนพระพรหม

ศาสนา

ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูไม่ปรากฏว่ามีศาสนาเอกหรือผู้ก่อตั้งศาสนา แต่เชื่อกันว่าคำสอนต่างๆ เป็นคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าและไม่ใช่เป็นผลงานของมนุษย์ (อเปารุเชยยะ) เหล่าพราหมณ์หรือพระฤๅษีผู้มีญาณวิเศษได้ยืมหรือฟั่งจากพระผู้เป็นเจ้า (ศรุต) แล้วมีการจดจำไว้หรือถ่ายทอดต่อกันทางความทรงจำ (สมฤติ) ที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน ท่านเหล่านี้ที่มีชื่อเสียงโดดเด่นได้แก่

1. **ฤๅษีเวยาสะ** ตามตำนานเชื่อกันว่าเป็นผู้รวบรวมเรียบเรียงคัมภีร์พระเวท คัมภีร์อิติहाสะหรือประวัติศาสตร์ และคัมภีร์ปุราณะ ทั้งยังเป็นผู้แต่งมหากาพย์มหาภารตะด้วยถือว่าเป็นฤๅษีที่สำคัญและมีผลงานมากที่สุด ท่านมีอายุอยู่ตั้งแต่สมัยพระเวท (3000-1500 ปีก่อนคริสต์ศักราช)
2. **ฤๅษีวาลมิกิ** เป็นชื่อของพระฤๅษีผู้แต่งมหากาพย์รามายณะซึ่งเป็นต้นเค้าของวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ของไทย สันนิษฐานว่ามีอายุประมาณปลายศตวรรษที่ 4 และต้นศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราช
3. **ฤๅษีกปิลละ** ผู้ตั้งสำนักปรัชญาสางขยะ สันนิษฐานว่าเกิดในสมัยศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสต์ศักราช
4. **ฤๅษิปัตถุชลิ** ผู้ตั้งสำนักปรัชญาโยคะ สันนิษฐานว่าเกิดในสมัยศตวรรษที่ 3 หรือ 4 ก่อนคริสต์ศักราช
5. **ฤๅษีโถตมะ หรือเคาตมะ** ผู้ตั้งสำนักปรัชญานยยะ สันนิษฐานว่าเกิดประมาณ 550 ปีก่อนคริสต์ศักราช
6. **ฤๅษีกณาทะ** ผู้ตั้งสำนักปรัชญาไวเศยิกะ สันนิษฐานว่าเกิดประมาณศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราช
7. **ฤๅษีไซมินิ** ผู้ตั้งสำนักปรัชญามีมังสา หรือปุรวมีมังสา สันนิษฐานว่าเกิดระหว่างศตวรรษที่ 6 ถึงศตวรรษที่ 2 ก่อนคริสต์ศักราช
8. **ฤๅษีพาทรายณะ** ผู้ตั้งสำนักปรัชญาเวทานตะหรืออุตตรมีมังสา มีผู้กล่าวว่าท่านเป็นฤๅษีท่านเดียวกับฤๅษียาสะ และเกิดระหว่างศตวรรษที่ 6 ถึงศตวรรษที่ 2 ก่อนคริสต์ศักราช

9. ท่านมณูหรือมณู ผู้แต่งคัมภีร์ธรรมศาสตร์หรือที่เรียกว่าคัมภีร์มनुธรรมศาสตร์ สันนิษฐานว่าเกิดในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสต์ศักราช

10. ท่านสังกระหรือสังกราจารย์ เป็นนักปรัชญาที่สำคัญที่สุดในสำนักปรัชญาเวทานตะ สันนิษฐานว่าเกิดระหว่าง ค.ศ. 788 ถึง ค.ศ. 820 ท่านเป็นพราหมณ์แต่รอบรู้เรื่องพุทธศาสนาโดยเฉพาะพุทธปรัชญาดีมากแต่งหนังสือไว้มากมาย และถือกันว่าเป็นผู้ค้นพบแนวคิดเรื่อง “อทัไวดะ” หรือ “ไม่มีสอง” คือ สรรพสิ่งเป็นอย่างเดียวกัน

11. ท่านนาถมุณี (ค.ศ.824-ค.ศ.924) ถือกันว่าเป็นผู้นำคนแรกของลัทธิไวษณะ

12. ท่านรามานุชะ (เกิด ค.ศ.1027 สิ้นชีพ ค.ศ.1137) ถือกันว่าเป็นคนสำคัญยิ่งของนิกายไวษณะและเจ้าของปรัชญาวิศิษฏาทัไวดะ (เอกนิยมแบบพิเศษ) อันสืบเนื่องมาจากสำนักปรัชญาเวทานตะ

13. ท่านมัธวะ (ค.ศ.1199-ค.ศ.1277) เป็นผู้นำท่านหนึ่งแห่งนิกายไวษณะและเจ้าของปรัชญาทัไวดะ หรือทวินิยม อันสืบเนื่องมาจากสำนักปรัชญาเวทานตะ

คำสอน และหลักปฏิบัติ

หลักการปฏิบัติที่สำคัญที่สุดของชาวฮินดู คือ "อาศรม 4" ที่ระบุในพระเวท

1. พรหมจารี หมายถึง เป็นการประพฤติตนเป็นพรหมจารีตั้งแต่วัยเด็กที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน จนกว่าจะจบหลักสูตร

2. กฤหัสถ์ หมายถึง ผู้ครองเรือน คือ แต่งงานมีครอบครัว ข้อปฏิบัติคือ การบูชาเทวดาเจ้า ค่า ปฏิบัติตามหลักผู้ครองเรือน

3. วณปรัสถ์ หมายถึง ผู้อยู่ป่า หลังจากมีลูกหลาน กลายเป็นผู้เฒ่า ก็ให้ละทิ้งครอบครัวบำเพ็ญเพียรในที่สงบ เพื่อบรรลุธรรมขั้นสูง เพื่อรู้แจ้งและเข้าถึงพรหมัน

4. สannyasi หมายถึง ผู้สละทุกอย่าง คือ ให้สละโลกเป็นนักบวชที่ออกจาริกไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ บำเพ็ญประโยชน์ต่อชาวโลกโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ

คัมภีร์ที่สำคัญ

คัมภีร์ที่สำคัญของชาวฮินดูมีดังนี้

1. **กลุ่มคัมภีร์ศรุต** หมายถึง คัมภีร์เหล่าฤषีและพราหมณ์ได้ยินได้ฟังจากพระผู้เป็นเจ้าโดยตรง คำว่า ศรุต แปลว่า สิ่งที่ได้ฟังมา ประกอบด้วยคัมภีร์พระเวท 4 คือ

1.1 ฤคเวท เป็นบทสวดสรรเสริญเทพเจ้าต่างๆ

1.2 ยชุรเวท เป็นบทสวดในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ

1.3 สามเวท เป็นบทสวดที่อยู่ในรูปโคลงบทสวดประกอบสังคีต ใช้สรรเสริญเทพเจ้าเช่นเดียวกับฤคเวทเพราะคัดมาจากบางส่วนของฤคเวท

1.4 อาถรรพเวท เป็นคำสอนที่แนะนำแนวทางการดำรงชีวิตให้แก่มนุษย์

นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ที่เป็นคำอธิบายของพระเวทที่เรียกว่า เวทางคะ อีก 6 อย่าง คือ ศึกษา ไวยากรณ์ นิรุกต์ ฉันท กัลป์ และชโยติษ

2. **กลุ่มคัมภีร์สมฤติ** หมายถึง คัมภีร์ที่เป็นผลงานของมนุษย์ซึ่งเหล่าฤषีหรือพราหมณ์ได้รจนาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า ธรรมศาสตร์ บางทีก็เป็นกฎหมาย บางครั้งก็เป็นจารีตประเพณี เป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหายืดหยุ่นตามสภาพสังคมและสมัย

3. **กลุ่มคัมภีร์อิติहाสะและปุราณะ** อิติहाสะ หมายถึง คัมภีร์ที่เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์หรือเรื่องวีรบุรุษ เช่น มหากาพย์รามายณะต้นเค้าเรื่องรามเกียรติ์ของไทย มหากาพย์มหาภารตะ เป็นต้น ส่วนปุราณะ หมายถึง เรื่องเล่าโบราณ ดำนานหรือพงศาวดาร เช่น เรื่องพระพรหมสร้างโลก เรื่องอวตารทั้งสิบปางของพระนารายณ์ เป็นต้น ทั้งสองคัมภีร์นี้อยู่ในรูปแบบที่ฟังหรือศึกษาได้ง่ายกว่ากลุ่มศรุตและสมฤติมาก เหมาะสำหรับชาวบ้านที่ไม่ชอบฟังเรื่องแนววิชาการหรือไม่อาจศึกษาพระเวทที่ห้ามไว้สำหรับชนชั้นสูงคือพราหมณ์เท่านั้น

ศาสนิกชน

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้จัดแบ่งมนุษย์ตามหน้าที่ของแต่ละมนุษย์ออกเป็น 4 กลุ่มที่เรียกว่า วรณะ ดังนี้

1. พราหมณ์ ทำหน้าที่เป็นครูสอนหรือผู้ทำพิธีกรรม

2. กษัตริย์ ทำหน้าที่เป็นนักรบหรือผู้ปกครอง

3. แพศย์ ทำอาชีพค้าขาย

4. ศูทร ทำงานที่ใช้แรงงาน รวมทั้งการเกษตรกรรมด้วย

ยังมีอีกวรรณะหนึ่งที่เกิดขึ้นภายหลังในสังคมฮินดู คือ วรรณะจันทาลซึ่งเกิดจากการแต่งงานข้ามวรรณะ เช่น วรรณะพราหมณ์แต่งงานกับวรรณะแพศย์ลูกที่เกิดมาเรียกว่า จันทาล เป็นวรรณะที่ถูกรังเกียจและถือว่าต่ำที่สุดในบรรดาวรรณะทั้งหลาย

เรื่องวรรณะนี้มีต้นกำเนิดมาจากชาวอารยันที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานร่วมกับชาวทสยซึ่งเป็นคนพื้นเมืองแล้วแบ่งหน้าที่กันตามความเหมาะสมและไม่ได้ถือเรื่องวรรณะอย่างเคร่งครัดเลย แม้ในคัมภีร์อุปนิษัทที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระเวทได้กล่าวถึงชายหนุ่มชื่อ สัตยคาม ชพละ (Satyakama Jabala) ว่าเกิดจากแม่ซึ่งเป็นเพียงสาวใช้แต่ก็สามารถเรียนพระเวทในสำนักของอาจารย์ที่เป็นพราหมณ์ ต่อมาสู้แฉ่งและเข้าถึงพรหมันได้ แต่ต่อมาภายหลังชนวรรณะพราหมณ์มีอิทธิพลมากในสังคมจึงถือเรื่องวรรณะอย่างเคร่งครัดและถือว่าตนเองสูงกว่าวรรณะอื่นๆ แต่ปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญของประเทศอินเดียถือว่าการถือวรรณะเป็นเรื่องฝ่าฝืนกฎหมาย แต่การถือวรรณะกันก็ยังมีอยู่ในประเทศอินเดีย ดังนั้นการถือวรรณะแบบมีวรรณะสูงต่ำนี้เป็นเรื่องของคนในสังคมฮินดูเอง ศาสนาไม่ได้สอนไว้

ศาสนสถาน

ศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในประเทศไทยที่สำคัญ คือ เทวสถานหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า โบสถ์พราหมณ์ ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ด้านหน้าวัดสุทัศนเทพวราราม ติดกับเสาชิงช้า ตามประวัติกล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เมื่อพุทธศักราช 2327 มีโบสถ์อยู่ 3 หลัง ก่ออิฐถือปูน มีกำแพงล้อมรอบและทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเสาชิงช้าขึ้น เมื่อวันพุธ แรม 4 ค่ำ เดือน 5 ปีมะโรง พุทธศักราช 2327 ทรงสร้างเทวสถานและเสาชิงช้าขึ้นตามประเพณีพระนครโบราณ ในปัจจุบัน โบสถ์พราหมณ์ยังเป็นศาสนสถานที่สำคัญที่สุดของศาสนิกชนพราหมณ์-ฮินดูในประเทศไทย เพราะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของตระกูลพราหมณ์ราชสำนักที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ศาสนสถานที่สำคัญของศาสนิกชนพราหมณ์-ฮินดู ก็คือ วัดพระศรีมหาอุมาเทวี (วัดแขก สีสลม) ตั้งอยู่ที่ถนนสีลม กรุงเทพมหานคร สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454 โดยคณะชาวอินเดียได้ซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคใต้ของประเทศ วัดตั้งอยู่บนถนนสีลมเพื่อเป็นที่บูชาพระอุมา ตามลัทธิศกติก ทางศาสนาฮินดู มีเจ้าแม่ศรีมหาอุมาเทวีเป็นประธาน องค์เทพและเทพี (เทวี) ต่างๆ ได้นำมาจากประเทศอินเดีย เทศกาลที่สำคัญของวัดแขกสีลม คือ เทศกาลแห่เจ้าแม่วัดแขก ประมาณเดือนตุลาคมของทุกปี เรียกว่า “เทศกาลนวราตรี” หรือ “เทศกาลดูซเซร่า” มีการจัดขบวนอัญเชิญเจ้าแม่อุมาแห่ไปตามถนนรอบๆ ชุมชนฮินดู

ศาสนพิธี

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นศาสนาที่ค่อนข้างจะเน้นหนักในเรื่องพิธีกรรมมาก ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้กำหนดแบบแผนไว้อย่างละเอียด เพราะเชื่อกันว่าถ้าทำพิธีกรรมถูกต้องครบถ้วนหน้าแล้วจะมีผลขึ้นมาโดยอัตโนมัติแม้เทพก็ไม่สามารถขัดขวางได้ พิธีกรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์แห่งเอกภพ ชาวฮินดูก็ตั้งใจประกอบพิธีกรรมเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย พิธีกรรมสำคัญที่ชาวฮินดูปฏิบัติเพื่อให้เกิดมงคลแก่ชีวิต มีดังนี้ คือ

พิธีประจำบ้าน

พิธีนี้เป็นหน้าที่เฉพาะวรรณะกษัตริย์ วรรณะพราหมณ์ และวรรณะแพศย์ มี 12 ประการรวมเรียกว่า “พิธีสังสการ” ซึ่งมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นดังนี้ คือ

- ขั้นที่ 1 ครรภาชาน เป็นพิธีที่จัดขึ้นเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์ ถัดจากวันวิวาห์
- ขั้นที่ 2 ปุงสวัน เป็นพิธีปฏิบัติต่อเด็กในครรภ์ที่เข้าใจว่าเป็นเพศชาย
- ขั้นที่ 3 สิมันโตนยัน เป็นพิธีตัดผมหญิงมีครรภ์ เมื่อครรภ์ได้ 4,6 หรือ 8 เดือน
- ขั้นที่ 4 ชาตกรรม พิธีคลอดบุตร
- ขั้นที่ 5 นามกรรม พิธีตั้งชื่อเด็ก ในวันที่ 12 หรือ 14 ถัดจากวันคลอด
- ขั้นที่ 6 นิษกรรมณ์ พิธีนำเด็กออกไปดูแสงอาทิตย์ยามเช้า เมื่ออายุได้ 4 เดือน
- ขั้นที่ 7 อันนปราศัน พิธีป้อนข้าวเด็กเมื่ออายุได้ 5 เดือน หรือ 6 เดือน
- ขั้นที่ 8 จูทากรรม พิธีโกนผมจุก เมื่ออายุได้ 3 ขวบ
- ขั้นที่ 9 เกศานตกรรม พิธีตัดผม ถ้าเป็นวรรณะพราหมณ์ตัดเมื่ออายุ 16 ปี ถ้าวรรณะกษัตริย์ตัดเมื่ออายุ 22 ปี ถ้าวรรณะแพศย์ตัดเมื่ออายุ 24 ปี

ขั้นที่10 อุปนัยน์ พิธีเริ่มการศึกษาเพื่อเป็นพราหมณ์โดยคล้องด้ายยัช โญปวีต

ขั้นที่11 สมวารรตนน์ พิธีกลับบ้าน ปฏิบัติเมื่อสำเร็จการศึกษาจากสำนักครูแล้ว

ขั้นที่12 วิวาหะ พิธีแต่งงาน

พิธีทั้ง 12 ประการนี้ ถ้าเป็นหญิงห้ามทำพิธีอุปนัยน์อย่างเดียว นอกนั้นทำได้หมดและห้ามสวดคัมภีร์พระเวท เพราะเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่สงวนเฉพาะผู้ชายและคนบางวรรณะเท่านั้นในปัจจุบัน เหล่าพราหมณ์ได้ลดพิธีปฏิบัติเหลือเพียง 4 อย่าง คือ

- พิธีนามกรรม
- อันนปราศัน
- อุปนัยน์
- วิวาหะ

พิธีศราท

เป็นพิธีสังเวทวิญญาณบรรพบุรุษด้วยข้าวบิณฑ (ก้อนข้าวสุก) เพื่อให้ผู้ตายไม่ต้องเป็นเปรตเร่ร่อน เมื่อได้รับข้าวแล้วจะได้ไปสู่สุคติอยู่ร่วมกับวิญญาณบรรพบุรุษ ผู้ทำศราทถ้าเป็นลูกชายยิ่งจะช่วยให้พ่อพ้นขุมนรก “ปุตตะ” พิธีกระทำในวันที่หนึ่งก่อนวันเผาศพและวันที่ 11 นับจากวันตายจะทำพิธีใหญ่โดยญาติทั้งหญิงและชายสายบิดาและมารดาสืบขึ้นไป 3 ชั่วโมงต้องมาร่วมพิธีญาติเหล่านี้เรียกว่า “สภิณฑ” แปลว่า “ร่วมข้าวบิณฑ” หลังจากนั้นทำพิธีเดือนละครึ่งแล้วจึงเปลี่ยนทำปีละครั้ง ถ้าหากทำพิธีเสร็จแล้วข้าวของเครื่องใช้จะต้องทิ้งในแม่น้ำหรือโคนต้นไม้โพธิ์

พิธีบูชาเทวดา

การบูชาเทวดาเป็นหน้าที่ที่ทุกวรรณะต้องกระทำมีวิธีการปฏิบัติดังนี้ คือ

- การสวดมนต์ภาวนา
- การสมโภช ถือศีล และการกระทำพิธีกรรมในวันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นอาจมีรูปแบบแตกต่างกันออกไป
- การไปนมัสการบำเพ็ญกุศล ณ เทวสถาน

วันสำคัญ

เดือน 11 (ประมาณเดือนตุลาคม)

ในเดือนนี้ตลอดวันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวันขึ้น 9 ค่ำ เป็นวันนวราตรี จะมีการทำพิธีบูชาตลอด 9 วัน เช่นเดียวกับเดือน 5 ส่วนวันขึ้น 10 ค่ำ เป็นวันพระแม่อุมา โดยเฉพาะพวกวรรณกะษัตริย์ จะต้องบูชาเป็นพิเศษ เชื่อกันว่าใครบูชาพระนางในวันนี้จะได้รับชัยชนะตลอดปี

ขึ้น 15 ค่ำ ในตอนกลางคืนพวกพราหมณ์และผู้นับถือศาสนาฮินดู จะบูชาพระวิษณุ ด้วยสิ่งของสีขาวล้วน

แรม 13 ค่ำ เป็นวันที่ผู้นับถือศาสนาทำพิธีบูชาพระแม่ลักษมี พระพิฆเนศ พระกุเวร พระสร้อยศรี พระอินทร์ เมื่อบูชาแล้วต้องไปซื้อเสื้อผ้าและของใช้ใหม่ๆ จะได้เกิดสิริมงคล

แรม 14 ค่ำ พวกพราหมณ์จะบูชาพระยมในตอนกลางคืน มีการจุดประทีปตามไฟเป็นการถวายพระยม เมื่อตายไปจะไม่ไปนรกแต่ถ้าหากทำกรรมหนักขนาดลงนรกก็จะมีไฟนำทางอันเป็นผลมาจากการจุดประทีปถวายพระยมนั่นเอง

อนึ่งในวันนี้เป็นวันเกิดของหนุมาน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นปางหนึ่งของพระศิวะ

แรม 15 ค่ำ เป็นวันบูชาเทพทั้ง 5 พระองค์ และเป็นวันบูชาพระลักษมี

เดือนยี่ (ประมาณเดือนมกราคม)

วันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันศิวราตรี พวกพราหมณ์บูชาพระศิวะตลอด 24 ชั่วโมง ด้วยการอดอาหารและอดนม

เดือน 4 (ประมาณเดือนมีนาคม)

แรม 1 ค่ำ เรียกว่าโฮลี มีการเล่นสาดสีใส่กันเพื่อให้เชื้อโรคสิ้นไป วันนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นวันตรุษของชาวฮินดู เป็นวันสนุกสนานของคนทุกวรรณะ โดยเฉพาะพวกวรรณกะษัตริย์ถือว่าเป็นวันสำคัญมากในชีวิตของพวกเขา

แรม 15 ค่ำ เดือน 4 ถือว่าเป็นวันสิ้นปีของศาสนาฮินดู

องค์กรทางศาสนาในประเทศไทย

องค์กรทางศาสนาที่ได้รับรองอย่างเป็นทางการ มี 2 หน่วยงาน คือ

1. สมาคมฮินดูสมาช เป็นองค์กรทางศาสนาพราหมณ์ฮินดูที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน โดยเริ่มจากกลุ่มชนชาวอินเดียที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ตั้งกลุ่มขึ้นมาในปี พ.ศ. 2462 เรียกว่า ฮินดูสภา และได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น ฮินดูสมาช ในปี พ.ศ. 2499 และได้รับการจดทะเบียนเป็นองค์กรทางศาสนาโดยกรมการศาสนาเมื่อปี พ.ศ. 2512 เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดปราสาทเทพมณเฑียร (วัดฮินดู) ฮินดูสมาชได้ดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือสังคมทั้งทางด้านศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม การสงเคราะห์ การบริจาคสิ่งของต่างๆ ให้กับสังคม นับเป็นองค์กรทางศาสนาพราหมณ์ฮินดูที่สำคัญในประเทศไทย

2. สมาคมฮินดูธรรมสภา

ภาคผนวก ข
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(สำเนา)

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540

.....
ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2540
เป็นปีที่ 52 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยมัสยิดอิสลามและกฎหมายว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำ และยินยอมของรัฐสภาดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิก

- (1) พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ.2490
- (2) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488
- (3) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2491

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“มัสยิด” หมายความว่า สถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม

“สัปบุรุษประจำมัสยิด” หมายความว่า มุสลิมที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีมติรับเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด และมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด แต่ผู้นั้นจะเป็นสัปบุรุษเกินกว่าหนึ่งมัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้

“อิหม่าม” หมายความว่า ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด

“คอเต็บ” หมายความว่า ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด

“บิหลั่น” หมายความว่า ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวงระเบียบ ประกาศ และคำสั่ง เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละกระทรวง

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1

บททั่วไป

มาตรา 6 พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีคนหนึ่ง เพื่อเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย

ให้นายกรัฐมนตรีนำชื่อผู้ที่จะดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีซึ่งได้รับความเห็นชอบจากกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั่วประเทศขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นจุฬาราชมนตรี

หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาจุฬาราชมนตรีตามวรรคสองให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้มีเงินอุดหนุนฐานะจุฬาราชมนตรีตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 7 จุฬาราชมนตรีต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นมุสลิมผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์
- (3) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี
- (4) เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัด
- (5) เป็นผู้มีความสัมพันธ์อันดีกับทุกศาสนา
- (6) เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

ทรงเป็นประมุข

- (7) ไม่เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย
- (8) ไม่เป็นผู้เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับ

ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(9) ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไร้ความสามารถหรือมีจิต
พั่นเพี้ยน ไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

- (10) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มาตรา 8 จุฬาราชมนตรีมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม
- (2) แต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (3) ออกประกาศแจ้งผลการตรวจจันท์ตามมาตรา 35 (11) เพื่อกำหนดวันสำคัญ

ทางศาสนา

- (4) ออกประกาศเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

มาตรา 9 จุฬาราชมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พ้นจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติ

หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7

มาตรา 10 จุฬาราชมนตรี กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัดและกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีสิทธิสวมเสื้อครุยและประดับเข็มพระปรมาภิไธย ทั้งนี้ ตามระเบียบว่าด้วยการนั้น

มาตรา 11 เมื่อเห็นสมควร กระทรวงศึกษาธิการอาจจัดตั้ง “อิสลามวิทยาลัย” ขึ้นเพื่อการศึกษาและอบรมทางวิชาการศาสนา วิชาการทั่วไป และวิชาชีพได้

หมวด 2 การจัดตั้งและการเลิกมัสยิด

มาตรา 12 การสร้าง การจัดตั้ง การย้าย การรวม การเลิก และการจดทะเบียนมัสยิด ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดตั้ง การรวม และการเลิกมัสยิด ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 13 ให้มัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิดในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้

มาตรา 14 มัสยิดที่เป็นนิติบุคคลอาจเลิกได้โดยการจดทะเบียนเลิกมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่บรรดาทรัพย์สินของมัสยิดที่เลิกตามวรรคหนึ่ง ให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ใกล้ที่สุด ถ้าไม่อาจทำได้ให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ในลำดับถัดไป เว้นแต่เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยมีผู้อุทิศให้ และผู้อุทิศให้ได้แสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 15 มัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วให้ดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามหมวด 5 ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันจดทะเบียน

หมวด 3

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

มาตรา 16 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย” ประกอบด้วยจุฬาราชมนตรีเป็นประธานกรรมการและกรรมการ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งเป็นผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จังหวัดละหนึ่งคน และจากกรรมการอื่นซึ่งคัดเลือกโดยจุฬาราชมนตรีมีจำนวนหนึ่งในสามของจำนวนผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ถ้ามีเศษให้ปัดทิ้ง

การคัดเลือกผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และการคัดเลือกกรรมการอื่นตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยตนเองเป็นรองประธานกรรมการ เลขานุการ และตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น

มาตรา 17 กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7 ยกเว้น (2) และ (10)
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์

มาตรา 18 คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(2) ให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(3) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย

(4) ออกระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินและการจัดหาผลประโยชน์ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและมัสยิด

(5) ออกระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(6) ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในการนี้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจะมอบหมายให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ใกล้เคียงปฏิบัติหน้าที่แทนก็ได้

(7) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามมาตรา 41

(8) จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับรายจ่ายของสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

(9) ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม

(10) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางศาสนา และการศึกษาศาสนาอิสลาม

(11) ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

(12) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 19 กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

เมื่อกรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้มีการคัดเลือกเพื่อดำเนินการแต่งตั้งใหม่ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันครบกำหนดตามวาระ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ ให้กรรมการนั้นปฏิบัติหน้าที่ไปก่อนจนกว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการใหม่

มาตรา 20 นอกจากการพ้นตำแหน่งจากวาระตามมาตรา 19 กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17

ในกรณีที่ตำแหน่งกรรมการว่างลงเพราะเหตุอื่นใด นอกจากถึงคราวออกตามวาระ ให้มีการคัดเลือกและดำเนินการแต่งตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งที่ว่างเหลือไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่คัดเลือกกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ กรรมการที่ได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่พ้นจากตำแหน่งในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 21 ในการประชุมคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่จึงจะเป็นองค์ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

มติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด แต่ถ้าเป็นมติให้กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยพ้นจากตำแหน่ง มติดังกล่าวต้องมีเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

มาตรา 22 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีฐานะเป็นนิติบุคคลมีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย โดยมีคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้แทนของสำนักงานในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอาจมีมติมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้และให้เลขาธิการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับผิดชอบในกิจการของสำนักงาน

หมวด 4

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

มาตรา 23 จังหวัดใดมีราษฎรนับถือศาสนาอิสลามและมีมัสยิดตามมาตรา 13 ไม่น้อยกว่าสามมัสยิด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยประกาศให้จังหวัดนั้นมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดคณะหนึ่งประกอบด้วยกรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคน แต่ไม่เกินสามสิบคน

การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการให้อิหม่ามประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นเป็นผู้คัดเลือก ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น

ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 24 กรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17
- (2) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก
- (3) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก

มาตรา 25 กรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี เมื่อตำแหน่ง กรรมการอิสลามประจำจังหวัดว่างลงให้มีการคัดเลือกกรรมการแทนภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ ตำแหน่งว่าง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ตำแหน่งกรรมการ ว่างลงก่อนถึงกำหนดตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน และยังมีกรรมการเหลืออยู่ไม่น้อยกว่า กึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่ได้รับการคัดเลือก จะไม่ให้มีการคัดเลือกกรรมการแทนตำแหน่งที่ ว่างก็ได้ กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา 26 ในจังหวัดที่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการมีอำนาจ หน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
- (2) กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดใน จังหวัดและจังหวัดอื่นตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย
- (3) ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความ เป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
- (4) กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
- (5) พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
- (6) สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 40 (4)
- (7) สั่งให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพักหน้าที่ระหว่างถูกสอบสวน
- (8) พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิด

(9) แต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่ง อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง

(10) ออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(11) ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ

(12) จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับ รายจ่าย ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบัน และรายงานผลการดำเนินงานฐานะการเงินและทรัพย์สินให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทราบปีละหนึ่งครั้ง ภายในเดือนมีนาคมของทุกปี

(13) ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด

มาตรา 27 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 25 กรรมการอิสลามประจำจังหวัดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 24

ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่พ้นจากตำแหน่งในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 28 การประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้นำมาตรา 21 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 29 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลมีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โดยมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้แทนของสำนักงานในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจมีมติมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้ และให้เลขาธิการคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบในกิจการของสำนักงาน

หมวด 5

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

มาตรา 30 ให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคณะหนึ่ง ประกอบด้วย

- (1) อิหม่ามเป็นประธานกรรมการ
- (2) คอเต็บเป็นรองประธานกรรมการ
- (3) บิห์ลันเป็นรองประธานกรรมการ และ
- (4) กรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นกำหนดจำนวนไม่น้อย

กว่าหกคนแต่ไม่เกินสิบสองคน

ให้สัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป ประชุมกันคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง

ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเลือกกรรมการตาม (4) เป็นเลขานุการหนึ่งคน นายทะเบียนหนึ่งคน เหนรัญญิกหนึ่งคน และตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น

ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ได้รับมอบหมายจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นประธานในที่ประชุมสัปบุรุษประจำมัสยิด เพื่อดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด แล้วเสนอคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 31 อิหม่าม คอเต็บ และบิห์ลัน ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17

- (1) อ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานได้ถูกต้อง
- (2) สามารถนำในการปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (3) มีความสามารถแสดงธรรมได้
- (4) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้ว ไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

อิหม่าม คอเต็บ และบิห์ลัน ไม่ถือเป็นนักพรตหรือนักบวช

การพ้นจากตำแหน่งของ อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 32 กรรมการตามมาตรา 30 (4) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17
- (2) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก
- (3) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่มีมัสยิดนั้นตั้งอยู่ไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

มาตรา 33 เมื่อตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ หรือบิหลั่น ว่างลงให้นำวิธีการตามที่บัญญัติในมาตรา 30 มาใช้เพื่อดำเนินการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง

มาตรา 34 กรรมการตามมาตรา 30 (4) มีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี เมื่อตำแหน่งกรรมการว่างลงให้นำวิธีการตามที่บัญญัติในมาตรา 30 มาใช้เพื่อดำเนินการคัดเลือกกรรมการแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง เว้นแต่ตำแหน่งกรรมการดังกล่าวว่างลงเนื่องจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 40 (4) และผู้ที่พ้นจากตำแหน่งได้ยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยตามมาตรา 41 ระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันให้นับแต่วันที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติ

ถ้าตำแหน่งกรรมการว่างลงก่อนถึงกำหนดตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่ดำเนินการคัดเลือกกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา 35 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) บำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินของมัสยิดให้เรียบร้อย
- (2) วางระเบียบปฏิบัติภายในของมัสยิดเพื่อให้การดำเนินงานของมัสยิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- (3) ปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย
- (4) สนับสนุนสัปบุรุษในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทางที่ชอบตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

- (5) พิจารณามิมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด
  - (6) อำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอนให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติศาสนกิจ โดยถูกต้องเคร่งครัด
  - (7) ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปบุรุษประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอ
  - (8) จัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด และตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติม สมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง
  - (9) จำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่า ผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
  - (10) จัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่ายของมัสยิดให้ถูกต้อง ตรงความเป็นจริง และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสยิด แล้วรายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี
  - (11) ดูแลวงจันทร์และแจ้งผลการดูแลวงจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
  - (12) ส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- มาตรา 36 สัปบุรุษประจำมัสยิดผู้ถูกจำหน่ายชื่อตามมาตรา 35 (9) มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ได้ประกาศให้จำหน่ายชื่อออกจากทะเบียน และให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาวินิจฉัยให้เสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับตั้งแต่วันที่รับคำร้องคัดค้าน มติของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เป็นที่สุด
- การยื่นคำร้องคัดค้านและการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด
- มาตรา 37 อิหม่ามมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้
- (1) ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
  - (2) ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสยิดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย
  - (3) แนะนำให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม และกฎหมาย
  - (4) อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ
  - (5) สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปบุรุษประจำมัสยิด

มาตรา 38 คอเต็บมีหน้าที่ปฏิบัติให้ปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการแสดง
ธรรมแก่สัปบุรุษประจำมัสยิด

มาตรา 39 บิหลันมีหน้าที่ปฏิบัติให้ปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการ
ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา

มาตรา 40 กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ครบกำหนดวาระตามมาตรา 34 วรรคหนึ่ง สำหรับกรรมการอื่นตามมาตรา 30 (4)
ในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(2) ตาย

(3) ลาออก

(4) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากขาด
คุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 32

(5) สัปบุรุษประจำมัสยิดตามมาตรา 30 วรรคสอง จำนวนเกินกว่ากึ่งหนึ่งยื่นคำร้องต่อ
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดขอให้พ้นจากตำแหน่ง และคณะกรรมการอิสลามประจำ
จังหวัดสอบสวนและวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

(6) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความประพฤติในทางที่
จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่มัสยิด หรือบกพร่องต่อหน้าที่ หรือดำเนินกิจการของมัสยิดไปในทาง
ไม่สงบเรียบร้อยหรือขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม หรือกระทำการอันอาจเสื่อมเสียประโยชน์
ของมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่สอบสวนแล้วเห็นว่าพฤติกรรมแห่งความผิดที่ได้กระทำยังไม่ถึงขั้นให้พ้น
จากตำแหน่ง คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจวินิจฉัยให้ภาคทัณฑ์ไว้ก่อนก็ได้

มาตรา 41 กรรมการอิสลามประจำมัสยิดซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 40 (4) (5) และ
(6) มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยภายในสามสิบวันนับ
แต่วันที่รับทราบคำสั่ง และให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยพิจารณาวินิจฉัยให้
เสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องคัดค้าน มติของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่ง
ประเทศไทยให้เป็นที่สุด

การยื่นคำร้องคัดค้าน และการวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตาม
ระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 42 การประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้นำมาตรา 21 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

บทเฉพาะกาล

มาตรา 43 ให้ผู้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 9

ให้กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและกรรมการอิสลามประจำจังหวัดซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับดำรงตำแหน่งต่อไปอีกสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 40

มาตรา 44 ให้มัสยิดซึ่งได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ.2490 เป็นมัสยิดตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 45 ให้ “อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย” ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488 เป็นอิสลามวิทยาลัยตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 46 บรรดากฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ.2490 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488 ให้ใช้บังคับโดยอนุโลมก่อนจนกว่าจะมีกฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ

นายกรัฐมนตรี

*หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2491 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน สมควรปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

กฎหมายต่างประเทศ

ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น

(1) กฎบัตรสหประชาชาติ

สหประชาชาติมีความประสงค์และหลักการเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ที่ต้องการให้บรรลุถึงการร่วมมือระหว่างประเทศ ในอันที่จะแก้ปัญหา ระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือนุชนิยมและในการส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และต่ออิสรภาพอันเป็นหลักมูล¹ สำหรับทุกคน โดยไม่เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา โดยสมาชิกจะต้องริเริ่มการศึกษาและทำคำแนะนำ เพื่อความมุ่งประสงค์ในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษาและอนามัย และช่วยเหลือให้ได้รับสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพอันเป็นหลักมูลสำหรับทุกคน โดยไม่เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา

(2) รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1789 (พ.ศ.2332)

ได้ส่งเสริมสิทธิด้านศาสนา การพูดและการพิมพ์ ไว้ดังนี้

(ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ 10 มาตราแรกที่ผ่านความเห็นชอบจากสภาองเกรส เมื่อวันที่ 25 กันยายน ค.ศ.1789 (พ.ศ.2332)

“สภาองเกรสจะออกกฎหมายเพื่อห้ามก่อตั้งศาสนาหรือห้ามประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนานั้นๆ หรือเพื่อลดทอนเสรีภาพในการพูดหรือการพิมพ์หรือสิทธิของประชาชนในการชุมนุม และเรียกร้องให้รัฐบาลชดเชยความเสียหายต่างๆ อย่างสันติมิได้”

‘Congress shall make no law respecting establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the government for a redress of grievances.’ (First Amendment, Article I) (Edward C. Smith, 1966: 49)

---

¹ คำว่า หลักมูล แปลมาจาก ภาษาอังกฤษว่า fundamental หมายถึง สิ่งที่เป็นพื้นฐาน เป็นส่วนแรกสุดของสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์

(3) รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐอินเดีย ค.ศ.1950 (พ.ศ.2493)

ได้ส่งเสริมสิทธิด้านศาสนา ภาษา วัฒนธรรม จารีตประเพณีท้องถิ่น ดังนี้

มาตรา 29 (1) “ประชากรชาวอินเดียทุกภาคส่วนที่อาศัยอยู่ในดินแดนของประเทศอินเดียหรือ ณ ที่ใดๆ ที่มีภาษา, อักษร, หรือวัฒนธรรมเป็นของตนเองอันแตกต่างกัน มีสิทธิเสรีภาพในอันที่จะรักษาภาษา, อักษร, หรือวัฒนธรรมเป็นของตนเองนั้นๆ”

‘Any section of the citizens residing in the territory of India or any part thereof having a distinct language, script or culture of its own shall have the right to conserve the same.’
(Article 29 (1))

มาตรา 30 (1) “ชนกลุ่มน้อยทุกหมู่เหล่าไม่ว่าจะนับถือศาสนาหรือพูดภาษาใดๆ มีสิทธิเสรีภาพในอันที่จะจัดตั้งและบริหารสถาบันการศึกษาตามความประสงค์ของกลุ่ม”

‘All minorities, whether based on religion or language, shall have the right to establish and administer educational institutions of their choice.’ (Article 30 (1)) (Bruce Graham, 1990: 115)

กฎหมายของต่างประเทศ

ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา

1) **สาธารณรัฐเกาหลี** มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ได้แก่ กฎหมายปกป้องสมบัติทางวัฒนธรรม กฎหมายว่าด้วยความคุ้มครองสมบัติทางวัฒนธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสมบัติวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณ กฎหมายว่าด้วยการพิทักษ์สมบัติทางวัฒนธรรม กฎหมายของคณะกรรมการสมบัติทางวัฒนธรรม และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในการบริหารและดำเนินการ ตามกฎหมายปกป้องสมบัติทางวัฒนธรรมกำหนดให้ มีหน่วยงานทำหน้าที่ดูแลและจัดการสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ ประกอบด้วยทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ สำนักงานสมบัติทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมและการกีฬา (Office of Cultural Properties) สำนักงานศิลปะการแสดงและศิลปะพื้นบ้าน ในสถาบันวิจัยสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งชาติ (Department of the Performing Arts and Folklore of the National Research Institute of Cultural Properties, NRICP) มูลนิธิปกป้องสมบัติทางวัฒนธรรม (The Cultural Property Protection Foundation) ซึ่งเป็นหน่วยงานเอกชน ไม่แสวงหาผลกำไร และคณะกรรมการสมบัติทางวัฒนธรรม (The Cultural Properties Committee)

ในการปฏิบัติงาน คณะกรรมการสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบด้านการแต่งตั้งและการเสนอชื่อบุคคลเป็นผู้ทรงภูมิปัญญา โดยการสืบค้น เลือกรรและประกาศรับรองสินทรัพย์ หรือสมบัติทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณที่มีความสำคัญ โดยได้ประกาศยกย่อง **ผู้ทรงภูมิปัญญา** ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือสมบัตินั้นควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เป็นแหล่งความรู้สำหรับถ่ายทอดไปยังชนรุ่นหลังต่อไป ส่วนสำนักงานศิลปะการแสดงและศิลปะพื้นบ้าน เป็นผู้จัดทำข้อมูล และผลิตสื่อประเภทต่างๆ เพื่อเผยแพร่ผลงานของผู้ทรงภูมิปัญญา

2) **ประเทศญี่ปุ่น** ได้เริ่มมีการอนุรักษ์ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา หลังจากเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเมื่อปี ค.ศ.1920 (พ.ศ.2463) เป็นต้นมา โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายการสงวนรักษามรดกของชาติ (The National Treasure Conservation Act) ค.ศ.1929 (พ.ศ. 2472) กฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรม ค.ศ.1950 (พ.ศ.2493) กฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรม ค.ศ.1950 (พ.ศ.2493) (ปรับปรุง ค.ศ.1954 (พ.ศ.2497)) และกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรม ค.ศ.1950 (พ.ศ.2493) (ปรับปรุง ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518))

การบริหารงาน ได้จัดตั้งคณะกรรมการพิทักษ์สมบัติทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณ (Commission for the Protection of Intangible Cultural Properties) ทำหน้าที่เป็นผู้คัดเลือกสมบัติทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และศิลปกรรมตามเกณฑ์การคัดเลือกที่ได้กำหนดไว้

ในการปฏิบัติงาน คณะกรรมการพิทักษ์สมบัติทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณ เป็นผู้คัดเลือกสมบัติทางวัฒนธรรม เพื่อทำการอนุรักษ์ พร้อมกับคัดเลือกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญ ตามเกณฑ์การคัดเลือกสมบัติทางวัฒนธรรม (Cultural Properties) ดังนี้

- สมบัติวัฒนธรรมทางภูมิปัญญา (Cultural Properties) ที่มีคุณลักษณะเป็นศิลปวัตถุ โดยเน้นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางศิลปะสูง เป็นการทิ้งร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญไว้ และเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น

- สมบัติทางวัฒนธรรมที่เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม เพื่อประกาศยกย่องให้เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา โดยเน้นการเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นอย่างดีเกี่ยวกับสมบัติทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นผลงานที่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับการบูรณะและรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณ ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่าการปฏิบัติงานของคณะกรรมการพิทักษ์สมบัติทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณ ได้ดำเนินการค้นหาและประกาศยกย่องควบคู่กันไป ทั้งการอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรมที่เป็นศิลปวัตถุและสมบัติทางวัฒนธรรมที่เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มไปพร้อมกัน

3) สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ในปี ค.ศ.1974 (พ.ศ.2517) ประธานาธิบดีของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ประกาศให้มี “แนวทางการจัดระบบศิลปินแห่งชาติ” (National Artists System) ในหลายสาขา ได้แก่ วรรณกรรม ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปะ สถาปัตยกรรม ภาพยนตร์ เป็นต้น

การดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าวมอบให้ศูนย์วัฒนธรรมแห่งฟิลิปปินส์ (Cultural Centre of the Philippines: CCP) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินงานตามแนวทาง และทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคัดเลือกศิลปินแห่งชาติ ได้ทำการคัดเลือก 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ต้องได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกก่อน ขั้นตอนที่ 2 จะต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารของศูนย์วัฒนธรรม

แห่งฟิลิปปินส์ และคณะกรรมการมรดกวัฒนธรรมและการเผยแพร่วัฒนธรรม ขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นตอนสุดท้าย ได้รับความเห็นชอบจากประธานาธิบดีฟิลิปปินส์

เกณฑ์การคัดเลือกศิลปินแห่งชาติ โดยสรุปเป็นผู้สร้างผลงานให้เห็นเป็นเอกลักษณ์ และเกียรติภูมิของชาติ เป็นผู้มึผลงานสร้างสรรค์ที่มีความโดดเด่น เป็นที่ยอมรับโดยเพื่อนศิลปิน และนักวิจารณ์งานศิลปะอย่างกว้างขวาง

บุคคลใดที่ได้รับยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติแล้ว จะได้รับตอบแทนเป็นเงินสดและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และสวัสดิการต่างๆ จากรัฐ โดยการคัดเลือกศิลปินแห่งชาติในสาขาต่างๆ เป็นไปตามมาตรฐาน ผู้ทรงภูมิปัญญา ของ UNESCO

จากกฎหมายของประเทศดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าในสาธารณรัฐเกาหลีและประเทศญี่ปุ่น มีกฎหมายว่าด้วยเรื่องศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาโดยเฉพาะส่วนในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีนโยบายชัดเจนในการดำเนินงานการศึกษาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ให้ดำเนินไปได้อย่างดีและต่อเนื่อง และทุกประเทศดังกล่าวมานี้มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบโดยตรง ทำให้การอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ของประเทศต่างๆ เหล่านี้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างเอกสารแบบฟอร์ม รูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูล และประเมินผล

ตัวอย่างแผนปฏิบัติงานประจำปี

การจัดทำแผนการทำงานประจำปี จัดทำเพื่อกำหนดล่วงหน้าว่าในแต่ละปีจะทำกิจกรรมอะไรบ้าง ในช่วงเดือนไหน ใช้เงินทั้งหมดเท่าไร และใครเป็นผู้รับผิดชอบเพื่อให้เห็นภาพรวมของทั้งปี

แผนการทำงานปีงบประมาณ.....

กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	งบประมาณ	ระยะเวลาปฏิบัติงาน											หมายเหตุ		
			ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.		ก.ย.	
1. กิจกรรมยกย่องปราชญ์ชาวบ้าน	อำเภอ.....		_____													
2. กิจกรรมทัศนศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กับท้องถิ่นอื่น	อำเภอ.....						_____									
3. กิจกรรมจัดทำฐานข้อมูล	คณะกรรมการ การชุด.....		_____													

ตัวอย่างแบบฟอร์มโครงการ

ชื่อโครงการ .....

หน่วยงานเจ้าของโครงการ .....

หลักการและเหตุผล .....

ขอบเขตของการอบรม .....

สถานที่ดำเนินการ .....

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ....

2. ....

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ....

2. ....

ระยะเวลาในการดำเนินการ .....

ตารางเวลาในการดำเนินการ

งาน	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

งบประมาณการดำเนินงาน .....

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ....

2. ....

ตัวอย่างโครงการ

ค่ายคุณธรรม

หลักการ

คาบคมที่ไร้ฝัก ระเบิดที่ปราศจากสลักนิรภัย อาจนำอันตรายมาสู่เจ้าของและคนรอบข้าง ได้ทุกเมื่อฉันใด วิชาความรู้ที่ไม่มีศีลธรรมกำกับย่อมนำภัยพิบัติมาสู่ผู้เป็นเจ้าของความรู้ และอยู่ใกล้เคียงได้ฉันนั้น

บุคคลที่ประกอบด้วยวิชาความรู้ดี และความประพฤติดี จึงเป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ เป็นบุคคลที่สังคมต้องการ และแสวงหาการฝึกอบรม ค่ายคุณธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องการให้เกิดผู้มีความรู้คู่คุณธรรม เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ (NEW GENERATION) ที่มีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล มีโลกทัศน์ และชีวทัศน์ มีความสมดุลระหว่างสมองทั้งสองด้าน มีความสมดุลระหว่างโลกกับธรรม กายกับจิตวิญญาณ เหตุกับผล สติกับปัญญา ก่อเกิดพลังสร้างสรรค์ตนเอง และอุทิศตนเพื่อรับใช้ สังคมอย่างรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง และความเป็นไปของโลกโดยใช้คำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักในการอบรม

วัตถุประสงค์

การจัดฝึกอบรมนักเรียน และเยาวชนตามโครงการค่ายพุทธธรรมของสถาบันส่งเสริม และพัฒนาการพระศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับการฝึกฝน เรียนรู้ ดังนี้

1. เพื่อให้ให้นักเรียนมีจิตสำนึก เสริมสร้าง และสืบสานคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม และรู้จักนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่ต่อการศึกษาลัทธิพระพุทธศาสนาจากระบบนิเวศ ธรรมชาติ
3. เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นคนดี 5 ประการ คือ ลูกดี ศิษย์ดี เพื่อนดี พลเมืองดี และพุทธศาสนิกชนที่ดี
4. เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ การสอน วิชาพระพุทธศาสนาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาปี พ.ศ.2542 ว่าด้วยการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม
5. เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาด้วยกิจกรรมต่างๆ และปฏิบัติจริง

กำหนดการอยู่ค่ายพุทธธรรม

วันที่ 1 ของการอบรม

- 07.30-08.30 น. นักเรียนลงทะเบียนรายงานตัว
- 08.30-09.00 น. นักเรียนทุกคนพร้อมกันในที่ประชุม
- 09.00-09.30 น. พิธีเปิดการอยู่ค่ายพุทธธรรม
- เปิดเพลงพระรัตนตรัย
  - ประธานฝ่ายฆราวาสจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
  - ประธานสงฆ์ขึ้นธรรมมาสน์ให้ศีล
  - นักเรียน ครู อาจารย์ และแขกผู้มีเกียรติกราบพระ
  - อาราธนาศีล และรับศีล
  - ประธานฝ่ายฆราวาสรับการรายงาน
  - กล่าวรายงาน
  - ประธานกล่าวเปิดการอบรม
- 09.30-10.15 น. ประธานสงฆ์กล่าวสัมโมทนียกถา
- 10.15-10.30 น. แนะนำพระวิทยากร วิทยากร และคณะครูพี่เลี้ยง
- 10.30-11.30 น. พิธีมอบตัวเป็นศิษย์
- สัญญาใจ
  - คำปฏิญาณพุทธบุตร
  - กติกาการอยู่ค่ายพุทธธรรม
- 11.30-12.30 น. รับประทานอาหาร
- 12.30-13.00 น. พบครูอาจารย์พี่เลี้ยง
- 13.00-13.30 น. ธรรมนันทนาการ
- 13.30-16.30 น. แบ่งกลุ่มนักเรียน 4 ฐาน
- ฐานที่ 1 ศาสนพิธี
  - ฐานที่ 2 มารยาทชาวพุทธ
  - ฐานที่ 3 กฎแห่งกรรม
  - ฐานที่ 4 กลุ่มสัมพันธ์

16.30-17.30 น.	นักเรียนอาบน้ำ ทำภารกิจส่วนตัว
17.30-18.30 น.	รับประทานอาหาร
18.30-19.30 น.	ทำวัตรเย็น เจริญจิตตภาวนา
19.30-20.30 น.	กิจกรรมสู่ความเป็นพุทธบุตร
20.30-21.30 น.	ฉายสไลด์เรื่องพุทธประวัติ
21.30 น.	นักเรียนเข้านอน

วันที่ 2 (3-4) ของการอบรม

04.30-05.00 น.	ตื่นนอนทำภารกิจส่วนตัว
05.00-05.15 น.	บริหารกาย
05.15-06.00 น.	ทำวัตรเช้า เจริญจิตตภาวนา เดินจงกรม
06.00-07.00 น.	กิจกรรมหน้าเสาธง
07.00-07.30 น.	บำเพ็ญประโยชน์
07.30-08.30 น.	รับประทานอาหาร
08.30-11.30 น.	แบ่งกลุ่มนักเรียนมาตรฐาน 4 ฐาน - ฐานที่ 1 พระคุณของพระรัตนตรัย - ฐานที่ 2 พระคุณของคุณพ่อคุณแม่ - ฐานที่ 3 พระคุณของคุณครู - ฐานที่ 4 พระคุณของพระมหากษัตริย์
11.30-12.30 น.	รับประทานอาหาร
12.30-13.00 น.	พบครูอาจารย์พี่เลี้ยง
13.00-13.30 น.	ธรรมนันทนาการ
13.30-16.30 น.	แบ่งกลุ่มนักเรียนตามฐาน 4 ฐาน - ฐานที่ 1 เพื่อนที่ดี - ฐานที่ 2 พลเมืองที่ดี - ฐานที่ 3 พุทธศาสนิกชนที่ดี - ฐานที่ 4 สุขภาพอนามัยที่ดี

- 16.30-17.30 น. นักเรียนอาบนํ้า ทำธุรกิจส่วนตัว
- 17.30-18.30 น. รับประทานอาหาร
- 18.30-20.00 น. ทำวัตรเย็น เจริญจิตตภาวนา
- 20.00-21.30 น. นักเรียนแสดงละครธรรมะเรื่อง
- ความสนใจใฝ่รู้และสร้างสรรค์
  - ความมีน้ำใจ
  - ความมีวินัย
  - ความเป็นไทย
- 21.30 น. นักเรียนเข้านอน

วันสุดท้ายของการอบรม

- 04.30-05.00 น. ตื่นนอนทำภารกิจส่วนตัว
- 05.00-05.15 น. บริหารกาย
- 05.15-06.00 น. ทำวัตรเช้า เจริญจิตตภาวนา เดินจงกรม
- 06.00-07.00 น. กิจกรรมหน้าเสาธง
- 07.00-07.30 น. บำเพ็ญประโยชน์
- 07.30-08.30 น. รับประทานอาหาร
- 08.30-09.30 น. อภิปรายเรื่องศิษย์ดีมีคุณธรรม
- 09.30-10.30 น. แบ่งกลุ่มเขียนเรียงความ เรื่องพระคุณของคุณพ่อคุณแม่ พระคุณของคุณครู
- 10.30-11.30 น. สนทนาธรรม
- 11.30-12.30 น. รับประทานอาหาร
- 12.30-13.00 น. ธรรมนันทนาการ
- 13.00-16.00 น. อธิษฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่
- 16.00-16.30 น. พิธีปิดการอยู่ค่ายพุทธธรรม
- ประธานฝึกอบรมมอบวุฒิบัตร
  - ประธานฝึกอบรมมอบศิษย์คืน
  - ผู้บริหาร โรงเรียนรับศิษย์คืน และกล่าวปิดการอบรม
  - พระอาจารย์นำกราบพระ

ตัวอย่างโครงการ

1. ชื่อโครงการ : โครงการจัดทำฐานข้อมูลด้านศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณี
ท้องถิ่น

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบ : (อบต./เทศบาล/อบจ.) .....

3. หลักการและเหตุผล :

ศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นของไทย จัดว่าเป็น “ทรัพยากรทางวัฒนธรรม” หรือ “ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม” หรือ “มรดกทางวัฒนธรรม” ของชาติ ซึ่งจำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้เพื่อส่งมอบให้ประชาชนรุ่นต่อๆ ไปนำไปจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืนจนสามารถนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆ ของสังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นความหมายที่แท้จริงของการอนุรักษ์เพื่อการพัฒนา

การเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในยุคปัจจุบัน การนำเอาวิธีการจัดการและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยจัดรวบรวมข้อมูลที่ยังกระจัดกระจายมาทำระบบฐานข้อมูลศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมให้เผยแพร่ความรู้นี้ประสบความสำเร็จสูงจนสามารถนำไปสู่ความเข้มแข็งของสังคมและวัฒนธรรมไทยต่อไปได้ เพราะวิธีการที่ช่วยให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติไว้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ดีที่สุดก็คือการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้แก่สาธารณชนทั่วไป ดังนั้น (อบต./เทศบาล/อบจ.)..... จึงดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลด้านศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นเพื่อเป็นศูนย์กลางการให้บริการข้อมูลแก่ผู้สนใจ

4. วัตถุประสงค์ :

- 4.1 จัดทำระบบฐานข้อมูลทางศาสนาในท้องถิ่น
- 4.2 จัดทำระบบฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น
- 4.3 จัดทำระบบฐานข้อมูลทางจารีตในประเพณีท้องถิ่น

5. ระยะเวลาดำเนินการ : ตลอดปีงบประมาณ.....

6. สถานที่ดำเนินการ : .....

7. ผู้เข้าร่วมโครงการ : ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปที่ใช้บริการค้นคว้า
ฐานข้อมูลด้านศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นของ
(อบต./เทศบาล/อบจ.).....

8. งบประมาณ :

8.1 รายรับ จากงบประมาณบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเงิน.....บาท

8.2 รายจ่าย เป็นเงิน.....บาท

หมวดค่าตอบแทน

- ค่าอาหารทำการนอกเวลาราชการปกติ
- ค่าอาหารปฏิบัติราชการในวันหยุดราชการ
- ค่าจ้างเหมาผู้เชี่ยวชาญจัดทำระบบเก็บข้อมูล

หมวดค่าใช้สอย

- ค่าถ่ายเอกสาร
- ค่าจ้างเหมาพิมพ์ข้อมูลลงเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย

หมวดค่าวัสดุ

- ค่าวัสดุสำนักงาน
- ค่าแผ่นดิสก์, แผ่น CD, วัสดุคอมพิวเตอร์
- ค่าซื้อหนังสือและเอกสารวิชาการ
- ค่าวัสดุเชื้อเพลิงและหล่อลื่นสำหรับรถยนต์ที่ใช้เดินทางออกเก็บข้อมูลภาคสนาม
- ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

หมายเหตุ : ขอถัวจ่ายค่าใช้จ่ายทุกรายการ

9. แผนการดำเนินงาน :

กิจกรรม	กำหนดเวลา												
	พ.ศ.						พ.ศ.						
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
1. รวบรวมข้อมูลทาง ศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ท้องถิ่นของ ตำบล.....	←————→												
2. จัดทำระบบ ฐานข้อมูลและ นำเข้าสู่ระบบแม่ ข่าย (Server)						←————→							
3. ทดลองเปิด ให้บริการค้นหา แก่ผู้สนใจทั่วไป และประเมินผล							←————→						
4. เปิดให้บริการ ค้นหาแก่ผู้สนใจ ทั่วไป										←————→			

10 ผลที่คาดว่าจะได้รับ :

- 10.1 สามารถสร้างระบบฐานข้อมูลของวิชาการด้านศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นของ (อบต./เทศบาล/อบจ.).....
- 10.2 สามารถจัดเก็บและจัดการข้อมูลของวิชาการด้านศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นของ (อบต./เทศบาล/อบจ.).....รวมไม่น้อยกว่า .....รายการ
- 10.3 สามารถให้บริการข้อมูลวิชาการด้านศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นของ (อบต./เทศบาล/อบจ.).....แก่สาธารณชนทั่วไป

11. ดัชนีชี้วัดสำหรับการประเมินโครงการ :

- 11.1 จำนวนฐานข้อมูลของวิชาการด้านศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น
ของ (อบต./เทศบาล/อบจ.).....อย่างน้อย ..... รายการ
- 11.2 จำนวนผู้มาใช้บริการค้นคว้าฐานข้อมูลด้านศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณี
ท้องถิ่นของ (อบต./เทศบาล/อบจ.).....อย่างน้อย ..... รายต่อปี

ตัวอย่างโครงการ

ชื่อโครงการ การให้ความรู้การบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ-วัฒนธรรม ในจังหวัดสมุทรสงคราม

หน่วยงานเจ้าของโครงการ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

หลักการและเหตุผล

เนื่องจากวันที่ 25 กันยายน 2546 กระทรวงศึกษาธิการประชุมลงนามข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในลักษณะบูรณาการสาระสำคัญประการหนึ่งของข้อตกลงดังกล่าวเน้นการสนับสนุนการจัดกิจกรรมและอบรมความรู้ด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับบุคลากรในสถานศึกษา ระดับต่างๆ (สนง.คณะกรรมการอุดมศึกษาที่ ศธ.0508/ว47 หน้า 6)

โครงการการให้ความรู้การบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ-วัฒนธรรม ที่จะจัดขึ้นในจังหวัดสมุทรสงคราม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้และโอกาสทางการศึกษาที่ระดับรากหญ้า ขณะเดียวกันก็เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมกับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Community Participation-based Tourism) อย่างมีคุณค่าและมีมูลค่าเพื่อการเรียนรู้และบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมให้เป็นมรดกชาติสืบไป

เพื่อตอบรับกับนโยบายของรัฐบาลข้างต้น คณะโบราณคดี ได้จัดทำโครงการบริการทางวิชาการในลักษณะของการฝึกอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนและครูอาจารย์จากสถานศึกษาต่างๆ ในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถจัดการทรัพยากรศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ
2. เพื่อส่งเสริมการหารายได้พิเศษของนักเรียนและสถานศึกษา
3. เพื่อตอบสนองความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ในอันที่จะอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ขอบเขตของการอบรม

การอบรมครั้งนี้เน้นการฝึกอบรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนต่างๆ ของจังหวัดสมุทรสงคราม ที่สนใจการเป็นมัคคุเทศก์ โดยให้โรงเรียนส่งนักเรียนเข้าร่วมการฝึกอบรม โรงเรียนละ 5 คน พร้อมอาจารย์ผู้ควบคุมโรงเรียนละ 1 ท่าน

การติดต่อประสานงาน

ติดต่อสถานที่จัดโครงการ ทั้งบรรยายในสถานที่ และนอกสถานที่, อาหาร, รถบัส และหน่วยงาน/ท้องถิ่น/โรงเรียนที่เกี่ยวข้อง

สถานที่ดำเนินการ

บ้านสวนภูมิ ตำบลแควอ้อม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เข้าอบรมได้รับการกระจายรายได้และโอกาสทางการศึกษา
2. ผู้เข้าอบรมรู้วิธีอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรศิลปวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. ชุมชนระดับฐานรากได้รับการพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. การสำรวจข้อมูลศิลปวัฒนธรรม ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ
2. การสำรวจข้อมูลภาคสนามในจังหวัดสมุทรสงคราม

ระยะเวลาในการดำเนินการ

การอบรม ใช้เวลา 3 วัน ระหว่างวันที่ 3-5 มิถุนายน 2548

ระยะเวลาที่ทำการดำเนินการ

เดือนที่ 1-5	ศึกษาสำรวจข้อมูลศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสมุทรสงคราม
เดือนที่ 6	ติดต่อประสานงาน และเตรียมสถานที่เพื่อการฝึกอบรม
เดือนที่ 7	ฝึกอบรม
เดือนที่ 8	ติดตามผลการอบรม
เดือนที่ 9-12	สรุปและประเมินผลโครงการ

งาน	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
- ศึกษาสำรวจข้อมูลศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สมุทรสงคราม	■	■	■	■	■							
- ติดต่อประสานงานสถานที่และเตรียมพร้อม เพื่อการจัดฝึกอบรม						■						
- อบรม							■					
- ติดตามผลการอบรม								■				
- สรุปและประเมินผลโครงการ									■	■	■	■

งบประมาณการดำเนินงาน

เป็นงบประมาณแผ่นดินประจำปี พ.ศ.2548   จำนวนเงิน   200,000 บาท

หมวดค่าตอบแทน   26,520 บาท

ค่าตอบแทนวิทยากรบรรยาย 4 คนๆ ละ 6 ชั่วโมงๆ ละ 600 บาท

(4 คน x 600บาท x 6 ชั่วโมง)   14,400 บาท

ค่าเบี้ยเลี้ยงผู้ดำเนินงาน 8 คน   3,720 บาท

[(1 คน x 240บาท x 2 วัน) + (6 คน x 180บาท x 3 วัน)]

ค่าที่พักผู้ดำเนินงาน 14 คน 3 คืน (7 ห้อง x 400 บาท x 3 คืน)   8,400 บาท

หมวดค่าใช้จ่าย   65,480 บาท

ค่าจ้างเหมารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล   20,000 บาท

ค่าอาหารกลางวันผู้ที่เข้าฝึกอบรม 40 คน (40 คน x 50 บาท x 4 วัน)   8,000 บาท

ค่าอาหารว่างพร้อมเครื่องดื่มผู้ที่เข้าฝึกอบรม 40 คน   4,800 บาท

(40 คน x 15 บาท x 4 วัน x 2 มื้อ)

ค่าเหมาจ่ายพิมพ์เอกสารและถ่ายเอกสาร   8,000 บาท

ค่าเช่ายานพาหนะพร้อมน้ำมันเพื่อทัศนศึกษา 2 วันวันละ 8,000 บาท   16,000 บาท

(8,000 บาท x 2 วัน x 1 คัน)

ค่าเบี้ยเลี้ยงผู้สำรวจ 6 คน 2 วัน   2,280 บาท

[(1 คน x 240บาท x 2 วัน) + (5 คน x 180บาท x 2 วัน)]

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

ค่าที่พักผู้สำรวจ 6 คน 1 คืน (6 คน x 400 บาท x 1 คืน)	2,400 บาท
ค่ายานพาหนะเพื่อการสำรวจ วันละ 2,000 บาท 2 วัน (2,000 บาท x 2 วัน x 1 คืน)	4,000 บาท
หมวดค่าวัสดุ	96,060 บาท
ค่าจัดพิมพ์หนังสือประกอบการอบรม (200 เล่ม)	80,000 บาท
ค่าวัสดุประชาสัมพันธ์	10,000 บาท
ค่าฟิล์มสี 3 ม้วนๆ ละ 140 บาท (140 บาท x 3 ม้วน)	420 บาท
ค่าล้างฟิล์มสี 3 ม้วนๆ ละ 180 บาท (180 บาท x 3 ม้วน)	540 บาท
ค่าฟิล์มสไลด์และอัดขยาย 10 ม้วนๆ ละ 250 บาท (250 บาท x 10 ม้วน)	2,500 บาท
ค่าล้างและเมทสไลด์ 10 ม้วนๆ ละ 200 บาท (200 บาท x 10 ม้วน)	2,000 บาท
ค่าม้วน VDO เทป ความยาว 120 นาที 4 ม้วนๆ ละ 150 บาท (150 บาท x 4 ม้วน)	600 บาท
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	11,940 บาท
รวมทั้งหมด	<u>200,000 บาท</u>

หมายเหตุ ขอถัวจ่ายค่าใช้จ่ายทุกรายการ

ตารางการดำเนินการ (โดยประมาณ)

วันศุกร์ที่ 3 มิถุนายน 2548

กลุ่มที่ 1	จำนวน 20 คน
08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียน ณ บ้านสวนกุฎี ตำบลแควอ้อม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
09.00 - 10.30 น.	การจัดการทรัพยากรศิลปะ โบราณคดี เพื่อการท่องเที่ยวท้องถิ่นอย่างยั่งยืน วิทยากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สว่าง เลิศฤทธิ
10.30 - 10.45 น.	รับประทานอาหารว่าง
10.45 - 12.15 น.	ชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม วิทยากร รองศาสตราจารย์ ชนัญ วงษ์วิภาค

12.15 - 13.15 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.15 - 14.45 น.	ภาษา วรรณกรรม จิตวิทยาการบริการและมนุษยสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยววิทยาการ อาจารย์ อมรชัย คหกิจโกศล
14.45 - 15.00 น.	รับประทานอาหารว่าง
15.00 - 16.30 น.	ประวัติศาสตร์ศิลปะในจังหวัดสมุทรสงคราม วิทยาการ อาจารย์ ลักขมณี บุญเรือง
<u>กลุ่มที่ 2</u> จำนวน 20 คน	
08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียน ณ บ้านสวนภูมิณี ตำบลแควอ้อม อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
09.00 - 10.30 น.	ชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม วิทยาการ รองศาสตราจารย์ ชนัญ วงษ์วิภาค
10.30 - 10.45 น.	รับประทานอาหารว่าง
10.45 - 12.15 น.	การจัดการทรัพยากรศิลปะโบราณคดี เพื่อการท่องเที่ยวท้องถิ่นอย่างยั่งยืน วิทยาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สว่าง เลิศฤทธิ์
12.15 - 13.15 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.15 - 14.45 น.	ประวัติศาสตร์ศิลปะในจังหวัดสมุทรสงคราม วิทยาการ อาจารย์ ลักขมณี บุญเรือง
14.45 - 15.00 น.	รับประทานอาหารว่าง
15.00 - 16.30 น.	ภาษา วรรณกรรม จิตวิทยาการบริการและมนุษยสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยววิทยาการ อาจารย์ อมรชัย คหกิจโกศล

วันเสาร์ที่ 4 มิถุนายน 2548

08.00 น.	ลงทะเบียน ณ โรงเรียนศรีราชาสมุทร
09.00 น.	ทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์วัดเขายี่สาร และวิถีชุมชนเขายี่สาร แบ่งกลุ่ม กลุ่ม 1 วิทยาการ โดย รองศาสตราจารย์ ชนัญ วงษ์วิภาค กลุ่ม 2 วิทยาการ โดย อาจารย์ อมรชัย คหกิจโกศล กลุ่ม 3 วิทยาการ โดย อาจารย์ สิริอาภา รัชตะหิรัญ

- 12.00 น.   รับประทานอาหารกลางวัน (ชุมชนเขายี่สาร)
- 13.00 น.   ทัศนศึกษาและฝึคนำชมแหล่งโบราณคดีคูบัว จังหวัดราชบุรี (และวัดมหาธาตุ)
- แบ่งกลุ่ม กลุ่ม 1 วิทยากรโดย รองศาสตราจารย์ ชนัญ วงษ์วิภาค
                                  กลุ่ม 2 วิทยากรโดย อาจารย์ อมรชัย คหกิจ โสศล
                                  กลุ่ม 3 วิทยากรโดย อาจารย์ ลักษมณีน บุญเรือง
- 16.00 น.   เดินทางกลับโรงเรียนศรีทธาสมุทร
- 17.00 น.   ถึงโรงเรียนศรีทธาสมุทร

วันอาทิตย์ที่ 5 มิถุนายน 2548

- 08.00 น.   ลงทะเบียน ณ บ้านสวนกุมณี ตำบลแควอ้อม อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
- 09.00 น.   ทัศนศึกษาทางเรือ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวสวน และวัดบางแค่น้อย
- แบ่งกลุ่ม กลุ่ม 1 วิทยากรโดย รองศาสตราจารย์ ชนัญ วงษ์วิภาค
                                  กลุ่ม 2 วิทยากรโดย อาจารย์ อมรชัย คหกิจ โสศล
                                  กลุ่ม 3 วิทยากรโดย อาจารย์ ลักษมณีน บุญเรือง
- 12.00 น.   รับประทานอาหารกลางวัน (บ้านสวนกุมณี)
- 13.00 น.   ฝึกหัดนำชมวิถีชีวิตและประเพณี พิธีกรรม ชุมชนลุ่มน้ำแม่กลอง
- แบ่งกลุ่ม กลุ่ม 1 วิทยากรโดย รองศาสตราจารย์ ชนัญ วงษ์วิภาค
                                  กลุ่ม 2 วิทยากรโดย อาจารย์ อมรชัย คหกิจ โสศล
                                  กลุ่ม 3 วิทยากรโดย อาจารย์ ลักษมณีน บุญเรือง
- 16.00 น.   พิธีปิดการอบรม และมอบวุฒิบัตร
- 16.30 น.   เดินทางกลับ โรงเรียนศรีทธาสมุทร

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การฝึกอบรมครั้งนี้คาดว่าจะเกื้อหนุนยุทธศาสตร์การพัฒนากองท้องถิ่นทุกระดับ
ท้องถิ่นและระดับประเทศ

1. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะสามารถบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง
ตามหลักวิชาการ
2. เสริมสร้างความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในการดูแล พิทักษ์ สืบสาน และ
พัฒนาทรัพยากรทางธรรมชาติและสังคม
3. เป็นแนวทางในการบริหารทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม
อย่างยั่งยืน

การรับสมัคร

ส่งแบบตอบรับการเข้าร่วมฝึกอบรมทางโทรสาร ภายในวันที่ 30 พฤษภาคม 2548
ที่นางสาวสุชาติพิศ แสงเดช สำนักงานเลขานุการคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
เลขที่ 31 ถนนหน้าพระลาน แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทรศัพท์ 0-2224-7684 โทรสาร 0-2226-5355

ตัวอย่างแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม

โครงการอบรม.....

ระหว่างวันที่ .....

(อบต./เทศบาล/อบจ.) .....

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างที่ตรงตามความคิดเห็นของท่าน

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้ารับการอบรม

เรื่อง	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ระยะเวลาที่จัดอบรมมีความเหมาะสม					
2. สถานที่มีความเหมาะสม					
3. อาหาร และเครื่องดื่มมีความเหมาะสม					
4. ความพร้อมของวัสดุทัศนูปกรณ์					
5. หัวข้อการบรรยายมีความน่าสนใจ					
6. ความรู้/ความเข้าใจที่ได้รับจากการบรรยาย					
7. ความประทับใจจากการเข้ารับการอบรม					

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร

วิทยากร: .....

เรื่อง	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. วิทยากรมีความรอบรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย					
2. ความสามารถในการบรรยายให้ผู้อื่นเข้าใจอย่างชัดเจน					
3. สื่อที่ใช้ประกอบการบรรยายมีความเหมาะสม					
4. เอกสารประกอบการอบรมมีความเหมาะสม					
5. วิทยากรตอบคำถามได้อย่างชัดเจน					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการทัศนศึกษา

วันที่ .....

เรื่อง	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านมีพื้นฐานความรู้เดิมเกี่ยวกับสถานที่แต่ละแห่งเพียงใด					
2. ท่านได้รับความรู้ความเข้าใจในแต่ละสถานที่เพิ่มขึ้น					
3. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการบรรยายแต่ละสถานที่					
4. ท่านคิดว่าความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์เพียงใด					
5. วิทยากรเปิดโอกาสให้ท่านซักถามข้อสงสัย					
6. วิทยากรมีการเตรียมความพร้อมในการบรรยาย					
7. ความเหมาะสมของอาหารกลางวันและอาหารว่าง					
8. ท่านได้รับประสบการณ์ในการฝึกหัดเป็นมัคคุเทศก์มากน้อยเพียงใด					
9. การฝึกปฏิบัติหน้าทัวร์บรรรมมีความเหมาะสมเพียงใด					
10. วิทยากรสามารถแนะนำเทคนิคและวิธีการนำทัวร์ได้					
11. วิทยากรสามารถดึงดูดความสนใจและให้ท่านเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรม					
12. ท่านคิดว่าวิทยากรมีการเตรียมความพร้อม					

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การแปลผลคะแนนเฉลี่ย

ค่าเฉลี่ย (Mean) เป็นค่าคะแนนกลาง ได้จากการนำผลรวมของคะแนนในแต่ละตอนหารด้วยจำนวนผู้ที่ตอบแบบประเมินทั้งหมดในข้อนั้น

4.01-5.00 หมายถึง	ผู้ประเมินมีความคิดเห็นในระดับดีที่สุด
3.01-4.00 หมายถึง	ผู้ประเมินมีความคิดเห็นในระดับดีมาก
2.01-3.00 หมายถึง	ผู้ประเมินมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
1.01 -2.00 หมายถึง	ผู้ประเมินมีความคิดเห็นในระดับพอใช้
0.00-1.00 หมายถึง	ผู้ประเมินมีความคิดเห็นในระดับน้อย

ตัวอย่างรายละเอียดสำหรับการจัดทำฐานข้อมูล
ด้านการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น
สำหรับ (อบต. / เทศบาล / อบจ.) .....

เขตข้อมูล	รายละเอียด
สถานที่ตั้ง	ตำบล อำเภอ จังหวัด คำขวัญหรือตราสัญลักษณ์ของท้องถิ่น โดยอาจออกแบบสร้างเองได้ พร้อมสถานที่สำคัญ สถานที่ท่องเที่ยว (ถ้ามี)
ประชากร	จำนวนรวม จำนวนหมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือน จำนวนประชากรแยกแต่ละหมู่ แยกตามศาสนาที่นับถือ ตามกลุ่มอายุ ตามเพศ ตามอาชีพ
ศาสนา	แยกตามศาสนา(ถ้ามีหลายศาสนา) จำนวนวัด มัสยิด โบสถ์ เทวสถาน พร้อมสถานที่ตั้ง จำนวนพระภิกษุ สามเณร ผู้นำศาสนาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในศาสนสถาน ประเพณีที่สำคัญทางศาสนา
ศิลปะพื้นบ้าน	ศิลปหัตถกรรม ศิลปะการแสดง ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน และกีฬาพื้นบ้าน โดยจัดเป็นหมวดหมู่ พร้อมประวัติปราชญ์ท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญศิลปะแต่ละด้าน
วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น	ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตของประชากรในท้องถิ่น ของดีท้องถิ่น เช่น การทอผ้าไหม การประดิษฐ์หัตถกรรมต่างๆ ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่น ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยอาจให้รายละเอียดที่ชัดเจนและหากมีภาพประกอบยิ่งจะทำให้ฐานข้อมูลสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ภาคผนวก ง

ฐานข้อมูลหน่วยงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
กระทรวงวัฒนธรรม	666 ชั้น 15-23 ถ.บรมราชชนนี แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กทม. 10700	0-2422-8888
ศูนย์บริการข้อมูล ประชาชน (Call Center)		0-2246-6700 กค 1 ข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับกระทรวง วัฒนธรรมและ หน่วยงานในสังกัด กค 2 ข้อมูลด้านศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรม กค 3 กฎหมายเกี่ยวกับ กระทรวง วัฒนธรรม กค 4 ข่าวประชาสัมพันธ์ โครงการ และ กิจกรรมต่างๆ กค 5 แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ร้องเรียน กค 0 ติดต่อเจ้าหน้าที่

สำนักงานวัฒนธรรม

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ	ถนนรัชดาภิเษก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10320	0-2247-0013
เลขานุการคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ		0-2248-5838-9, 0-2247-0013 ต่อ 1301, 1303-4
รองเลขานุการ คณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ		0-2248-5837, 0-2247-0013 ต่อ 1205
ผู้อำนวยการสถาบัน วัฒนธรรมศึกษา		0-2645-2282, 0-2247-0013 ต่อ 1316 แฟกซ์ 0-2645-2283
ผู้อำนวยการกองกลาง		0-2645-3054, 0-2247-0013 ต่อ 1102-3 แฟกซ์ 0-2645-3054
ผู้อำนวยการสำนัก ส่งเสริมและเผยแพร่ วัฒนธรรม		0-2247-0013 ต่อ 1122
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัด		
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดกระบี่	ถ.เจ้าคุณ อ.เมือง จ.กระบี่ 81000	0-7562-3966 แฟกซ์ 0-7562-3967 krabi@m-culture.go.th

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี	ศาลากลางจังหวัดหลังเก่า ถ.แสงชูโต อ.เมือง จ.กาญจนบุรี 71000	0-3451-8797 แฟกซ์ 0-3451-8434 kanchanaburi@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดกาฬสินธุ์	ศาลากลางจังหวัดกาฬสินธุ์ ชั้น 2 (ซีกซ้าย) ถ.กาฬสินธุ์ ต.กาฬสินธุ์ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ 4600	0-4381-5805 แฟกซ์ 0-4381-5806 kalasin@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดกำแพงเพชร	ศาลากลางจังหวัดกำแพงเพชร (ชั้น 3) ถ.กำแพงเพชร – สุโขทัย ต.หนองปลิง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร 62000	0-5571-0379 แฟกซ์ 0-5571-0380 kamphaengphet@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น	ศาลากลางจังหวัดขอนแก่น ถ.ศูนย์ราชการ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000	0-4324-5013 แฟกซ์ 0-4324-5014 khonkaen@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดจันทบุรี	ศาลากลางจังหวัดจันทบุรี (อาคารซ้ายมือ) ถ.เลียบบเนิน อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000	0-3930-3298 แฟกซ์ 0-3930-3289 chanthaburi@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา	410/1 ถ.มรุพงษ์ ต.หน้าเมือง อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา 24000	0-3853-5892 แฟกซ์ 0-3853-5891 chachoengsao@m- culture.go.th

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดชลบุรี	ถ.มนตเสวี ต.บางปลาสร้อย อ.เมือง จ.ชลบุรี 20000	0-3827-6407 แฟกซ์ 0-3827-7407 chonburi@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดชัยนาท	ศาลากลางจังหวัดชัยนาท (ชั้น 5) ถ.พรหมประเสริฐ ต.โนนเขต อ.เมือง จ.ชัยนาท 17000	0-5641-6575 แฟกซ์ 0-5641-6576 chainat@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ	ศาลากลางจังหวัด(หลังเก่า) ถ.บรรณาการ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ชัยภูมิ 36000	0-4481-2964 แฟกซ์ 0-4481-2984 chaiyaphum@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดชุมพร	ศาลากลางจังหวัดชุมพร ชั้น 4 ถ.อากาศ อ.เมือง จ.ชุมพร 86000	0-7750-7753 แฟกซ์ 0-7750-7776 chumphon@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดเชียงราย	ศาลากลางจังหวัดเชียงราย (หลังเก่า) ถ.สิงห์ไกล อ.เมือง จ.เชียงราย 57000	0-5371-7420 แฟกซ์ 0-5371-7454 chiangrai@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่	ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50300	0-5321-6371 แฟกซ์ 0-5321-6393 chiangmai@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดตรัง	ศาลากลางจังหวัดตรัง (อาคารใหม่ ชั้น 1) ถ.พัทลุง อ.เมือง จ.ตรัง 92000	0-7521-7586 แฟกซ์ 0-7521-7585 trang@m-culture.go.th

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดตราด	ศาลากลางจังหวัดตราด ถ.ราษฎร์นิยม ต.บางพระ อ.เมือง จ.ตราด 23000	0-3952-3948 แฟกซ์ 0-3952-3970 mailto:trat@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดตาก	ศาลากลางจังหวัดตาก ชั้น 2 ถ.พหลโยธิน อ.เมือง จ.ตาก 63000	0-5551-7722 แฟกซ์ 0-5551-7646 tak@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนครนายก	ศาลากลางจังหวัดนครนายก ชั้น 3 ถ.สุวรรณศร อ.เมือง จ.นครนายก 26000	0-3731-5050 แฟกซ์ 0-3731-5050 nakhonnayok@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม	พระราชวังสนามจันทร์ อ.เมือง จ.นครปฐม 73000	0-3424-3043 แฟกซ์ 0-3424-3187 nakhonpathom@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนครพนม	ศาลากลางจังหวัดนครพนม (หลังใหม่ ชั้น 1) ถ.อภิบาลปัญญา ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครพนม 48000	0-4252-1255 แฟกซ์ 0-4251-6187 nakhonphanom@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนครราชสีมา	(วัดพระนารายณ์มหาราช) ถ.จอมพล ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30000	0-4425-7754 แฟกซ์ 0-4425-5216 nakhonratchasima@m- culture.go.th

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช	ศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช ถ.ราชดำเนิน อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช 80000	0-7535-8336 แฟกซ์ 0-7534-7811 nakhonsithammarat@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนครสวรรค์	ศาลากลางจังหวัดนครสวรรค์ (ชั้น 4) ถ.สวรรค์วิถี อ.เมือง จ.นครสวรรค์ 60000	0-5622-7164 แฟกซ์ 0-5622-7415 nakhonsawan@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนนทบุรี	ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี ชั้น 3 อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000	0-2580-1348 แฟกซ์ 0-2950-4270 nonthaburi@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนราธิวาส	ถ.นราภิรมย์ ต.บางนาค อ.เมือง จ.นราธิวาส 96000	0-7351-2833 แฟกซ์ 0-7351-1650 narathiwat@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดน่าน	ถ.หน่อดำ ต.ในเวียง อ.เมือง จ.น่าน 55000	0-5471-1651 แฟกซ์ 0-5471-1650 nan@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดบุรีรัมย์	ถ.นิवास อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000	0-4461-1244 แฟกซ์ 0-4461-3607 burirum@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี	ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) ถ.เทศบาล ต.บางปลอจ อ.เมือง จ.ปทุมธานี 12000	0-2593-4406 แฟกซ์ 0-2593-4270 pathumthani@m-culture.go.th

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	ศาลากลางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถ.สละชีพ อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์ 77000	0-3260-4307 แฟกซ์ 0-3260-4308 prachuapkhirikhan@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดปราจีนบุรี	ถ.ปราจีนอนุสรณ์ อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี 25000	0-3745-2125 แฟกซ์ 0-3745-2126 phrachinburi@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดปัตตานี	ศาลากลางจังหวัดปัตตานีหลังใหม่ ชั้น 4 ถ.เดชา อ.เมือง จ.ปัตตานี 94000	0-7332-3195-6 แฟกซ์ 0-7332-3197 pattani@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	ศูนย์ราชการจังหวัด พระนครศรีอยุธยา อ.เมือง จ.พระนครศรีอยุธยา 13000	0-3533-6881-3 แฟกซ์ 0-3533-6881 ayutthaya@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดพะเยา	(ข้างที่ว่าการอ.เก่า) ต.เวียง อ.เมือง จ.พะเยา 56000	0-5448-5781-2 แฟกซ์ 0-5448-5783 phayao@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดพังงา	อาคารศูนย์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน จังหวัดพังงา ถ.เพชรเกษม ต.ท้ายช้าง อ.เมือง จ.พังงา 82000	0-7641-4177-8 แฟกซ์ 0-7641-4177 phangnga@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดพัทลุง	ศาลากลางจังหวัดพัทลุง (หลังเก่า) ถ.รามศวร์ ต.คูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง 93000	0-7461-7958 แฟกซ์ 0-7461-7959 patthalung@m-culture.go.th

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดพิจิตร	ศาลาประชาคม (ศาลากลางหลังเก่า) ถ.บุษบา ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิจิตร 66000	0-5661-2675 แฟกซ์ 0-5661-2676 phichit@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดพิษณุโลก	ศาลากลางจังหวัดพิษณุโลก (หลังเก่า ชั้น 3) ถ.วังจันทร์ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000	0-5523-5056 แฟกซ์ 0-5523-5057 phitsanulok@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบุรี	โรงเรียนวัดคอนไก่เตี้ย (เดิม) ถ.ดำเนินเกษม ต.คลองกระแซง อ.เมือง จ.เพชรบุรี 76000	0-3242-4324 แฟกซ์ 0-3242-4325 petchaburi@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์	อาคารราชนรอนอริราช วัดเพชรวาราม ถ.เพชรเจริญ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ 67000	0-5671-2825 แฟกซ์ 0-5671-2826 phetchabun@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดแพร่	อาคารสำนักงานการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เลขที่ 2 ถ.สองแคว อ.เมือง จ.แพร่ 54000	0-5462-5496 แฟกซ์ 0-5462-5873 phae@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต	อาคารที่ว่าการอ.เมืองภูเก็ต ถ.เยาวราช ต.ตลาดใหญ่ อ.เมือง จ.ภูเก็ต 83000	0-7622-3617 แฟกซ์ 0-7622-3654 phuket@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม	ศาลากลางจังหวัดมหาสารคาม ถ.เลียงเมืองมหาสารคาม – ร้อยเอ็ด จ.มหาสารคาม 44000	0-4372-3715 แฟกซ์ 0-4372-1207 mahasarakham@m-culture.go.th

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดมุกดาหาร	ศาลากลางจังหวัดมุกดาหาร ถ.วิวิธสุรการ อ.เมือง จ.มุกดาหาร 49000	0-4261-3684 แฟกซ์ 0-4261-4823 mukdahan@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอน	ศาลากลางจังหวัดแม่ฮ่องสอน (หลังเก่า) ถ.ขุนลุมประพาส อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน 58000	0-5361-4393 แฟกซ์ 0-5361-4303 maehongson@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดยโสธร	ศาลากลางจังหวัดยโสธร (หลังใหม่ ชั้น 5) ถ.แจ้งสนิท อ.เมือง จ.ยโสธร 35000	0-4571-5137 แฟกซ์ 0-4571-5138 yasothon@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดยะลา	ศาลากลางจังหวัดยะลา ถ.สุขยางค์ อ.เมือง จ.ยะลา 95000	0-7322-8272-3 แฟกซ์ 0-7322-8272 yala@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดร้อยเอ็ด	ถ.เทวภิบาล ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด 45000	0-4352-7814 แฟกซ์ 0-4351-2596 roiet@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดระนอง	วัดสุวรรณคีรีวิหาร พระอารามหลวง ถ.ชาติเฉลิม ต.เขานิวาศน์ อ.เมือง จ.ระนอง 85000	0-7781-3382 แฟกซ์ 0-7781-3383 ranong@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดระยอง	ศาลากลางจังหวัดระยอง (หลังเก่า) อาคารหลวงปู่คำ ถ.ตากสินมหาราช ต.ท่าประดู่ อ.เมือง จ.ระยอง 21000	0-3862-3926 แฟกซ์ 0-3862-3925 rayong@m-culture.go.th

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดราชบุรี	อาคารเขตตรวจราชการพื้นที่ 4 (ชั้น 6) ถ.ไทรเพชร อ.เมือง จ.ราชบุรี 70000	0-3232-2786 แฟกซ์ 0-3232-2862 ratchaburi@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดลพบุรี	ที่ว่าการ อ.เมืองลพบุรี (อาคารหลังเก่า) ถ.นารายณ์มหาราช อ.เมือง จ.ลพบุรี 15000	0-3641-4258 แฟกซ์ 0-3641-2928 lopburi@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง	อาคารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (เดิม ชั้น 2) ถ.พระเจ้าทันใจ อ.เมือง จ.ลำปาง 52000	0-5422-8763 แฟกซ์ 0-5422-8762 lampang@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดลำพูน	ศาลากลางจังหวัดลำพูน ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน 51000	0-5351-0243 แฟกซ์ 0-5351-0244 lamphun@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดเลย	ถ.เจริญรัฐ ต.กุดป่อง อ.เมือง จ.เลย 42000	0-4286-1319 แฟกซ์ 0-4286-1320 loei@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดศรีสะเกษ	อาคารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ถ.วันลูกเสือ อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ 33000	0-4561-7811 แฟกซ์ 0-4561-7812 sisaket@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสกลนคร	อาคารพิพิธภัณฑ์ บริเวณศูนย์ราชการ อ.เมือง จ.สกลนคร 47000	0-4271-6247 แฟกซ์ 0-4271-6214 sakonnakhon@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสงขลา	หลังที่ว่าการอำเภอเมืองสงขลา ถ.ราชดำเนิน อ.เมือง จ.สงขลา 90000	0-7432-6147 แฟกซ์ 0-7432-6823 songkhla@m-culture.go.th

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสตูล	ถ.สตูลธานี ต.พิมาน อ.เมือง จ.สตูล 91000	0-7472-5056 แฟกซ์ 0-7472-5102 satun@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรปราการ	อาคาร 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่ 1 (ชั้น 2)ถ.สุขุมวิท อ.เมือง จ.สมุทรปราการ 10270	0-2756-3326 แฟกซ์ 0-2756-3006 samutprakan@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม	หลังอาคารที่ว่าการอ.เมือง สมุทรสงคราม ถ.เอกชัย ต.ลาดใหญ่ อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม 75000	0-3471-8138 แฟกซ์ 0-3471-8138 samutsonghram@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสาคร	ศาลากลางจังหวัดสมุทรสาคร อ.เมือง จ.สมุทรสาคร 74000	0-3441-1326 แฟกซ์ 0-3441-1325 samutsakhon@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสระแก้ว	ศาลากลางจังหวัดสระแก้ว ชั้น 2 ถ.สุวรรณศรี ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว 27000	0-3742-5030 แฟกซ์ 0-3742-5127 sakaeo@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสระบุรี	หลังที่ว่าการอำเภอเมืองสระบุรี ถ.เทศบาล 3 ต.ปากเพรียว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	0-3622-0464 แฟกซ์ 0-3623-1372 saraburi@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสิงห์บุรี	อาคารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สิงห์บุรี ถ.สิงห์บุรี - บางบาล ต.บางบัว อ.เมือง จ.สิงห์บุรี 16000	0-3652-4590 แฟกซ์ 0-3652-4591 singburi@m-culture.go.th

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสุโขทัย	ศาลากลางจังหวัดสุโขทัย ถ.นิกรเกษม ต.ธานี อ.เมือง จ.สุโขทัย 64000	0-5561-6130-1 แฟกซ์ 0-5561-6130 sukhothai@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสุพรรณบุรี	ศาลากลางจังหวัดสุพรรณบุรี ถ.สุพรรณบุรี – ชัยนาท ต.สนามชัย อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี 72000	0-3553-6045 แฟกซ์ 0-3553-6045 suphanburi@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี	ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี ถ.คอนนก ต.ตลาด อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี 84000	0-7727-5464 แฟกซ์ 0-7727-5465 suratthani@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์	อาคารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ถ.กรุงศรีนอก อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000	0-4471-3316 แฟกซ์ 0-4471-3310 surin@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดหนองคาย	ศาลากลางจังหวัดหนองคาย ชั้น 2 อ.เมือง จ.หนองคาย 43000	0-4241-3247 แฟกซ์ 0-4241-3248 nongkhai@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดหนองบัวลำภู	ศาลากลางจังหวัดหนองบัวลำภู ชั้น 2 ถ.อุดร - เลย ต.ลำภู อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู 39000	0-4231-2354 แฟกซ์ 0-4231-2354 nongbualamphu@m- culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดอ่างทอง	ศาลากลางจังหวัดอ่างทอง (อาคารเก่า ชั้น 2)อ.เมือง จ.อ่างทอง 14000	0-3561-5914-6 แฟกซ์ 0-3561-5916 angthong@m- culture.go.th

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดอำนาจเจริญ	ศูนย์ราชการอำนาจเจริญ ชั้น 3 ถ.ชยางกูร ต.โพนหนามแท่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ 37000	0-4545-2800 แฟกซ์ 0-4545-2801 amnatcharoen@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดอุดรธานี	อาคารราชนูทิศ ถ. โปศรี อ.เมือง จ.อุดรธานี 41000	0-4221-2538 แฟกซ์ 0-4221-2538 udonthani@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์	ศาลากลางจังหวัดอุดรดิตถ์ ชั้น 1 ถ.ประชานิมิตร อ.เมือง จ.อุดรดิตถ์ 53000	0-5540-3092 แฟกซ์ 0-5540-3093 uttaradit@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดอุทัยธานี	ถ.ศรีอุทัย ต.อุทัยใหม่ อ.เมือง จ.อุทัยธานี 61000	0-5651-3866 แฟกซ์ 0-5651-3866 uthaithani@m-culture.go.th
สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดอุบลราชธานี	ถ.นครบาล อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000	0-4524-4531-2 แฟกซ์ 0-4524-4533 ubonratchathani@m-culture.go.th

สภาวัฒนธรรมเขต 50 เขต (กรุงเทพมหานคร)

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
คลองเตย	มูลนิธิความหวังของชาวไทย เลขที่ 1200 ถ.พระรามสี่ แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กทม. 10110	0-2671 0596 แฟกซ์ 0-2240-2881
คลองสาน	1128 ถนนเจริญนคร แขวงบางลำภูล่าง เขตคลองสาน กทม. 10600	0-2437 9856-7, แฟกซ์ 0-2437 7168
คลองสามวา	69/703 บ้านสวนชัยพัฒนา ช.ค่ายลูกเสือโสมมาภา แขวงบางชัน เขตคลองสามวา กทม. 10510	0-2519 5771-5 แฟกซ์ 0-2510-3430
คันนายาว	มูลนิธิทรงวิทย์-บุญชูไตรรัตน์รังษี เลขที่ 5/1 ถ.เสรีไทย แขวงคันนายาว เขตคันนายาว กทม. 10230	0-2906 0753 แฟกซ์ 0-2919-9536
จตุจักร	63/3 ซอยเสนานิคม 1 หมู่ 11 ถ.พหลโยธิน แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว กทม. 10230	0-2570-1533, แฟกซ์ 0-2570-0558
จอมทอง	มูลนิธิเพื่อการศึกษาโรงเรียนปัญญาวิทยา เลขที่ 3 หมู่ 2 ถ.เอกชัย ซ.15 แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กทม. 10150	0-2416 2052, แฟกซ์ 0-2893 8729
ดอนเมือง	วัดพรหมรังษี แขวงสีกัน เขตดอนเมือง กทม.10210	0-2565 2329, แฟกซ์ 0-2565-2575
ดินแดง	13 ซอยอินทามระ 30 ประชาสุข เขตดินแดง กทม. 10400	0-2277-1811, แฟกซ์ 0-2275-5387, 0-2247-6358

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
คูสิต	701 ถ.นครชัยศรี แขวงถนนนครชัยศรี เขตคูสิต กทม. 10300	0-2243-1805, แฟกซ์ 0-0241-4131
ตลิ่งชัน	โรงเรียนอยู่เย็นวิทยา เลขที่ 19/3 หมู่ 15 ซ.จรัลสนิทวงศ์ 35 ถ.พุทธมณฑลสาย 1 แขวงบางพรหม เขตตลิ่งชัน กทม. 10170	0-2448-6950, แฟกซ์ 0-2418-5057
ทวีวัฒนา	1 หมู่ 3 ถนนเลียบบคลองทวีวัฒนา แขวงทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กทม. 10170	0-2889-0723
ทุ่งครุ	1032/1 หมู่ 1 ถ.ประชาอุทิศ ซ. 59 แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กทม. 10140	0-2427-9346
ธนบุรี	51/1 ถ.ตากสิน ซ. 29 แขวงบुकคโกล เขตธนบุรี กทม. 10600	0-2476-4440, 0-2460-0123 แฟกซ์ 0-2476-2404
บางกอกน้อย	โรงเรียนจรัลสนิทวงศ์บริหารธุรกิจ เลขที่ 18 ถ.จรัลสนิทวงศ์ ซอย 41 แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กทม. 10700	0-2434-6157-8 แฟกซ์ 0-2433-3647
บางกอกใหญ่	บริษัท วัฒนวนา จำกัด ห้างสรรพสินค้าฟิวเจอร์พาร์ต-บางแค เลขที่ 110 หมู่ 9 ถนนเพชรเกษม แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ กทม. 10160	0-2454-8606 แฟกซ์ 0-2454-8811
บางกะปิ	499/39 หมู่บ้านเฟื่องฟ้า ถ.นวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กทม. 10240	0-2375-2908
บางขุนเทียน	131/1218 ถนนพระราม 2 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กทม. 10150	0-2451-4343

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
บางเขน	10/73 จรรยาณิเวศน์ ถ.แจ้งวัฒนะ ต.คลองเกลือ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120	0-2552-6677 ต่อ 2062, แฟกซ์ 0-2986-1258
บางคอแหลม	ชุมชนวัดไผ่เงิน เลขที่ 942/1 ถ.วัดไผ่เงิน ซ.วัดไผ่เงิน แขวงบางโคล่ เขตบางคอแหลม กทม. 10120	0-2211 0730 แฟกซ์ 0-2674-9024
บางแค	114 หมู่ 1 ถ.พุทธมณฑลสาย 2 แขวงบางไผ่ เขตบางแค กทม. 10160	0-2454 0949 แฟกซ์ 0-2454 7507
บางซื่อ	กัฏดาการวิเศษไก่อ่าง เลขที่ 309 ถ.ประชากรราษฎร์ 1 แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กทม. 10800	0-2585-0233
บางนา	66/62 ซ.อุดมสุข ถ.สุขุมวิท แขวงบางนา เขตบางนา กทม. 10260	แฟกซ์ 0-2393-0976
บางบอน	1/9 ม.6 ถ.บางขุนเทียน แขวงบางบอน เขตบางบอน กทม.10150	0-2415-3567 แฟกซ์ 0-2415-2928
บางพลัด	โรงเรียนไทยอาชีพศึกษา เลขที่ 40 ซ.จรัลสนิทวงศ์ 71 แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กทม.10700	0-2435-6402 แฟกซ์ 0-2435-6391
บางรัก	ร้านอาหารตะลิงปลิง ถ.ปิ่น แขวงสีลม เขตบางรัก กทม. 10500	0-2236-4826

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
บึงกุ่ม	20/40 ซ.สุวรรณประสิทธิ์ 32 ถ.นวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กทม. 10240	0-2374-3009 แฟกซ์ 0-2375-4661
ปทุมวัน	186 ซ.ตรอกธรรมมา ถ.กรุงเกษม แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กทม. 10330	0-2223-0147-8 แฟกซ์ 0-2215 0475
ประเวศ	1/5 ถ.กรุงเทพกรีฑา ซ.ซี 2 แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง กทม. 10250	0-2368-2934, 0-2736-2273
ป้อมปราบศัตรูพ่าย	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย 50 ถ.สุภุมิตร แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กทม. 10100	0-2282-4196 แฟกซ์ 0-2282-5826 ต่อ 6435
พญาไท	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตพญาไท 13 ซ.อารีย์ 2 ถ.พหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กทม. 10400	0-2270-1395 แฟกซ์ 0-2270-1395
พระโขนง	5 ถ.สุขุมวิท ซ.93 แยกพื้งมี 46 แขวงบางจาก เขตพระโขนง กทม. 10250	0-2331-2972
พระนคร	โรงน้ำแข็งสยาม เลขที่ 84/1 ถ.ลำพู แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร กทม. 10200	0-2282-1482
ภาษีเจริญ	บริษัท ไฮวาอินเตอร์แอก จำกัด เลขที่ 127 หมู่ 7 ถ.เลียบบคลองภาษีเจริญ ฝั่งเหนือ ต.สวนหลวง อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร 74110	0-2420-2871-2 แฟกซ์ 0-2420-3028, 0-2420-2875

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
มินบุรี	สำนักงานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เลขที่ 12/3 หมู่ 13 ถ.สุวินทวงศ์ แขวงแสนแสบ เขตมินบุรี กทม. 10510	0-2917-3838 แฟกซ์ 0-2917-3843
ยานนาวา	วัดด่าน (ยานนาวา) เลขที่ 872 ถ.พระราม 3 ซ.34 แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กทม.10120	แฟกซ์ 0-2294-2586
ราชเทวี	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตราชเทวี 10 ถ.พญาไท แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กทม. 10400	0-2354-4202 0-2354-4200-1 ต่อ 6785-6 แฟกซ์ 0-2354-4202
ราษฎร์บูรณะ	โรงเรียนอนุบาลปัญญาศักดิ์ 57 หมู่ 8 ถ.ประชาอุทิศ ซ.7 เขตราษฎร์บูรณะ กทม. 10140	0-2427-5558
ลาดกระบัง	30 หมู่ 2 แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กทม. 10520	0-2739-1333 แฟกซ์ 0-2326-9221
ลาดพร้าว	โรงเรียนสันติสุขวิทยา 99 หมู่ 11 ซ.เสนานิคม 1 ถ.พหลโยธิน แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว กทม. 10230	0-2570-1405 แฟกซ์ 0-2570-1036
วังทองหลาง	โรงเรียนอุดมศึกษา 229 ซ.ลาดพร้าว 94 แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กทม. 10310	0-2538-2954
วัฒนา	87/110 อาคารโมเดิร์นทาวน์ ชั้น 14 ถ.สุขุมวิท 63 แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กทม. 10110	0-2382-1560-4 แฟกซ์ 0-2381-2717

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
สวนหลวง	7/105 ซ.อ่อนนุช 30 ถ.สุขุมวิท 77 เขตสวนหลวง กทม. 10250	0-2331-4332-3 แฟกซ์ 0-2742-0278
สะพานสูง	99/494 ซ.ซี 4 พากเวย์โฮม ซ.รามคำแหง ถ.รามคำแหง เขตสะพานสูง กทม. 10240	
สัมพันธวงศ์	ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ 37 ถ.โยธา แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กทม. 10100	0-2235-9127 แฟกซ์ 0-2235-9127
สาทร	161 อาคารสงเคราะห์ ทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กทม. 10120	0-2286-0837 แฟกซ์ 0-2287-1113
สายไหม	55/88 หมู่ 2 ถ.จตุโชติ แขวงออเงิน เขตสายไหม กทม. 10220	แฟกซ์ 0-2992-4891
หนองแขม	51/409 หมู่บ้านนิสา ถ.เพชรเกษม 69 แขวงหนองแขม เขตหนองแขม กทม. 10160	0-2807-8682 แฟกซ์ 0-2807-7274
หนองจอก	64 หมู่ 9 แขวงหนองจอก เขตหนองจอก กทม. 10530	0-2553-1475
หลักสี่	1/360 หมู่ 5 ซ.ชินเขต 1/55 ถ.มวงศ์วาน แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กทม. 10210	0-2580-9740 แฟกซ์ 0-2954-5015
ห้วยขวาง	โรงเรียนสิริเทพ เลขที่ 88/2 ซ.วัฒนานิเวศน์ แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กทม. 10320	0-2275-8306 แฟกซ์ 0-2693-4661

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด กระบี่	วิทยาลัยพลศึกษา จังหวัดกระบี่ อ.เมือง จ.กระบี่ 81000	0-7563-2628, 0-7563-2627, 0-7561-1155 แฟกซ์ 0-7561-1938
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด กาญจนบุรี	สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี อ.เมือง จ.กาญจนบุรี 71000	0-3463-3227-30 ต่อ 560 แฟกซ์ 0-3463-3224
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด กาฬสินธุ์	โรงเรียนอนุคุณนารี อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ 46000	0-4381-1271 แฟกซ์ 0-4381-2523
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด กำแพงเพชร	สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร อ.เมือง จ.กำแพงเพชร 62000	0-5579-9932 แฟกซ์ 0-5579-9933
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ขอนแก่น	โรงเรียนกัลยาณวัตร อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000	0-4322-1511 แฟกซ์ 0-4322-4175
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด จันทบุรี	สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000	0-3933-5408-9 แฟกซ์ 0-3932-7175
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ฉะเชิงเทรา	สถาบันราชภัฏราชนครินทร์ อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา 24000	0-3851-6626, 0-3851-1010 แฟกซ์ 0-3851-5830
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ชลบุรี	โรงเรียนชลกันยานุกูล อ.เมือง จ.ชลบุรี 20000	0-3828-5369, 0-3827-8581 แฟกซ์ 0-3829-7122
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ชัยนาท	โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม อ.เมือง จ.ชัยนาท 73000	0-5641-1645 แฟกซ์ 0-5641-1507

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ชัยภูมิ	โรงเรียนสตรีชัยภูมิ อ.เมือง จ.ชัยภูมิ 36000	0-4481-1162, 0-4481-6288 แฟกซ์ 0-4481-1455
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ชุมพร	วิทยาลัยพลศึกษา จังหวัดชุมพร อ.เมือง จ.ชุมพร 86000	0-7753-4277, 0-7753-4279 แฟกซ์ 0-7753-4277
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด เชียงราย	สถาบันราชภัฏเชียงราย อ.เมือง จ.เชียงราย 57000	0-5377-6000-1, 0-5377-6002, 0-5377-6003 แฟกซ์ 0-5377-6001
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด เชียงใหม่	สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50000	0-5335-8466, 0-5341-2528, 0-5341-2526 แฟกซ์ 0-5335-8104
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ตรัง	วิทยาลัยสภาราชนิ อ.เมืองตรัง จ.ตรัง 92000	0-7521-8792, 0-7551-5621 แฟกซ์ 0-7521-0792
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ตราด	โรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ อ.เมือง จ.ตราด 23000	0-3951-1209, 0-3951-1649 แฟกซ์ 0-3953-1986
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ตาก	โรงเรียนตากพิทยาคม อ.เมือง จ.ตาก 63000	0-5551-1134, 0-5550-5723 แฟกซ์ 0-5554-0248

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครนายก	โรงเรียนนครนายกวิทยาคม อ.เมือง จ.นครนายก 26000	0-3731-1254, 0-3731-1255, 0-3731-1667 แฟกซ์ 0-3731-1255, 0-3731-1222
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม	สถาบันราชภัฏนครปฐม อ.เมือง จ.นครปฐม 73000	0-3426-1059, 0-3426-1037 แฟกซ์ 0-3426-1048
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม	โรงเรียนปิยะมหาราชาลัย อ.เมือง จ.นครพนม 48000	0-4251-1188
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา	สถาบันราชภัฏนครราชสีมา อ.เมือง จ.นครราชสีมา 30000	0-4425-5939, 0-4425-5321 แฟกซ์ 0-4424-4739
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช	สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช 80000	0-7537-7712, 0-7537-7432, 0-7537-7435-6, 0-7539-6089 แฟกซ์ 0-7537-7440, 0-7539-6017
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์	สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ อ.เมือง จ.นครสวรรค์ 60000	0-5622-7200-9, 0-5621-9100 แฟกซ์ 0-5622-1237
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี	โรงเรียนสตรีนนทบุรี อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000	0-2525-3229 กด 2 แฟกซ์ 0-2525-3171
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนราธิวาส	โรงเรียนนราสิกขาาลัย อ.เมือง จ.นราธิวาส 96000	0-7351-1115 แฟกซ์ 0-7351-1592

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด น่าน	โรงเรียนสตรีศรีน่าน อ.เมือง จ.น่าน 55000	0-5471-0373 แฟกซ์ 0-5477-3079
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด บุรีรัมย์	สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000	0-4460-1618 แฟกซ์ 0-4461-1221
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ปทุมธานี	สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัย อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12180	0-2529-0674-7, 0-2525-3229 แฟกซ์ 0-2529-2580
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์	โรงเรียนประจวบวิทยาลัย อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์ 77000	0-3261-1103 แฟกซ์ 0-3260-3576
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ปราจีนบุรี	โรงเรียนปราจีนบุรีวิทยาลัย อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี 25000	0-3721-3390 0-3721-1071 แฟกซ์ 0-3721-3902
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ปัตตานี	โรงเรียนเคหะปัตตานยานุกูล อ.เมือง จ.ปัตตานี 94000	0-7333-6182, 0-7333-6627 แฟกซ์ 0-7333-6638
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด พระนครศรีอยุธยา	สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา อ.เมือง จ.พระนครศรีอยุธยา 13000	0-3532-2078, 0-3532-2076, 0-3532-2077 แฟกซ์ 0-3524-2708
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด พะเยา	โรงเรียนพะเยาวิทยาคม อ.เมือง จ.พะเยา 56000	0-5448-3041, 0-5443-1275 แฟกซ์ 0-5443-1522
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด พังงา	โรงเรียนดีบุกพังงาวิทยายน อ.เมือง จ.พังงา 82000	0-7641-2065, 0-7641-1579 แฟกซ์ 0-7641-1579

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด พัทลุง	โรงเรียนสตรีพัทลุง อ.เมือง จ.พัทลุง 93000	0-7461-3023 แฟกซ์ 0-7461-1163
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด พิจิตร	โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม อ.เมือง จ.พิจิตร 66000	0-5661-1265, 0-5661-1711 แฟกซ์ 0-5661-1711
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด พิษณุโลก	สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000	0-5525-8548, 0-5525-1206 แฟกซ์ 0-5523-0596
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด เพชรบุรี	สถาบันราชภัฏเพชรบุรี อ.เมือง จ.เพชรบุรี 76000	0-3249-3308 แฟกซ์ 0-3249-3306
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด เพชรบูรณ์	สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์ อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์ 67000	0-5671-1396 ต่อ 1802 แฟกซ์ 0-5672-2217
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด แพร่	โรงเรียนนารีรัตน์ อ.เมือง จ.แพร่ 54000	0-5451-1124 แฟกซ์ 0-5451-1500
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ภูเก็ต	สถาบันราชภัฏภูเก็ต อ.เมือง จ.ภูเก็ต 83000	0-7624-1130, 0-7621-1959 แฟกซ์ 0-7621-1778
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด มหาสารคาม	สถาบันราชภัฏมหาสารคาม อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	0-4372-1839 แฟกซ์ 0-4372-1839
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด มหาสารคาม	สถาบันวิจัยศิลปะ และวัฒนธรรม มศว.มหาสารคาม อ.เมือง จ.มหาสารคาม 44000	0-4372-1686 แฟกซ์ 0-4372-1686
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด มุกดาหาร	โรงเรียนมุกดาหาร อ.เมือง จ.มุกดาหาร 49000	0-4261-1087, 0-4261-1590 แฟกซ์ 0-4261-3590

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด แม่ฮ่องสอน	โรงเรียนห้องสอนศึกษา อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน 58000	0-5361-1349, 0-5361-2079 แฟกซ์ 0-5361-2074
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ยโสธร	โรงเรียนยโสธรพิทยาคมอิสาร อ.เมือง จ.ยโสธร 35000	0-4571-1656 แฟกซ์ 0-4571-1656
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ยะลา	สถาบันราชภัฏยะลา อ.เมือง จ.ยะลา 95000	0-7321-6595, 0-7321-6593, 0-7321-2510 แฟกซ์ 0-7321-2443, 0-7321-2108
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ร้อยเอ็ด	โรงเรียนสตรีศึกษาร้อยเอ็ด อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด 45000	0-4351-5410, 0-4351-1410 แฟกซ์ 0-4351-5410
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ระนอง	โรงเรียนพิชัยรัตนาคาร อ.เมือง จ.ระนอง 85000	0-7781-1078, 0-7782-1530, 0-7782-3051 แฟกซ์ 0-7782-3052
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ระยอง	โรงเรียนระยองวิทยาลัย อ.เมือง จ.ระยอง 21000	0-3866-1010, 0-3861-4322 แฟกซ์ 0-3861-4332
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ราชบุรี	สถาบันราชภัฏ หมู่บ้านจอมบึง อ.จอมบึง จ.ราชบุรี 70150	0-3226-1790-7, 0-3226-1076, 0-3226-1077-8 แฟกซ์ 0-3226-1078

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ลพบุรี	สถาบันราชภัฏเทพสตรี อ.เมือง จ.ลพบุรี 15000	0-3641-3096, 0-3642-2608 แฟกซ์ 0-3642-2610
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ลำปาง	สถาบันราชภัฏลำปาง อ.เมือง จ.ลำปาง 52000	0-5424-1014, 0-5424-1018 แฟกซ์ 0-5424-1019
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ลำพูน	โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ลำพูน อ.เมือง จ.ลำพูน 51000	0-5353-5693, 0-5353-5503, 0-5351-1178 แฟกซ์ 0-5351-1060
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด เลย	สถาบันราชภัฏเลย อ.เมือง จ.เลย 42000	0-4283-5223, 0-4283-5224 แฟกซ์ 0-4283-5233
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ศรีสะเกษ	โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย อ.เมือง จ.ศรีสะเกษ 33000	0-4561-2611, 0-4561-6177 แฟกซ์ 0-4561-3088
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สกลนคร	สถาบันราชภัฏสกลนคร อ.เมือง จ.สกลนคร 47000	0-4271-6396, 0-4271-6394, 0-4271-1375 ต่อ 303 แฟกซ์ 0-4271-6395
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สงขลา	สถาบันราชภัฏสงขลา อ.เมือง จ.สงขลา 90000	0-7432-5007, 0-7431-4993, 0-7433-1184-9 แฟกซ์ 0-7431-1210, 0-7433-2002

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา	สถาบันทักษิณคดีศึกษาบ้านอ่าวทราย หมู่ 1 ต.เกาะยอ อ.เมือง จ.สงขลา 90000	0-7433-1184, 0-7433-1185, 0-7433-1186 แฟกซ์ 0-7433-2008
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสตูล	โรงเรียนสตูลวิทยา อ.เมือง จ.สตูล 91000	0-7471-1956, แฟกซ์ 0-7471-1955
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ	โรงเรียนสมุทรปราการ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ 10270	0-2387-0307, 0-2395-0016, 0-2395-2344 แฟกซ์ 0-2387-0308
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม	โรงเรียนถาวรานุกูล อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม 75000	0-3471-1238, 0-3471-1854 แฟกซ์ 0-3471-3854
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร	วิทยาลัยพลศึกษาสมุทรสาคร อ.เมือง จ.สมุทรสาคร 74000	0-3441-2310, 0-3441-2309 แฟกซ์ 0-3441-2309
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว	โรงเรียนสระแก้ว อ.เมือง จ.สระแก้ว 27000	0-3724-1091 ต่อ 116
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี	โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	0-3622-0292, 0-3621-1206, 0-3621-1199 แฟกซ์ 0-3623-0669
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี	โรงเรียนสิงห์บุรี อ.เมือง จ.สิงห์บุรี 16000	0-3651-1521 แฟกซ์ 0-3651-1987

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สุโขทัย	โรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม อ.เมือง จ.สุโขทัย 64000	0-5561-1786 แฟกซ์ 0-5561-2848
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สุพรรณบุรี	โรงเรียนสงวนหญิง อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี 72000	0-3552-1659 แฟกซ์ 0-3552-1659 ต่อ 101
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สุราษฎร์ธานี	สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี 84000	0-7735-5466, 0-7735-5642, 0-7735-5474 แฟกซ์ 0-7735-5642
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด สุรินทร์	สถาบันราชภัฏสุรินทร์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000	0-4451-1604 แฟกซ์ 0-4452-1387, 0-4451-1631
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด หนองคาย	โรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร อ.เมือง จ.หนองคาย 43000	0-4241-1203 แฟกซ์ 0-4241-2485
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด หนองบัวลำภู	โรงเรียนหนองบัวพิทยาคาร อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู 39000	0-4231-2547, 0-4231-2548 แฟกซ์ 0-4231-2548
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด อ่างทอง	โรงเรียนสตรีอ่างทอง อ.เมือง จ.อ่างทอง 14000	0-3560-3902 0-3561-1511 แฟกซ์ 0-3562-6338
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด อำนาจเจริญ	โรงเรียนอำนาจเจริญ อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ 37000	0-4551-1959, 0-4551-1960, 0-4551-1538 แฟกซ์ 0-4551-1960

มาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด อุตรธานี	สถาบันราชภัฏอุตรธานี อ.เมือง จ.อุตรธานี 34000	0-4221-1051, 0-4221-1050 แฟกซ์ 0-4224-1418
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด อุตรดิตถ์	สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์ อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์ 53000	0-5541-6601, 0-5541-1096 แฟกซ์ 0-5541-6020
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด อุทัยธานี	โรงเรียนอุทัยวิทยาคม อ.เมือง จ.อุทัยธานี 61000	0-5651-1334, 0-5651-2540 แฟกซ์ 0-5651-4471
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด อุบลราชธานี	สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000	0-4526-2425, 0-4526-2424, 0-4526-2423 แฟกซ์ 0-4531-1465

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)	20 ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กทม. 10170	
ที่ปรึกษาศูนย์มานุษยวิทยา สิรินธร		0-2880-9429
ผู้อำนวยการศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร		0-2880-9429 แฟกซ์ 0-2880-9332
รองผู้อำนวยการศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร		0-2880-9429 แฟกซ์ 0-2880-9332

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

อาคารศาลากลางชั้น 15-16

เลขที่ 666 ถนนบรมราชชนนี แขวงบางบำหรุ

เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700

โทร. 0 2422 - 8771 - 8799 และ 0 2422 8800 – 8818

E - mail dra@m-culture.go.th

ตำแหน่ง	โทรศัพท์	โทรสาร
อธิบดี	0-2422-8791, 0-2446-8181	
เลขานุการอธิบดี	0-2422-8789, 0-2422-8790	0-2422-8788
รองอธิบดี	0-2446-8182, 0-2422-8788	
ที่ปรึกษาอธิบดี	0-2422-8786	
เลขานุการกรม	0-2446-8183, 0-2422-8784	
หัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบฯ	0-2422-8784	
หัวหน้างานแผนงาน	0-2422-8781	0-2422-8782
หัวหน้างานบริหารทั่วไป	0-2422-8779	0-2422-8777
ผอ.กองศาสนูปถัมภ์	0-2446-8185, 0-2422-8809	
หัวหน้าฝ่ายศาสนสัมพันธ์	0-2422-8798-9	
หัวหน้าฝ่ายประสานงานกิจการศาสนาอิสลาม	0-2422-8795-6, 0-2422-8798	
ผอ.สำนักพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม	0-2446-8184, 0-2422-8818	
ผอ.กลุ่มส่งเสริมศีลธรรมในเด็กและเยาวชน	0-2422-8811	
ผอ.กลุ่มส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่หลักธรรม	0-2422-8812	
ผอ.กลุ่มส่งเสริมการปฏิบัติศีลธรรมในประชาชน	0-2422-8813	
ผอ.กลุ่มสนับสนุนเครือข่ายปฏิบัติศีลธรรม	0-2422-8814	

กรมศิลปากร

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์
กรมศิลปากร	ถนนหน้าพระธาตุ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200	
อธิบดีกรมศิลปากร		0-2225-1807
รองอธิบดีกรมศิลปากร		0-2222-3831, 0-2222-5535, 0-2221-6882
เลขานุการกรมศิลปากร		0-2225-1227
กลุ่มนิติการ		0-2226-1751
อธิการสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์		0-2224-4704

ภาคผนวก จ

ลักษณะร่วมทางสังคม-วัฒนธรรมไทย

แบบแผนการดำรงชีวิตของสังคมไทยในแต่ละท้องถิ่นมีความเหมือนและแตกต่างกัน หากแต่ยังมีลักษณะร่วมในการดำเนินชีวิต พิธีกรรม ความเชื่อ ที่สามารถพบเห็น ได้ทุกภูมิภาค

1. วัฒนธรรมข้าว (rice culture)

ด้วยทำเลที่ตั้ง ภูมิอากาศ และระบบนิเวศของเขตร้อนย่านอุษาคเนย์ ทั่วประเทศที่เป็นประเทศไทย รวมถึงประเทศเพื่อนบ้าน จึงเป็นแหล่งเก่าแก่ที่สุดของโลกแห่งหนึ่งที่มีวัฒนธรรมปลูกข้าว การทำไร่ ทำนา มีคุณค่า มีความหมายล้ำลึกและกว้างไกลต่อชีวิตคนยิ่งกว่าการผลิตเพื่อบริโภค คือหมายถึงวิถีชีวิตด้วย รวมทั้งมีลักษณะพื้นฐานอันมี “ข้าว” เป็นปัจจัยแม่บท ดังจะเห็นได้จากโลกทัศน์ ชีวทัศน์ และความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่าง “คน” กับ “ข้าว” อันมีพัฒนาการมาเป็นความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี กิจกรรม วิธีการผลิตและการบริโภค กล่าวให้เป็นรูปธรรม คนไทยไม่ว่าอยู่ที่ใดแต่ไหนแต่ไรมาจะต้องดำรงชีพอยู่ด้วยการทำไร่ไถนา ทำเหมืองฝาย ทดน้ำเข้านา บูชาผีนาหรือแม่ขวัญข้าว ทำขวัญข้าว ทำขวัญควาย (ไถนา) อาหารการกินมีข้าวเป็นอาหารหลัก พืชผัก ปลา ภัตตาหารอื่นๆ คนไทยก็เรียกรวมว่า “กับข้าว” ที่ใดมีพื้นที่ กว้างใหญ่ น้ำดี ดินดี ก็จะมีการปลูกข้าวเลี้ยงคนได้จำนวนมาก เมื่อมีคนมากบ้านเมืองก็มีกำลัง มีอำนาจ พื้นที่ใดกั้นดาร ขาดน้ำ คนจะเสาะหาพื้นที่ “ดินดำน้ำชุ่ม” เพื่อตั้งหลักทำไร่ไถนาเลี้ยงชีวิต ทุกปีเมื่อเข้าฤดูฝน พระเจ้าแผ่นดินก็จะทรงโปรดให้ทำพิธีแรกนาขวัญ โดยเสด็จเป็นองค์ประธาน เมื่อทำนามานานหลายชั่วอายุคน ความรู้ความชำนาญก็สั่งสมไว้มาก โดยเฉพาะการคัดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมแก่ดินฟ้าอากาศ และการเลือกสรรตกแต่งทำเลเพาะปลูก การผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ อาหาร บ้านเรือน ฝูงจาง เครื่องปรุงอาหาร ตลอดจนศิลปวัตถุ หนีไม่พ้นการออกแบบสิ่งของที่พัวพันกับการปลูก การเก็บรักษา การหุงหาอาหารที่มีข้าวเป็นหัวใจ วรรณกรรมท้องถิ่น พิธีกรรม การละเล่นต่างๆ ก็ไม่หนีห่างจากข้าว การตั้งหลักแหล่งเป็นคุ้มบ้าน เป็นเมือง เป็นแคว้นแคว้น และราชอาณาจักร ก็ต้องคำนึงถึงทำเลปลูกข้าวเลี้ยงไพร่บ้านพลเมือง การเกณฑ์ทัพการทำสงคราม ก็ต้องวางแผนทำนา เก็บข้าวปลาอาหารไว้เลี้ยงกองทัพ ด้วยเหตุผลหลายประการเหล่านี้ ข้าวจึงเป็นศูนย์กลางของชีวิตคนไทย รวมถึงคนอื่นๆ ทั่วประเทศอุษาคเนย์ นี้คือ ลักษณะร่วมประการต้น

2. ความเชื่อ – พิธีกรรม ก่อนที่กลุ่มชนผู้ตั้งถิ่นฐานอันเป็นประเทศไทยทุกวันนี้จะรับพุทธศาสนาเป็นเวลาหนึ่งพันปีมานี้ คนในผืนแผ่นดินนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ ตามความเชื่อเกี่ยวกับความลึกลับของสรรพสิ่งอันเป็นวิสัยของมนุษย์ที่ต้องการดำรงอยู่ด้วยความรู้สึกสมดุลกับสภาวะแวดล้อม สิ่งเหนือธรรมชาตินี้ในมโนคติของคนไทยแต่เดิมคือ “ผี” ในความหมายของจิตวิญญาณ ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า (แถน – เทวดา) ผีนา (แม่ขวัญข้าว – แม่โพสพ) ผีดิน (แม่ธรณี) ผีน้ำ (แม่คงคา) และผีอื่นๆ อีกมากทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์จัดตัวเองเป็นส่วนหนึ่งในธรรมชาติผู้ทรงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ที่จะคลบคลานให้ทั้งความอุดมสมบูรณ์และความวิบัติภัยอันตรายทั้งหลาย เพื่อให้เข้าใจและเข้าถึงอำนาจลึกลับในธรรมชาติรวมถึงอำนาจลึกลับแห่งเผ่าพันธุ์ คนจึงสมมติสิ่งที่ตนยึดถือว่ามีตัวตน (personification) เป็นผีที่พึงกราบไหว้ บูชา เช่นสรวง เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้พ้นภัยพิบัติ (อันมีอยู่ในธรรมชาติ) ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ อันเป็นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติตามมโนคติของคนดังกล่าวนี้ ดูเผินๆ ด้วยสายตาของคนสมัยใหม่จัดว่าเป็นความงมงาย แต่พิจารณาให้ลึกลงไปจะพบว่า เป็นภูมิปัญญาในการปรับตัวกับสภาพแวดล้อม การยอมรับอำนาจอิทธิพลแห่งธรรมชาติและยอมรับข้อจำกัดของคนในธรรมชาติ แม้จะค่อนข้างเป็นภยาคติ แต่ได้ทำให้เกิดคุณภาพแห่งการดำรงอยู่ร่วมกันของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งสิ้นทั้งปวงที่มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวอันไม่ควรละเมิดให้เสียคุณภาพ เพื่อให้การดำรงเผ่าพันธุ์และการรักษาระบบนิเวศน์ที่ชีวิตได้พึ่งพาอาศัย ประสบการณ์ที่ดีและร้ายจึงทำให้คนบัญญัติ “ชะล่า” หรือ ข้อห้ามขึ้นไว้ในวัฒนธรรมของตนเพื่อป้องกันการล่วงละเมิด การล่วงละเมิดชะล่าเป็นการผิดผีต้องมีบทลงโทษทางสังคมหรือมีการแก้เคล็ดแล้วแต่กรณี ทั้งหมดนี้ก็เพื่อการปรับตัวให้ประสานสอดคล้องกับของคนทั้งหมดในสังคม ประเพณีจารีตต่างๆ ที่มีข้อห้ามและข้อพึงปฏิบัติมีอยู่มากที่คนในวัฒนธรรมนั้นลืมหูลืมตา ลืมอรรถาธิบายเสียสิ้นแล้ว คงอยู่แต่ความศักดิ์สิทธิ์ที่ยึดถือสืบเนื่องกันมา สังคมไทยทุกภูมิภาคมีลักษณะร่วมนี้เป็นลักษณะดั้งเดิมดังกล่าวข้างต้น และยังเป็นพลังแฝงเร้นอยู่ในกาลเวลาที่เรารู้จักว่า “สมัยใหม่” ในระดับที่เราสามารถตรวจสอบได้ทุกหนทุกแห่ง

อนึ่ง แม้จะได้มีการเรียนรู้มากขึ้นจากการรับอารยธรรมภายนอกที่มีอิทธิพลทั้งพราหมณ์ พุทธและวิทยาศาสตร์ ความเชื่อและพิธีกรรมทางสังคมประเพณีเดิมก็มิได้สูญหายไปไหน แต่ยังคงฝังรากลึกอยู่ในจิตสำนึกหรือได้สำนึกของคนส่วนใหญ่ ครั้นเมื่อ “ปัญญา” และจริยวัตรใหม่จากพุทธศาสนาเข้ามา ก็เอามาผสมผสานเพิ่มเติมเข้ากับความเชื่อเดิม นานเข้าศาสนธรรม คือ พุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ ก็ได้กลายเป็นที่เคารพนับถือสูงสุด เพราะสามารถทำความเข้าใจชีวิตได้

ลึกซึ้งกว่า อย่างไรก็ตามความเชื่อผีและไสยอันสืบสานมาแต่เดิมก็ยังคงอยู่ แข็งแรงอยู่ก็มีอ่อนกำลังลงก็มี แต่ไม่เคยสูญหายไป ดังจะเห็นได้ง่ายจากธรรมเนียมปฏิบัติบางอย่างในปัจจุบันอันเป็นยุคสมัยที่เรียกได้ว่าเคารพเหตุผลทางวิทยาศาสตร์เป็นสำคัญ นั่นคือ การถวายข้าวพระพุทธรูปในการทำบุญเลี้ยงพระ โอกาสต่างๆ ผู้ปฏิบัติย่อมทราบดีว่าพระพุทธรูปเจ้ามิใช่ผีหรือเทพ เพราะเสด็จปรินิพพานนานแล้ว แต่ด้วยความคุ้นเคยกับพิธีกรรมเช่นไหว้ ผู้ปฏิบัติจะรู้สึกสบายใจอบอุ่นใจ ถ้าได้ถวายข้าวพระพุทธรูปเหมือนหนึ่งท่านเป็นเทพหรือผี ยิ่งกว่านั้น แม้คนในสมัยนี้จะเชื่อเหตุ – ผลเป็นวิทยาศาสตร์ แต่เพราะต้องเผชิญปัญหาชีวิตอันซับซ้อนยกย่อน สับสน เหตุผลอย่างเดียวไม่เพียงพอเสียแล้ว คนส่วนใหญ่จึงหันมาพึ่งโหราศาสตร์ ไสยศาสตร์ และการยึดถือศาสนา ปฏิบัติเป็นเหมือนดั่งร่วมชชีพ จึงยังนิยมบนบานศาลกล่าวและทำพิธีต่างๆ อยู่มาก รวมไปถึงการเคารพบูชารูปศักดิ์สิทธิ์หรือนับถือผู้วิเศษอยู่ไม่น้อย แม้การเจ็บไข้ได้ป่วยที่รับการรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่อันเป็นวิทยาศาสตร์ แต่ด้วยจิตใจที่หวั่นไหว พรันพรังในสิ่งลึกลับที่เกินปัญญาจะรู้ได้หมด คนทั้งหลายจึงยังคงยึดถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เคารพบูชาผีและเทพตลอดจนเชื่อไสยศาสตร์ ในลักษณะอาการไม่แตกต่างจากคนในอดีตเลย คนอีสานทั้งในอดีตและทุกวันนี้ก็ยังยึดถือ หมอลำ ผีฟ้า ยังกลัวผีปอบ ในขณะที่คนกรุงเทพฯก็ยังคงบนบานพระแก้วมรกตและระลึกถึง “พระสยามเทวาธิราช” และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายอยู่นั่นเอง โดยเฉพาะในยามมีทุกข์หนัก หรือเผชิญเหตุการณ์ที่มีภัยอันตรายเกินกว่าที่คนจะควบคุมได้ รวมความว่าความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผี เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังคงมีอยู่เป็นสามัญลักษณะของคนทั่วไปในประเทศไทย ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดหรือมีสถานภาพแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ลักษณะร่วมดังกล่าวจะเป็นข้อเด่นหรือข้อด้อย แต่เป็นข้อเท็จจริงที่ประจักษ์แจ้ง ประเด็นที่ควรพิจารณา คือ บนฐานความเชื่อ – พิธีกรรมและจิตสำนึกเช่นนี้ มีภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์สั่งสมในการปรับตัวการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และยังคงมีคุณค่ามีความหมายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ได้เพียงใด

3. อิทธิพลของพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธศาสนาแพร่กระจายเข้ามายังแคว้นสุวรรณภูมิ ทั้งทางตอนล่าง ผ่านจากลังกามายังนครปฐมและนครศรีธรรมราช ขึ้นมาสู่สุโขทัย กรุงศรีอยุธยา หรือเข้ามาตอนบน ผ่านพุกามเข้าสู่ล้านนาและตอนใน ส่วนบนของอุษาคเนย์ อิทธิพลของพุทธศาสนาเถรวาทก็มีต่อคนในแคว้นต่างๆ อย่างมาก โดยได้ปรับเปลี่ยนความเชื่อพิธีกรรมโลกทัศน์ – ชีวิตทัศน์และวิถีชีวิตของคนทั้งในระดับพื้นบ้านพื้นเมืองขึ้นไปถึงระดับอาณาจักร และถึงระดับอุดมคติในชีวิต กล่าวคือ โดยพื้นฐานคนอยู่ใกล้ชีวิตธรรมชาติอันค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และสะดวกสบายกว่าบริเวณหนาวจัดหรือทะเลทราย การจัดตัวเองอยู่ในอาณาเขตของ

ธรรมชาติโดยนับถืออำนาจลึกลับแห่งธรรมชาติ ทำให้เกิดคุณลักษณะในชีวิตระดับหนึ่งแล้วก็จริง แต่คนในสังคมแถบนี้ก็ได้บรรลุถึงความสุขสมบูรณ์แบบไม่ ยังคงมีทุกข์อย่างน้อยก็ในฐานะที่ชีวิตยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ นอกจากนั้นก็ยังมีทุกข์ทั้งในสังคมเดียวกันและต่างเผ่าพันธุ์ต่างแคว้น และมีทุกข์จากธรรมชาติอันอยู่นอกเหนือวิสัยที่คนจะควบคุมหรือเอาชนะได้ คนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะควบคุมทั้งธรรมชาติรอบตัว ธรรมชาติของสังคม และธรรมชาติใน “ตัวตนเอง” ให้ได้ระดับหนึ่งจึงจะอยู่ได้อย่างเป็นสุข

ธรรมแห่งพุทธศาสนาและข้อวัตรปฏิบัติของชาวพุทธสายเถรวาทจึงได้เข้ามาอิทธิพลต่อการปรับท่าที ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม และพิธีกรรมต่างๆ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสมดุล ทั้งภายนอกและภายใน โดยจงคนเข้าสู่ระดับจิตใจที่ประณีต สามารถควบคุมธรรมชาติภายในของตนเองได้ดียิ่งขึ้นไปอีก ในขณะเดียวกันก็สามารถรับความจริง ความเป็นไปในธรรมชาติรอบตัวและในสังคมมนุษย์ด้วยกัน อย่างรู้เท่าทันและไม่หักหาญควบคุมธรรมชาติควบคุมสังคมด้วยอหังการ เพราะความเข้าใจโลก เข้าใจธรรมชาติของสรรพสิ่ง เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เรียนรู้วิถีหรือมรรคที่จะดำรงชีวิตที่มีทุกข์น้อยลงๆ โดยการควบคุมกาย วาจา ใจ ของตนและของกลุ่มชนในสังคมเดียวกันด้วยการปฏิบัติตามข้อบัญญัติแห่งศาสนาที่ลดการเบียดเบียนกัน – เบียดเบียนตนเอง ลดละความเห็นแก่ตัว ลดความโลภ ความโกรธ ความหลง จนสามารถเข้าใจวิถีชีวิตที่เป็นอุดมคติ เป็นที่พึงปรารถนาสูงสุดคือการดับทุกข์สิ้นเชิง พุทธศาสนาสอนให้คนมองเห็นว่าวิถีความเป็นอยู่ที่ใกล้เคียง “อุดมคติ” และมีความเป็นไปได้สำหรับทุกๆ คนที่ต้องการชีวิตเช่นนี้คือ เพศบรรพชิต หรือการถือบวชเป็นพระสงฆ์ ข้อนี้อธิบายได้ว่า ในสถานภาพ “สงฆ์” บุคคลไม่ครองเรือน ไร้สมบัติ มุ่งแต่แสวงหาความสุขสงบอันเกิดจากการละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องใส ข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ ของสงฆ์ กล่าวโดยรวมก็คือ การดำรงตน ด้วยศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อขจัดกิเลส ตัณหา ให้เบาบางลงจนหมดไปในที่สุด ในการดำรงอยู่เช่นนี้ ตัวตนหรืออัตตาของตนจะเล็กมาก สุดยอดคือไม่มีตัวตน เมื่อไม่มีตัวตนก็ไม่เป็นที่ตั้งเกาะเกี่ยวของทุกข์หรือสุข ในความหมายของชาวโลก มีอยู่ที่แค่สันติสุข นี่คือการดำรงชีวิตตามอุดมคติของชาวพุทธ คนทุกคนมีสิทธิและมีโอกาสเช่นนี้ หากแต่ในทางปฏิบัติการบำเพ็ญตนอยู่ในสมณเพศย่อมเป็นการสะดวกกว่าที่จะบรรลุถึงสภาวะที่เป็นอุดมคตินี้ ถึงกระนั้นชาวพุทธโดยทั่วไปก็ตระหนักดีว่า แม้จะยังไปสู่อุดมคติไม่ได้ แต่ปฏิบัติธรรมได้มากเท่าไร ก็จะมีทุกข์น้อยลงเท่านั้น ผลที่ได้รับคือผู้ปฏิบัติธรรมมีความโลภ โกรธ หลงน้อยลง เห็นแก่ตัวน้อยลง การเอาเปรียบซึ่งกันและกันก็น้อยลงการเอาเปรียบสิ่งแวดล้อมธรรมชาติก็น้อยลงเช่นกัน

ในเชิงรูปธรรม ตั้งแต่ระดับชุมชนหมู่บ้านพื้นเมืองไปจนถึงระดับบ้านเมืองและรัฐ การดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งอุดมคตินี้ มีวัดเป็นศูนย์กลางชีวิต กล่าวคือ คนจะไปวัดเพื่อถือศีล ฟังธรรม บูชาพระรัตนตรัย ประกอบพิธีกรรมเพื่อชำระกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ในเชิง การศึกษาหรือกระบวนการเรียนรู้ วัดก็เป็นทีที่แสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ความจริงในชีวิต ความจริง ในธรรมชาติของสรรพสิ่งและฝึกฝนที่จะเป็นคนดีตามนัยแห่งพุทธธรรม การบวชเรียนจึงเป็น บุญกริยาอันยิ่งใหญ่ที่คนทั้งหลายนิยม เพราะนอกจากเป็นผลดีแก่ตนและบุตรหลานแล้ว ก็ถือว่าเป็น การช่วยดำรงพระศาสนาด้วย นอกจากนั้นวัดก็ยังเป็นศูนย์รวมของการทำบุญตามกาลสำคัญๆ เช่น วิสาขบูชา มาฆบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา การร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ เป็นการเอื้ออาทร สงเคราะห์กัน วัดและหมู่บ้านจึงใกล้ชิดกันตลอดมา ไม่เพียงเท่านั้น ในระดับบ้านเมืองหรือรัฐ ประมุขแห่งรัฐของแคว้นไต้หวันในอดีตตลอดจนปัจจุบันเลื่อมใสในพุทธศาสนา จนเกิดกระแส นิยมเรียกประมุขนั้นว่า “พระธรรมราชา” และได้มีการบัญญัติ “ทศพิธราชธรรม” “จักรวรรดิวัตร” ขึ้นไว้เป็นจรรยาบรรณแห่งการปกครอง จริงอยู่การปกครองในยุคสมัยต่างๆ ประวัติศาสตร์ก็มีได้ จารึกไว้ว่าผู้ปกครองจะปฏิบัติตามจรรยาบรรณดังกล่าวเสมอไป แต่อย่างน้อยการมีจรรยาบรรณ เช่นนี้ก็เป็นการบ่งชี้การยกย่องพุทธธรรมไว้เป็นอุดมการณ์แห่งรัฐระดับหนึ่ง ในการปฏิบัติ พระราชพิธีต่างๆ ของชนชั้นปกครอง นอกจากพิธีพราหมณ์ซึ่งนำมาใช้เพื่อยกระดับความศักดิ์สิทธิ์ และสิทธิธรรมต่างๆ แล้ว พิธีพุทธก็เข้ามาอยู่คู่กันเสมอเพื่อผลทางรัฐประศาสนศาสตร์และ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างพระราชารัฐกับประมุข

นอกจากนั้น พระเจ้าแผ่นดินของไทยทุกยุคสมัยก็ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทั้งด้วยการสร้างวัดวาอาราม ศิลปวัตถุ รวมไปถึงการสังคายนาพระไตรปิฎก พระนามของ พระมหากษัตริย์ก็นิยมให้ความหมายและคุณค่าของพุทธศาสนาอยู่ด้วย เช่น “พระพุทธยอดฟ้า จุฬาโลก” “พระพุทธเลิศหล้านภาลัย” “พระพุทธเจ้าหลวง” “พระหน่อพุทธางกูร” เป็นต้น ส่วนราชาศัพท์ก็มีคำดังเช่น “พระพุทธเจ้าข้า” ฯลฯ ในระดับเมือง ประชาชนแทบทุกจังหวัดจะ นับถือพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ และเป็นเช่นนี้สืบเนื่องกันมานานหลายศตวรรษ ดังจะเห็นได้ว่า ทั่วประเทศมีปูชนียสถานต่างๆ มากมายในรูปของเจดีย์ พระปรางค์ พระพุทธรูป พระพุทธรบาท ฯลฯ ซึ่งบรรพชนท่านได้สร้างไว้ให้เป็นศูนย์รวมจิตใจและเพื่อดำรงพระศาสนาให้ยั่งยืนง ในด้านสังคม หรือระบบความสัมพันธ์ คนไทยทั่วไปก็ยกให้พระเป็นผู้นำทางศีลธรรมและทางสติปัญญา เป็นครูบา เป็นที่พึ่งเมื่อมีทุกข์ และเป็นทีฝากลูกหลานให้ได้ศึกษาเล่าเรียน ไม่เพียงเท่านั้น ด้วยศรัทธาและ

เชื่อมั่น วัดกลายเป็นที่ฝากสมบัติ เป็นพิพิธภัณฑน์ เป็นคลังพัสดุ เป็นศาลาประชาคม เป็นโรงแรม เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นที่หลบภัยของชีวิตและสัตว์ที่ถูกข่มเหงเป็นเขตอภัยทาน และท้ายสุด เป็นที่ทำศพเมื่อถึงเวลาที่แต่ละคนจากโลกนี้ไป

วิถีชีวิตดังกล่าวนี้ โดยสรุปเป็นวิถีชีวิตของคนไทยทุกถิ่นฐานที่ได้มีพัฒนาการมา ยาวนานมีลักษณะคล้ายคลึงกันหมดในสาระสำคัญ ไม่ว่าจะพบเห็นในภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง หรือภาคใต้ จะมีข้อยกเว้นก็แต่สังคมที่นับถือศาสนาอิสลามหรือคริสเตียน หรืออื่นๆ ซึ่งแม้ จะแตกต่างในศรัทธาทางศาสนาและธรรมเนียมปฏิบัติ แต่ก็ได้มีส่วนร่วมทุกข์สุขกับสังคมไทย พุทธอย่างมีขันติธรรมต่อกันเสมอมา ภาพรวมของวัฒนธรรมข้าวที่คนดำรงอยู่ผสมกลมกลืนกับ ธรรมชาติ นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า “ผี” และต่อมาก็นับถือ “พุทธศาสนา” ทั้งสามองค์ประกอบ นี้อยู่ร่วมกันมานานจนแยกไม่ออก เปรียบดังวัตถุดิบต่างธาตุที่หลอมรวมเป็น โลหะเนื้อเดียวกัน ครั้นเมื่อต้องเผชิญกับวิถีชีวิต “สมัยใหม่” อันมีรากฐานที่มาแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับรากเหง้าเดิม ของไทย การปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญก็เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อน กว้างขวาง และสั่นสะเทือน ระบบโครงสร้างอย่างใหญ่หลวงในรอบร้อยปีกว่านี้

4. อิทธิพลวัฒนธรรมใหม่ ในที่นี้ “วัฒนธรรมใหม่” ก็นับรวมครอบคลุมการเมือง – การปกครอง การทหาร ความรู้วิทยาศาสตร์ เศรษฐกิจ ความเชื่อ – ประเพณี และการศึกษา รวมกัน เบ็ดเสร็จเป็นอิทธิพลที่โลกตะวันตกนำมาแผ่ขยายครอบงำสังคมทั่วโลก สังคมไทยก็ต้อง เผชิญหน้ากับอิทธิพลนี้อย่างเต็มตัว โดยข้อใหญ่ใจความ ประเด็นที่มุ่งหยิบยกขึ้นพิจารณา คือ คนในประเทศไทยรับอิทธิพลนี้เหมือนๆ กัน ร่วมกัน อาจจะมากน้อยหรือเร็วช้ากว่ากันบ้าง แต่ทุก ชีวิตต้องปรับเปลี่ยนความคิดความเป็นอยู่เพราะอิทธิพลอย่างเดียวกัน อิทธิพลนี้จึงมีส่วนในการ ปรงแต่งลักษณะร่วม สร้างปัญหาร่วม สร้างความสำเร็จและความล้มเหลวร่วม ทั้งนี้ก็เพราะ สังคมไทย วิถีชีวิตไทยได้รับการทดสอบ และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับเหตุปัจจัยใหม่ ทำให้ เกิดการเรียนรู้ การสูญเสีย การสืบทอด และการผลิตใหม่ทางวัฒนธรรม และการนำภูมิปัญญา คั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ประสบทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวนานาประการ ในสาระสำคัญมีทั้งปรากฏการณ์ที่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการปรับตัวเปลี่ยนแปลง และปรากฏการณ์ ที่เป็นผลของการปรับตัวเปลี่ยนแปลง อันพอจะสรุปได้โดยสังเขปดังนี้ คือ

ประการแรก ได้มีการปฏิรูปโครงสร้างและกลไกการปกครองของประเทศไทย จากราชอาณาจักรแบบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีระบบราชการเป็นองค์กร

หลัก โดยรวมศูนย์อำนาจไว้ที่กรุงเทพฯ ความเป็นตัวของตัวเองของภูมิภาคต่างๆ ในทางการปกครอง วัฒนธรรม ศิลปะ ภาษา ขนบประเพณี ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ “ขอบขัณฑสีมา” ได้ถูกลดทอนลงมาให้สลายตัวอย่างช้าๆ แล้วหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อความเป็นปึกแผ่นร่วมกันไม่ให้ใครมาแบ่งแยกได้ ทั้งหมดนี้เป็นการปรับตัวเพื่อตอบโต้ลัทธิล่าเมืองขึ้นซึ่งรัฐไทยกระทำสำเร็จภายใต้บารมีของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้คนในสังคมไทยทุกถิ่นฐานต้องยอมรับ “วัฒนธรรมหลวง” ผ่านกลไกของระบบราชการและระบบการศึกษา มีผลให้ “วัฒนธรรมราษฎร์” ของชุมชนพื้นบ้านพื้นเมืองเจือจางหมดความสำคัญลงจิตสำนึกในความเป็นคนเหนือ คนอีสาน คนใต้ ยังมีอยู่เป็นธรรมดา แต่ไม่สำคัญเท่าความเป็นคนไทยร่วมกันบนผืนแผ่นดินที่จะแบ่งแยกมิได้ ทุกท้องถิ่นคือทุกจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย โดยนัยนี้คุณค่าที่ได้รับการต่อยอด คือ **ชาตินิยม** ในขณะที่ **ท้องถิ่นศึกษา** ถูกกลืนโดยพฤตินัยและบางครั้งก็ถูกคุกคามโดยราชการ จนลดความสำคัญลงเกือบหมดสิ้น

ประการที่สอง ด้วยการสื่อสารการคมนาคมสมัยใหม่ทำให้การเดินทางไปมาหาสู่ การส่งข่าวสาร การรับข่าวสาร การเรียนรู้ใหม่เป็นไปสะดวกรวดเร็วกว่าในอดีตกาล ประกอบกับโครงสร้างเศรษฐกิจสมัยใหม่เปิดโอกาสให้คนมีทางเลือกในการทำงานและการครองชีพหลากหลายกว้างขวางขึ้น รวมทั้งมีการเดินทางอพยพเคลื่อนย้ายมากขึ้น ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนอันเกิดจากความใกล้ชิดและการพึ่งพากัน โดยเฉพาะในชนบทจึงคลายตัวลง การมีส่วนในการทำมาหากินบนผืนแผ่นดินด้วยการทำนาทำไร่ บวชเป็นพระหรือรับราชการตามที่เคยมีมาในสังคมประเพณี ได้รับการขยายขอบเขตให้มีทางเลือกมากมายหลากหลายในสังคมสมัยใหม่ การสื่อสารทำความเข้าใจกันรับผิดชอบร่วมกันในชุมชนจึงเปลี่ยนไป คนมุ่งทำงานเฉพาะอย่าง (specialization) มากกว่าการทำได้หลายอย่างในการดำรงชีพ ความแปลกแยก ความไม่เข้าใจกันนำไปสู่การไม่นำพาต่อประโยชน์ร่วมกันจึงเกิดขึ้นตามมา ในกระแสของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้สังคมเมืองเติบโตขยายตัวดึงดูดคนและทรัพยากรจากภาคชนบทเข้ามามากขึ้น ส่วนสังคมชนบทได้ถูกขูดรีดทรัพยากร คือ ดิน น้ำ ป่า และแรงงานคน ทำให้ชนบทเล็กลง ถดถอยอ่อนแอ และยากจนลง เพราะเป็นฝ่ายถูกกระทำโดยอิทธิพลทางเศรษฐกิจ – สังคมจากเมืองและจากภายนอกทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว

ประการที่สาม แบบแผนการผลิตและการบริโภคของคนในสังคมไทยเปลี่ยนไปมาก จากการทำไร่ไถนาเป็นชีวิตมุ่ง “เฮ็ดกินเฮ็ดอยู่” ได้กลายมาเป็นการปลูกข้าวและปลูกพืชเศรษฐกิจต่างๆ เพื่อขายเอาเงินตรามาซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของอื่นมา কিনมาใช้จนกระทั่ง

ชาวนาส่วนใหญ่จำเป็นต้องขายถูกซื้อแพง ถ้าปากหนักเข้า เปลี่ยนจากขายข้าวมาขายแรงงาน ขายลูกสาวก็มี การอุตสาหกรรมขายตัวไม่มากในทศวรรษก่อนๆ แต่ขายตัวเร็วมากหลากหลายมากในทศวรรษที่ผ่านมา และในปัจจุบันวิธีการผลิตทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคก็เต็มไปด้วยปริมาณมากมาย ผลกำไรมากมาย ระบบการพึ่งพากันในชุมชนแบบ “พริกบ้านเหนือเกลือบ้านใต้” หรือ “มัดเกลือ” หรือ “ผูกเสี่ยวกัน” ไม่อาจดำรงอยู่ได้ เพราะระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ถือเอาอำนาจเงิน แรงงาน เทคโนโลยีการจัดการจัดการและการโฆษณาเป็นปัจจัยสำคัญ คนเป็นเพียง “ทรัพยากรมนุษย์” ที่ต้องรับใช้เศรษฐกิจเพื่อได้รับผลตอบแทนตามระดับความสามารถ เมื่อเป็นเช่นนี้วิถีชีวิตจึงเปลี่ยนมากจากสังคมประเพณีมาเป็นสังคมสมัยใหม่ ความต้องการและการตอบสนองเปลี่ยนโฉมหน้าไป ระบบคุณค่าก็เปลี่ยนตามไปด้วย

ประการที่สี่ การศึกษาอบรมและกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงสาระัตถะของความรู้ เปลี่ยนไป การเรียนรู้ที่บ้านในวงเครือญาติและในไร่่นาป่าเขา และ/หรือที่วัด ที่วัง ตามครรลองของสังคมประเพณีอ่อนกำลังลง ทั้งบ้าน วัด และวังไม่สามารถให้การศึกษอบรมเพื่อเตรียมการเข้าสู่ “ความทันสมัย” ได้ ขณะเดียวกันวิธีการดำเนินการและส่งเสริมให้เอกชนดำเนินการจัดการศึกษาในรูปโรงเรียนทั้งระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา รวมไปถึงการศึกษาผู้ใหญ่ หรือการศึกษานอกโรงเรียน การแพร่กระจายของการศึกษาโดยรัฐตามหลักวิทยาการสมัยใหม่ (ตามโลกตะวันตก) ในรูปแบบของหลักสูตร แบบเรียน ครูผู้สอน และวิธีการวัดผล ล้วนเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ – สังคมสมัยใหม่ ในนามของการทำให้ประเทศให้ทันสมัย (modernization) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นการพัฒนา (development) แต่ยังเป็นที่ได้แต่แย่งตลอดมาว่า ทั้งความทันสมัยและการพัฒนาทำให้คนในสังคมไทยอยู่ดีมีสุขถ้วนหน้ากว่าที่เคยเป็นมา หรืออย่างน้อยก็อยู่ดีมีสุขเสมอเหมือนกับที่เคยเป็นมาจริงหรือ อีกทั้งแนวทางการพัฒนาที่มุ่งมั่นเดินหน้าไปอย่างเร่งรีบนี้ มีความถูกต้องชอบธรรมเพียงไร ระหว่างคนส่วนน้อยที่มั่งคั่งกับสามัญชนคนธรรมดา อันรวมกันเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

อย่างไรก็ตาม แม้ผลสัมฤทธิ์เบ็ดเสร็จของการจัดการศึกษาที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อ “รากเหง้า” วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย แต่ก็ได้ทำให้คนรู้หนังสือ “ภาษาไทย” ทั่วหน้าทำให้คนมี “ความรู้” สมัยใหม่ (แต่จะมี “ปัญญา” แค่ไหนยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่) ทำให้คนสื่อสารกันรู้เรื่อง ทำให้คนมีจิตสำนึกร่วมกันในฐานะเป็นคนของผืนแผ่นดินไทยร่วมกัน และมีส่วนมีสิทธิในการดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อม (ที่เสื่อมโทรม) เดียวกัน ร่วมชะตากรรมกันทั้งดีและร้าย อีกทั้งสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์ ทั้งสารคดีและบันเทิงคดี รวมไปถึง

เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร เช่น โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ในความหมายกว้างขวางของการศึกษา ล้วนมีส่วนในการเปิดโลกแห่งความรู้และข้อมูลอันกว้างใหญ่ไพศาล คนในสังคมไทยและสังคมโลกทุกหนแห่งได้รับข้อมูลข่าวสารรวดเร็ว ถูกปลุกเร้าด้วยโฆษณาชวนเชื่อ ได้รับความรู้ ความคิดใหม่ๆ แปลกๆ ได้รับความบันเทิงมวลชนแทนความบันเทิงท้องถิ่นที่เคยมีในอดีต ทั้งสิ้นทั้งปวงเป็นการเรียนรู้ที่กว้างขวางยิ่งใหญ่อัปยศ และสับสน จนไม่รู้ที่มาที่ไป สังคมไทยก็เช่นเดียวกับสังคมอื่นๆ ทั่วโลก ได้กลายเป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ทุกกาลเทศะ ทั้งในทางดีและในทางร้าย ด้วยนวัตกรรมต่างๆ การเรียนรู้จึงเป็นระบบเปิดที่ให้ทั้งเนื้อหาสาระ ให้คุณค่าให้วิธีการและให้การรับรู้ปัญหาข้อขัดแย้งแปลกใหม่ไม่รู้จบ

อนึ่ง ระบบการศึกษาในปัจจุบันได้รับเอาโครงสร้างวิธีการ และเนื้อหาของสาระของความรู้ตามกระแสของโลกตะวันตกที่เน้นความรู้เชิงประจักษ์ (empirical) เพื่อความทันสมัย การก้าวไปข้างหน้าและเน้นระเบียบวิธีที่ต้องพิสูจน์ด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์ เชื่อมั่นในเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่สามารถบันดาลความไพบูรณ์ทางวัตถุและความสะดวกสบายนานาประการให้มนุษย์ และทำให้มนุษย์พิชิตธรรมชาติได้ เช่น เชื้อในวิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่ ทั้งๆ ที่การแพทย์สมัยใหม่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณของมนุษย์ที่ลึกซึ้งกว่าความมีชีวิตเชิงกายภาพ เป็นผลให้คนทั่วโลกละทิ้งและดูแคลนภูมิปัญญาสั่งสมในอดีตที่ให้ความสำคัญต่อความเป็นไปในธรรมชาติและในสังคมมนุษย์ ศิลปะและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์อย่างแยกยากกับสิ่งแวดล้อมและพัฒนาการของเผ่าพันธุ์ ฯลฯ ทั้งนี้ เพราะมีทัศนะโดยรวมว่า ความรู้สั่งสมเหล่านี้เป็นมรดกที่ผูกติดกับสังคมประเพณี (traditional society) ที่ตกสมัยแล้ว โดยทั่วไปคนไทยยุคปัจจุบันจึงหันหลังให้กับภูมิปัญญา – ปรัชญาสั่งสมที่เกิดบนผืนแผ่นดินนี้ ขณะเดียวกันก็เรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่ตามแบบอย่างโลกตะวันตก ด้วยความเชื่อมั่นว่าถูกต้องและมีประโยชน์โดยไม่เฉลียวใจ รับรู้ข้อจำกัด ข้อผิดพลาด และอันตรายที่ตามมา โดยเฉพาะความอัปยศของกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ในกรณีที่น่ามาใช้กับสิ่งมีชีวิต ทั้งที่ปราชญ์ตะวันตกจำนวนมากยอมรับข้อจำกัดและข้อผิดพลาดเหล่านี้แล้ว นี่คือสภาพการเรียนรู้และปมปัญหาของการศึกษาสมัยใหม่

ทั้งหมดคงวิเคราะห์โดยสังเขปนี้ คือ ภาพลักษณ์ของบริบททางสังคมวัฒนธรรมไทยปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อคนไทยทั้งมวลล้วนหน้ากัน การเสื่อมสลาย การสับสน การย่ำแย่หรือการผลิตใหม่ให้รับกับสถานการณ์เป็นเรื่องที่ภูมิปัญญา – ปรัชญาของแผ่นดินนี้กำลังถูกทดสอบครั้งใหม่

ภาคผนวก ฉ

การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร ?¹

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังพระราชดำรัสที่ใคร่ขออัญเชิญมาจากวารสารชัยพัฒนาว่า

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือน ตัวอาคารไว้นั่นเอง ถึงก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป”

1.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี²

1.2 หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง³

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบน “ทางสายกลาง” และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

3. **คำนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้

3.1 **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3.3 **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1 **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาเชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 **เงื่อนไขคุณธรรม**ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

5. **แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

2. เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นเป็นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือแบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ได้ดังนี้

ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภคและมีข้อสมมติว่ามีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว จากการแก้ปัญหาค่าความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่นๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะเป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว

อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม

ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์หรือการที่ธุรกิจต่างๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่างๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง กลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด

3. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากภาคทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ⁴

สังคมไทยจะยั่งยืนได้ด้วยการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้องและนำไปปฏิบัติได้อย่างแพร่หลายกว้างขวาง ดังนั้น ประชาชนทุกสาขาอาชีพสามารถน้อมนำปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ไปประพฤติปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มิได้จำกัดอยู่แค่ประชาชนบางกลุ่ม บางระดับเท่านั้น หากแต่บรรดาเหล่าผู้นำของประเทศในระดับต่างๆ ยิ่งต้องน้อมนำไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้เพื่อจะค่อยๆ ช่วยคลี่คลายวิกฤตปัญหาของชาติในปัจจุบันนี้ได้

ทั้งนี้เพราะแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงพิจารณาการพัฒนาสังคมในหลายระดับ หลายมิติแบบบูรณาการไม่ว่าจะเป็นการพึ่งตนเอง ความมีจริยธรรม โลกาภิวัตน์ และการบริหารประเทศ ซึ่งล้วนเกี่ยวกับการตัดสินใจในทุกระดับ ในทุกภาคส่วน ชุมชน ประชาชน ธุรกิจเอกชน วิชาการ และการเมืองให้ถูกทิศทาง

การจะสมารถนำไปประยุกต์ได้อย่างถูกต้องนั้นต้องทำความเข้าใจกับสองระบบคิดคือแนวคิดเศรษฐกิจแบบการค้าเสรี หรือทุนนิยมโลกาภิวัตน์ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ชัดเจนก่อนดังตารางต่อไปนี้

ประเด็นการพัฒนา	เศรษฐกิจการค้าเสรี/ทุนนิยม	เศรษฐกิจพอเพียง/พึ่งตนเอง
1. เป้าหมายหลัก	เน้นประสิทธิภาพ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ	เน้นการพึ่งตนเองได้ กระจายรายได้ที่เป็นธรรม
2. วิธีการ	เน้นความเป็นปัจเจกบุคคล ทุนเอกชน องค์กรธุรกิจ	เน้นกลุ่มชุมชน สหกรณ์ เศรษฐกิจชุมชน
3. ค่านิยม	เน้นการแข่งขันแบบแพ้คัดออก ปลาใหญ่กินปลาเล็ก	เน้นร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมมือกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามัคคีธรรม
4. แรงจูงใจ	เน้นกำไรบริษัท วัตถุนิยม บริโภคนิยม	เน้นสำนึกสาธารณะ จิตใจเพื่อส่วนรวม ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ต้องพึ่งพาอาศัยกัน
5. ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	เน้นพัฒนาอุตสาหกรรมนำหน้าสิ่งแวดล้อม	เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ ชีวิต สังคม กับระบบนิเวศน์
6. เทคโนโลยี	เน้นไฮเทค เทคโนโลยีราคาแพง ภูมิปัญญาตะวันตก	เน้นเทคโนโลยีชั้นกลาง ภูมิปัญญาที่รับใช้ชุมชน
7. โลกาภิวัตน์	เปิดเสรีเต็มที่สู่โลกาภิวัตน์	เน้นความแข็งแกร่งโครงสร้างระบบภายในชาติ ควบคุมการเข้าสู่โลกาภิวัตน์

ในปัจจุบันสำนึกความดีงามของคนเสื่อมถอยลดน้อยลงจนเกิด “วิกฤติทางจริยธรรม” การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลื่อนำมาซึ่งวิกฤติดิน น้ำ ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม เกมการเงินในตลาดหุ้น ตลาดเงินทุนจนเกินพอดีนำมาซึ่ง “วิกฤตการณ์ทางการเงิน” การซื้ออานาอย่างไม่สุจริตกลายเป็น “วิกฤตการณ์ทางการเมือง”

สาเหตุแห่งวิกฤตเหล่านี้มีมาจากทั้งบุคคล ระบบ โครงสร้างของสังคม โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจ การเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่มีธรรมาภิบาลและแนวทางการพัฒนาประเทศที่ตกเป็นเบี้ยล่างของโลกาภิวัตน์

นโยบายสาธารณะ ซึ่งก็คือ นโยบายที่ให้คนให้โทษต่อสาธารณชนที่ออกโดยรัฐบาล ส่วนใหญ่สร้างสำนึกแบบผิดๆ ให้กับประชาชน เช่น ทำให้ประชาชนหลงระเริง ตกอยู่ใน “หล่มแห่งกิเลส” โลกเกินตัว ถูกกระตุ้นให้อยากมี อยากใช้จนเป็นหนี้สินแบบโง่หัวไม่ขึ้น ดังเช่นผลจากนโยบาย “ประชานิยม” ที่สร้างมายาภาพ ทำลายศักยภาพการพึ่งตนเองของสังคมชนบท ชาวบ้านอ่อนเปลี้ยต้องพึ่งพาแต่เพียงสิ่งที่รัฐหยิบยื่นให้ คนในสังคมถูกปลูกฝังค่านิยม “ขย้องคนรวย” เพราะมีการสร้างคุณค่าลวงว่า “ความรวยคือความสุข” นโยบายดังกล่าวผลักดันประชาชนให้ตกสู่ห้วงเหวลึกของ “การพัฒนาจอมปลอม” ทำให้ประชาชนเสพจนคิดและเสียนิสัย ต้องรอเสพไปอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

ในปัจจุบันพลเมืองโลกที่ไม่ยอมรับเส้นทางพัฒนาแบบประชานิยมนี้มีเพิ่มขึ้นตลอดเวลา มีความขัดแย้งที่ว่าด้วยแนวทางการพัฒนาสองระบบดังกล่าว คือ ระหว่างวัตถุนิยม กับ ยั่งยืนนิยมมากมาย มีทั้งสงครามที่ใช้อาวุธและไม่ใช้อาวุธที่รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เช่น สงครามแย่งชิงน้ำมัน แย่งชิงแหล่งน้ำ สงครามแย่งแยกดินแดน สงครามวัฒนธรรม สงครามเศรษฐกิจการค้า เช่น ในประเทศไทยมีหลายกรณีที่มีการเปิดเสรีให้ทุนข้ามชาติเข้ามายึดครองเส้นเลือดใหญ่ทางเศรษฐกิจ ผ่านตลาดหุ้น ผ่านสนธิสัญญาการค้าจนหมดหนทางไปและคนในสังคมเดียวกันเกิดความแตกแยกอย่างรุนแรง เพราะผลของการต่อต้านระบบแนวคิดทุนนิยมที่คนส่วนใหญ่เสพจนคิดนั่นเอง

ดังนั้น แนวทางและทิศทางการปฏิรูประบบเศรษฐกิจไทยในขั้นตอนแรกนี้จึงควรแปรเปลี่ยนจาก “ระบบทุนนิยมแบบมักง่ายมักได้” ในปัจจุบัน ที่มีภารกิจทำร้ายความโลภสิ้นเกินรวมถึงการสร้างสำนึกบริโภคนิยมล้นเกิน อีกทั้งมีความไม่เป็นธรรมให้พัฒนาไปสู่อนาคตเป็น “ระบบทุนนิยมแนวตลาดเชิงสังคมบนความพอเพียง” ที่มีการเพื่อแบ่งปัน โดยที่มีวิธีการและดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ต้องนำเนื้อหาสาระสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งตนเองไปประยุกต์และผสมผสานอย่างเป็นระบบ ในนโยบายสาธารณะสำคัญๆ ได้แก่ นโยบายการเงิน การคลัง นโยบายเศรษฐกิจการค้าและการเงิน ระหว่างประเทศ นโยบายพัฒนาภาคเกษตรชนบท นโยบายพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ นโยบายการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม

คนทั่วไปมักมองเศรษฐกิจพอเพียงเชิงเทคนิคเชิงกลไกแบบแยกส่วน จึงคิดว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับอยู่แค่เพียงภาคเกษตรหรือคนในชุมชนชนบท หรือคิดเชิงเทคนิคว่าเป็นเรื่องของคนยากคนจนมีรายได้ไม่น้อยเท่านั้น การตีความอย่างนี้เป็นการคิดคับแคบ อันที่จริงควรมองเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงปรัชญาและแนวทางด้วย กล่าวคือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับคนในทุกสาขาอาชีพได้อย่างมีความสุขในทุกสถานะทางสังคม ไม่ว่าจะคนรวยหรือคนจน ทั้งคนในเมืองและในชนบท จากท้องถิ่นถึงโลกาภิวัตน์ ยิ่งไปกว่านี้สามารถนำไปเป็นฐานคิดหลักของยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับโลกได้

เศรษฐกิจพอเพียง จัดอยู่ในกระบวนการพัฒนา แนวที่เน้นการพัฒนาให้ “คน” เป็นศูนย์กลาง มีคนเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่คนเป็น “เครื่องมือ” อย่างระบบทุนนิยม (ดังเช่นมองเครื่องจักร, เทคโนโลยี, ที่ดินเป็นเครื่องมือในการผลิตสินค้าและบริการ) เพราะ “คน” มีความรู้สึกนึกคิดและจิตวิญญาณ คนจึงควรจะเป็น “ผู้กระทำการ” เป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่ “ผู้ถูกกระทำหรือถูกกำหนด” เศรษฐกิจพอเพียงจึงให้ความสำคัญเบื้องต้นกับ “การพึ่งตนเอง” ในระดับบุคคล ระดับชุมชน ระดับชาติ จนถึงระดับโลก

สังคมไทยและสังคมโลกจะมีปัญหาหรรษาเข้ามาอีกมากมายในอนาคต เช่น วิกฤติเรื่องน้ำมัน เรื่องน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นทางออก สามารถสร้างทางเลือก และทางรอดของโลกสู่ความสุข ร่มเย็นอย่างยั่งยืนได้

การแปลงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่กิจกรรมการปฏิบัติ

มีข้อที่ควรคำนึงดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาต้องเกิดจากภายในจึงจะมั่นคง
2. การพัฒนาต้องเป็นลำดับขั้นตอน
3. เน้นเรื่องความสามารถพึ่งตนเองเป็นมาตรฐานขั้นต้น
4. ศึกษาทดลองจนหาวิธีที่เหมาะสมโดยเริ่มจากขนาดเล็กก่อน
5. การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กันไป
6. การพัฒนาที่ดีต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสภาพแวดล้อม
7. การพัฒนาจะได้ผลดีต้องเป็นไปตามลักษณะทางภูมิศาสตร์และสังคมของแต่ละท้องถิ่น
8. การพัฒนาจะได้ผลดีต้องอาศัยหลักวิชาและวิธีการที่เหมาะสม
9. การพัฒนาจะได้ผลดีต้องทำการเป็นรูปแบบโครงการ
10. การพัฒนาจะได้ผลดีต้องมีการประสานงานและบูรณาการ
11. โครงการพัฒนาจะดำเนินการได้ดีต้องมีสำนักงานรับผิดชอบ
12. การพัฒนาจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความขยัน อดทน อย่างต่อเนื่องและยาวนาน

เศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของชุมชน⁶

ในการสัมมนาเศรษฐกิจพอเพียงกับการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับมูลนิธิชัยพัฒนาและสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2547 ผู้นำชุมชนได้ร่วมกันค้นหาความหมายและให้คำนิยามเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งอาจมีมุมมองที่แตกต่างกัน โดยสามารถสรุปและแบ่งแยกความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับจิตสำนึก ระดับปฏิบัติและระดับปฏิเวธ (ผลที่ได้จากการปฏิบัติ) ดังนี้ คือ

1. ระดับจิตสำนึก

เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชนแต่ละคนตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี (ความสันโดษ) และรู้สึกถึงความพอเพียง คือ ดำเนินชีวิตอย่าง “สมถะ” ประกอบสัมมาอาชีพอย่างถูกต้อง ไม่ให้อดอยากหรือไม่โลภมากจนตกตวงเกินไปหรือกระทั่งเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งยังต้องรู้จักเผื่อแผ่ แบ่งปัน ไปยังสมาชิกในชุมชนด้วย แม้ว่าระดับความพอเพียงของสมาชิกแต่ละคนไม่เท่าเทียมกัน แต่สมาชิกทุกคนที่ดำเนินตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเห็นสอดคล้องกันในการยึดมั่นหลักการ 3 ประการ คือ

1.1 การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส เย็นอยู่เป็นประจำ

1.2 การคิดพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในการดำเนินกิจการต่างๆ ต้องร่วมกันใช้สติปัญญา ความสามารถ ศักยภาพที่ตนเองมีอยู่แก้ปัญหาก่อนที่จะพึ่งผู้อื่น มีการปรึกษาหรือถ้อยทีถ้อยอาศัยช่วยเหลือกันในชุมชน เป็นต้น

1.3 การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักลดกิเลสและลดความต้องการของตนเองลงเพื่อให้เหลือแรงแรงและเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมมากขึ้น

2. ระดับปฏิบัติ

ผู้นำชุมชนจากแต่ละท้องถิ่นได้ให้ความเห็นที่หลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปเป็นแนวทางในการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับปฏิบัติได้เป็น 4 ขั้น คือ

2.1 ขั้นแรก พึ่งตนเองได้ คือ ต้องพึ่งพาตนเองด้านปัจจัย 4 ได้ในระดับครอบครัวก่อน แต่ละครอบครัวต้องทำบัญชีรายรับ รายจ่าย เพื่อรักษาระดับการใช้จ่ายไม่ให้ฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายอย่างพอดี ประหยัด

2.2 ขั้นที่สอง อยู่ได้อย่างพอเพียง คือ หลังจากที่สมาชิกพึ่งตนเองด้านปัจจัย 4 ได้แล้ว ต้องพัฒนาให้ “สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียง” คือ ดำเนินชีวิตตามหลัก “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือ “ทางสายกลาง” ให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล มีความสุขที่แท้จริง ไม่ให้อึดอัดหรือขาดแคลนเกินไป หรือโลภมากเกินไป

จะต้องเบียดเบียนผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม หากเป็นสังคมเกษตร ก็มุ่งให้ทำเกษตรแบบพออยู่พอกิน ปลูกไว้กินเองก่อน หากเหลือจึงขาย และขยายพันธุ์ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการลงแขกหรือ เอาแรงกัน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกแทนการใช้เครื่องจักรเพื่อทุนแรง

2.3 **ขั้นที่สาม อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร** คือ มีความคิดที่จะแจกจ่ายแบ่งปัน ไปให้ผู้อื่น เป็นวัฒนธรรมที่สามารถลดความเห็นแก่ตัว และสร้างความพอเพียงให้เกิดในจิตใจ เช่น ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ สมาชิกที่อาศัยอยู่บริเวณป่าจะมุ่งเก็บผลผลิตจากป่า เพื่อมาใช้ในการยังชีพให้พออยู่พอกิน และแบ่งปันส่วนที่เหลือ ต้องไม่ให้ด้วยวิธีการขายที่จะเพิ่มความโลภในเงินทองและเร่งทำลายป่าชุมชนให้เสื่อมเร็วขึ้น การทำเช่นนี้เป็นการสร้าง เครือข่าย รวมกลุ่มกันทางสังคม

2.4 **ขั้นสุดท้าย อยู่ดียั่งยืนด้วยการเรียนรู้** คือ สมาชิกแต่ละคนในชุมชนต้องรู้จักพัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองหรือจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น ก่อให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนต่างช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่น มีการสืบทอดและเรียนรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นสังคมที่ยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำ ไม่ใช่เงินเป็นตัวตั้ง

3. ระดับปฏิเวธ

เป็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติในระดับที่สอง เป็นผลที่เกิดจากการพัฒนาจิตใจให้เกิดความพอเพียงในทุกระดับของการดำเนินชีวิตทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และขยายไปถึงในระดับสังคม ดังนี้

3.1 **ความพอเพียงในระดับครอบครัว** คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่พึงพาตนเองได้อย่างมีความสุขทั้งทางกายและใจ มีปัจจัยสี่พอเพียง ไม่เป็นหนี้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม

3.2 **ความพอเพียงในระดับชุมชน** คือ การที่แต่ละครอบครัวที่พึงตนเองได้แล้วรวมกลุ่มกัน ดำเนินตามวิถีชีวิตอย่างพอเพียง ร่วมกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป

3.3 **ความพอเพียงในระดับสังคม** คือ การที่ชุมชนหลายๆ แห่งที่มีความพอเพียงแล้วมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

ตัวอย่างของบุคคลที่ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

บุคคลที่ได้ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ทั้งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในระดับวงกว้างและที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่รู้จักกันในระดับชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่ควรยกเป็นตัวอย่างดังนี้⁷

1. พลเอกจารูภัทร เรื่องสุวรรณ

อดีตคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)

ผู้ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาตลอดชีวิต

ท่านได้ให้แนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นทั้งภูมิคุ้มกันและป้อมปราการอันสำคัญยิ่งใหญ่ที่จะให้คนไทยอยู่รอดปลอดภัยในทุกสภาวะการณ์โดยเฉพาะ “ยุคโลกาภิวัตน์” ที่ลมตะวันตกพัดแรงนำเอาทั้งสิ่งที่ดีงามและไม่ดีงามเข้ามา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้พระราชทานมรดกทางปัญญาให้คนไทยมีความ “เข้มแข็ง” ไว้เป็นคาถาป้องกันลมร้ายทั้งปวงที่อาจจะเกิดขึ้น

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นพระราชปรัชญาเพื่อการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอดี มีเหตุผล พอประมาณ ไม่ประมาท ดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง ไม่ตกขอบ มีความขยันหมั่นเพียร ในการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่แย่งชิงของผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน คำว่า พอเพียงนั้น ไม่เฉพาะทางเศรษฐกิจเท่านั้น จะต้องมีความพอเพียงทั้งทางการเมือง พอเพียงทั้งทางสังคมอีกด้วย เช่น เป็นการเมืองที่สุจริต เทียงธรรม ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง มีความสมานฉันท์ เป็นสังคมเอื้ออาทร สงบ เรียบร้อย ไม่เลือกปฏิบัติ มีความผสมกลมกลืนกันในชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์”

2. นายคำเคื่อง ภาษี

ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ครูภูมิปัญญาไทย แห่งบ้านโนนเขวา ตำบลหัวฝาย อำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ถ้อยหลังเพื่อตั้งรับและสร้างอนาคตใหม่ที่พอเพียง

จากการล้มลุกคลุกคลานเพราะการดำเนินชีวิตตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โลกาภิวัตน์ ตัดไม้ทำลายป่า เบียดเบียนธรรมชาติ จนทำให้ป่าเสื่อมโทรม ทำเกษตรกรรมแบบเชิงเดี่ยวคือ ปลูกพืชชนิดเดียวตลอด ทำให้ดินเสีย ทำมาหากินไม่พอเลี้ยงตนเอง เป็นหนี้สินมาก เกิดความเครียดทั้งทางกายและใจ เกษตรกรรากหญ้ากลายเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจของนายทุน ทำงานโดยมั่งหิวเงินเป็นตัวตั้ง เมื่อคิดได้จึงหันหลังกลับมาตั้งรับเพื่ออนาคตที่มั่นคงและยั่งยืน โดยการหวนกลับคืนสู่ระบบเกษตรธรรมชาติ

เกษตรธรรมชาติ ของพ่อคำเคื่อง ภาษี คือ การเรียนรู้ธรรมชาติ ใช้ความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ให้ธรรมชาติเป็นเครื่องมือทำงานแทนคนแต่ก่อนคนเราเคยลงมือปฏิบัติเอง แต่ปัจจุบันเราจะใช้ธรรมชาติปฏิบัติแทน เราเป็นเพียงแค่ผู้ดูแล เช่น การปลูกพืช ดันไม้โดยไม่ใช้เงินซื้อปุ๋ย แต่หัวที่สุดที่ได้จากธรรมชาติ นั่นคือให้ใบไม้หล่นลงมาเป็นปุ๋ยเอง สังเกต จดจำทำเป็นข้อมูลบันทึกไว้เพื่อศึกษาเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำเกษตรแบบธรรมชาติให้ประสบผลสำเร็จจนกระทั่งเกิดความพอดี สมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ คนก็พอเพียง ธรรมชาติก็พอดี ไม่มีการเบียดเบียนกัน

พ่อคำเตื่อง ภาษี เป็นนักพัฒนาที่เป็นต้นแบบของแนวทางความคิดในการสร้างขบวนการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมด้วยวิถีไทยโดยอาศัยธรรมชาติ กล่าวคือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่เดิมเป็นฐานทรัพยากรของตนเองและชุมชน รู้จักการเรียนรู้จากธรรมชาติโดยการสังเกตแล้วตั้งคำถามให้กับตัวเอง เพื่อนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหา ที่สำคัญในการทำงานของพ่อคำเตื่อง คือ จะพึ่งตนเองช่วยเหลือตัวเองได้ตลอดไป แต่ก็ยังคิดต่อสังคมภายนอกด้วยการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่มีไปสู่ชุมชน ส่งเสริมชุมชนให้ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเพื่อให้เกิดความสุขสงบอย่างยั่งยืน

ท่านได้ให้เหตุผลของการถอยหลังกลับไปสู่การดำเนินชีวิตแบบเกษตรธรรมชาติไว้ว่า

“...คิดว่าต้องตั้งหลักใหม่ คือ การตั้งหลักเพื่อเป็นการฝึกตนเอง ไม่ใช่ตั้งหลักบนพื้นฐานแบบเดิมที่ผ่านมา สร้างขบวนการทางความคิดขึ้นมาใหม่ “ต้องหันมามองตัวเองก่อน” คือ ถ้ามีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติแบบสมัยก่อนแล้วจะเริ่มตั้งหลักใหม่ แต่จะตั้งแบบที่ไม่ไปทำลายฐานของตัวเองคือ ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการมาสร้างกองทัพ สร้างขุมกำลังไว้ก่อนจึงจะสู้ ไม่ใช่การถอยแบบสะเปะสะปะ คือ เป็นการถอยแบบรู้หลักและเข้าใจ “เป็นการถอยแบบมีแนวคิดมีอุดมการณ์ของตัวเอง”

3. นายประยงค์ ธรรมรงค์

ผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2547

ปราชญ์ชาวบ้าน แห่งตำบลไม้เรียง อำเภอลำปลาย จังหัดนครศรีธรรมราช

ผู้เสนอแนวคิดจัดทำแผนแม่บทยางพาราไทยและต่อสู้กับทุนนิยมด้วยเศรษฐกิจชุมชนที่พอเพียง

จากที่เคยเป็นเพียงผู้ผลิตยางส่งโรงงานยางแผ่น เป็นเพียงผู้ถูกระทำ ถูกกำหนดโดยระบบการตลาดแบบทุนนิยม พ่อประยงค์ ได้ริเริ่มเป็นผู้นำให้ชุมชนรวมตัวกันผลิตน้ำยาง และสร้างโรงงานผลิตยางแผ่นที่มีคุณภาพดี เพื่อกำหนดราคายางพาราเอง โดยตั้งกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางไม้เรียง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2527 และได้ดำเนินกิจการมาอย่างมั่นคง ยั่งยืน ไม่เคยกู้เงิน ธกส. มาลงทุน

นอกจากนี้พ่อประยงค์ยังได้สร้างเครือข่ายการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับชุมชนในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และภาคอีสาน ตลอดจนภาคกลาง และได้เรียนรู้เพิ่มเติมว่าชีวิตของชาวสวนยางจะฝากไว้กับยางพาราตลอดไปไม่ได้ จึงได้พัฒนาจากสวนยางพาราไปเป็นสวนเกษตรผสมผสานซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตที่พอเพียงและยั่งยืน

4. นายมาร์ติน วีเลอร์ (Mr. Martin Wheeler)

ชาวอังกฤษแต่เป็นเขยอีสาน แห่งบ้านคำปลาหลาย ตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ผู้คิดว่า “คนไทยรวยกว่าคนอังกฤษ”

มาร์ติน วิลเลอร์ เป็นชาวอังกฤษ เกิดที่เมืองแบล็คพูล (Blackpool) จบการศึกษาปริญญาตรี เกียรตินิยมสาขาภาษาละติน จากมหาวิทยาลัยลอนดอน เขาเกิดในครอบครัวที่มีฐานะดีพอสมควร แต่มาอยู่ประเทศไทยกับภรรยาที่เป็นชาวอิสาน

มาร์ตินลงมือปลูกต้นไม้ทุกชนิดในที่ดินของตนเอง เพื่อให้ต้นไม้เป็นบำนาญชีวิตของตนเองและของลูกๆ ปลูกผักทุกชนิด เขาได้กล่าวว่า

“ประเทศอังกฤษ เมื่อประมาณ 200 ปีที่แล้ว ก็มีสภาพเหมือนกับประเทศไทยในวันนี้ เกษตรกรขายที่ดินให้กับนายทุน และหอบลูกหลานเข้าไปอยู่ในเมือง ซึ่งมีแต่ความแออัด “ต้องจู้หวั่นอยู่” หากคนไทยคิดอย่างนี้อยู่ก็จะมีสภาพเหมือนประเทศอังกฤษ จึงควรดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพราะว่า

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของชีวิต ไม่ใช่เฉพาะด้านเกษตรเท่านั้น จะต้องมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย การรู้จักตัวเองเป็นสิ่งสำคัญ การรู้จักอดออม ชยัน ประหยัด อดทน ไม่ทะเยอทะยาน ไม่แข่งขัน ไม่เน้นกำไร สามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนพอเพียง มีความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยกัน เท่านั้นที่ทำให้ชีวิตมีความสุขแล้ว...ผมถือว่างานที่อิสระที่สุดคือ งานการเกษตร เพราะทำให้เราอิ่มทุกวัน...”

---

¹ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) หน้า 3-4

² ประมวลและกถารองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป

³ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร. เรื่องเดียวกัน หน้า 12-22

⁴ สรุปสาระจากบทความเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง แสงธรรมนำชีวิต โดย รศ.ดร.วิวัฒน์ชัย อัศวากร อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร ตีพิมพ์ในหนังสือ “เศรษฐกิจพอเพียง” โดย คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ร่วมกับ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เนื่องในวโรกาสฉลองการครองราชย์ครบ 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อ พ.ศ.2549

⁵ เจดน์ ธนวัฒน์. การดำเนินวิถีชีวิตหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

⁶ สรุปจากหนังสือ “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. ปี 2547 หน้า 11-18

⁷ คัดเลือกจากหนังสือ การดำเนินวิถีชีวิตหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดย เจดน์ ธนวัฒน์. และหนังสือ ปรัชญ์ชุมชน สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จัดพิมพ์โดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปี พ.ศ.2548.

ภาคผนวก ข

การลงนามความร่วมมือในการดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่ มท 0891.4/ว 127

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
ถนนราชสีมา กทม. 10300

18 มกราคม 2550

เรื่อง การลงนามความร่วมมือในการดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาข้อตกลงความร่วมมือ จำนวน 1 ชุด

ด้วยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ลงนามข้อตกลงความร่วมมือในการดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น กับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2550 โดยตกลงดำเนินงานร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุนด้านศิลปะ วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติ เป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร สมานฉันท์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการที่จะอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอดและถ่ายทอดศิลปะ วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการจัดการภูมิวัฒนธรรม ที่รักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและการขจัดมลพิษ โดยการดำเนินงานดังกล่าวจะให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเครือข่ายทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ และสภาวัฒนธรรมตำบล การสนับสนุนสถาบันการศึกษาในพื้นที่ จัดการเรียนการสอนที่มีการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยจะให้การสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงานร่วมกัน

เพื่อเป็นการประสานการดำเนินงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาคีเครือข่ายการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในระดับพื้นที่ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงขอความร่วมมือให้จังหวัดแจ้งข้อตกลงความร่วมมือดังกล่าวข้างต้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทราบเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

สมพร ไร่บางยาง

(นายสมพร ไร่บางยาง)

อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

สำนักส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการมีส่วนร่วม

โทร. 0-2241-9000 ต่อ 4122-3 โทรสาร. 0-2241-9000 ต่อ 4102,4112

ข้อตกลงความร่วมมือ

ระหว่าง

**สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย
และสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น**

*****

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งต่อไปเรียกว่า “องค์กรภาคี” ได้ตกลงในการจัดทำแผนปฏิบัติการว่าด้วยความร่วมมือทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งในข้อตกลงร่วมกันนี้ จะเป็นความร่วมมือขององค์กรภาคีมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนด้านศิลปะ วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรมและจารีตประเพณีของท้องถิ่น โดยองค์กรภาคีจะดำเนินงานร่วมกันในเรื่องดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ องค์กรภาคี จะส่งเสริม สนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเรียนรู้ เข้าใจและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ข้อ ๒ องค์กรภาคี จะส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการด้านศิลปะ วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน องค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ข้อ ๓ องค์กรภาคี จะส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานและพัฒนาบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและในเครือข่ายทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น

ข้อ ๔ องค์กรภาคี จะส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อให้เกิดชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรและความสามัคคี และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมและประเพณีที่แตกต่างหลากหลายในสังคมไทย

ข้อ ๕ องค์กรภาคี จะส่งเสริม สนับสนุน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ จัดการเรียนการสอน เพื่ออนุรักษ์ สืบทอด ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทางศิลปะ วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรมของท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการใช้หลักสูตรท้องถิ่นด้านภูมิปัญญา และ ศิลปะ วัฒนธรรมของท้องถิ่น

ข้อ ๖ องค์กรภาคี จะสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรทางวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล ในการดำเนินงาน อนุรักษ์ พื้นฟู สืบทอด ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จารีตประเพณีและวัฒนธรรม อันเป็นอัตลักษณ์และรากเหง้าของท้องถิ่น

ข้อ ๗ องค์การภาคี จะสนับสนุน ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้าง พัฒนา และ ทำนุบำรุง รักษาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และกิจกรรมด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ข้อ ๘ องค์การภาคี จะส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่น ในการรักษาคุณธรรม จริยธรรมและการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในชุมชน และการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นมรดกของท้องถิ่นสืบไป

ข้อ ๙ องค์การภาคี จะร่วมกันส่งเสริม สนับสนุน และสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและจัดมรดกทัศน์เป็นสำคัญ

ข้อ ๑๐ องค์การภาคี จะร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการ และจะสนับสนุนทรัพยากรในการ ดำเนินงานร่วมกันต่อไป

ข้อ ๑๑ องค์การภาคี จะร่วมกันประชุมหารือในการจัดตั้งกลไกที่จะให้คำปรึกษา แนะนำ ติดตาม และประเมินผล แผนงาน โครงการ กิจกรรมการดำเนินงานตามกรอบ ข้อตกลงความร่วมมือฉบับ นี้ต่อไป

ข้อตกลงนี้ทำไว้เมื่อ วันที่ ๑๐ เดือน มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีข้อตกลงตรงกันทั้งห้า ฉบับให้ถือไว้หน่วยงานละหนึ่งฉบับ และมีผลเป็นข้อผูกพันในการดำเนินงานขององค์การภาคี ตั้งแต่วันที่ ลงนามในข้อตกลงเป็นต้นไป

ลงชื่อ	สมพร ไร่บางยาง	ลงชื่อ	ปริศนา พงษ์ทัดศิริกุล
	(นายสมพร ไร่บางยาง)		(นางปริศนา พงษ์ทัดศิริกุล)
	อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น		เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ลงชื่อ	วิชัย อัมราลิขิต	ลงชื่อ	วิฑูร ชาติปฎิมาพงษ์
	(นายวิชัย อัมราลิขิต)		(นายวิฑูร ชาติปฎิมาพงษ์)
	นายกสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย		นายกสมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย

ลงชื่อ   นพดล แก้วสุพัฒน์
(นาย นพดล แก้วสุพัฒน์)
นายกสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย